

2/4/2013 For 2nd E.

د پوهنې وزارت
د ښوونکو د روزنې لوی ریاست

د اسلامي علومو د تدریس مېتود

مؤلف: پوهاند محمد ابراهیم ابراهیمي

کال: ۱۳۹۱ هـ. لمریز

◀ د کتاب ځانگړې

د کتاب نوم: د اسلامي علومو د تدریس مبتود
مؤلف: پوهاند محمد ابراهيم ابراهيمي
ژباړونکی: څېړنوال مولاجان تنيوال
کمپوز: ډيزاين: روح الله شفيق، عصمت الله عمرزوی او
د چاپ کال: ۱۳۹۱ هـ. لمریز
چاپ خونه: د هند د رېپرو مطبعه (Repro India Ltd.)

◀ د درسي نصاب او انکشاف کېږي

دکتور اسدالله محقق، آغلی سوسن وردگ، پوهاند دکتور سيد قيوم شاه باور،
ښوونډوی عبدالخليل فضلي، ښوونډوی صدرالدين اشرفي، ښوونيار عبدالحق رحميت
ښوونمل عبدالودود شريف، ښوونډوی محمد حسيني محسني او ښوونډوی شفا غاسري زرمي

د امتياز خاوند: د ښوونکو د روزنې لوی رياسته/هغې وزارت
©Copyright reserved by TED / MoE
د چاپولو حق د امتياز خاوند لپاره خوندي دی

د دې کتاب پلورل او ډېرودل منع دي؛ له متخلفينو سره قانوني چلند کېږي

د يونسف (UNICEF) او نړيوال بانک (WORLD BANK)
په مالي او تخنيکي مرسته

د کتاب مطالعه، د انسان
شخصیت بشپړوي. ساتنه یې؟
د مطالعه کوونکي د لو؟

پوهنې د وزیر پیغام

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله و كفى و سلام على عباده الذين اصطفى

له شک پرته چې پوهنه د ایمان لار او د پرمختګ، تمدن او انساني کمال مدارجو ته د رسنځو یوازینی وسیله ده.

په نني او اوسني عصر کې ټول بشري تمدنونه او پرمختیاوې د ژوند په پراخه ډګر کې د هغه نهضت او پوهنیزو نوښتونو پایله ده چې ښوونکو او پوهانو د خپل ارزښتمن ژوند په بیه ترلاسه کړي او د هغو په مرسته یې د اختراعاتو او علمي موندنو لاره د بشر پر مخ پرانیستې ده.

د تاریخي حقایقو له مخې بشري تجربې او علوم له یوه نسل څخه بل ته لیږدول کېږي او د هغو له برکته هره ورځ د نړۍ په کچه په بېلابېلو برخو کې حیرانوونکي اختراعات او نوښتونه رامنځته کېږي، چې د انتقال دغه ګړندی بهیر او ټول پوهنیز بدلونونه بیا د ښوونکي په وسیله ترسره کېږي؛ ښوونکی په حقیقت کې د بشري تمدن بنسټګر، مخکښ او په نړۍ کې د لوړ انساني تربیت، پرمختګ او مدنیت د کاروان لارښوود او بل خراغ بلل کېږي، ځکه خو د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ د ښوونکي همدغه لوړ موقف او دروند ټولنیز دریځ ته په پام سره خپل ځان ښوونکی بللی او فرمایلي یې دي (انما بعثت معلماً) یعنې له شک پرته زه د ښوونکي په توګه رالیږل شوی یم.

د ښوونکي دغه ارزښتناک مقام ته په درناوي سره، د هغه د معیشتي وضعیت ښه کول او د هغه علمي ظرفیت لوړول، د معارف د پراختیا په لاره کې له جدي اړتیاوو څخه شمیرل کېږي او د پوهنې وزارت له هغو بنسټیزو لومړیتوبونو څخه دي چې د خپل مسئولیت له مخې یې په بشپړ قاطعیت او جدیت سره تعقیبوي.

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت د خپل اسلامي او ملي رسالت په درک کولو سره د هېواد د اساسي قانون د احکامو او د معارف د پراختیایي تګلارې په رڼا کې هڅه کوي خو د هېواد د پوهنې نظام د ودې او هراړخیزې پراختیا په موخه بنسټیزې او اغیزمنې چارې ترسره کړي.

د ښوونکي روزنې، ښوونیز نصاب او مصوّن تعلیمي چاپېریال د چمتو کولو په دریو مهمو برخو کې د پوهنې بیارغونه چې په خپل وار سره د ښوونځیو او نورو ښوونیزو بنسټونو ټولو مادي اړتیاوو ته ځواب وایي او همدارنګه په معنوي لحاظ د علمپالو، وطن دوستو او مسلمانو انسانانو په توګه د زده کوونکو د شخصیت د متوازنې ودې لپاره د معنوي او سالمې علمي فضا په رامنځته کولو کې کارنده ونډه اخلي، چې د پوهنې وزارت په لومړیتوبونو کې ځای لري.

د لوی خدای په مرسته، د دوستو هېوادونو په مالي همکارۍ، د افغانستان د پوهنپال ملت په هڅو او ملاتړ او د پوهنې وزارت د با احساسه کارکوونکو او درنو ښوونکو د بې دریغه سربښندنو په مټ د پوهنې په ټولو برخو کې داسې کوټلې ګامونه اخیستل شوي دي چې له برکته یې د هېواد په تاریخ کې د پوهنې بهیر بې ساري پرمختګ کړی دی.

د پوهنې وزارت هڅه کوي خو د ښوونکي روزنې مؤسساتو ته له کمي او کیفی اړخه بهېود وښيي چې الله الحمد د عمومي، اسلامي، تخنیکي او مسلکي زده کړو او لیک لوست زده کړې تر څنګ د دارالمعلمینونو لپاره د نوي نصاب چمتو کول او د هغو لپاره د نویو درسي کتابونو تألیف په دې برخه کې یوه څرګنده ارزښتمنه لاسته راوړنه ده.

د دارالمعلمینونو نوی تعلیمي نصاب چې زموږ د ټولنې اړتیاوو ته په پام او د معاصرې پیداکوژۍ له معیارونو، اصولو او نویو لارو چارو څخه په ګټې اخیستنې سره چمتو

شوی دی، ان شاء الله چې زموږ د هېواد د ځوانو ښوونکو علمي اړتیاوې به پوره او پوهنیزو غوښتنو ته به یې ځواب ووايي.

له ټولو هغو درنو پوهانو او قدر وړ استادانو څخه د زړه له کومي مننه کوم چې د دارالمعلمینونو د نوي نصاب په چمتو کولو کې یې د مفرداتو او یا هم د تألیف، تصحیح او بیاکتنې په برخو کې کارنده ونډه اخیستې ده.

د دارالمعلمینونو د نوي نصاب د تطبیق په لاره کې ټولو درنو، با احساسه او زیارکښو استادانو ته د علیم او خبیر ذات له درباره د لازیاتو بریاوو هیله کوم خو د دغسې نویو پوهنیزو کړنلارو په پلي کولو سره د افغانستان د پوهنې نظام لاهم ځواکمن او د علمي او ټکنالوژیکي پرمختګونو د سیالۍ په دغه پراخ ډګر کې د نورو هېوادونو د سیالۍ جوګه شي.

والله ولی التوفیق

فاروق ورک

د پوهنې وزیر

مخکنۍ خبرې

بسم الله الرحمن الرحيم

ښوونه او روزنه د يوې ټولنې د پرمختګ اساسي برخه ده. چې د وخت د غوښتنې او د هر هېواد ملي او نړيوالو شرايطو سره سم بايد په هغه هېواد کې وده او پرمختيا ورکړل شي. دې واقعيت ته په پام کې نيولو سره اړتيا ليدل کېږي چې د هېواد د ښوونې او روزنې په سيستم کې هم بنسټيز او بنيادي بدلون رامنځ ته شي. له دې کبله په نصاب کې د بدلون او انکشاف نه پرته د تغيير او ودې امکان نه ليدل کېږي. ځکه نو ښوونيز نصاب د اسلامي لوړو ارزښتونو په اساس او د معاصرو علومو او فنونو پرمختګ ته په پاملرنې د ځانګړي لومړيتوبونو څخه بايد برخمن وي. د يادولو وړ ده چې د ښوونکو د روزنې ښوونيز نصاب له ډېرې مودې راپدې خوا په يو ډول و. او د خپلو مخکينيو ارزښتونو په چوکاټ کې هغه خوځښت چې د معاصرو علومو د ودې سره يو ځای وي د پام وړ تجربې يې لږ ازمويلي. له بلې خوا په هېواد کې د ټولنيزو او اقتصادي ناخوالو لکه: بې وزلي، ناپوهي، بېسوادي له امله زموږ، هېواد د معاصرې نړۍ له پرمختللي کاروانه وروسته پاتې شوی، نو د معاصرې نړۍ د علم او تخنيک د پرمختګ د اوسنيو شرايطو په پايله کې چې کوم بدلونونه د بشري ټولنې په بيلابيلو اړخونو کې رامنځته شوي، زموږ د هېواد لپاره هم د وروسته پاتې والي څخه د خلاصون او پرمختګ په لور يون يو ښکاره او مېرم ضرورت ښکاري. د غسې لوړ انساني آرمان او هدف ته رسېدل يې د ښوونې او روزنې له بدلون او د نوي معارف او پوهنې له جوړولو پرته چې بنسټيز اړخ يې د ماهر و تخصصي او مسلکي ښوونکو روزل دي، ناشونی کار دی.

د همدې موخې پر بنسټ څو کاله مخکې د پوهنې وزارت د پرېکړې په اساس د وزارت د ښوونکو د روزنې په برخه کې لوی مشاوريت وپتيله چې د ښوونکو د روزنې لپاره د نوي نصاب جوړول پيل کړي دا کار يې د کابل پوهنتون، د ښوونې او

روزنې پوهنتون او د علومو اکاډمي د يو شمېر ښاغلو استادانو په مرسته د ورکشاپونو په دایرولو او د ځينو پرمختلليو هېوادونو د ښوونې او روزنې له سیستم نه په ګټه اخیستلو سره وکړای شول چې د خپل هېواد د ځان ګټو شرایطو سره سم د ښوونکو د روزنو د موسساتو لپاره نوی تعلیمي نصاب جوړ او په بېلا بېلو رشتو کې د نویو درسي کتابونو لیکلو بهیر پیل کړي.

د دغو نویو کتابونو له لیکلو څخه چې د دارالمعلمینونو د نوي تعلیمي نصاب پر بنسټ لیکل شوي اصلي موخه او هدف دادی چې د محصلینو علمي او تخصصي سويه لوړه او په ملي او اسلامي روحیه وروزل شي، چې په راتلونکې کې د پوهو او اګاهو ښوونکو په څېر خپل ملي او وطني رسالت د راتلونکي نسل د ښوونې او روزنې په برخه کې په پوره ایماندارۍ او بریالیتوب سره سرته ورسوي.

د یادولو وړ ده چې د ښوونکو د روزنې لوی ریاست موخه یوازې د دارالمعلمینونو د نوي نصاب په چمتو کولو او د دغو نویو درسي کتابونو په لیکلو پای ته نه رسیږي، بلکې د ښوونکو د روزنې د لوی ریاست هدف دادی چې د دارالمعلمینونو د ښوونکو تخصصي سويه لوړه او تجربه یي دومره زیاته شي چې له یوې خوا د لوړو زده کړو زمینه ورته برابره شي او له بلې خوا د علمي سیمینارونو، ورکشاپونو او لکچرونو له لارې لازياته عملي تجربه ترلاسه کړي.

هیله لرم زموږ د دارالمعلمینونو ګران محصلین به وکولای شي د ښکارنده زده کړې له طریقي نه، له دغو درسي کتابونو څخه چې په لیکلو کې یې له معتبرو اخځلیکونو څخه استفاده شوې زیاته ثمرې ښوونکې ګټه ترلاسه کړي، خو د خپل هېواد راتلونکي نسل لپاره د یوه ښه عالی او مسلکي ښوونکي په توګه خپله علمي سويه لوړه کړي چې د راتلونکو سمبالونکو په خاطر د زیات او د ښه خدمت جوګه شي.

په پای کې په ځای ده چې د کابل پوهنتون، ښوونې او روزنې پوهنتون، علومو اکاډمۍ له هغه شمېر ښاغلو استادانو، ښوونکو دروزنې د لوی ریاست ښاغلو علمي او مسلکي غړو، طباعتی کارکوونکو، په هېواد کې د ښوونکو د روزنې هغه شمېر ښاغلو استادانو، او د کتابونو د چاپولو د نصاب د بیا کتونکو د کمیسیون ښاغلو غړو، بهرنیو موسساتو او اشخاصو څخه چې ددې کتابونو په چاپولو کې یې مالي مرسته کړې د زړه له کومې مننه وکړم او له لوی خدای ﷻ څخه هغوی ته لا زیات بریالیتوبونه غواړم.

سوسن ورگ

د ښوونکو د روزنې عمومي نېټه
اود پوهنې وزارت د مقام متسیلا کاره

لومړۍ څپرکي

اسلامي روزنه او دهغي بنسټونه او موخي

لومړۍ لوست: اسلامي روزنه

دویم لوست: د اسلامي روزنې بنسټونه

درېم لوست: روزنيزې موخي

څلورم لوست: نړوونيزې يا سلوکي موخي

دويم څپرکي

د تدريس طريقې

لومړۍ لوست: د تدريس د طريقې اهميت

دویم لوست: عنعنوي طريقې

درېم لوست: درسي پلان

څلورم لوست: د پروژه بيز تدريس نوې طريقه

پنځم لوست: د ستونزو دحل نوې طريقه

شپږم لوست: د ډله بيز کار نوې طريقه

اووم لوست: د تدريس د نويو طريقو عامې ځانگړتياوې

درېم څپرکي

د اسلامي علومو د زده کړې وسايل او دهغوی درسي فعاليتونه

لومړۍ لوست: د زده کړې وسايل

دویم لوست: د اسلامي علومو د یو شمیر مضامینو په زده کړه کې د وسایلو د

استخدا څرنگوالی

95.....

درېم لوست: د دیني علومو درسي فعالیتونه

104.....

څلورم څپرکی

د دیني علومو د مضامینو د تدریس ځانګړې طریقې

لومړی لوست: د قرآن کریم د تلاوت د تدریس طریقه

113.....

دویم لوست: د قرآن کریم د تلاوت تطبیقي نص

119.....

درېم لوست: د قرآن کریم د آیتونو د حفظ د تدریس طریقه

124.....

څلورم لوست: د قرآن کریم د آیتونو د تفسیر د تدریس طریقه

131.....

پنځم لوست: د حدیث شریف د تدریس طریقه

138.....

شپږم لوست: د اسلامي ثقافت د تدریس طریقه

145.....

اووم لوست: د اسلامي عقایدو د تدریس طریقه

152.....

اتم لوست: د اسلامي فقي د تدریس طریقه

160.....

نهم لوست: د حدیث د اصولو د تدریس طریقه

167.....

لسم لوست: د تفسیر د اصولو د تدریس طریقه

173.....

یوولسم لوست: د اسلامي تمدن د تاریخ د تدریس طریقه

180.....

دوولسم لوست: د سیرت النبی ﷺ د تدریس طریقه

187.....

دکلوولسم لوست: د عربي ژبې د قرائت د مهارت د تدریس طریقه

193.....

څوارلسم لوست: د عربي ژبې د اورېدلو او په هغه باندې د تکلم د کولو د مهارت د

200.....

تدریس طریقه

پنځلسم لوست: د عربي ژبې د لیکلو د مهارت د تدریس طریقه

205.....

شپاړلسم لوست: د ادیانو د پېژندلې د تدریس طریقه

210.....

اووه لسم لوست: د منطق د تدریس طریقه

215.....

مأخذونه

220.....

سريزه

الحمد لله القائل: «أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾
أَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾»
(1: العلق، 1-5).

وايضا قال: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ^٥ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ

أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿٥﴾» 1: الزمر، 9) والصلوة والسلام علي من قال: «إن الله و ملائكته و أهل السموات والارض حتي النملق في جحرها و حتي الحوت ليصلون عل معلمي الناس الخير» (اخرجه الترمذي) و علي آله و ا صحابه و من دعي بدعوته الي يوم الدين.

د «اسلامي علومو د تدريس مېتود» مضمون د هېواد، د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو د ديني علومو د رېشتې د مهمو مضمونونو څخه دی، چې د اسلامي علومو د ښوونکو او استادانو سره د دې علومو د تدريس په ستره چاره کې د بېلابېلو طريقو او مېتودونو په وسيله مرسته کوي.

لکه څنگه چې ټول پوهنپوهان ورځ د ښوونې او روزنې په نړۍ کې د بېلابېلو علومو د تدريس لپاره نوې طريقې او مېتودونه وضع شوي او تر لاس لاندې نيول شوي دي، چې د اسلامي علومو په تدريس کې هم د دې طريقو او مېتودونو کارول بې گټې نه دي، دا مېتودونه او طريقې په عام ډول د رياضي د ټولو علومو، طبيعي او انساني علومو په تدريس کې کارول کېږي، خو ديني او اسلامي علوم د دې عامو مېتودونو او طريقو پر کارونې سربېره يوه لړۍ ځانگړې او خپلې طريقې او لارې چارې هم کاروي، دا طريقې او لارې، چې په بېلابېلو عربي او اسلامي هېوادونو کې د اسلامي

علومو د مجربو مدارسينو له خوا وضع شوې دي په اسلامي علومو پورې د اړوند د هر مضمون لپاره سره متفاوتې دي او د اسلامي علومو د استادانو او ښوونکو لپاره به په يوه بېل مضمون کې د دې طريقو او لارو تنظيمول بې اغېزې نه وي.

موجود درسي کتاب د اسلامي علومو د تدريس د همدې عامو او ځانگړو طريقو او لارو د تدريس لپاره ځانگړې شوی دی څلور څپرکي لري او هر څپرکی د بېلابېلو لوستونو درلودونکی دی.

لومړۍ څپرکي د اسلامي روزنې تر سر ليک لاندې، د هغې بنسټونه او موخې او دويم څپرکي د تدريس د طريقو تر سر ليک لاندې بېلابېل لوستونه لري. دريم څپرکي د اسلامي علومو د زده کړې وسايل او د هغوی درسي فعاليتونه او څلورم څپرکي د ديني علومو د مضمونونو د تدريس ځانگړې طريقې نومېږي او په هر څپرکي متعدد لوستونه تنظيم شوي دي.

د دې کتاب کار د هغو معتبرو اخځونو د مفصل لست په معرفي سره پای ته رسيدلی دی، چې د دې اثر په غنامندۍ او باور وړۍ کې ترې ښه اخيستل شوې ده او په ځانگړي ډول په دې ځای کې د محترم عبدالوهاب عبدالسلام طریلة د «التربية الاسلامية و فن التدريس» تر سر ليک لاندې ارزښتمن اثر د يادولو وړ دی، چې د موجود کتاب په تشکل کې يې مهمه و نډه درلودلې ده.

موجود درسي کتاب په نوې درسي طريقې سره خپرل شوی او تأليف شوی او هر څپرکي د ډيرو لوستونو درلودونکی دی، د لوست د سر ليک تر معرفي وروسته د لوستونو په پيل کې د هغه لوست د تدريس موخې يادې شوې او وروسته د لوست مطالب او د موضوع بنسټيز ټکي توضيح او تشریح شوي او د لوست په پای کې پوښتنې، چې د بېلابېلو پوښتنو درلودونکی دی راوړل شوی دی او هم صنفی فعالیت او عملي کار ته د محرمو استادانو او گرانو محصلانو پاملرنه اړول شوې

ده تر خو له هغې لارې معتبرې مرجعګانې او لازم درسي مواد تر خپلې پراخې
استفادې لاندې ونيسي.

له وخت نه په استفادې سره د يادونې وړ بولم چې له محترم محمد صديق صميم څخه
چې له ما سره يې په تربيت د دې کتاب په ايډيټ، ټايب او ډيزاين کې بې غرضه
اورينستينې همکاري کړې ده مننه وکړم.

همدارنگه په پای کې د محترم استادانو او عزتمنو مدارسينو څخه هيله کوم، چې که
د ټايبې غلطيو سره مخامخ کېږي او ياد دې کتاب د مطالبو په تحليل کې ستونزه
ويني د خپلې لويۍ له مخې دې هغه لري او حل کړي.

لومړۍ څپرکۍ

اسلامي روزنه او د هغې

بنسټونه او موخې

لومړۍ لوست

اسلامي روزنه

| موخې:

1. د علم او ښوونکي د اهميت په باره کې د قرآني آيتونو او نبوي احاديثو بيانول.
2. د لوبديځ د روزنيز نظام سره د اسلام د روزنيز نظام نېرېډيوالي او د دې نېرېډيوالي د پايلو موندل.
3. د اسلامي روزنې د عامو اصولونو (مباديو) څرگندونه.

تمهيد:

د اسلام سپېڅلی دين تعلم او تعليم ته په زيات اهميت قائل دی، قرآن کریم د تعلم او څېړنې له لارې انسان د الله ﷻ پېژندنې او د هغه تعالیٰ په وجود باندې باور لر لوته دعوت کوي، د قرآن کریم لومړني نازل شوي آيتونه د دې مطلب درلودونکي دي:

«أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ أَلَمْ يَكُنْ الْأَكْرَمُ

﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾» (1: العلق، 1-5)

ژباړه: د خپل پروردگار په نوم يې ولوله چې پيدا يې کړ (١) انسان يې له وينې څخه پيدا کړ (٢) ولوله او ستا پروردگار د (کريمانو) کریم ترين دی (٣) هغه ذات، چې د قلم په وسيله يې ورزده کړل (٤) هغه څه، چې انسان ور باندې نه پوهېده [په تدريج يې هغه ته] ور زده کړل (٥).

الله ﷻ په بل ځای کې د علم او د هغه کسانو د اهميت په باره کې چې د علم خاوندان دي داسې فرمايي:

«قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٠﴾»

ژباړه: ووايه آيا سره برابر دي هغه کسان چې پوهيږي او هغه کسان چې نه پوهيږي يوازې عالمان دي، چې پند منونکي دي.

د اسلام حضرت پيغمبر د خير او نېکۍ د ښوونکو په برخه کې څه ښه فرمايلي دي: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةِ فِي جُحُهَا وَحَتَّى الْحَوْتِ لَيُصَلُّونَ عَلَيَّ مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ» (دا حديث ابو امامة الباهلي رضي الله عنه روايت کړی او امام ترمذي هغه تخريج کړی دی).

ژباړه: په يقين سره الله ﷻ د هغه تعالی ملائکې او د آسمانونو او ځمکې اوسېدونکي حتی مېړۍ په خپل غار کې او کب ټول د خلکو ښوونکو ته چې دوی ته د خير او نېکۍ په چارو کې زده کړه ورکوي درود، او دعا استوي. د نيکې ښوونې او روزنې کار د هر مسلمان وگړي دنده ده، خو په ځانگړي او مسلکي ډول د خاصو افرادو په واسطه پر مخ بېول کيږي. څلور شيان دي، چې د ښې ښوونې او روزنې ستنې (پايې) جوړوي:

- ۱- د علم لرل: د علم د لرلو څخه موخه، د وجود د عالم د حقايقو په برخه کې د معلوماتو لرل دي چې د ښوونکي او مدارس په واسطه زده کوونکو ته وړاندې کيږي.
- ۲- د فن لرل: د فن د لرلو څخه موخه د هغو لارو او طريقو شتوالی دی، چې د هغو په وسيله ښوونکي زده کوونکو ته معلومات او حقايق ور انتقالوي، که څه هم ډېری وختونه ښوونکي د پراخې پوهې درلودونکي وي خو زده کوونکو ته د انتقال د څرنگوالي طريقه او هنر ورسره نه وي يقيناً، چې په دې صورت کې د زده کړې کار په سمه توگه نه تر سره کيږي.

- ۳- د فطري استعداد لرل: د فطري استعداد څخه موخه د هغې توانايي او ملکې درلودل دي، چې الله ﷻ د ځينو اشخاصو په خوی او فطرت کې اچولې او دوی دهغې ملکې په لرلو سره د ښې ښوونې او روزنې د رسالت په چارې کې وړ او بريالي اشخاص دي.

۴- د اخلاقو لړل: د ښو اخلاقو لړل د ملتونو د تمدن یوازینی ممیزه ده، ښوونکی باید، چې د ښکو اخلاقو فاقد نه وي په ځانګړي ډول د دیني علومو ښوونکی، چې د دین احکام چې ټول اخلاقي ښېګڼې دي تدریسوي، د یوه ښوونکي لپاره اخلاق لکه د وجود لپاره د روح غوندې دي، هغه په حقیقت کې په خپلو ښو اخلاقو سره یو مؤمن، با اخلاقه او متمدن ملت جوړوي.

اسلامي روزنه:

د روزنې لپاره بېلابېل تعریفونه شوي دي، چې ځینو ته یې لاندې نغوته کوو:

«روزنه د هغې عمليې څخه عبارت ده، چې د هغې په واسطه د یوه شخص په کړو وړو، او سلوک کې بدلون رامنځته کېږي». «روزنه د هغه کونښن څخه عبارت ده چې د یوه ملت د افرادو د میندو او پلرونو او مریانو له خوا کېږي، تر څو د هغه په وسیله راتلونکی نسل د ژوند د خاصې طریقې سره سم چې نوموړی ملت عقیده ورباندې لري وده او پر مختک وکړي».

له دې تعریفونو څخه سړی په ښه ډول پوهېدلی شي چې روزنه د هغه اعتقاداتو او باورونو پر بنسټ تر سره کېږي، چې یو قوم یا ملت ور باندې معتقد وي.

خو هغه څه، چې د لوېدیځ سره د روزنې په اړه شته د هغه څه سره توپیر لري، چې په مسلمانو هېوادونو کې د روزنې په مفهوم کې شتوالی لري.

د لوېدیځوالو د روزنیزو نظریاتو ډېره برخه د هغه اصولو په ستنه باندې ولاړه ده، چې له دوی سره د ژوند د مستوی د لوړولو په کار کې مرسته کوي، د دوی په اند روزنه د اقتصادي ودې او پر مختک له ستونو (پایو) څخه ګڼل کېږي چې ملتونه علمي، صنعتي او تخنیکي انقلابونو ته چمتو کوي، د همدې روزنیزې نظریې پر بنسټ ده، چې انسان

په لوبديځ کې د يوه ماشين او بې روحه کالبوت حيثيت لري چې تل په بېلابېلو رنځونو باندې ککړ دی، شايد، چې هغه به جسماً روغ وي خو روح يې ناتوانه او عليل دی. خو د اسلامي روزنې نظريې خپل اصول او جوړښتونه د اسلام له دين او شريعت څخه چې يو الهي دين او شريعت دی اخيستي، دا روزنه د انساني سليم فطرت پر عقيدې باندې ولاړه ده او په هغه کې د انسان دواړه جسمي او روحي لوري په نظر کې نيول شوي او په هغه کې نړۍ او آخرت دواړه د پاملرنې وړ دي.

قرآن کریم او نبوي ﷺ سنت د ځانگړو روزنيزو اصولو جوړښتونو (مبانيو) درلودونکي دي چې د هغوی پر بنسټ د اسلامي روزنې نظريه جوړه شوې او په هغه کې نړۍ او آخرت دواړه د پاملرنې وړ دي. قرآن کریم او نبوي ﷺ سنت د ځانگړو روزنيزو اصولو جوړښتونو (مبانيو) درلودونکي دي چې د هغوی پر بنسټ د اسلامي روزنې نظريه جوړه شوې او هغه له نورو روزنيزو نظامونو څخه بېلوي.

اسلامي روزنه د ځانگړو خطوطو او موخو درلودونکې ده او د هغې د تشکيل لپاره ځانگړې طريقې په کار اچول کيږي.

څرگنده ده چې انسان له کالبوت (جسم) او روح څخه مرکب دی، د ده کالبوت ماده ده او روح يې د کایناتو د خالق د اسرارو څخه يو سر دی، چې په حقيقت باندې يې د هغه تعالی څخه پرته بل څوک نه پوهيږي، عقل چې د تفکر او اندېښې منشأ او بنسټ دی د انساني روح څخه متابعت کوي هر يو: جسم، روح او انساني عقل خپلې ځانگړې غوښتنې لري، چې بايد د دوی په برخه کې رعايت شي، که چېرې انسان په زياته کچه د خپل جسم څخه پيروي وکړي او د هغه غوښتنې عملي کړي، بشر د حيواناتو نړۍ ته نږدې او له هغوی سره ورته والی پيدا کوي. او که چېرې د انسان په شخصيت کې د تفکر او عقلانيت لوری له حده زيات پياوړی شي شايد چې

په هغه صورت کې به سفسطې، خیال او ذهني شذوذ ته مخه کړي. او که چېرې د انسان په شخصیت کې روحي لوری د مناسب حد څخه زیات پیاوړی شي په داسې حالت کې به شاید، چې هغه رهبانیت، نړۍ پرېښودلو او یوازیتوب ته سوق شي. د انساني شخصیت د هر لوري بې حده زیاته پیاوړتیا نوموړی د یوې ستونزې سره مخامخ کوي او د مطلوب ژوند څخه یې لرې ساتي. د اسلام د سپېڅلي دین روزنیز نظام داسې نظام دی، چې انسان د ده د شخصیت د بېلابېلو اړخونو په منځني حد او منځني لوري کې ساتي او د هغه د جسمي، روحي او عقلي غوښتنو په منځ کې تعادل په ښه ډول په پام کې نیسي. په اسلامي روزنه کې جسمي غوښتنو ته جدي پاملرنه کېږي خو په هغه کچه نه، چې دی (انسان) د حیوانیت نړۍ ته راکش کړي، د نوموړي غوښتنو تر هغه حده ځانګړې پاملرنه کېږي چې د انساني شخصیت نور اړخونه زیانمن نه کړي، د ده عقلي غوښتنو ته هم مثبت ځواب ورکول کېږي او د اسلامي عقیدې سره سم د سالم تفکر مجال ورته میسر کېږي او دی د ټولو هغو لاملونو څخه ساتي چې هغه ته د زیان د رسیدو سبب ګرځي. په اسلامي روزنه کې انسان خپلې ټولې جسمي، روحي، عقلي او ټولنیزې اړتیاوې په ښه وجه رفعه کوي، په اسلامي روزنه کې دواړو نړیوالو (دنیوي) او اخروي چارو ته پاملرنه کېږي، قرآن کریم په دې برخه کې فرمایلي: «وَأَتَّبِعْ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا...» (1: القصص، 77). ژباړه: په هغه څه سره چې خدای دې درکړي د آخرت سرای ولټوه او په نړۍ کې خپله ونډه مه هېروه. ...

د لوېدیځ د روزنیز نظام په اساس که د پام وړ صنعتي او تخنیکي پرمختګونه رامنځ ته شوي دي مګر په لوېدیځو ټولنو کې روحي، اخلاقي او ټولنیزو اړخونو ته پاملرنه نه ده شوې او غواړي چې د غه نیمګړتیاوې په نورو روزنیزو نظامونو په تېره بیا د اسلام

په روزنيز نظام معالجه کړي، د بېلگې په ډول کوم وخت چې دوی د يوې مسلمانې کورنۍ د غړو تو دې اړیکې چې په وړو باندې د شفقت او لويانو ته د احترام پر بنسټ عيارې شوې له نيردې څخه گوري په رښتيا سره د خپل روزنيز نظام په کمزورۍ باندې پوهيږي او غواړي چې د هغې لاره چاره ولټوي، او د روحي، اخلاقي او ټولنيزو اړتياوو نورې په لس گونو بېلگې.

د اسلامي روزنې عام اصول:

قرآن کریم او نبوي ﷺ سنت د روزنې د عامو اصولو در لودونکي دي چې څو بېلگو ته يې په لاندې توگه نغوته کوو: (9:3-16).

الف- د علم، ايمان او روزنې اړيکه : د قرآن کریم د حکم پر بنا علم او دين يو بل سره بشپړ وي او دواړه د هستۍ د حقايقو په کشف او د نېک سلوک په رامنځ ته کولو کې يو د بل سره همکاري کوي. رسول اکرم ﷺ ډېر ښه مؤمن ښوونکی او پوی مربي دی، لکه چې قرآن کریم په دې برخه کې فرمايي: «کَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ» (1: البقرة، 151).

ژباړه: هماغسې، چې ستاسو له منځه مې خپل استازی درواستوه [چې] زما آيتونه تاسو ته لولي او تاسې پاکوي او تاسوته کتاب او حکمت درښيي او هغه څه چې نه ورباندې پوهېدی تاسوته يې در زده کوي. په اسلامي روزنه کې دوی سرچينې شتون لري، د وحې سرچينه او د تجربې سرچينه، دا دواړه سرچينې يوه او بله تائيدوي.

ب- د نورو د لاسته راوړنو څخه ګټه اخيستل : اسلامي روزنه د نورو د لاسته راوړنو څخه ګټه اخيستل جايز بولي او په هغه باندې ټينګار کوي، د اسلام د

پیغمبر ﷺ په حدیث کې چې د ابو هریره رضی الله عنه په واسطه روایت شوی دی راغلي دي چې: «الحكمة ضالة المؤمن، فحيث وجدها فهو احق بها».

ژباړه: حکمت او علم د مؤمن ورکه ده، په هر ځای کې چې هغه بیا مومي مستحق یې دی.

ج- د غیر شرعي عادتونو نه منل: په اسلامي روزنه کې جدي پاملرنه کېږي تر څو د تېرو (خلکو) عادتونه او پېښې (تقالید) تر دقت لاندې ونيول شي او په پټو سترګو د اباوو او اجدادو د هر عادت پېښه ونشي، شاید د دوی په منځ کې به د ښو او نېکو چارو عادتونه هم شتون ولري چې باید د هغوی څخه پیروي وشي مګر هر څه باید د نیکونو د عرف په نوم عملي نشي.

د- په تعلیم او تعلیم کې استمراز: په اسلامي روزنه کې د پوهې حاصلول او د علم لټه د هر مسلم او مسلمې فریضه ګڼل کېږي او معین زمان او مکان نه لري، د علم لټه باید چې د عمر په هر پړاو کې وشي، له زانګو څخه تر مړېستون پورې، او په هر ځای کې چې د هغه لټه امکان ولري باید وپلټل شي.

په اسلامي روزنه کې د علم پټ ساتل او د روزنې (تعلیم) څخه د خلکو بې برخې کول ستره ګناه ګڼل شوې ده، قرآن کریم فرمایي: «إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَأَهْدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعِينُونَ» (1: البقرة، 109). ژباړه: هغه کسان چې څرګندې

ښې او لارښودنې چې لاندې مو استولې دي وروسته له هغې چې هغه مو د خلکو لپاره په کتاب کې توضیح کړې دي پټوي په هغوی باندې خدای لعنت کوي او لعنت کوونکي یې لعنتوي.

پوښتنې

1. قرآني کریمه آیتونه، چې د علم د اهمیت په برخه کې نازل شوي، د هغوی حفظ، ژباړه او تفسیر پای ته ورسوئ.
2. د بنو چارو او خیر د بنوونکو په باره کې د رسول اکرم ﷺ د معروف حدیث یادونه وکړئ.
3. یو ښه بنوونکی او مریې باید د کومو استعدادونو او ملکاتو درلودونکی وي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
4. هغه تعریفونه، چې د روزنې لپاره وضعه شوي بیان کړئ او بنسټیز ټکي یې توضیح کړئ.
5. په اسلامي روزنه کې د انساني شخصیت بېلابېل ابعاد او لوري په نظر کې نیول شوي، تاسې همدا اړخونه په تفصیل سره شرحه کړئ.
6. د لوېدیځ روزنیز نظام د کومو نیمګړتیاوو لرونکی دی؟ د څو بېلګو په یادولو سره یې بیان کړئ.
7. د اسلامي روزنې د عامو مبادیو یوازې نومونه واخلي.
8. د علم پټ ساتل او د بنوونې (تعلیم) څخه د خلکو بې برخې کول ستره ګناه ده او عاملینو ته یې د الله ﷻ او خلکو ملعون ویل شوي، دا مطلب په کریمه آیت سره مدلل کړئ.
9. د لوېدیځ د روزنیز نظام سره د اسلامي روزنیز نظام د مقارنې په اړه ډله ییز کار سر ته ورسوئ او په هغه کې د باوري سرچینو او لازمو درسي موادو څخه ګټه واخلي.

دويم لوست

د اسلامي روزنې بنسټونه

موخې:

1. په اسلامي روزنه کې د ديني عاطفې، استجواب او مناسبو وختونو څخه د گټې اخيستنې د اهميت څرگندونه.
2. په اسلامي روزنه کې د ترغيث، ترهيب، تشويق او تشجيع د مفاهيمو د اهميت څرگندونه.
3. په اسلامي روزنه کې د فردي توپيرونو د رعايت، د نظري او عملي چارو او نورو اصولو د اهميت وضاحت.

اسلامي روزنه د داسې يوه نظام درلودونکې ده، چې د قرآني آيتونو او نبوي پيغامونو تر روښنايي لاندې په ځانگړو اصولو او بنسټونو باندې ولاړه او بنا شوې ده چې موږ يو شمېر بنسټونو ته لاندې نغوته کوو:

1. ديني عاطفه

په انساني خوی او فطرت کې ځانگړې ديني عاطفه اچول شوې ده او ښوونکي او مربی بايد چې د دې عاطفې په گومارلو سره د اسلامي روزنې د ايجاد، ودې او پرمختگ په چاره کې زيارايستونکي وي، د اسلام سپېڅلي دين عقل، روح او انساني نفس يو ډبل همکار گڼلې او دوی ته خطاب کوي ترڅو د وجود د عالم د حقايقو درک کولو او دبشر د افرادو سالمې روزنې ته اقدام وکړي.

2. موخه درلودونکي د استانونه:

په اسلامي روزنه کې د تېرو امتونو د موخه لرونکو کيسو او د استانونو لپاره ځانگړی ځای په نظر کې نيول شوی، قرآن کریم د احکامو، امثالو او اخلاقو د بيان تر څنگ د گټورو د

استانونو بيان ته هم پاملرنه كړې او د حق د منلو او منكر د ردولو لپاره يې يو ځنډ كار بولي، نبوي حديثونو هم په خپل وار سره د تېرو امتونو د داستانونو بيانولو ته پاملرنه كړې او هغه په اسلامي روزنه او د فضايو او ښو خويونو په حاصلولو كې ځنډ بولي په همدې اساس د داستانونو بيانول د انسان د ژوند په تنظيم په خاص ډول د كوچني د ژوند په تنظيم كې فعاله ونډه لري.

3. استفهام او استجواب

د اسلامي روڼې د بنسټونو څخه يو يې هم استفهام او استجواب دی چې د هغه په اثر يوه سخته چاره وضاحت پيدا کوي او انساني فکر بيدارېږي، پوښتنه او ځواب زده کوونکی تفکر او تعمق ته مجبوروي او د فعالې زده کړې د مظاهرو څخه شمېرل کېږي، د بېلگې په توګه د محترم پيغمبر ﷺ په يوه روايت کې چې د حضرت عمر رضي الله عنه څخه يې روايت شوی راغلي دي: «يوه ورځ حضرت جبرائيل امين د يوه داسې انسان په صورت چې جامې يې سپينې او وينبتان يې تور وو محترم پيغمبر ته راغی په داسې حال کې چې د سفر هيڅ ډول نښې يې په وجود کې نه ليدل کېدې هغه حضرت ﷺ ته په ګونډو شو او داسې پوښتنه يې وکړه: اسلام څه شی دی؟ ايمان څه شی دی؟ او احسان څه شی دی؟ وروسته اکرم پيغمبر ﷺ د هرې يوې پوښتنې په ځواب باندې په تفصيل پيل وکړ». وروسته له هغې چې حضرت جبرائيل له مجلس څخه ووت د اسلام پيغمبر ﷺ صحابه کراموته وفرمايل: دا جبرائيل وو چې وبې غوښتل د دې پوښتنې په طرحه کولو سره د اسلام، ايمان او احسان په باره کې ستاسو معلومات زيات کړي. د اسلامي روزنې د دې طريقې او بنسټ څخه د نن ورځې په فعال تدريس او زده کړه کې هم پراخه ګټه اخيستل کېږي او ښې پايلې ورڅخه لاس ته راغلي دي، د نن ورځې په فعاله زده کړه کې پوښتنې کول او د زده کوونکو

استجوابول نه يوازې د امتحانولو او ارزونې يوه طريقه ده بلکې د زده کولو يوه ښه طريقه هم ده (18:20).

4. د مناسبو وختونو څخه گټه اخيستل

کله چې مدارس او زده کوونکي مناسب وخت پيدا کوي، بايد چې له هغه څخه مناسبه گټه واخلي، ژوند د وختونو څخه ډک دی او بری د هغه چاپه برخه دی چې د هغه څخه په خپلو دنيوي او اخروي چارو کې گټه واخلي دغه کار د اسلامي روزنې د بنسټونو څخه یو بنسټ تشکیلوي، قرآني آيتونه نجما نجما په ځانگړو واقعو او مناسبو وختونو کې نازل شوي او د يوې مسئلې حکم يې روښان کړی دی، د روژې د مبارکې مياشتې را رسېدل یو مناسب وخت دی تر څو انسان د هغه په لړ (جریان) کې د نفس تزکیه وکړي، صبر او حوصله په خپل ځان کې پیاوړې کړي او الله ﷻ په پټه او ښکاره د خپل ځان ساتونکي وگڼي. کسوف او خسوف د الله ﷻ د قدرت د بیان لپاره مناسب وختونه دي د جمعې لمونځ او د اخترونو لمنځونه بل مناسب وخت دی چې زده کوونکي د هغو له لارې ديني شعایر زده کوي او په خپله رویه او سلوک کې بدلون راولي.

5. په اسلامي روزنه کې تدرج

تدرج او ګام په ګام پرمختګ کول په اسلامي بنسټونو او روزنه کې د ارزښتمنو اصولو او بنسټونو څخه یو اصل او بنسټ دی، د اسلام د دین بنسټ په تدرج سره ایښودل شوی او هغه د دین په بېلابېلو امورو کې په وضاحت سره ګورو، اسلامي دین د شرابو حرمت به بېلابېلو پوړیو کې او په تدریجي ډول یې بیان کړ. څرنگه چې د شرع حکمت ایجابول چې نه باید یو قوم چې په مشکونو او کوزو شراب څښي او د دوی ژوند کاملاً په هغوی پورې تړلی دی په یو وار د هغه له څښلو څخه منع شي.

کوم وقت چې حضرت معاذ بن جبل ؓ یمن ته استول کېږي، د اسلام محترم پیغمبر ورته فرمایي:

«ته د کتاب اهل يوه قوم ته ورځې! په لومړي پړاو کې دوی د شهادتینو منلو ته دعوت کړه! که هغه یې و مانه وروسته دوی د لمانځه کولو ته دعوت کړه! که چېرته یې هغه ومانه، بیادوی ته د صدقې د ایتا لارښوونه وکړه! ...» (د امام بخاري په روایت سره). اسلامي روزنه د انساني نفس عمارت د یوه کور د بنا (جوړښت) سره تشبیه کوي چې په یوه خښته باندې د بلې خښتې په ایښودلو سره د کمال تر پورې پورې رسیږي، انساني شخصیت هم په تدریج سره د خپل کمال پړاوونه وهي.

6. ښه قدوه (لارښود):

په اسلامي روزنه کې ښوونکي او مربی باید چې ښه لارښود او د دیني روزنې عالي مثال وي، زده کوونکي تقریباً په ټولو پړاوونو کې د خپل ښوونکي او مربی څخه زیات تقلید کوي، ښوونکي او مربی د مجردو موعظو او نظري حکمتونو د بیانولو په نسبت په خپلې پاکې عقیدې، ښو اخلاقو او ډېرو معلوماتو سره د زده کوونکي د شخصیت په جوړولو او د هغه د پوهې د سطحې په لوړولو کې ګټور واقع کیږي. انبیا کرامو علیهم السلام هر یوه د خپلو امتونو لپاره د ښه مقتدا او لارښود حیثیت درلود، لکه چې قرآن کریم فرمایي: «أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدْلُهُمْ أَقْتَدَهُ...» (1: الانعام، 90). ژباړه: دوی هغه کسان دي، چې خدای هدایت ورته کړی دی، ځکه نو د دوی په هدایت اقتدا وکړه.

او: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...» (1: الاحزاب، 21). ژباړه: بې شکه چې د الله رسول تاسې ته د ښو کړنو بېلګه ده.

7. ترغیب او ترهیب:

د اسلامي روزنې بنسټ په ترغیب او ترهیب باندې ایښودل شوی دی، قرآن کریم او ارزښتمنو نبوي حدیثونو د اوامرو، نواهیو او د اسلامي شریعت امتثال د خلکو د

دعوت په چار کې دنيوی او اخروي نعمتونو ته له ترغيب او د الهي دردناکو عذابونو څخه له ترهيب څخه کار اخيستی دی.

په کار پوی ښوونکی او مربی کولای شي چې له دې دوو بنسټيزو اصولونو څخه د اسلامي ښوونې او روزنې په چار کې ګټه واخلي او په ځانګړي ډول د الهي احکامو په امتثال او تلقي کې او په عملي ژوند کې د هغوی تطبيق، دوی د جنت نعيم او د دوزخ الیم عذاب ته ترغيب او ترهيب کړي.

8. تشويق او تشجيع:

د علومو زده کړې ته د زده کوونکي تشويق او تشجيع او په ورځني ژوند کې د هغه د پايښو پلې کېدنه له هغو وسايلو څخه ده چې په اسلامي روزنه کې څرګنده او جوتنه اغېزه لري. تشويق نه يوازې د کم عمره زده کوونکو لپاره يو اړين کار دی، بلکې د ځوانو زده کوونکو او حتی زړو لپاره هم د ګټې څخه خالي نه دی.

9. فعال ساتل:

د شاګردانو فعال او نشيط ساتل په اسلامي روزنه کې يو حتمي کار ګڼل کېږي، دا کار په بېلابېلو طريقو سره سر ته رسېږي او د ښوونکي او مربی په مهارت پورې اړه لري چې څنګه خپل زده کوونکي فعال او بوخت ساتي.

حضرت علي کرم الله وجهه څه ښه فرمايلي دي: « روحوا القلوب، وابتغوا لها طُرفَ الحکمة، فانها تمل كما تمل الا بدن» ژباړه: زړونه آرام وساتئ، او د هغوی لپاره ښې لارې ولټوي، ځکه چې دوی هم د بدنونو غوندې غمگين کېږي.

10. د بېلابېلو طريقو څخه ګټه اخيسته:

په اسلامي روزنه کې د زده کوونکو د سمې ښوونې او روزنې په برخه کې د بېلابېلو لارو او طريقو څخه په ګټې اخيستنې باندې ټينګار شوی، ښوونکی او مربی کولای شي د بېلابېلو طريقو او لارو څخه چې په نننۍ ښوونې او روزنې کې د مهارتونو

(Skills) په نوم سره يادېږي استفاده وکړي ترڅو د لوست مطالب په ښه ډول د شاگردانو لپاره د فهم، درک او عملي تطبيق وړ وگرځي. قرآن کریم په دې برخه کې د بېلابېلو نظري او عملي طريقو او لارو څخه يادونه کړې له هغې جملې څخه د حکمت رعايت، نېکه موعظه، او د نړۍ د ټولو عالميانو د پروردگار لارې ته د خلکو د دعوت په کار کې په ښه طريقه سره جدل کول دي، او په بېلابېلو مواردو کې يې د قصصو، امثالو او حکمتونو بېلابېلې طريقې يادې کړې دي.

11. د زده کوونکو د فردي توپيرونو رعايت:

په اسلامي روزنه کې د زده کوونکو د فردي توپيرونو رعايت ته ډېره پاملرنه شوې، الله ﷻ انسانان په جسمي، روحي، عقلي لحاظ او په همدې ډول د استعدادونو او علاقمنديو په لحاظ په متفاوت ډول خلق کړي دي: «لَيْسُوا سَوَاءً...» (1: آل عمران 113). ژباړه: سره برابر نه دي. او د صحابه کرامو د آثارو څخه په يوه اثر کې راغلي: «حدثوا الناس بما يعرفون» او يا: کلموا الناس علي قدر عقولهم». ژباړه: له خلکو سره په هغه کچه چې پوهېږي خبرې وکړئ او يا د خلکو سره د هغوی د عقولونو په کچه خبرې وکړئ.

حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه به ويل: «إن الرجل ليحدث الحديث فيسمعه من لايبلغ عقله فهم ذلك الحديث فيكون عليه فتنة». ژباړه: يو سړی يوه خبره کوي، يو داسې څوک هغه اورې، چې عقل يې د هغه خبرې فهم ته نه رسېږي، په دې وخت کې دا خبره په يوې فتنې ورته اوړي، بنا پر هغه يو ښوونکی او مجرب مربی په درسي ټولگي کې د خپل هر يوه زده کوونکي مستوا په پام کې نيسي، دا کار زموږ د هېواد ټولو ښوونکو او مربيانو ته يو حتمي امر دی، موږ په يوه جگړې ځپلي هېواد کې ژوند کوو موږ چې کله د ښوونکو د روزنې د عالي موسسې څخه فارغېږو شايد چې په يوه داسې ټولگي کې به تدريس وکړو، چې زده کوونکي به يې د بېلابېلو عمرونو او ډول

ډول استعدادونو درلودونکي وي. شايد چې زموږ په ټولگي کې به داسې زده کوونکي وي يا به يې پلار يا به يې مور او يا به يې دواړه په جگړو کې له لاسه ورکړي وي، شايد زموږ په ټولگي کې به داسې زده کوونکي وي چې نيمه ورځ موټر مينځل، پلاستيک پلورل او يا نور کارونه تر سره کوي او د خپل کور ډوډۍ راوړونکي دي، شايد زموږ په ټولگي کې معيوب زده کوونکي، د هجرت د ديار څخه راغلي او ... او ... شتون ولري موږ به دا ستونزه ولرو تر څو هغوی به بېلابېلو ډلو ووبشو او د هرې ډلې اړتيا وي په ښه توگه لرې کړو.

12. د نظري او عملي چارو رعايت:

په اسلامي روزنه کې ټينگار شوی ترڅو تر زده کړې وروسته د دين چارې په خپل ورځني ژوند کې هم عملاً تطبيق کړو، دا کریمه آيتونه ولولي: «... لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾» (1: الصف، 2-3). ژباړه: ولې هغه څه وایاست چې سر ته یې نه رسوئ (۲) د خدای په نزد د سختو ردولو (ناپسند) ده چې یو څه وواياست او پای ته یې ونه رسوئ (۳). ځکه نو د ښوونکي لپاره اړینه ده ترڅو په اسلامي روزنه پورې اړوند نظري کارونه عملاً په خپلو زده کوونکو باندې د کار په ښه تر سره کړي او د عملي کار له لارې د خپلو زده کوونکو په سلوک کې مثبت بدلون تر لاسه کړي (9: 17-22).

پوښتنې

1. په اسلامي روزنه کې د ديني عاطفې، استجواب او د مناسبو وختونو څخه د گټې اخيستې اهميت جوت کړئ.
2. په اسلامي روزنه کې د تدرج اصل د بېلگو په راوړلو سره څرگند کړئ او د ښه لارښود څخه موخه څه ده يې بيان کړئ.
3. په اسلامي روزنه کې د فعال ساتلو، ترغيب، ترهيب، تشويق او موخه څه ده؟ يادونه يې وکړئ.
4. په اسلامي روزنه کې د نظري او عملي کارونو رعايت د څو بېلگو په راوړلو سره څرگند کړئ.
5. د اسلامي روزنې د بېلابېلو طريقو څخه گټه اخيستل د نن ورځې په فعاله زده کړه کې څه ډول منعکسه شوې؟ د هغې څو بېلگې په عملي ډول په ټولگي کې وښايست.
6. د زده کوونکو د فردي توپيرونو رعايت د صحابه کرامو په آثارو سره واضح کړئ.
7. د افغانستان غوندې په جگړې ځپليو ټولنو کې په ټولگيو کې د زده کوونکو فردي توپيرونه ډېر زيات تر سترگو کېږي، د دې توپيرونو لاملونه بيان کړئ.

دریم لوست

روزنيزې موخې

موخې:

1. د موخو د (SMART) ځانگړتياوو په بيان سره د موخې د لغوی او اصطلاحي ماناگانو څرگندونه.
2. د عامو او خاصو روزنيزو موخو څرگندونه.
3. د اسلامي روزنې د عامو او خاصو موخو څرگندونه.

د موخو تعريف:

اهداف (موخې) د هدف (موخه) جمع ده او هدف د لوړ شي څخه عبارت دی لکه ودانۍ، غر د شگو غونډۍ او نور او مانايې قصد ده، او د ښوونې او روزنې په اصطلاح هدف عبارت له هغه شي څخه دی چې روزنيزه عمليه تر روزنې لاندې شخص د رسېدو په خاطر په هغه سره کوښښ اولته کوی، بې توپيره (برابره) ده چې داسې جسمي يا عقلي وي او يا هم عملي او اخلاقي. او درسي موخه يا هدف عبارت له هغې غونډلې يا جملې څخه ده چې د هغه سلوک ډول توصيفوي او ټاکل شوې ده زده کوونکي يې د تدريس د عمليې په پای کې تر لاسه کړي. د هر پروگرام د بنسټيزو ځانگړتياوو څخه يوه هم د جوتو او ټاکليو موخو درلودل دي او روزنيزه عمليه هم له دې امر څخه مستثنی نه ده او د داسې موخو درلودونکې ده چې د هغوی د څيړنې لپاره کوښښ او هڅه کوي او د همدې موخو پر بنسټ ده چې روزنيزه عمليه په سمه بڼه تنظيم، توحيد او عملي منځپانگه (محتوی) يې محدوده کيږي روزنيزې موخې په معين ډول د شلمې پېړۍ په نيمايي کې د ښوونې او روزنې د عالمانو د پاملرنې وړ وگرځېدې او د وخت په تېرېدو سره يې اهميت زيات شو.

د هر درس، هر مضمون، هر درسي نصاب، هرې پلټنې او هرې علمي څېړنې موخې بايد په شميرلو ويونو (کلمو) او لنډو غونډالو (جملو) سره بيان شي او له تشرېح څخه يې ډډه وشي. د ښوونې او روزنې عالمان او د علومو د بېلابېلو رېشتو څېړونکي په دې باور دي چې موخې بايد (SMART) او د لاندې ځانګړتياوو درلودونکې وي، دا ځانګړتياوې په داسې ويونو سره تعبير کېږي چې د دوی د لومړنيو توريو (حروفو) له مجموع څخه د (SMART) ويي (کلمه) منځ ته راغلی دی:

د موخې له صفتونو څخه يو هم د هغې مشخص والی دی (Specific)، د موخې بل صفت د کچ کولو (اندازه کولو) قابليت دی (Measurable)، د موخې بل صفت هغه ته د لاسري وړتيا ده (Achievable)، د موخې بل صفت د هغې حقيقي والی دی (Realistic)، او د موخې پنځم صفت دا دی، چې د زماني چوکاټ بندۍ درلودونکې وي (Time Frame) (19: 181).

د روزنيزو موخو ډولونه:

موخې د دلالت او مطلوبې منځپانګې (محتوی) د حجم له حيثه د عامو او خاصو موخو په ډلو وېشل شوې دي:

1. عامې روزنيزې موخې:

څرنگه چې ددې موخو د نوم څخه معلومه ده دا موخې معمولاً د يوې ټولنې اساسي او بنسټيزې غوښتنې منعکسوي او لاندې دوه اړخونه لري.

الف- د ښوونيز او روزنيز سياست موخې که چېرې د يوه هېواد ښوونيز او روزنيز بنسټونه د ښوونيز او روزنيز سياحت طرحه جوړوي، په هغې کې عامې او کلي موخې په پام کې نيسي چې شايد هغوی ته رسيد لږ څو کاله وخت ونيسي او د يوه درسي پلان د تطبيق څخه وروسته به لاس ته راشي، لکه د علمي تجربو حاصلول، د اسلامي اخلاقو لرل، اقتصادي پرمختګ، عامه هوساينه او نور.

ب. په يوه بنسټيز نصاب کې د هر درسي مضمون عامې موخې بنسټيز نصاب ډېر مضمونونه لري او هر مضمون په خپلو بېلو پړاوونو کې د عامو موخو درلودونکې وي، د بېلگې په ډول د اسلامي فقې مضمون په خپلو بېلو پړاوونو کې لاندې موخې تعقيبوي: د الهي عبادتونو درک او عملي تطبيق، د شخصيه احوالو د اصولو درک او عملي تطبيق د انسانانو د خپل منځي معاملاتو او د عقود د شرطونو عملي تطبيق او درک، د ميراث د نظام درک او تطبيق، په حدودو پورې د اړوندو اصولو او احکامو درک او عملي تطبيق، قصاص او د عقوباتو نظام او بالاخره د اسلامي فقې د بېلابېلو احکامو سره سم د مناسب سلوک تغيير.

د يوه لوريه هر مضمون د ځانگړو موخو درلودونکې دی او د بله لوريه عامې موخې هم په برکې نيسي.

2. ځانگړې روزنيزې موخې:

دا موخې له هغو غوښتنو او هيلو څخه عبارت دي چې يو بنسټونکی او مربې يې د خپلو زده کوونکو لپاره د هر مضمون د تدريس څخه په پام کې لري، د يوه مضمون د محتوياتو په پوهېدو سره به په پايله کې يقيناً يو زده کوونکی په دې قادر وي چې په خپل عملي ژوند کې ځانگړې فکري او شعوري استعداد او د ځانگړو حرکي فعاليتونو د تر سره کولو توان پيدا کړي او د هغه د پايلو څخه په خپل ورځني ژوند کې ګټه واخلي.

د هر مضمون هر درس د ځانگړو موخو درلودونکې بنسټيز نصاب دی او بنسټونکی سترگې په لاره دی، چې زده کوونکي د يوه درسي ساعت په پای کې هغه تر لاسه کړي، د يوه لوست (درس) موخې د يوه مضمون د موخو سره سيخه (مستقيمه) اړيکه لري او د يوه کُل څخه يو جز دی، څرنگه چې د يوه مضمون موخې د يوه درسي نصاب د موخو سره سمه او منطقي اړيکه لري او دا ټول د يوه هېواد د پاليسۍ او بنسټيز او روزنيز سياست موخې تشکيلوي.

د اسلامي روزنې عامې موخې:

د اسلامي روزنې عامې موخې په حقيقت کې د اسلامي شريعت د کلي موخو جز دی او د انساني شخصيت د بېلابېلو روحي، مادي، عقلي او ټولنيزو اړخونو توازن تأمينوي. د اسلامي روزنې عامې موخې له لاندې څلورو عاملونو څخه تشکيلې شوې دي:

الف- عبادتي عامل: د دې عامل په وسيله د خالق او مخلوق ترمنځ اړيکه تنظيم کېږي.

ب- ټولنيز عامل: د دې عامل په پايله کې د افرادو او بشري ټولنو په منځ کې د سلوک اړيکې او څرنگوالی تنظيم کېږي.

ج- مکاني عامل: په دې عامل سره د ځمکې پر مخ باندې چې د الله ﷻ له لوریه زموږ په اختيار کې ودیعت راسپارل شوی د راشې درشې څرنگوالی او د ژوند کولو قانون تعین کېږي.

د- زماني عامل: دا عامل په نړۍ او آخرت کې د انساني فرد د زماني اړخ (بُعد) څخه عبارت دی چې په فرد سره پیل او په انساني ټولنه پای ته رسيږي لکه څنګه چې په نړۍ پیل او په آخرت نهايي کېږي ځکه نو د اسلامي روزنې مهمه موخه د اسلامي عقیدې پر بنیاد د انساني فرد چمتو کول دی ترڅو د خالق، خپل نفس او انساني ټولنې په مقابل کې خپل مسئولیت په ښه ډول تر سره کړي.

د اسلامي علومو په ساحه او رېشته کې بېلابېل مضمونونه او موضوعات شامل دي، هر مضمون او هره موضوع د انساني نفس د استعدادونو یوه اړخ او استعداد ته پرمختګ ورکوي او پیاوړی کوي یې او یوه انساني اړتیا پوره کوي. د قرآن کریم مضمون، تلاوت، حفظ او د هغه ژباړه او تفسیر، د نبوي حدیث مضمون، د اسلامي عقیدې مضمون د ثقافت او اخلاقو مضمون، د اسلامي فقې مضمون او نور مضمونونه چې هر یو

په خپل وار سره د انساني استعدادونو له جملې څخه يو استعداد متبارزوي او د فرد د دنيوي يا اخروي اړتياوو څخه يې يوه لرې کوي، او دا ټول مضمونونه يو له بل سره مرتبط وحدت تشکيلوي چې اجزاوې يې د يوې بلې څخه نه بنسټېدونکې دي او دا د بنسټونکي او مربې کار دی چې د دې رېشتې ذاتي وحدت په بڼه ډول وساتي او زده کوونکي وکړای شي چې د دې واحدې ټولگې (مجموعې) موخې چې لاندې يې يادونه کېږي ترلاسه کړي:

1. د اسلام د احکامو امتثال او په هغه باندې وياړ، او دا په هغه صورت کې کېږي چې په الله ﷻ او د اسلامي عقيدې په نورو ارکانو باندې ايمان ته په خپل فطرت کې تحکيم ورکړو.
 2. له ټولو بدعتونو څخه د اسلامي دين ساتل او په داسې حال کې راتلونکو نسلونو ته د هغه سپارل چې د مبتدعينو د هر ډول خرافاتو او باطل پرستانو د لاس وهنې څخه خالي وي ترڅو له دې لارې فرد او انساني ټولنه د جهل، بې خبرۍ او د اسلام د دښمنانو له دسيسو څخه وساتل شي.
 3. د هر فرد په وجود کې د ديني احساس پياوړتيا ترڅو په پايله کې له الله ﷻ څخه حيا ولري، د خپلو اقوالو او افعالو بڼه والي او قبح ته متوجه وي او اسلام د ژوند په ټولو کارونو کې يوازینی بڼه مقياس وگڼي او د هغه احکامو ته د عمل جامه ور واغوندي. او دا کارونه د لاندې امورو په پام کې نيولو سره عملي کېدای شي:
- الف- د قرآن کریم سره محبت ته په خپلو زړونو کې ځای ورکړو او د هغه تلاوت او حفظ ته اقدام وکړو او همداشان د اسلام د پيغمبر د گوهر لرونکو حديثونو سره محبت او د هغوی مطالعه په خپل ورځني عادت بدل کړو.
- ب- موږ ټول بايد چې د نبي کریم ﷺ د سيرت او د صحابه کرامو ﷺ د سيرت په وسيله خپل ځانونه د بنو او نېکو لارښودونکو په توگه چمتو کړو.

ج- نیک اخلاق او ښه خوی لکه احسان، نیکی، ایثار، له ځان څخه تېرېدنه، عدالت، صداقت، حوصله مندي، تواضع او ښه سلوک په خپل ځان کې پیاوړي کړو او له هغه څخه په کور، کوڅې، مدرسې او ټولنه کې کار واخلو.

4. اسلامي احکام د خپل ژوند په ټولو برخو کې عملي کړو او د حلالو او حرامو په منځ کې توپیر وکړو.

5. په دې باندې عقیده لرل چې اسلام د ځمکې پر مخ د عدالت او مساواتو دین دی، ځکه چې اسلام د مظلوم سره مرسته کوي او د حق د احقاق لپاره یې ځانګړي احکام لري او ددې مطلب درک چې د اسلام د سپېڅلي دین مبادۍ او نظامونه په هر مکان او زمان کې د تطبیق قابلیت لري او هر ډول بېلابېلو زمانې او مکانې اقتضاتو ته مناسب ځوابونه ورکوي او د ژوند په ټولو برخو کې د فرد او انساني ټولنې یوازینی او ښه نجات ورکوونکی دی.

6. د اسلامي مقدساتو د ساتنې لپاره د الله ﷻ په لاره کې د جهاد د اهمیت درک او د نړۍ په ټولو برخو کې د اسلامي دعوت خپرول. جهاد بېلابېل ډولونه لري او په بېلابېلو وسایلو او ذرایعو سره عملي کېدای شي لکه چې اسلامي دعوت هم په بېلابېلو طریقو او وسایلو سره صورت نیسي (9: 25-30).

پوښتنې

1. د ښوونې او روزنې د عالمانو له نظره د موخې (هدف) لغوی او اصطلاحي تعريف وکړئ.
2. روزنيزې موخې په معين ډول په کوم وخت کې د پاملرنې وړ وګرځېدې؟ توضيح يې کړئ.
3. د (SMART) ويي (کلمه) د موخو کومو تدریسي او څېړنيزو ځانګړتياوو ته نغوته کوي؟ دا موضوع په ښه ډول وڅېړئ.
4. روزنيزې موخې په څو ډوله دي له هغې جملې څخه عامې موخې د هغوی له دوو ډولونو سره څرګندې کړئ.
5. د يوه مضمون او يوه معين لوست ځانګړې موخې د ديني علومو په يوه مضمون کې تشخيص کړئ.
6. د اسلامي روزنې عامې موخې له څو عاملونو څخه تشکيلې دي په لنډيز سره يې بيان کړئ.
7. د اسلامي علومو سره مرتبته ټولګه (مجموعه) کومې موخې د ځان سره لري؟ په لنډو غونډلو سره د هغوی يادونه وکړئ.
8. د لازمو درسي موادو څخه په ګټې اخيستنې او د مناسبو فعاليتونو په اجرا کولو سره د محصلانو په ذهن کې د دې لوست محتويات متسحکم کړئ.

څلورم لوست

ښوونیزې يا سلوکي موخې

موخې:

1. د ښوونیزو يا سلوکي موخو د تعريف، اړخونو او اهميت د ټاکلو بيان.
2. د ښوونیزو يا سلوکي موخو د جوړولو د قواعدو او شروطو څرګندونه.
3. د موخو د ټاکلو د معيارونو څرګندونه او زده کوونکو ته د هغوی د تفهيم د څرنگوالي ښودنه.

د ښوونیزې يا سلوکي موخې تعريف:

ښوونیزه يا سلوکي موخه د ښوونیزې عملېې تر پای ته رسیدو وروسته د یوه معین سلوک دا کولو لپاره د زده کوونکي د توانايۍ څخه عبارت ده، پروانه لري چې د سلوک ادا په ټولګې کې د ننه او که له هغه څخه د باندې وي او دا په خپله د زده کوونکي له خوا د موضوع د درک نښه ده.

د ښوونیزو او سلوکي موخو ډولونه:

د ښوونې او روزنې یوه تن عالم ښوونیزې او سلوکي موخې درې ډوله بللې او ویلي یې دي: زده کوونکي د یوه مضمون د درسي ساعتونو په جریان کې په خپل فهم، سلوک او کړو وړو کې د بدلونونو بېلابېل ډولونه رامنځ ته کوي چې د هغه مهمترین ډولونه لاندې درې ګوني اړخونه دي:

1. **عقلي او ادراکي اړخ:** زده کوونکي د یوه ځانګړي مضمون تر درسي ساعتونو وروسته د خپل عقل او ادراک په وسیله زیات معلومات ترلاسه کوي یعنې د دې اړخ بنسټیز محور هغه معلومات او پوهه ده چې زده کوونکي یې حاصلوي، تطبیق کوي یې، تحلیلوي او ترکیبوي یې، اندازه کوي یې او ارزوي یې.

د بېلگې په ډول د اسلامي فقې په مضمون کې زده کوونکي:

- د لمانځه ارکان د هغه د هر رکن د دليل سره شمېري.
- د زکات مانا او حکم زده کوي.
- د زکات نصابونه شمېري.
- د بيع او سود تر منځ توپير کولای شي.
- د حيوان په بطن کې د ورکوتې د بيع ناسموالی (عدم صحت) تعليلولای شي.
- په کورنۍ کې د بنځې د دندې اهميت بيانولای شي، او نورې بېلگې.

2. وجداني اړخ: دا ډول او لوری د عاطفي، انفعالي او شعوري لوري په نوم يادوي،

زده کوونکي د يوه مضمون د درسي ساعتونو په لړ کې ځينې ځانگړې عواطف، ميلونه، ذوقونه، شعور او احساس ترلاسه کوي او د هغه په اثر د يو شمېر کارونو سره علاقه پيدا کوي او د هغه سره رغبت ښکاره کوي د بېلگې په ډول زده کوونکي:

- د انسان په ژوند کې د دين په اهميت او مکانت باندې معتقد کېږي.
- د لمانځه تر ادا کولو وروسته او د ذکرولو تر کولو وروسته په خپل ځان کې د سکون او آرامۍ احساس کوي.
- د خير په کارونو لکه د معروف (نيکي) په کولو او له منکراتو څخه په منع کولو کې عملاً سهيم کېږي.
- د شرعي احکامو د پيروي سره رغبت پيدا کوي او نورې بېلگې.

3. مهارتي اړخ: دا ډول او لوری د ادایي او حركي لوري په نوم هم يادوي، زده

کوونکي د يوه مضمون د درسي ساعتونو په لړ کې يو شمېر حركي او ادایي توانايۍ حاصلوي چې د هغه په وسيله د ځينو عملي او جسمي کارونو د اجرا کولو مهارت خپلوي د بېلگې په ډول زده کوونکي:

- توري د هغوی د اړوندو مخارجو څخه د تجويد د قواعدو سره سم ادا کولای شي.

- يوه خطابه او موعظه د خطابي د فن د اصولو سره سمه وړاندې کولای شي.
 - په بشپړ ادغام کې، غنه صادر ولای شي.
 - سمه لمبو وهلی شي.
 - ښه موټر چلولی شي، او نورې بېلګې.
- بېلابېل عبارتونه چې د ښوونیزو يا سلوکي موخو په دې دريو اړخونو کې کار ورڅخه اخیستل کېږي د هغه د اړخ په تفکیک سره په لاندې ډول دي:

د عقلي، ادراکي او معلوماتي اړخونو عبارات په لاندې توګه دي:

پوی شي، محدود یې کړي، رایاد یې کړي، ویې لیکي، لیست یې کړي، ویې ژباړي، نښې (سمبولونه) ولولي، تلخیص یې کړي، نقشه ولولي، پرتله یې کړي، د هغه علت بیان کړي، استنتاج وکړي، پراختیا ورکړي، ویې ګوماري، تصنیف یې کړي، مرتب یې کړي، څرګند یې کړي، توپیر یې وکړیله یو بل سره ارتباط ورکړي، ویې شني، تطبیق یې کړي، تألیف یې کړي، ویې ټاکي، ویې ارزوي، او ... او

د وجداني اړخ عبارات په لاندې ډول دي:

ویې کاروي، ځواب ووايي، پوښتنه وکړي، نغوته وکړي، مناقشه وکړي، همکاري وکړي، قرائت وکړي، معتقد شي، سهیم شي، رغبت پیدا کړي، احساس یې کړي، توافق وکړي، امر وکړي، نهی یې کړي، مشارکت وکړي، عمل وکړي، متابعت وکړي، وړاندیز وکړي، تمسک وکړي، دفاع وکړي، علاقه وښيي، او ... او

د مهارتي اړخ عبارات په لاندې ډول دي:

د علت د تورو آوازونه ووايي، یوه پېښه تمثیل کړي، د ځانګړو حرکتونو په تر سره کولو سره د یوې پدیدې تعبیر وکړي، د یوه داستان په اورېدو سره عملاً تعجب وښيي د حرکتونو په تر سره کولو کیسه وکړي، رسم وباسي، د سامان آلاتو څخه په دقت ګټه واخلي، په مهارت سره یې وړاندې کړي، او ... او

د موخو د ټاکلو اهميت:

موخې په حقيقت کې د ښوونکي لارښود دی، چې خپل لوست څنگه پلان، ترتيب او وړاندې کړي او په څه ډول معينو پايلو ته ورسېږي او زده کوونکي څه ډول و ارزوي. د اوسني عصر په ښوونه او روزنه کې د ښوونيزو يا سلوکي موخو ټاکلو ته زيات اهميت ورکول کېږي، موخې دي، چې زموږ لوست مطلوب لوري ته بيايي او ښکاري چې دا موخې تر کومه بريده لاسته راغلي دي، په لنډه توگه د موخو ټاکنه لاندې چارې په برکې نيسي:

- موخې مطلوب ښوونيز سلوک تمثيلوي.
- موخې د لوست په برابرولو کې د ښوونکي لپاره مرسته کوي.
- موخې د تدريس طريقې، درسي فعاليتونه او درسي مواد ټاکي.
- موخې د ښوونکي سره د آزمويې د پوښتنو په جوړولو او د زده کوونکو په ارزونه کې مرسته کوي.
- موخې د تعليم او تعلم عمليه اسانوي او زده کوونکي هغې ته د رسېدو لپاره چمتو کوي، او ډېرې گټې.

هغه څه، چې د موخو تر جوړولو مخکې بايد مراعات شي:

1. ښوونکي بايد د هغه مضمون په عامو موخو باندې چې تدريسوي يې مخکې له مخکې وپوهېږي.
2. ښوونکي بايد د مضمون درسي منځپانگه (محتوى) مخکې له مخکې مطالعه کړي او د هغه په عامو حقايقو او مفاهيمو باندې وپوهېږي.
3. ښوونکي بايد له مخکې نه د يوه لوست (درس) په منځپانگه باندې وپوهېږي او له خپل ځان څخه وپوښتي چې ولې دا موضوع تدريسوي.
4. ښوونکي دې د لوست ښوونيزې يا سلوکي موخې وټاکي.
5. ښوونکي دې د هغه موخو لپاره د تدريس طريقه او مناسب مواد وټاکي.

6. بنوونکي دې تطبيقي پوښتنې په دې منظور چې آیا موخو ته رسيدلی دی؟
طرحه کړي.

د موخو د صحت شرطونه

ددې لپاره چې سمې موخې مو وضعه کړې وي بايد په هغه کې لاندې شرطونه مراعات کړو:

1. د لوست موخې بايد څرګندې او مشخصې وي او هر شخص ورباندې وپوهېدای شي.
2. د لوست موخې بايد چې د مضمون د عامو موخو او درسي نصاب سره مطابقت ولري او هغه ته تحقق ور وېښي.
3. د لوست موخې بايد د زده کوونکو د سويې او امکاناتو سره متناسبې وي.
4. د لوست موخې بايد متنوع او د لوست د مطالبو د ارائی سره سمې مرتبې شوې وي.
5. د لوست موخې بايد په خپل منځ کې منطقي تسلسل سره ولري.
6. د لوست موخې بايد په خپل ذات او يا هم د پايلو په لحاظ د کچې اخيستو وړ وي.

د موخو د جوړولو لپاره اړين قواعد

1. د موخې په غونډله (جمله) کې لومړی فاعل وروسته د لوست په يوې برخې پورې اړوند کړ (فعل) راوړل کيږي.
2. غير ضروري عبارات او کلمات د موخې د غونډلې څخه حذف کيږي.
3. د موخې غونډله د زده کوونکي د عمل او سلوک څخه تعبير کوي نه د بنوونکي د عمل او سلوک څخه، په دې خاطر چې ډير مطلب د زده کړې په عمليه کې او وضعه شويو موخو ته د رسېدو لپاره د زده کوونکي نقش ته

د اهميت ورکول دي. د موخو په جوړولو کې دا مهم کار دی تر څو د دې توپير وشي چې ښوونکي به څه سرته ورسوي او دا چې ښوونکي له خپلو زده کوونکو څخه د څه عمل او سلوک تمه لري.

4. هره غونډله يوازې يوه ښوونيزه او يا سلوکي پايله احتوا کوي.

د موخو د ټاکلو معيارونه:

ښوونکي بايد د موخو د ټاکلو په لړ کې او يا تر هغه وروسته د خپل ځان څخه لاندې پوښتنې مطرح کاندې:

1. آیا دا موخې د موضوع سره متناسبې پايلې توضيح کوي.
2. آیا دا موخې د موضوع لپاره ټولې منلې شوې پايلې تمثيلوي؟ يعنې د سلوکي موخو درې اړخونه (پوهه، د روپې تغيير او مهارت) په بر کې نيسي؟
3. آیا دا موخې د مضمون د عامو موخو، او د هيواد، د درسي نصاب او ښوونيز او روزنيز سياست سره متناسبې دي؟

د زده کوونکو لپاره د موخو د څرگندونې څرنگوالی:

ښه ده چې ښوونکي زده کوونکو ته د لوست موخې له لاندینيو طريقو څخه په يوه طريقه څرگندې کړي:

1. د لوست تر پيل مخکې دې د هغه موخې د درې (تختې) پر مخ وليکي او زيات وضاحت دې ورکړي.
2. داسې پوښتنې دې طرحه کړي چې د لوست د موخو سره اړيکه ولري.
3. د مهارتونو بېلگې دې په عملي توگه ورته وښيي او ورته ودې ويل شي، چې له دوی څخه د دې مهارتونو د ترلاسه کولو هيله کېږي (9: 31-42).

پوښتنې

1. بنسټونه يا سلوکي موخه تعريف کړئ.
2. د بنسټونو يا سلوکي موخو د دريو ډولونو او اړخونو يوازې نومونه واخلئ او له هغه جملې څخه د هغوی ادراکي اړخ توضيح کړئ.
3. د بنسټونو يا سلوکي موخو وجداني اړخ د هغه د بېلگو په بنودلو سره شرحه کړئ.
4. د بنسټونو يا سلوکي موخو مهارتي اړخ څه ډول اړخ دي؟ په بېلگو يې وضاحت وکړئ.
5. د موخو د ټاکلو اهميت بيان کړئ، او ووايست چې د موخو ټاکنه کوم کارونه په بر کې نيسي.
6. هغه کارونه چې مراعاتول يې د موخو تر جوړولو وړاندې اړين دي يو څرگند کړئ.
7. د موخو د صحت شرطونه په لنډيز سره بيان کړئ.
8. د موخو جوړولو لپاره اړين قواعد کوم دي؟ د څو بېلگو په ليکلو سره عملي وضاحت ورکړئ.
9. زده کوونکو ته د موخو د ټاکلو معيارونه او د هغه د توضيح څرگندوالی بيان کړئ.
10. د يوه لوست لپاره درسي موخې برابرې کړئ، او په هغه کې ددې لوست ټول محتويات په پام کې ونيسئ.

دویم څپرکی

د تدریس طریقې

لومړۍ لوست

د تدریس د طریقې اهمیت

موخې:

1. د ښوونې او روزنې د بنسټیزو ستونو (پایو) توضیح.
2. د تدریس د طریقې د لومړنیو او ثانوي ډولونو څرگندونه.
3. د زده کړې درې ګونو اړخونو او د هېواد د زده کړې سیاست ځانګړو او عامو موخو ته د رسېدو په کار کې د تدریس د طریقې د اهمیت توضیح.

د ښوونې او روزنې ستنې (پایې):

لکه څرنګه، چې په تېرو لوستونو کې په یوه کې یادونه وشوه ښوونه او روزنه په څلورو بنسټیزو او محکمو ستونو باندې بنا شوې ده چې لاندې په لنډ ډول بیانېږي:

1. علم او پوهه: د علم او پوهې څخه موخه د هغو معلوماتو، حقایقو او مفاهیمو د مجموعې څخه عبارت ده چې په یوه مضمون او یوه لوست کې د ښوونکي له خوا تهیه شوي او زده کوونکو ته وړاندې کېږي.

2. فن: له فن څخه موخه عبارت له هغې لارې او طریقې څخه ده چې ښوونکي زده کوونکو ته د معلوماتو، حقایقو او علمي مفاهیمو د انتقال په غرض له هغې څخه کار اخلي، فن یاد تدریس طریقې د تاریخ په اوږدو کې بېلابېل اشکال او ډولونه لرل چې هر ډول یې په خپل ځان کې ځانګړې ښېګڼې او ضررونه درلودلي دي.

3. فطري استعداد: د فطري استعداد څخه موخه د ښه تدریس په کار او په آسان ډول د معلوماتو په انتقال کې د یوه ښوونکي هماغه خپله ذاتي توانایی ده، شاید هر ښوونکي به دا فطري استعداد ونه لري سره له دې چې د خپل مضمون په ساحه کې

پراخه معلومات لري خو د تدریس په کار او زده کوونکو ته به د معلوماتو د القاء او انتقال، حقایقو او مفاهیمو په څرنگوالي کې د فطري استعداد څخه بې برخې وي. هغه ښوونکی چې دا ډول استعداد ونه لري شاید یا اصلاً به ونه کولای شي چې دارنگه توانایي پیدا کړي او که پیدا یې هم کړي شاید چې په دې برخه کې به زیات زحمت وکالي.

4. اخلاق: د اخلاقو څخه موخه د هغه ښو خویونو او نیکو فضایلو مجموعه عبارت ده چې یو ښوونکی په تېره بیا د دیني علومو یو ښوونکی یې باید ولري. د دیني علومو ښوونکی باید یو ښک او ښه لارښودوي چې زده کوونکي د ده معلوماتو او سجایاوو څخه تقلید وکړي او پوی، با اخلاقه او ګټور شخصیتونه ورڅخه جوړ شي.

د تدریس د طریقو ډولونه:

په لومړي سر کې د تدریس طریقې په دوو ډولو ویشل کېږي: د عنعنوي تدریس طریقې او د نوي تدریس طریقې. د عنعنوي او نوي تدریس هر یو یوه طریقه مختلف اشکال او اقسام لري د بېلګې په ډول د عنعنوي تدریس مشهور ډولونه عبارت دي له: د القاء او لکچر طریقه، استنتاجي طریقه، محاوره یي طریقه، د بحث او مناقشې طریقه، او نورو څخه. د نوي تدریس طریقې او مشهور ډولونه عبارت دي له: پروژه یي طریقه، د مشکلاتو د حل طریقه، د واحدونو طریقه او نورو څخه.

د عنعنوي طریقو مهمه ممیزه دا ده چې په هغوی کې ښوونکی د تدریس اساس او محور جوړوي او تدریس د هغه د فعالیت په اساس تر سره کېږي او دا طریقې د محوري ښوونکي د طریقو په نوم هم یادوي، مګر د تدریس په نویو طریقو کې موضوع برعکس ده، یعنې زده کوونکی د تدریس اساسي محور دی او تدریس د زده کوونکي د فعالیت په اساس صورت نیسي او دا طریقې د محوري زده کوونکي د

طریقو په نوم هم بولي د یادولو وړ ده، چې ځینې عنعنوي طریقې د تدریس د یو شمېر نویو طریقو سره ګډېږي او د اړخونو په ځینو برخو کې یوه له بلې سره ورته والی پیدا کوي (9: 45-46).

د تدریس د طریقې اهمیت:

د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو د دیني علومو د رېښتني محترم استادان ښه پوهېږي چې د هېواد د ښوونځیو د دیني علومو د رېښتو د راتلونکو ښوونکو په ښوونه او روزنه باندې بوخت دي ځکه نو په پیل کې لازمه ده چې استادان خپله د دیني علومو د تدریس د طریقې اهمیت ته جدي پاملرنه وکړي او په دویم قدم کې خپلو زده کوونکو ته چې د هېواد راتلونکي ښوونکي دي د تدریس د طریقې اهمیت تفهیم کړي.

زموږ په نظر د تدریس هره طریقه موفقه نه ده موږ یوازې د تدریس هغه طریقه موفقه او ګټمنه بولو چې په هغه کې د زده کوونکو د زده کړې درې واړو بعدونو (اړخونو)، (معلوماتو، مهارتونو، او د تطبیق ذهنیت) ته چې د نن ورځې د ښوونې او روزنې د عالمانو له خوا په هغوی باندې ډېر تأکید کېږي تامه او بشپړ پاملرنه وشي. استاد او ښوونکی دې د تدریس له داسې طریقې څخه استفاده وکړي چې د هغې په وسیله محصلان او زده کوونکي وکولای شي چې د لوست په بنسټیزو محتویاتو، مفاهیمو، اصطلاحاتو او په هغه پورې په اړوندو نظریاتو باندې په سمه توګه وپوهېږي، د بېلګې په ډول د فقې د مضمون په یوه لوست کې د اوداسه په فرایضو، سننو او مستحباتو او په ټولو اصطلاحاتو، مفاهیمو او د مذاهبو په اختلاف باندې وپوهېږي او د هغه په فهم کې کومه ستونزه پاتې نشي او دا ټول د فعالې زده کړې د معلوماتي اړخ (بعد) سره تړي او لري مګر د ښوونې او زده کړې کار دلته پای ته نه رسېږي، د موفق او ګټور تدریس طریقه ددې زمینه هم برابر وي، چې د ځینو مهارتونو او

فعالیتونو په استخدامولو سره هغه درک او زده یې کړي یعنې په لومړي سر کې په هغه باندې پوی وي او د هغه په فهم کې کومه ستونزه ونه لري او ثانیاً هغه درک، یاد او حفظ کړي د زده کړې دا مهارتونه او فعالیتونه کولای شي چې په فزیکي او یا هم ذهني شکل پای ته ورسېږي او هر یو یې یقیناً چې د لوست د مطالبو په حفظ او درک کې مرسته کوي خو بیا هم کار دلته پای ته نه رسېږي د موفق او ګټور تدریس طریقه زده کوونکي ته انګېزه ورکوي چې د لوست د محتوی څخه ددې فهم او درک په مقابل کې، د هغه په برخه کې د تطبیق ذهنیت هم ولري، هغه د تدریس او فعالې زده کړې په لړ کې باید او داس کول عملاً زده کړی او په دې هم پوی شي چې اودس کول د هغه په ژوند کې څه ګټور نقش لوبوي او څه ډول دده سره د پاکۍ د رعایت په کار، د بدن په حفظ الصحه، په ټولنه کې د وجاهت او دده د شخصیت په وده کې مرسته کوي.

که چېرې په تدریس کې زده کوونکي یوازې د کتاب له مخه د لوست په اورېدلو او لوستلو باندې مکلف شي کامله زده کړه نه تر سره کېږي، بلکې دوی د فعالې زده کړې یوازې یو جز حاصلوي، استاد او ښوونکی باید په خپل تدریس کې داسې طریقه اختیار کړي چې د هغې په وسیله زده کوونکي وکړای شي چې د زده کړې درې واړه جزه لاس ته راوړي پوښتنې او تجربه یې کړي.

د لوست د مطالبو حفظول په خپل وار سره ښه کار دی په دې شرط چې زده کوونکي مخکې په هغه مطالبو باندې پوهېدلي وي خو که چېرې زده کوونکي داسې څه حفظ کوي چې په مفهوم یې نه وي پوهېدلي په حقیقت کې سمه زده کړه نه ترسره کېږي، د هر لوست منځپانګه (محتوی) له زده کوونکو څخه غواړي ترڅو په هغه باندې وپوهېږي او وروسته یې درک او حفظ کړي او بیا یې په خپل ژوند کې تطبیق او عملي کړي، هر لوست له خپلو زده کوونکو څخه غواړي ترڅو د دوی په

سلوک او کړو وړو کې مثبت تغیر رامنځ ته شي له هغه څخه پرته د زده کړې بنسټیزه موخه لاس ته نه راځي، هغه علم چې له هغه څخه په عمل کې کار وانخیستل شي او د انسان دنیا او آخرت ته ګټور نه وي په حقیقت کې یو بې ګټې شی دی او د هغه حامل یوازې د هغه اسفار حمل کړی او خپل ځان یې بې ځایه په زحمت کړی دی.

د موفق او ګټور تدریس طریقه هغه طریقه ده چې په هغې کې د یادو شویو درې ګونو اړخونو څخه علاوه د زده کوونکو د فهم او هوش مستوي او علاقمندي هم له نظره ونه غورځول شي، هر زده کوونکی د زده کړې او یادولو استعداد لري مګر په متفاوتو طریقو سره، زده کوونکی او ښوونکی باید د خپل تدریس په طریقه کې هغه جداً په نظر کې ولري او په بېلابېلو درسي فعالیتونو سره کولای شي چې د زده کوونکو د قابلیتونو د توپیر معضله حل کړي (11: 144).

دا معضله د عنعنوي او تاریخي تدریس په طریقو کې نه حل کېږي، بلکې یوازې د تدریس په نویو طریقو کې حل کېدای شي لکه چې د فعالې زده کړې درې ذکر شوي اړخونه هم د عنعنوي تدریس په طریقو کې د پاملرنې وړنه ګرځي بلکې یوازې د زده کړې نوې او فعاله طریقه ده چې د زده کړې د دریو عملیو هرې یوې (معلوماتو، مهارتونو او د تطبیق ذهنیت) ته په زیات اهمیت قایله ده. که موږ د تدریس عنعنوي طریقه د نن ورځې د تدریس د موفقې او ګټورې طریقې سره پرتله کړو د دوی په منځ کې لاندې متفاوت ټکي ملاحظه کولای شو:

په عنعنوي طریقه کې زده کوونکي آرام او ساکت اورېدونکي دي چې یوازې د خپل ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي مګر په نوې طریقه کې زده کوونکي متنوع فعالیتونه سرته رسوي او حرکت کوي.

په عنعنوي طریقه کې ښوونکی یوازې یوه اندازه معلومات خپلو زده کوونکو ته وړانته کوي خو په نوې طریقه کې زده کوونکي تشویق کېږي چې په خپله یې د خپل ښوونکي تر اشرافو لاندې زده کړي.

په عنعنوي طریقه کې د ټولګي انضباط او نظم ډېر ښه دی او زده کوونکي ډېر وخت په ذهني فعالیت باندې بوخت وي په داسې حال کې چې په نوې طریقه کې به شاید چې په ظاهره ټولګی یې نظمه په نظر راشي مګر زده کوونکي جسماً او ذهناً زیات فعال وي.

په عنعنوي طریقه کې زده کوونکي د ټولګي په یوې خوا او ښوونکي یې په بلې خوا کې قرار لري او زده کوونکي یې یوازې د خپل ښوونکي څخه زده کوي. ولې برعکس په نوې طریقه کې ښوونکي د زده کوونکو د ډلو په منځ کې په لارښودنه او همکارۍ بوخت وي او زده کوونکي یې خپله له یوه بل څخه هم زده کوي.

په عنعنوي طریقه کې زده کوونکي زده کړې ته خپل ځانونه مجبور احساسوي او اکثراً لوست د لایقو زده کوونکو لپاره وړاندې کیږي په داسې حال کې چې په نوې طریقه کې زده کوونکي زده کړې ته تحریک او تشویق کیږي او ښوونکي د زده کوونکو متفاوتې سويې په نظر کې نیسي.

په عنعنوي طریقه کې ښوونکي تل د زده کوونکو د معلوماتو په اړه د څه څیز، کله او څه وخت په عباراتو سره جويا کیږي په داسې حال کې چې په نوې طریقه کې د ښوونکي پوښتنې د ولې؟ او څرنگه؟ په عباراتو سره مطرحې کیږي او عمده موخه د حوادثو د پېښېدو د علتونو او اسبابو پلټنه او د مطرحو موضوعاتو د کیفیت څرنگوالی وی. او دا ډول نور توپیرونه.

محترمو استادانو! تاسې چې د هېواد د راتلونکو ښوونکو په روزنه باندې بوخت یاستی، ستاسو زده کوونکي باید په دې وپوهیږي چې په راتلونکي کې کله چې د معلمۍ مقدسه دنده لاس ته راوړي څرنگه په خپل هر لوست کې د فعالې زده کړې عمليې او درې ګوني ابعاد په نظر کې ونیسي او په څه ډول د دوی هر لوست د هغه

درس د موخې، د اړوند مضمون د کلي موخې او د هېواد د ښوونیز او روزنیز سیاست د عمومي موخو سره سیخه (مستقیمه) اړیکه ولري.

د موفق او ګټور تدریس په طریقه کې د هر لوست ځانګړې او عامې موخې جدا په نظر کې نیولې کېږي. د تدریس موفقه طریقه هغه طریقه ده چې د هغې په اثر د زده کوونکو څخه شنونکي، کنجکاو او نوښتګر اشخاص جوړ شي او خپلې فردي، د کورنۍ او ټولنیزې ستونزې په ښه توګه حل کړای شي، چاپېریال، هېواد، نړۍ، خپل ملت، نور ملتونه، دین او خپل اسلامي ثقافت، د نورو دین او فرهنگ، د خپل ملت ټبر وختونه، حال او راتلونکې وپېژني او هغه هر یوه موضوع په منطقي ډول تحلیل کړای شي. ښوونکي باید د خپل تدریس په نوې طریقه کې خپل زده کوونکي دې ته متوجه کاندې چې دوی د افغانستان په نوم په یوه ملت او یوه خپلواک هېواد پورې تعلق لري او دا ملت او هېواد له دوی څخه ډېرې هیلې لري ترڅو دوی د ټولنیز او اقتصادي پرمختګ سبب شي او د جهل، نادانۍ، فقر، تعصب او د وروسته پاتې والي د نورو مظاهرو پر ضد مبارزه وکړي.

هغه څه چې وویل شول ښيي، چې درسي ښه او ګټوره محتوی او د موفق او ګټور تدریس د طریقې ټاکنه د وطن د اولاد په سالمه زده کړه او ښوونه او روزنه کې یوه ډېره ستره چاره (کار) ده.

پوښتنې

1. د ښوونې او روزنې بنسټیزې ستنې په لنډیز سره بیان او شرحه کړئ.
2. د تدریس د طریقو د لومړنیو ډولونو یوازې نومونه واخلئ او ثانوي ډولونه یې هر یو په لږ تفصیل سره توضیح کړئ.
3. د عنعنوي او نوي تدریس طریقې یوه له بلې څه توپیر سره لري او هم د هغوی د تداخل څرنگوالی بیان کړئ.
4. د فعالې زده کړې درې اړخونه او بنسټیز بعد د هره یوه په بېلګو سره څرګند کړئ.
5. څنګه کولای شو چې په تدریس او درسي فعالیتونو کې د زده کوونکو بېلابېلې سويې په نظر کې ونیسو.
6. د کومو ټکو شتوالی دی چې د عنعنوي تدریس طریقه له نوي څخه بېلوي؟ ویې شمېرئ.
7. څنګه ثابتولای شئ چې د تدریس د نوې طریقې استخدام موږ په ښه ډول موخو ته رسوي.
8. هغه ځانګړې او عامې موخې چې د هېواد د زده کړې د نظام او د نوي تدریس له طریقې څخه یې توقع کېږي کومې دي؟ یوازې نومونه یې واخلئ.

دویم لوست

عننوي طريقې

موخې:

1. محصلان دې د لکچر او القاء د طريقې او د هغه د معروفو ډولونو په اړه وضاحت ورکړي او د هغه څخه دې عملاً ګټه واخيستلای شي.
2. محصلان دې د استنتاجي او استقرایي طريقو بنسټيز ټکي درک کړي او د بېلګې په توګه دې هغه عملي کړای شي.
3. محصلان دې د محاورې او مناقشې طريقې بيان او د هغوی د مثبتو او منفي ټکو یادونه دې وکولای شي.

عننوي طريقې چې د تقلیدي او زړو په نوم یادېږي بېلابېل ډولونه لري او موږ په دې لوست کې د دې طريقو مشهور ډولونه په لاندې ډول توضیح کوو:

1. د لکچر او القاء طريقه:

په تېرو وختونو کې د ښوونیزې عملیې غایه او موخه د زده کوونکو د معلوماتو د پروالۍ و ترڅو دا معلومات وساتي او د اړتیا په وخت کې بیا له دوی څخه وغوښتل شي ځکه نو د تدریس طريقې هم د دې ښوونیزې عملیې سره مطابقت درلود چې د لکچر او القاء د طريقې څخه عبارت وه په دې طريقه کې ښوونکی په ټولګي کې یوازینی ګرېډونکی دی او زده کوونکی یو آرام فرد او ساکت اورېدونکی دی، دا طريقه د ښوونکي د کار سره تړاو لري او ممکنه ده چې سترې کوونکې او یا هم د منلو وړ وي.

د القاء ډولونه:

القاء بېلابېل ډولونه لري، چې یوه شمیر ته یې لاندې نغوته کیږي:

الف- ارائه او لکچر: په دې طریقه کې لوست په شفوی شکل د ښوونکي له خوا القاء کېږي او د زده کوونکي مشارکت په کې نه لیدل کېږي، دا طریقه په پوهنتونونو کې ډېره مروج ده.

ب- شرح: په دې طریقه کې د مضمون ښوونکي د زده کوونکو د سويې سره سمه ستونزه په څرگندو او رڼو الفاظو سره شرحه کوي.

ج- توصیف: له دې طریقې څخه هغه وخت کار اخیستل کېږي چې حسي وسایل شتون ونه لري او ښوونکي یوازې درسي ټکي شرحه کوي، په دې طریقه کې هم اړینه ده ترڅو ښوونکي د زده کوونکو د سويې سره سم په ساده عباراتو سره موضوعات توصیف کړي.

د- د داستانانو بیانول دا هغه طریقه ده چې لویان خپل ځان ته جذبي او کوچنيان شغف (خوشحالیډلو) ته راکاږي د لوست په پیل کې د داستان بیانول د لوست لپاره د زده کوونکو په تیارولو کې مرسته کوي.

د لکچر او القاء طریقه د زده کوونکو فعالیت محدودوي او یو تیار شوی شی زده کوي او په خپله د ښوونې په عملیه کې ونډه نه اخلي. ددې طریقې محفوظات هم د اوږده وخت لپاره د زده کوونکو په ذهن کې نه پاتې کېږي.

شاید چې ددې طریقې له ښېګڼو څخه به یوه هم د وخت سپمول وي. او کله دا ضرورت دی چې ښوونکي د لوست د ځینو ټکو په توضیح کولو کې له دې طریقې څخه ګټه واخلي.

2. استنتاجي طریقه:

استنتاج په حقیقت کې د عامو منل شویو قواعدو او احکامو څخه د یوه ځانګړي حکم لوري ته د انساني عقل او ذهن انتقال دی، د بېلګې په ډول ښوونکي د فقې یا

تجوید په لوست کې یو تعریف او قاعده شرحه کوي او بیا له زده کوونکو څخه غواړي ترڅو په هغې قاعدې باندې مرتب احکام وپیژني، په همدې ملحوظ ده چې دا طریقه یې د قیاسي یا تحلیلي طریقې په نوم سره هم یاده کړې ده که څه هم چې په دې طریقه کې سیر د کلیاتو څخه د جزیاتو خواته صورت نیسي او دا د قیاسي طریقې یوه ځانګړنه ده.

په دې طریقه کې زده کوونکي اکثراً قواعد په سمه توګه نشي برداشت کولای، او قادر هم نه دي چې عمومي قواعد خپله کشف کړي ځکه چې دا قواعد په آسانی سره د خپل ښوونکي څخه اخلي.

3. استقرایي طریقه:

استقرا د جزوي حوادثو او حالاتو څخه د کلي قواعدو او احکامو لوري ته چې دا جزوي حوادث او حالات تنظیموی د انساني عقل او ذهن انتقال دی، او دا بالکل د استنتاجي طریقې په مقابل کې ده، چون په دې طریقه کې د جزیاتو څخه د کلیاتو لوري ته سیر صورت نیسي ځکه نو د ترکیبي طریقې په نوم یادېږي، په دې طریقه کې زده کوونکو ته آسانه ده ترڅو د جزوي حالاتو پلټلوته اقدام وکړي او د کارونو کلیاتو ته ورسېږي، او زده کوونکي ډېر وخت د جزبي حالاتو د موندلو سره عادت کېږي.

لاکن په تنهایی سره باید د استنتاجي طریقې او یا هم د استقرایي طریقې د استخدام څخه ډډه وشي ځکه زده کوونکي د لوست په لومړي پړاو کې استقرایي طریقې ته اړتیا لري او د لوست په دویم پړاو کې د قاعدې د تطبیق لپاره استنتاجي طریقې ته اړدي. د استقراء په وسیله له زده کوونکو سره قاعدې ته رسېږو او د استنتاج په واسطه، قاعده په زیاته کچه تر پوښتنې لاندې نیسو.

4. د محاورې طریقه:

دا طریقه د ښوونکي او زده کوونکو ترمنځ د محاورې پر بنسټ ولاړه ده چې د هغه په اثر په تدریج سره د استجواب له لارې حقیقي کشف ته رسېږي چې تر اوسه پورې یې له هغه سره آشنایي نه درلوده، دا طریقه د لاندینيو دوو پړاوونو سره سمه پر مخ وړله کېږي:

الف- د پوښتنې پړاو: په دې پړاو کې ښوونکی پوښتنه مطرح کوي او له زده کوونکو څخه د هغه ځواب غواړي، د بېلګې په ډول د عقایدو په مضمون کې له زده کوونکو څخه پوښتنې:

د خالق په وجود باندې څرنگه استدلال کولای شئ؟ او یا د فقې په مضمون کې پوښتنه کوي: د غیر معین (نامعلوم) پسه په خرڅولو کې څه ستونزه را پیدا کېدای شي؟

ب- د یقین پړاو: په دې پړاو کې د ځواب په برخه کې خبرې اترې (بحث) پیل کېږي او د بېلګو او یا هم د مناسبو توضیحاتو په وړاندې کولو سره دقیق تعریف یا ثابت حکم تر لاسه کوي.

د دې طریقي د ښېګڼو څخه یوه یې د حقایقو د کشفولو او د عقلي او ذهني فعالیتونو سره د زده کوونکو بلډول دي او هم په دې طریقه کې یو زده کوونکی په نورو زده کوونکو باندې خپل افکار نه تحمیلوي، د دوی په منځ کې همکاري او الفت پیاوړي کېږي.

5. د بحث او مناقشې طریقه:

له دې طریقي څخه هغه وخت کار اخیستل کېږي چې ښوونکي د یوې موضوع په اړه مخکې زده کوونکو ته توضیح ورکړې وي زده کوونکو هغه حفظ کړې وي، او وروسته له دوی څخه غواړي ترڅو هغه وړاندې کړي، او د زده کوونکو د

محفوظاتو د وړاندې کولو څخه وروسته له دوی څخه پوښتنې مطرح کوي ترڅو موضوع لا په ښه توګه د زده کوونکو په ذهن کې ځای ونیسي، د همدې ملحوظ له مخې ده چې دا طریقه یې د حفظ او غوړته ور رسولو (وراوړولو) د طریقې په نوم هم یاده کړې ده.

او د ښوونکي لپاره اړینه ده چې د مضمون په منځپانګه (محتوی) او لوست باندې تسلط ولري او پوښتنې په یوه منطقي تسلسل سره مطرحې کړي.

او ددې طریقې خطر هم دا دی، چې ښوونکی خپل لوست په سم صورت سره نشي وړاندې کولای او پوښتنې په یوه منطقي او عقلي اتصال سره نشي ترتیبولای او له دې ستونزو سره معمولاً ځوان ښوونکي مخامخ کېږي.

له دې طریقې څخه کله کله استفاده کېږي، هغه هم د زده کوونکو د ارزونې په خاطر، ځکه چې له دې طریقې څخه ګټه اخیستنه زده کوونکي په مسئولیت سره روزي او د لوستونو د محتویاتو د زیات تکرار په اثر، دوی په خپلو لوستونو باندې لښه مسلط کېږي شاید چې ښوونکی به له دې طریقې څخه په منځنۍ او ثانوي دوره کې ګټه واخلي او د زده کوونکو لپاره به یو شمېر آسان مراجع هم معرفي کړي، او له دوی څخه به د ځینو پوښتنو ځوابونه وغواړي.

پوښتنې

1. د لکچر او القاء د طریقې په اړه څه پوهیږئ؟ او وویاست چې دا طریقه د کومې ښوونیزې (تعلیمي) کيفي وضعې سره مطابقت لري؟
2. د لکچر او القاء د طریقې د بېلابېلو ډولونو یوازې نومونه واخلئ او له هغې جملې څخه دارائی او توصیف طریقې تشریح کړئ.
3. د داستانونو د بیان د طریقې په باره کې لنډ معلومات وړاندې کړئ.
4. د لکچر او القاء د طریقې مثبت او منفي ټکي د یوه ډله ییز کار په ترڅ کې وشمېرئ.
5. د استنتاج طریقه تعریف کړئ او د ذهني او عقلي فعالیت د حرکت سیر په کې مشخص کړئ.
6. سمه استقرایي طریقه د استنتاجي طریقې په مقابل کې قرار لري تاسې دې تقابل ته په بېلګو سره وضاحت ورکړئ.
7. د محاورې طریقه کوم پړاوونه لري؟ هغه پړاوونه عملاً په ټولګي کې تمثیل کړئ.
8. د بحث او مناقشې په طریقه کې د کومو شرایطو رعایت اړین دی؟ په لنډ ډول یې یادونه وکړئ.

دریم لوست

درسي پلان

موخي:

1. د عنعنوي طريقو د درسي پلان د پراوونو توضيح او د هغه نقد.
2. د سمستر د درسي پلانونو څرگندونه، د څپرکي موضوع، او د درسي ساعت پلان.
3. د درسي ساعت د پلان د ځانگړتياوو، او موخو څرگندونه او د هغه د تفصيلي بېلگې وړاندې کونه.

د عنعنوي تدریس په طريقو کې درسي پلان:

د عنعنوي تدریس په طريقو کې د درسي پلان په باره کې د يوه آلماني څېړونکي نظر چې «هربارت» نومېږي ځانگړې اهميت لرلی دی، په دې برخه کې دده نظر تر هغه وخته پورې اهميت درلود ترڅو پورې چې په دې اړه نوي نظريات نه وو وړاندې شوي او په يقين سره چې د ښوونې او روزنې د نوې طريقې د ستوري په راختو سره د هغه اهميت هم کم شو.

هربارت د يوه لوست (درس) د تدریس لپاره لاندې پنځه پراوونه وضعه کړي دي:

1. تملي:

په دې پړاو کې کونښن کيږي ترڅو زده کوونکي د نوي لوست لپاره په ذهني او روحي لحاظ تيار شي، او دا کار د لاندې طريقو څخه د يوې طريقې په بنسټ سر ته رسيږي:

الف- ښوونکي په نوي لوست پورې مرتبطې پوښتنې د زده کوونکو سره طرحه کوي.

ب- په نوي لوست پورې اړوند مواد او وسایل زده کوونکو ته وربښي او د هغوي په اړه د زده کوونکو څخه د معلوماتو غوښتنه کوي.

ج- د زده کوونکو د تشويق په خاطر يو لنډ داستان يا يوه واقعي حادثه د ښوونکي له خوا تکرارېږي (د بېلگې په ډول د يوه کریمه آيت د نزول په شان پورې اړوند داستان او يا د ديني علومو په مضمونونو کې د يوه حديث د ورود څرنگوالی).

د- ښوونکي له تېر لوست څخه يو شمېر پوښتنې مطرح کوي او وروسته مخکيني لوست ته له نوي لوست سره ارتباط ورکوي.

د تمهيد په پړاو کې لاندې کارونه اړين دي:

- پوښتنې يا داستانونه بايد واضح وي او د زده کوونکو د استعداد سره برابر وي.

- د نوي لوست لپاره دې ګټور معلومات په جذابي طريقې سره تنظيم شي.

- ددې پړاو لپاره دې مناسب وخت په نظر کې ونیول شي.

2. اړائ (وړاندې کوونه):

په دې پړاو کې د لوست بنسټيز مطالب چې په حقيقت کې د هغه سټه (تنه) جوړوي د تدریس (البته عنعنوي) په يوه طريقه زده کوونکو ته تقديم او وړاندې کېږي او په هغه کې لاندې ټکي په نظر کې نيول کېږي:

الف- د لوست محتوی د زده کوونکو د سويې سره برابره او په ټاکلي وخت کې وړاندې کېږي.

ب- دا پړاو د لوست د محتوی له مخې په څو برخو وېشل کېږي او په هره برخه کې د هغې اړوندو مطالبو ته مراجعه کېږي.

ج- بېلگې بايد ډېرې، روښانې او ډول ډول وی.

د- زده کوونکي د فردي توپيرونو په پام کې نيولو سره په لوست کې برخه اخلي.

3. د اړیکې ایجاد

په دې پړاو کې ښوونکی کوښښ کوي ترڅو د تېرو او نویو معلوماتو په منځ کې اړیکه رامنځ ته کړي او دوی سره پرتله او توپیرونه یې مشخص کړي (د بېلګې په ډول په دیني علومو کې د ادغام او اغفاء، مفرد او متمتع حاجي). په منځ کې مقایسه.

4. تعمیم:

له دې پړاو څخه موخه عمومي قواعدو او په لوست پورې اړوندو تعریفونو ته رسېدل دي، ښه ده که زده کوونکي په دې پړاو کې ګډون وکړي او د دوی د کار پایلې په ټولګي کې په تخته باندې ولیکل شي.

5. تطبیق:

په دې پړاو کې غوره موخه د زده کوونکو ارزونه ده چې ترکومه بریده یې د نوي لوست مطالب زده کړي او دا کار د زده کوونکو د سوبې سره د برابرې پوښتنې په مطرح کولو سره تر سره کیږي.

د دې درسي پلان نقد او ارزونه:

1. په یو شمېر لوستونو کې غوره او مهمه موخه د عملي مهارت کشف دی او په ځینو نورو کې د بلدتیا یا آشنایی حاصلول دي، لکه څنګه چې په ځینو لوستونو کې مهمه موخه د زده کوونکي د ځانګړې توانایی وده او پرمختګ دی او دا ټولې موخې په دې درسي (لوستیز) پلان کې نشي راتلای.

2. ښوونکی په دې پلان کې د یوې آلې حیثیت لري، چې باید ټول لوستونه د هربارت په پنځګونو پړاوونو کې تنظیم کړي.

3. د لکچر په وړاندې کولو سره ښوونکی د لوست اساسي محور ګرځي او په هغه کې د زده کوونکو لپاره مناسبه موقع شتون نه لري.

4. په دې پلان کې زده کوونکي د یوه تش لوبښي حیثیت لري چې باید د معلوماتو څخه ډک شي او یا هم د یوې سپینې پاڼې حیثیت لري چې باید یو څه شی ورباندې نقش شي خو په خپله زده کوونکي د موضوعاتو په اکتشاف او د ستونزو په حل کې چې دده د فکري ودې سبب ګرځي بنسټیز نقش نه لري (9: 52-55).

او د ټولو څخه مهمه یې دا ده، چې ښوونکي اکثراً دا پنځګوني پراوونه، نه عملي کوي او زده کوونکي یوازې د ښوونکي په واسطه وړاندې شوي مطالب زده کوي او زیات په ښوونکي باندې متکي وي. په دې طریقه کې زده کوونکي دنوښت (ایتکار) توانایي د لاسه ورکوي او د هغه مطالبو څخه چې د طوطي په شان یې زده کړي دي په خپل عملي ژوند کې کار نشي اخیستلای.

هغه ټولګي چې د عنعنوي طریقو د پلان پر بنسټ عیار کېږي د هغه ټولګیو سره چې د نوي پلان پر بنسټ عیار کېږي ډېر توپیرونه لري چې یو شمېر توپیرونو ته لاندې نغوته کوو:

د بېلګې په توګه په یوه ټولګي کې چې د تدریس د عنعنوي طریقو د درسي پلان پر بنسټ تیار شوی وي وضعه یې دا ډول بیانېږي:

– زده کوونکي په هغه کې ډېر منظم قرار لري او په رواني لحاظ د وېرې سره یو ځای د ښوونکي تر فشار لاندې وي.

– د ښوونکي له خوانا وړه کلمات او خبرې ویلې کېږي او د ناسالمو تنبیهاتو څخه دوهلو ټکولو په شمول کار اخیستل کېږي.

– زده کوونکي په ټولګي کې معمولاً غلي (آرام) غیر فعال او کم جرأته وي او یوازې شو محدود کسان لږ څه فعال وي.

– په لوست پورې اړوند مطالب یوازې د ښوونکي له خوا وړاندې کېږي او د زده کوونکو د نظر د څرګندولو لپاره لږ موقع ورکول کېږي.

– زده کوونکي د ښوونکي ټول نظریات پرته له دې چې د هغه د دلایلو پوښتنه ترې وکړي اوري او د خبرواترو، او بحث څخه پرته له هغه څخه پیروي کوي.

- په دې سبب چې زده کوونکي د لوست په کار کې لږه ونډه لري، په همدې علت د لوستونو سره کمه علاقه ښيي.
- زده کوونکي زیات په ښوونکي باندې متکي وي نه په خپلو نفسونو باندې.
- د ښوونکي او زده کوونکو ترمنځ اړیکه یوه آمرانه او حاکمانه اړیکه ده.
- د زده کوونکو ارزونه یوازې د ښوونکي په وسیله تر سره کېږي.

د تدریس د نوې طریقې درسي پلان

پلان یوه فرانسوي کلمه ده چې د یوه کار د اجرا لپاره د طرحې، سنجش او تدبیر مانا لري او د ښوونې او روزنې د عالمانو په اصطلاح پلان د یوه ښوونکي د ذهني طرحې او نقشي څخه عبارت دی چې د هغه په وسیله خپل ځان او زده کوونکي د لوست عمومي او ځانګړو موخو، مضمون، درسي نصاب او ښوونیز او روزنیز سیاست ته رسوي.

د وخت په لحاظ درسي پلانونه په دریو ډولونو: د سمستر درسي پلان، د موضوع یا څپرکي درسي پلان او د درسي ساعت په پلان باندې وېشل کېږي.

لکه چې محترم استادان پوهیږي چې په اوسني عصر کې تدریس د خپلې پخوانۍ سادګۍ او بساطت څخه ایستل شوی دی او ډول ډول او زیات ابعاد یې خپل کړي دي، بېلابېل فعالیتونه چې د یوه لوست په تدریس کې په نظر کې نیول کېږي مشکله ده چې یو ښوونکي یې د مخکینۍ چمتو شوي درسي پلان او نقشي څخه پرته سرته ورسوي.

درسي پلان باید لنډ او مختصر وي او موخو ته د رسېدو ټولې طریقې په کې په ښه توګه په نظر کې نیول شوې وي، په درسي پلان کې د لوست بنسټیز او ذاتي موضوعات په پام کې نیول کېږي لکه د لوست سرلیک، د زده کړې موخې، د تدریس طریقه، د پوښتنو څرنگوالی، د پیداګوژیکو اړتیاوو سره سم د ټولګي تیارول، د وخت تنظیم، درسي وسایل او مواد، د ښوونکي د تدریس او فعالیت ارزونه، د زده کوونکو د فعالیت او کورنیو دندو ارزونه.

ددې پلان په تنظیم سره ښوونکي د لوست په موضوع باندې تسلط پیدا کوي او پوهیږي چې په څه ډول هغه تدریس کړي، سمه (صحیح) ده چې د پلان عملي کول ضروري امر دی خو دا باید په نظر کې ولرو چې درسي پلان باید د انعطاف قابلیت ولري یعنې د ضرورت په وخت کې په هغه کې تغیر راوستلی شي.

د درسي ساعت پلان

د درسي ساعت پلان لکه څنگه چې د نوم څخه یې ښکاري د یوې ذهني نقشي او طرحې څخه عبارت دی چې په هغه کې ښوونکي د زده کړې موخو ته د رسېدو په خاطر د وخت دوېش، د درسي موادو او د زده کړې د سرچینو د تیارولو په شمول د یوه درسي ساعت ټول فعالیتونه تنظیموي. د درسي ساعت پلان لاندې موخې تعقیبوي:

الف- د درسي ساعت د پلان په لرلو سره ښوونکي د لوست په موضوع باندې په ښه ډول تسلط پیدا کوي او د تدریس په لړ کې د ستونزې سره نه مخامخ کیږي د نمونې په ډول د متن په لوستلو کې ستونزه نه لري، د لوست محتوی تحلیلوي او د زده کوونکو پوښتنو ته ځوابونه ورکولای شي.

ب- د درسي ساعت پلان له ښوونکي سره مرسته کوي چې کوم لوست د څه ډول زماني ویش، درسي موادو، مناسبو فعالیتونو او د تدریس په طریقې سره وړاندې کوي.

ج- د دې پلان په لرلو سره ښوونکي لاس ته کولای شي چې د لوست ټاکل شویو موخو ته ورسېږي (20: 54-61).

د درسي ساعت د پلان په جوړولو کې د لاندې ټکو رعایت:

1. ښوونکي باید چې د درسي ساعت د پلان په جوړولو کې خپل ډېر وخت ضایع نه کړي بلکې پلان باید لنډ او واضح وي او د هغه څخه په آسانی او د وخت د ضیاع څخه پرته ګټه واخستل شي.

2. په پلان کې باید تېر لوست له نوي لوست سره او نوی لوست د لوست د لنډیز او پوښتنو سره منطقي اړیکه ولري او د لوست محتویات هم د معقول تسلسل لرونکي وي.
3. لوست ته دې د زده کوونکو د ورځني ژوند سره د ژوندیو بېلگو په ترڅ کې ارتباط ورکړل شي او د اړتیا په وخت کې دې د لوست په موضوعاتو کې تعلیل او تسبیب رامنځ ته شي یعنې د موضوعاتو علل او اسباب دې بیان شي.
4. په پلان کې دې د لوستونو سرلیکونه، موخې، د تدریس طریقه، درسي مواد، فعالیتونه، د وخت تقسیم بندي، د ارزونې څرنگوالی، کتابتوني کارونه، ساحوي او کورني (کارونه) په نښه (مشخص) شوي وي.
5. ښوونکي دې د اړتیا په وخت کې د تدریس په لړ (جریان) کې تغیر راوستلای شي.
- 6- د درسي ساعت پلان دې داسې عیار شي چې زده کوونکي د پاملرنې په محراق کې ځای ولري او دوی په فعالیتونو کې سهیم وي او ښوونکي یوازې له هغه څخه څارنه وکړي.
- 7- د درسي ساعت په پلان کې د زده کوونکو سويه په پام کې نیول کېږي.

د درسي ساعت د يوه پلان د طرحې بېلگه:

د ښوونکو د روزنې د عالي موسسې نوم تار مخ:

رخصه: د استاد نوم :

ټولگي: مضمون:

د لوست سرليک: د لوست موخې:

د اجرا وخت	محتويات	فعاليتونه او طريقې	مواد او منابع
	<p>1. سريزه او تياري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د ټولگي ترتيب او تنظيم. - د تېر لوست ارزونه. - د انگيزې منځ ته راوړل. 		
	<p>2. ارائه او د نوي لوست انكشاف:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د نوي لوست د موضوع د سرليک معرفي. - د استاد او محصلانو فعاليتونه. - د نوي لوست د استحکام فعاليتونه. 		
	<p>3. د لوست پای:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د نوي لوست لنډيز او د محتوياتو تنظيم. - د نوي لوست ارزونه. - د کورنيو او څېړنيزو کارونو سپارل 		

پوښتنې

1. د هربارت له نظره د عنعنوي تدریس د طریقو درسي پلان څو پړاوونه لري له هغې جملې څخه تمهید تشریح کړئ.
2. دارائي (وراندې کوونې)، د اړیکې منځ ته راوړنې، تعمیم او تطبیق پړاوونه په لنډیز سره توضیح کړئ.
3. د عنعنوي تدریس د طریقو درسي پلان څنګه نقد کولای شئ؟ په لنډه توګه یې ولیکئ.
4. هغه ټولګی چې د عنعنوي تدریس د طریقو د درسي پلان پربنسټ تیارېږي د کومو نیمګړتیاوو درلودونکی دی؟ د څو بېلګو په یادولو سره یې بیان کړئ.
5. د تدریس د نوې طریقې درسي پلان تعریف کړئ.
6. د درسي پلانونو د اقسامو نومونه واخلئ او د هر یوه ځانګړنې وواياست.
7. د درسي ساعت پلان څه شی دی؟ د هغه موخې څرګندې کړئ.
8. د درسي ساعت د پلان په جوړولو کې د کومو ټکو رعایت اړین دی؟ په لنډه ډول وضاحت ورکړئ.
9. د درسي ساعت پلان په بېلابېلو ډولونو سره جوړېږي تاسې د هغه څو نمونې طرحه کړئ.
10. د یوه کتاب د یوه څپرکي درسي پلان او د یوه سمستر درسي پلان د استاد په مرسته برابر کړئ.

څلورم لوست

د پروژه ییز تدریس نوې طریقه

موخې:

1. د محصلانو په واسطه په لنډ ډول د عنعنوي او نویو طریقو د ډولونو بیان.
2. د محصلانو په واسطه د پروژې د انواعو سره د پروژه ییز تدریس د طریقې لنډ بیان.
3. د محصلانو په واسطه د پروژه ییز تدریس د طریقې سره سم د درسي پلان بیان او شرحه.

لکه څنګه چې مخکې هم ویل شوي د تدریس طریقې معمولاً په دوو عمده ډولونو سره وېشل کېږي:

1. د تدریس عنعنوي او زړې طریقې.
2. د تدریس نوې طریقې.

1. د تدریس عنعنوي او زړې طریقې:

په اوسني عصر کې د تدریس د عنعنوي طریقو څخه ځنډ نه اخیستل کېږي، ځکه چې په دې ډول طریقو کې زده کوونکو ته پاملرنه، نه کېږي او د دوی په نفس باندې د اعتماد او نوښت باعث نه ګرځي او موږ د هغه څو ډولونه مخکې یاد کړي دي.

2. د تدریس نوې طریقې:

د تدریس نویو طریقو د هر لوست لپاره جوتې موخې په نظر کې نیولې او زده کوونکي هغو موخو ته د رسیدو په خاطر د ښوونکي په مرسته ډول ډول او زیات فعالیتونه تر سره کوي، د تدریس د بېلابېلو موادو او وسایلو څخه کار اخلي، د تدریس نوې طریقې مختلف اقسام لري او موږ دلته د نمونې په توګه په څو لوستونو کې د هغوی دوه درې ډولونه معرفي کوو:

د پروژه بیزه تدریس نوې طریقه:

پروژه بیزه طریقه لکه څنګه یې چې د نوم څخه ښکاري د هغه طریقې او فعالیت نوم دی چې په هغه کې زده کوونکي د خپلو ځانونو لپاره بېلابېل موضوعات ټاکي او د هرې یوې لپاره ځانګړې موخې په نظر کې نیسي. دا طریقه زده کوونکو ته امکان ورکوي ترڅو هر یو مستقلانه عمل وکړي او په هغه څه چې عملي کوي یې کنټرول او تسلط ولري په پایله کې د زده کوونکو په نفس باندې اعتماد پیاوړی کیږي او په راتلونکې کې هم کولای شي چې بېلابېل موضوعات چې تر اوسه ور باندې کار نه دی شوی او یا ور باندې شوی کار کافی نه دی د خپل ځان لپاره پلان کړي او د انساني ژوند د مسایلو څخه یوه معضله او مسئله حل کړي. دا طریقه، چې په منظم او مرحله بیز صورت پای ته رسیږي زده کوونکو ته ور زده کوي، چې په لومړي سر کې څه ډول یوه موضوع د بحث او خپلې څېړنې لپاره انتخاب کړي، دویم دا چې د خپلې پروژې لپاره څه ډول موخې په پام کې ونیسي، دریم دا چې د هغې کار په کومه طریقه پیل کړي تر څو په آخر کې خپلو مطلبو پایلو او موخو ته ورسېږي. پروژه بیز کار د ښوونکي او زده کوونکو تر منځ اړیکې پیاوړې کوي او د زده کوونکو په منځ کې د همکارۍ حس (حس همکارۍ) پراختیا مومي. ځینې وختونه ښوونکي د خبرو او بحث پیدا کوونکو موضوعاتو فهرست ترتیبوي او هر زده کوونکي ته اختیار ورکوي ترڅو له دې موضوعاتو څخه یوه موضوع د خپل څېړنیز کار لپاره مشخصه کړي. زده کوونکي به د خپلې پروژې د بشپړولو لپاره دې ته اړوي چې دولتي او شخصي کتابتونونو ته مراجعه وکړي او د معلوماتي تکنالوژۍ (IT) د مرکزونو څخه ګټه واخلي. په پایله کې به شاید چې یو شمېر زده کوونکي او محصلان د خپلې پروژې د څېړنې په ساحه کې په ډېرو نویو موندنو باندې لاس بري شي او یادا چې حتی د یوه نظر د نوبت ویاړ، یو نوی عمل او انتاج یا پایله به لاس ته راوړي.

د نړۍ معروف مبتکرین، مخترعین او مکتشفین هم په لومړیو وختونو کې تر معمولي اشخاصو لوړنه وو، مگر د سمې لارښودنې، ښه استعداد د لرلو، زحمت ایستلو او موښگافۍ په اساس یې وکړای شول چې د بشریت لپاره د سترو خدمتونو مصدر وگرځي. دا نوبت یوازې طبیعي علومو ته نه دی ځانگړی بلکې کېدای شي چې د ټولنیزو علومو او له هغې جملې څخه د دیني علومو په ساحه کې هم په ښه توګه لاس ته راشي.

زده کوونکي د پروژه ییز کار د څېړنې د پای ته رسېدو څخه وروسته د خپلې څېړنې د راپور په ترتیب او لیکنه باندې لاس پورې کوي او خپل لیکلی راپور د نورو ټولګي والو سره شریکوي او که د زیات اهمیت درلودونکی وي هغه د ښوونځي یا د ښوونکو د روزنې د عالي موسسې د ټولو زده کوونکو او منسوبینو سره شریکوي او ځینې خو یې کېدای شي چې د هېواد حتی نړۍ په سطحه هم وي.

د پروژو ډولونه:

پروژې په دوو ډولونو: فردي پروژې او ډله ییزې پروژې باندې وېشل کېږي. په فردي پروژو کې هر زده کوونکی مکلف کېږي ترڅو د ځان لپاره یوه معینه پروژه وټاکي او یا دې ښوونکی د یوې پروژې د څېړنې کار په مستقل ډول د هغه په ذمه (عهده) کړي ترڅو زده کوونکی د یوه مستقل کار د تر سره کولو جرأت او توانایی پیدا کړي.

په ډله ییزو پروژو کې لکه څنګه یې چې د نوم څخه څرګندېږي د یوه ټولګي ټول زده کوونکي د ښوونکي له خوا د یوې ثقیلې پروژې په تر سره کولو مکلف کېږي او په هغه کې هر یوه زده کوونکي ته د هغه اجرائیوي فهم او قدرت په کچه ټاکلې دنده سپارله کېږي.

د پروژه د یزې طریقې پریښت درسي پلان:

1. د موخې او غرض ټاکنه په دې پړاو کې ښوونکی د خپلو زده کوونکو لپاره د بېلابېلو موضوعاتو وړاندیز کوي او د هرې یوې موضوع لپاره ځانگړې موخې او متوقعه پایلې په نظر کې نیولې کیږي، هر زده کوونکی د خپل ځان لپاره موضوع ټاکي او د استاد تر لارښودنې او اشراف لاندې د هغه کار پیلوي.

2. د اجرا (کړنې) د ترتیب پلان که پروژو لږ وخت نیوه او په ټولگي کې د ننه اجرا کېدې دې پړاو ته په حقیقت کې د لوست پړاو ویل کیږي، زده کوونکو ته اختیار ورکول کیږي ترڅو د خپلې پروژې د اجرا پلان په خپله ترتیب او تنظیم کړي او کېدای شي چې د پروژو لپاره پېشنهاد شوي پلانونه په ټولگي کې هم خبرو او بحث لاندې ونيول شي، ښوونکی د پروژو د اجرا کولو د پلان په ترتیب کې د زده کوونکو د فرد فرد سره مرسته او همکارۍ کوي ترڅو د خطایې د پېښېدو مخه ونيوله شي.

3. د ترتیب شوي پلان اجرا که پروژه په ټولگي کې د ننه اجرا کیږي ښوونکی له نېرېدې څخه د پلان د اجرا (کولو) د ډول څارنه او نظارت کوي ترڅو زده کوونکي په آسانی سره د خپلو پروژو تعین شوې موخې لاس ته راوړي. په دې پړاو کې د ښوونکي دنده زیاتره په دې باندې تأکید دی چې زده کوونکي د اټکل شویو اغراضو او پایلو څخه لرې پاتې نشي.

4. د پروژې د اجرا کولو د پلان ارزونه په دې پړاو کې زده کوونکي د خپلو زحمتونو د ایستلو پایلې تر دقت لاندې نیسي او پوهیږي چې تر کوم برید پورې یې خپله پروژه په مطلوب شکل سره اجرا کړې ده او له هغه څخه متوقعه پایلې لاس ته ارغلې دي. په دې پړاو کې ښوونکی د خپلو زده کوونکو سره د پروژو د اجرا کولو د پلان د ارزونې په کار کې مرسته کوي او د دوی د قوت او ضعف ټکي په مناسبه طریقه بیانوي (9: 57-58).

د پروژه ییز تدریس د طریقې په باره کې د نظرونو اختلاف وجود لري، یو شمېر په دې نظر دي چې د پروژه ییز تدریس د طریقې څخه دې یوازې په لومړنیو ټولګیو (ټیټو ټولګیو) کې ګټه واخیستله شي او د سمو لوستلو، سمو لیکلو، سمو شمېرلو او نورو څخه لږه استفاده وشي مګر ځینې نور په دې نظر دي چې د تدریس له دې طریقې څخه استفاده کول د زده کړې په ټولو دورو کې حتی د لوړو زده کړو په دوره کې یو ګټور او ضروري کار دی.

پوښتنې

1. د تدریس طریقې په پیل کې په څو ډولونو وېشلې شوې؟ له هغې جملې څخه یوازې د عنعنوي تدریس د طریقو د ډولونو نومونه واخلئ.
2. د نوي تدریس د طریقو سره د عنعنوي تدریس د طریقو توپیرونه په لنډ ډول بیان کړئ.
3. د پروژې ییز تدریس نوې طریقه تعریف کړئ او د هغې د ګټو یوازې نومونه واخلئ.
4. زده کوونکي د خپلو پروژې ییزو څېړنو د کار د بشپړولو په منظور له کومو سرچینو څخه ګټه اخلي؟ توضیح یې کړئ.
5. آیا د زده کوونکو پروژې ییزې څېړنې له ځان سره لوی نوښتونه لرلی شي؟ مناقشه پرې وکړئ.
6. د یوې څېړنیزې پروژې په لیکلې راپور کې کوم مطالب شامل دي؟ په لنډیز یې بیان کړئ.
7. د پروژو د ډولونو نومونه واخلئ او د هغې جملې څخه د فردي پروژې په باره کې توضیح ورکړئ.
8. د پروژې ییز تدریس درسي پلان په مفصل ډول توضیح کړئ.

پنځم لوست

د ستونزو د حل نوې طریقه

موخې:

1. د محصلانو په وسیله د ستونزو په حل پورې د جان دیویی د پنځه مرحله ییزې اړوندې طریقې تحلیل او بیان.
2. د محصلانو په واسطه د ستونزو د حل د آزمایښت، خطا او تحلیل د طریقو تحلیل او بیان.
3. د محصلانو په وسیله د ستونزو د حل لپاره د ملاحظې او پېژندنې د طریقې تحلیل او بیان.

د ستونزو په حل پورې اړونده د تدریس نوې طریقه هم د هغو طریقو څخه یوه طریقه ده چې ښوونکي کولای شي د هغې له لارې د زده کوونکو د ځینو درسي مسایلو او ستونزو حلول ته اقدام وکړي د ساري په ډول د عربي ژبې په تدریس کې زده کوونکي له مخکې څخه په دې پوهیږي چې «إِنَّ» د مشبه بالفعل تورو (حروفو) دی او مبتدا او خبر ته ور داخلېږي، مبدا چې اصلاً مرفوع ده منصوبوي یې او خبر چې په اصل کې هم مرفوع دی د رفع په حالت کې ځای په ځای کوي، د «إِنَّ» دغه عمل د یوه ثابت عنوان په توګه د زده کوونکو په ذهن کې باقي پاتې کیږي، مګر دوی په ځینو ځایونو کې ددې برعکس دا نحوي قاعده مشاهده کوي، د نمونې په توګه د حدیث شریف په مضمون کې «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ» غونډله د اسلام د ستر پیغمبر د یوه حدیث په صدر کې ملاحظه کوي او ګوري چې د «إِنَّ» مدخول کما فی السابق مرفوع پاتې شوی او «إِنَّ» په هغه کې عمل نه دی کړی، او یا زده کوونکي په یوه کچه دوه بوتلونه ملاحظه کوي چې یو د اوبو او بل د شاتو څخه ډک دی، د شاتو بوتل د اوبو د بوتل په نښت د روند دی او ډېر وزن لري، د زده کوونکو لپاره مسأله

او ستونزه را پیدا کيږي چې ولې دوو ډکو او له یو بل سره برابر لوبڼو متفاوت وزنونه حاصل کړي دي، او په لسگونو نورې مسألې او ستونزې د طبیعي علومو، ټولنیزو علومو او له هغې څخه د اسلامي علومو په بېلابېلو ساحو کې.

ښوونکي د زده کوونکو د مسایلو او ستونزو د حلولو لپاره په خپل تدریس کې د بېلابېلو طریقو څخه کار اخلي. شاید چې یوه طریقه به په دې برخه کې دا وي چې ښوونکي په لومړۍ سر کې هغه عوامل پیدا کړي چې ددې ستونزې د پیدا کېدو سبب شوي او تر هغه وروسته دې د لاندې پنځو پړاوونو په وهلو سره د ستونزې حلول ته اقدام وکړي.

1. د ستونزې مشخصول.
 2. د هغې ستونزې د علتونو مشخصول.
 3. د هغې ستونزې د حل د طریقو تعینول.
 4. د هغې ستونزې د حل د ډېرو ښو طریقو انتخابول.
 5. د انتخاب شویو طریقو په کار اچول او د مطلوبې پایلې لاس ته راوړل.
- خو ښوونکي باید پاملرنه وکړي او د ستونزې حل په داسې طریقه تر سره شي چې د زده کوونکو د سويې سره متناسبه وي، د ستونزې په حل کې دې له داسې موادو څخه ګټه واخیستل شي چې د زده کوونکو د ژوند په چاپېریال کې شتون ولري، او د ستونزې موضوع (باید) د زده کوونکو د ژوند د واقعي اړتیاوو څخه وي، او بالاخره د ستونزې حل د زده کوونکو د ذهني، عاطفي او اخلاقي ودې او پرمختګ سره مرسته کوي (9: 59-60).

په پورتنۍ پنځه پړاويزه (مرحله ییزه) طریقه کې چې د جان دیویی د طریقې په نوم یادېږي تأکید په دې دی چې زده کوونکي په مستقل ډول د زیاتو علمي مسایلو او ستونزو حلول ته اقدام وکړي او ښوونکي په هغه کې یوازې د لارښود او مشرف حیثیت ولري.

د تحلیل په طریقه د ستونزې حل:

په دې طریقه کې ښوونکي او زده کوونکي کوشن کوي چې د تحلیل او تجزیې له لارې د ستونزې په حل لاس پورې کړي خو تحلیل باید قدم په قدم او په تدریجي شکل تر سره شي. په دې طریقه کې شرط دا دی چې تحلیل کوونکي باید د یوې ستونزې (مشکل) د تحلیل په ټولو پړاوونو (مرحلو) باندې وپوهیږي او د هر پړاو په پای کې د هغه د اجرا د صحت څخه اطمینان حاصل کړي، دا طریقه د تحلیل کوونکي سره مرسته کوي چې د ډېرو سختو قضایاوو او ستونزو په حل باندې بریالی شي، څېړونکو له دې طریقې څخه وسیعاً استفاده کړې او ښې پایلې یې تر لاسه کړې دي، په دې طریقه کې لومړی د ظواهرو او پدیدو د ظهور علتونه او اسباب لټول کېږي او بیا د پدیدو او ظواهرو په برخه کې وړاند وینې صورت نیسي او په پای کې د ستونزو په علمي او منطقي حل باندې پیل کېږي.

دا طریقه یوازې د طبیعي علومو ځانگړې طریقه نه ده بلکې په ټولنیزو علومو کې هم په پراخه کچه کار ورڅخه اخیستل کېږي د بېلگې په ډول ددې قضیې حل چې ولې په ښارونو کې د کلیو په نسبت د طلاق پېښېدل ډیر موارد لري؟ ددې قضیې علتونه څه دي؟ او د هغه علتونو د رفع په صورت کې به د طلاق د پېښېدو وضعه څرنگه وي؟ او د هغه په شمېر کې به څه تغیرات منځ ته راشي؟ آیا د رجعي، باین او مغفلو طلاقونو تعداد په ښارونو او کلیو کې د موجودو عواملو سره اړیکه لري؟ او دا ډول نورې پوښتنې او د دوی رېښتیني حل.

د بېلابېلو طریقو له لارې د ستونزو د حل طریقه یوه د هغو طریقو څخه ده چې ښوونکي باید تل له هغې څخه استفاده وکړي، که د هغې لپاره مناسبه شیوه په نظر کې ونیوله شي یقیناً چې د ستونزو د حلولو په باره کې د زده کوونکو په زیاتې ودې سره پای ته رسیږي، او د هغه په اثر د زده کوونکو څخه نوښتگر او پلټونکي شخصیتونه جوړیږي.

د تدریس په دې طریقه کې ښوونکي زده کوونکو ته یوه قضیه مشخصوي او له دوی څخه د هغې مطلوب حل غواړي، زده کوونکي د ښوونکي او خپلو تېرو تجربو په همکارۍ د هغه حلولو ته اقدام کوي، ښوونکي د حل د مناسبې لارې په تعین او انتخاب کې د هغوی سره مرسته کوي او هم د مطرحه قضیې د علتونو د زیات انکشاف لپاره له دوی سره مرسته کوي، ښوونکي کولای شي چې دوی ته د ستونزې د حل اصول او طریقې وروښيي او یا یوازې اصول ور زده کړي او حل یې خپله زده کوونکو ته پرېږدي او یا برعکس اصول دوی ته پرېږدي او خپله د ستونزې د حل طریقه توضیح کړي او هم کېدای شي چې دواړه (اصول او د حل طریقې) زده کوونکو ته دنده ورکړي او خپله یوازې په هغو باندې نظارت وکړي.

د ستونزې حل د آزمایش او خطا په طریقې سره:

په دې طریقه کې معمولاً د ستونزې د حل لپاره مخکیني لارحلونکي د زده کوونکو په اختیار کې وجود نه لري او زده کوونکي د بېلابېلو طریقو په کارولو سره بریالی طریقه تشخیصوي یعنې بېلابېلې طریقې آزمایش کوي او د دوی کار خطا کیږي او بالاخره یوې د ستونزې په حل کې ښه واقع کیږي، د بېلګې په ډول که تاسې څو هم شکله کلۍ په واک کې ولرئ او غواړئ چې مطلوب قفل په هغوی باندې خلاص کړئ تاسې یوازینی لاره چې لرئ یې هغه د آزمایش او خطا لاره ده چې هره کلي آزمایش کوي او د هغه خطا تجربه کوي تر دې پورې چې بالاخره د قفل اصلي کلي د دوی په منځ کې مومي (4: 105).

د ستونزې حل د ملاحظې او پېژندنې له لارې:

کله چې موږ د یوې ستونزې د حل په باره کې له مخکې څخه ځینې ثابت اصول په اختیار کې ولرو کولای شو چې له دې طریقې څخه ښه واخلو، د نمونې په توګه موږ د ابجد د تورو ... په اړه له پخوا څخه معلومات لرو چې ۲۸ توري دي او هر یو یې

د یوه عددي ارزښت درلودونکی دی ځکه نو په آسانی سره کولای شو چې د مختلفو مفاهیمو د وړاندې کولو او تعبیر لپاره په ابجدی تورو پورې د اړوندو اصولو څخه استفاده وکړو.

د ابجدی تورو څخه چې د ریاضي په بېلابېلو اعدادو سنجول شوي او قیمت ګذاري شوي دي د سري پیغامونو په لېږلو کې پراخه استفاده کېږي د بېلګې په توګه که چېرې تاسې د خپل دوست څخه دا عددي پیغام پیدا کوی : « 40، 2، 1، 200، 20، ! » په سادګۍ سره کولای شئ د ابجد تورو د مخکینیو ثابتو اصولو له لارې د هغه مفهوم د فهم وړ وګرځوئ د ابجد توري ... د ستونز د حل ددې طریقې لپاره یوازې یوه ساده بېلګه ده، خو په بېلابېلو علومو کې ډېرې نورې بېلګې هم وجود لري چې د هغو قضایاوو د حل لپاره چې له مخکې یا پخوا څخه د ثابتو اصولو لرونکې وي کار ځنې اخیستل کېږي (11: 152-156).

ستاسو د زیاتو معلوماتو لپاره ابجدی توري د هغوی د عددي ارزښتونو سره لاندې یادوو:

ابجد	هوز	حطی	کلمن
۱، ۲، ۳، ۴	۵، ۶، ۷	۸، ۹، ۱۰	۲۰، ۳۰، ۴۰، ۵۰

سعفس	قرشت	ثخذ	ضظغ
۶۰، ۷۰، ۸۰، ۹۰	۱۰۰، ۲۰۰، ۳۰۰، ۴۰۰	۵۰۰، ۶۰۰، ۷۰۰	۸۰۰، ۹۰۰، ۱۰۰۰

پوښتنې

1. د ستونزو د حل د اړوند تدریس نوې طریقه په یوه بېلگه سره واضح کړئ.
2. په جان دیویی پورې د اړوندې د ستونزو د حل د طریقې پنځه پړاوونه (مرحلې) په لنډ ډول شرحه کړئ.
3. د تحلیل په وسیله د ستونزې د حل څو بېلگې بیان کړئ.
4. د ستونزو د حل د سمې طریقې د کارونې له مخې څه ځنډورې پایلې د زده کوونکو لاس ته ورځي؟ د یوه ګروپي کار په لړ کې دې د هغه لیست تهیه شي.
5. د آزماینست او خطا طریقه څه ډول طریقه ده؟ د هغې د اصولو په اړه وضاحت ورکړئ.
6. د ستونزې حل د ملاحظې او پېژندنې له لارې څرنګه تر سره کولای شئ؟ د ابجد د تورو څخه پرته بله بېلګه ورته یاده کړئ.
7. د ابجد په تورو پورې اړوند کلمات د هغوی د ترتیب له مخې حفظ کړئ.
8. د هر ابجدي توري عددي ارزښتونه خاطر ته وسپارئ او څو مشهور مفهومونه او عبارت د ریاضی په عددونو سره وښیاست.
9. ددې لوست د محتویاتو د زیات استحکام لپاره د مناسبو درسي موادو او سرچینو څخه ګټه واخلي.

شپږم لوست

د ډله ییز کار نوي طريقه

موخې:

1. د محصلانو په واسطه د ډله ییز کار د نوې طریقې عملي توضیح او د هغې د درسي پلان د پراوونو بیان.
2. د محصلانو په وسیله د انکشافیې طریقې، د پوښتنې او ځواب د طریقې، د مباحثې د طریقې او د پوښتنې د طریقې عملي توضیح.
3. د محصلانو په وسیله د تدریس د نورو نویو طریقو عملي توضیح.

د ډلې (گروپ) تعریف:

د ښوونې او روزنې په اصطلاح ډله د محصلانو د هغې مجموعې څخه عبارت ده چې د ټاکلو معلوماتو د حاصلولو، د ځانگړو مهارتونو د تر لاسه کولو او په ورځني ژوند کې د هغوی د عملي تطبیق د لارو د پیدا کولو په غرض سره راټولېږي او د ښوونکي او مربی په مرسته خپلو مطلوبو موخو ته رسیږي. د همدې تعریف پر بنا گروپ یا ډله پراخه شاته مانا احتوا کوي او په هغه کې د ساري په ډول د کابل د عربي دارالعلوم د مدرسې د یوه ټولگي ټول زده کوونکي شاملېدلی شي خو په دې لوست کې د گروپ یا ډلې څخه موخه هغه واحدونه یا گروپونه دي چې یو استاد د ښوونکو د روزنې په یوه عالي موسسه او یا یو ښوونکی په یوه ښوونځي او مدرسه کې د خپل یوه ټولگي زده کوونکي په څو ډلو او گروپونو باندې وېشي او د هرې ډلې لپاره کاري مشخصي دندې تعینوي او په حقیقت کې د تدریس په دې طریقې سره د زده کوونکو په منځ کې د همکارۍ او تعاون حس، پیاوړی کوي او دوی ته دا تفهیموي چې د استاد او ښوونکي څخه پرته نورې مراجع هم شته او هغه د محصلانو یا زده کوونکو د یوه گروپ یا ډلې څخه عبارت دي او کولای شي چې ډېر شیان له یوه او بل څخه زده کړي.

د یوې درسي ډلې شرطونه

په یوه درسي ګروپ (ډله) کې د کار د ښې سرته رسونې د شرطونو د عنوان په توګه د لاندې مواردو شتون اړین ګڼل کېږي:

1. د ګروپ د بحث وړ موضوعات دې منطقي تسلسل ولري او د فردي توپیرونو په پام کې نیولو سره دې د زده کوونکو د پوهې د سطحې او عملي مهارتونو په وده او پرمختګ کې په منظم ډول مرسته وکړي.
2. ګروپي کار دې د زده کوونکو د درسي ستونزو له جملې څخه د یوې ستونزې د حل په باره کې وي.
3. ګروپي کار د زده کوونکو په منځ کې د تعاون او همکارۍ د حس په پیاوړتیا کې مرسته کوي.
4. د ګروپي کار لپاره دې اړین درسي مود او کافي معلوماتي سرچینې مهیا شوې وي.
5. ګروپي کار دې د ښوونکي او د ګروپ د غړو له خوا په دقیقه توګه و ارزول شي.

د تدریس ددې طریقې درسي پلان:

1. **د موضوع د ټاکنې پړاو:** په دې پړاو کې ښوونکي خپلو زده کوونکو ته د بحث او مناقشې په خاطر موضوعات ټاکي او دا موضوعات به د تېرو موضوعاتو سره چې بحث ورباندې شوی اړیکه لري او د زده کوونکو د درسي مهمو ستونزو څخه به یوه ستونزه حلوي، دا موضوعات باید د زده کوونکو د ژوند سره په نږدې اړیکه کې قرار ولري او د دوی د چاپېریال د اړتیاوو څخه یې نشأت کړی وي، ګروپي کار کېدای شي چې د زده کوونکو تر یو علمي سیر وروسته تر سره شي او یا ښوونکي د بحث لپاره د مناقشې وړ یوه موضوع په ګروپ کې پیشنهاد کړي.

2. **د اجرا پړاو:** په دې پړاو کې ښوونکي زده کوونکي په متعددو ګروپونو او واحدانو باندې وېشي او د هر یوه ګروپ لپاره له مخکې څخه د ټاکل شویو

موضوعاتو څخه یوه مهمه موضوع په نظر کې نیسي او یا هم د هر یوه ګروپ لپاره یوه بېله موضوع تعینوي.

3. د مناقشې پړاو په دې پړاو کې د هر ګروپ غړي د موضوع په اړه په خبرو او بحث پیل کوي او د ګروپ د غړو نظریات د یوه تن په وسیله چې مخکې د ګروپ له خوا د ګروپ د منشي په عنوان ټاکل شوی لیکل کېږي او منسجم کېږي.

4. د وړاندې کوونې (ارائی) پړاو په دې پړاو کې د هر ګروپ منشي یا استازی د بحث وړ موضوع په اړه د خپل ګروپ د غړو د نظریاتو لنډیز نورو ګروپونو ته وړاندې او تقدیموي او د نورو ګروپونو غړي را دعوتوي ترڅو د وړاندې کړیو مطالبو په باره کې خپلې پوښتنې او ملاحظات بیان کړي، او د هغه ځواب یا توضیح د ګروپ له استازي څخه وغواړي. د نورو ګروپونو استازي هم له همدې طریقې څخه کار اخلي.

5. ارزونه: په دې پړاو کې ښوونکي د هر ګروپ د کار په ارزونه لاس پورې کوي، د هر ګروپ د کار قوي او کمزوري ټکي بیانوي او د ګروپونو د کار وروستی پایلې وایي.

په ګروپي کار کې د ښوونکي له خوا ځانګړي معلومات ددې کار په پای کې ورکول کېږي او دا په هغه صورت کې دي چې د زده کوونکو په ګروپي کار کې ځینې مطالب د مناقشې څخه پاتې شوي وي له هغې نه پرته د تدریس په دې طریقه کې د ښوونکي له خوا نور اضافي معلومات زده کوونکو ته نه ورکول کېږي بلکې ښوونکي یوازې د ګروپونو د کار د کولو د څرنگوالي څخه نظارت کوي او د اړتیا په صورت د دوی سره همکاري کوي (9: 61-62).

د تدریس نورې نورې طریقې:

د تدریس د څو معروفو طریقو څخه علاوه چې د څو لوستونو په لړ کې مو د هغوی نسبي توضیح وکړه د تدریس نورې طریقې هم شته چې دا کتاب د دوی د هرې یوې

د مفصلې توضیح ځای نه لري خو دلته لاندې د تدریس د څو نورو نویو طریقو یوازې لنډ بیان پیل کوو:

1. د تدریس اکتشافی طریقه

د تدریس په دې طریقه کې زده کوونکي درسي نسبتاً پېچلې موضوعات او قضایاوې اخلي او خپله یې حلولوته اقدام کوي د موضوعاتو او قضایاوو په دې حل کې ښوونکي پیکه او کم رنگی نقش لري او یوازې د هغه د اجر کولو د طرز څارنه کوي، ددې طریقې څخه ترلاسه شویو پایلو ته زیات تعمیم ورکول کیږي او په ورته قضایاوو کې له هغه څخه زیاته کټه اخیستل کیږي، دا طریقه په نننۍ نړۍ کې ډېره زیاته کارول کیږي.

2. د پوښتنې او ځواب طریقه:

دا طریقه تقریباً د تدریس د طریقو په ټولو ډولونو کې که عنعنوي دي او که نوې کارول کیږي هغه تدریس چې پوښتنه او ځواب په کې نه وي مطلوبې پایلې نه لري، پوښتنه او ځواب په بېلابېلو مناسبتونو کې تر سره کیږي د ساري په ډول ښوونکي شاید چې خپل نوی درس په پوښتنې سره پیل کړي او یا کله چې ښوونکي غواړي چې نوی مطلب وړاندې کړي تر هغې د مخه په هغه باره کې پوښتنه مطرح کوي، ښوونکي به شاید چې پوښتنه د زده کوونکو د فعال ساتلو په منظور مطرحه کړي، شاید چې د تېرو لوستونو او یا هم د نوي درس د اروزنې په منظور طرحه شي، ځینې وختونه د پوښتنې د کولو څخه منظور د دوو شیانو مقایسه، د یوې حادثې د علت پیدا کول، د څو شیانو له منځه د یوه شي ټاکل، د یوه مطلب لنډول، د یوه شي تجزیه کول، د یوه شي تعریف او تصنیف، د یوه شي نتیجه گیری، د یوه شي لپاره د ساري (مثال) یادونه او نورې چارې وي هر ښوونکي باید د تدریس په هره یوه طریقه کې زده کوونکو ته د پوښتنو د کولو لپاره کافي وخت په نظر کې ونیسي او دی په

خپله هم په هر لوست کې باید د زده کوونکو څخه معینې پوښتنې ولري، پوښتنې کول زده کوونکي د مغزي طوفان او یوې ذهني هیاهوی سره مخامخ کوي او د ژور فکر په اثر چې زده کوونکي یې د مناسب ځواب د موندلو په منظور په کار اچوي له دوی څخه کنجکاوی او پلټونکي جوړوي.

د پوښتنې کولو مهارتونه:

د پوښتنې په کولو کې د لاندې مهارتونو په کار اچول اړین ګڼل کېږي:

1. پوښتنه باید لنډه، واضحه او روښانه وي.
2. د پوښتنې په کولو کې د پېچلیو او بې مفهومه اصطلاحاتو کارول سم نه دي.
3. د پوښتنې ځواب باید په (بلې) او (نه) ورنه کړل شي بلکې پوښتنه دې د توضیح غوښتونکي وي.
4. پوښتنه باید زده کوونکي ژور تفکر ته مجبور کړي.
5. پوښتنه دې د مشخصې موضوع او موخې لرونکې وي.
6. په پوښتنه کې باید هماغه د کتاب د غونډلو او یا د زده کوونکو د محفوظاتو غوښتنه ونشي.
7. پوښتنه باید چې د څو نورو پوښتنو احتوا کوونکې نه وي.

د پوښتنې او ځواب ګټې:

- د مطالبو په وړاندې کولو کې د زده کوونکو جرأت زیاتوي.
- په نفس باندې د زده کوونکو اعتماد پیاوړی کوي.
- په زده کوونکو کې د پوښتنې کولو توانایی ته انکشاف ورکوي.
- په زده کوونکو کې د بېلابېلو نظریاتو د تحمل فرهنگ ته پیاوړتیا ورکوي.
- په زده کوونکو کې عقلايي قوې او د انساني تفکر قوتونو ته استحکام وربښي.
- زده کوونکي تل احتمالي پوښتنو ته د ځواب ورکولو لپاره تیاروي.

- زده کوونکو ته دا مهارت ور زده کوي چې د درسي کتاب هر مطلب په سوالیه غونډله (جمله) واړوي او ځواب يې هم ولټوي او نورې ګټې.

3. د مباحثې طريقه

په دې طريقه کې ښوونکي داسې شرايط برابرې چې د هغه په اثر زده کوونکي په بحث پيل وکړي او د يوې موضوع په اړه زيات معلومات راټول کړای شي، مباحثه په بېلابېلو اشکالو صورت نيولای شي: هغه مباحثه چې د ښوونکي او زده کوونکو ترمنځ صورت نيسي، آزاده مباحثه چې د زده کوونکو ترمنځ په مخ بېوله کېږي، هغه مباحثه چې د بېلابېلو ډلو ترمنځ سرته رسيږي. (11: 150-166).

4. د پوښتنې طريقه

زده کوونکو ته د پوښتنې ورکول د هر ښوونکي له مهمو دندو څخه شمېرل کېږي، پوښتنې بېلابېل ډولونه لري لکه د تکرار پوښتنې چې په هغه کې د مطالبو د تکرارولو څخه منظور حفظ کول دي، د مرور پوښتنې چې په خلاصه کولو، یادښت کولو، طرحه کولو او ترسيمولو سره تر سره کېږي، استنباطي پوښتنې چې په هغه کې د استدلال، مباحثې او تفکر برخه زياته وي او د ځان سره نوې موندنې لري، عملي پوښتنې چې د فني مهارتونو د ترلاسه کولو لپاره صورت نيسي لکه د ترکانې، درېورۍ په کسبونو کې پوښتنې د ورزشي حرفو پوښتنې او نور.

5. د پنځگونو حواسو د کارولو طريقه

په دې طريقه کې ښوونکي زمینه داسې مساعدوي چې زده کوونکي يو مهارت د ساري په ډول 75% د ليدلو (کتو) له لارې، 13% د اورېدوله له لارې، 6% د لمس کولو له لارې، 3% د ځکلو له لارې، 3% د بويولو له لارې حاصل کړي. په دې طريقې سره زده کوونکي ددې قدرت خپلوي چې د زده کړې په کار او د مهارتونو د حاصلو سره يو ځای (هم زمانه) خپل حواس هم بوخت کاندې او د دوی په منځ کې

طبیعي ممکن تناسب تجربه کړي. او د تدریس نورې څټورې طریقې لکه د ښوونکي په نقش کې له زده کوونکو څخه استفاده، په لابراتوار کې د یادولو طریقه، په ساحه کې د زده کړې طریقه، د علمي سیر له لارې د یادولو طریقه، د انفرادي زده کړې یا یادولو طریقه، د یادولو نمایشي طریقه، د روزنیزو لوبو له لارې د یادولو طریقه، د روغتیايي او امنیتي کارمندانو په نقش کې د رول لوبولو له لارې یادول او نور.

پوښتنې

1. ګروپ تعریف کړئ او وویاست چې په دې لوست کې د ګروپ څخه منظور څه دي؟ توضیح ورکړئ.
2. د ګروپي کار د ښې اجرا شرطونه بیان کړئ.
3. د ګروپي کار د طریقې د درسي پلان پړاوونه ذکر کړئ او د یوه فعالیت په ترڅ کې هغه تمثیل کړئ.
4. اکتشافی طریقه څه ډول په کار اچوله کیږي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
5. د پوښتنې او ځواب د طریقې مهارتونه او ګټې بیان کړئ او له دې طریقې څخه په خپل تحصیلي ژوند کې ګټه واخلي.
6. د مباحثې طریقه څو ډولونه لري؟ هر ډول یې په لنډه توګه بیان کړئ.
7. د پوښتنې طریقې او د پنځګونو حواسو کارول (استعمال) د درسي فعالیتونو په ترڅ کې توضیح کړئ.
8. د یادولو د ځینو طریقو یوازې نومونه واخلي او د هرې یوې لپاره یوه یوه توضیحي بېلګه وړاندې کړئ.
9. ددې لوست مطالبو ته په بېلابېلو درسي فعالیتونو سره زیات استحکام ورکړئ.

اووم لوست

د تدریس د نویو طریقو عامې ځانګړتیاوې

موخې:

1. د محصلانو په واسطه د تدریس د نویو طریقو د عامو ځانګړتیاوو شرحه او بیان.
2. د محصلانو په وسېله په موفقه طریقه کې د عنعنوي او نویو طریقو راتپلول او د هغه د ځانګړتیاوو توضیح.
3. د محصلانو په وسېله په یوه موفقه طریقه کې د لوست د تهیه کولو د پړاوونو او د هغه د عملي تمثیل شرحه او بیان.

هغه څه چې د تدریس د نویو طریقو په اړه په تېرو لوستونو کې یاد شول دا ښکاره کوي چې د تدریس نوې طریقې لاندې عامې ځانګړتیاوې لري:

1. د تدریس په نویو طریقو کې د مدرسې او ښوونځي حالت د زده کوونکو په حالت سره تغیر مومي.
2. د تدریس د نویو طریقو د ښوونې او روزنې اصول او مبادي د زده کوونکو د پرمختګ د بېلابېلو پړاوونو سره مطابقت لري او له دوی څخه نه وړاندې وروسته کیږي.
3. په دې طریقو کې ښوونه او روزنه د زده کوونکو لپاره د مشقت څخه د ډکې دندې په عنوان نه ده، بلکې زده کوونکي په خپله غوښتنه او میل هغه ترلاسه کوي.
4. په دې طریقو کې زده کوونکي د درسي فعالیتونو ډېر وختونه لاس ته راوړي او د مستقلانه کارونو په اساس چې سر ته یې رسوي په وجود کې یې د نوښت روحیه پیاوړې کیږي.

5. دا طریقې په جسمي او عقلي لحاظ او د استعداد او علاقه مندی له پلوه د زده کوونکو فردي توپیرونه په نظر کې نیسي.
6. په دې طریقو کې زده کوونکي په خپل ځان کې د ذات البيني تعاون او همکارۍ حس پیاوړی کوي.
7. ددې طریقو د اجرا کولو په جریان کې زده کوونکي په نفس باندې اعتماد پیدا کوي او د دوی شخصیتونه وده او انکشاف کوي.

په یوه موفقه طریقه کې د عنعنوي او نویو طریقو جمع کول:

په دې کې شک نشته، چې عنعنوي طریقې په مطلق ډول ناسمې نه دي بلکې ځنې گټې او امتیازونه لري چې که چېرې د هغوی د تطبیق په وخت کې د زده کوونکو ځانگړتیاوې او استعدادونه په نظر کې ونیول شي، او همدارنگه د تدریس نوې طریقې هم په مطلق ډول سمې او صحیحې نشي کېدای بلکې شاید چې یو شمېر جدي نواقص هم لري، د یوه بریالي ښوونکي لپاره ضرور ده چې د تدریس په وخت کې یوازې یوه طریقه د هغې د جزیاتو سره عملي نه کړي بلکې ښه دا ده چې د بېلابېلو طریقو د امتیازاتو څخه ښه واخلي او ټولې طریقې په یوه موفقه طریقه کې په کار واچوي.

په عام ډول ویلای شو چې د تدریس یوه موفقه طریقه هغه طریقه ده چې لاندې ځانگړتیاوې (خصوصیات) ولري:

1. ښوونکي او زده کوونکي په کم وخت کې او په لږ کونښن سره خپلو مطلوبو موخو ته ورسوي.
2. د هغې په محاسبه کې دې د زده کوونکو عقلي استعدادونه او جسمي وده او د هغه پراو ځانگړتیاوې چې دوی په کې قرار لري په نظر کې نیول شوي وي.
3. ددې زمینه دې مساعده کړي چې زده کوونکي په خپله طبیعي علاقه او میل په بېلابېلو درسي فعالیتونو کې دلیدو وړ برخه واخلي.

4. زده کوونکي دې د تدریس په جریان کې آزاد تفکر، مستقل حکم او د قضایاوو د علتونو او اسبابو موندلو ته تشویق او تشجیع شي.
5. د زده کوونکو په وجود کې دې د ټولنیزې همکارۍ-روحیه او د تعاون سره رغبت ایجاد او پیاوړی کړي.
6. په هغه کې دې زده کوونکي په ګټورو مناقشو، د درسي ستونزو په حلولو او د پوښتنو په حلولو بوخت وساتل شي.
7. تر ممکنې اندازې پورې دې د لکچر په وړاندې کولو او په هغه کې په تلقین کې کمی راشي.

په موافقه طریقه کې د لوست لپاره تیاری:

د لوست لپاره تیاری د هر ښوونکي لپاره یو ضروری کار ګڼل کیږي په تېره بیا د هغو ښوونکو لپاره چې د معلمۍ په مقدسې دندې باندې نوي ګومارل شوي وي. په ټولګي کې د ننه د ښوونکي موفقت د لوست لپاره دده د تیاري په څرنگوالي پورې مربوط کیږي ځکه چې د تدریس عملیه د مخکیني پلان او مخکیني تیاري څخه پرته په ښه توګه نشي تر سره کېدای. د هر ښوونکي لپاره ولو که هغه د زیاتو معلوماتو، کافي تجربې او مطلوب شخصیت لرونکی هم وي د درسي پلان د کتابچې او مخکیني تیاري لرل حتمي کار دی، د مخکیني تیاري او منظم پلان لرل، ښوونکي ته د زړه اطمینان وربښي او هغه په ټولګي کې په لوست باندې مسلط ساتي او که چېرې یو پلوی یا مسئول فرد د لوست له جریان څخه لیدنه وکړي ښوونکی نه وارخطا کیږي ځکه دده لوست د مخکیني پلان او تیاري سره سم جریان پیدا کوي.

د پلان او مخکیني تیاري څخه موخه دا ده چې ښوونکی مخکې له مخکې د لوست د مطالبو کچه (اندازه) معینه کړي، د هغه موخې مشخصې کړي، د تدریس طریقه او درسي فعالیتونه د زده کوونکو د سويې سره برابر تنظیم کړي، او د لوست د هرې برخې وخت وټاکي.

د لوست د تهيې پړاوونه:

۱. د لوست د مطالبو تيارول او د تدریس لپاره تياری:

ښوونکی په دې پړاو کې د لوست محتوياتو ته کتنه کوي، په هغه لوست پورې اړوندو مراجعو او مصادروته مراجعه کوي ترڅو د لوست په مطالبو باندې ډېر تسلط پيدا کړي. ښوونکی د مضمون عمومي موخې او د لوست ځانگړې موخې تعينوي. ښوونکی کوبښن کوي چې دې په نظر کې لوست مطالب د تېر لوست د مطالبو سره منطقي اړيکه ولري او هم دې په نظر کې لوست مطالب په خپل منځ کې مرتبط وي.

2. د تدریس د پلان طرحه

په دې پړاو کې ښوونکی د خپل ځان څخه پوښتنه کوي چې: څه ډول ممکنه ده چې په آساني سره دغه موخې لاس ته راوړي؟ د لوست لپاره د تدریس د کومې طريقې استخدام مناسب دی؟ د لکچر او القاء طريقه، د پوښتنې او ځواب طريقه، استنتاجي (قياسي) طريقه، د درسي ستونزو د حل طريقه او يا کومه بله مناسبه طريقه؟ بې له شکه هر مضمون د تدریس ځانگړې طريقه لري او شايد چې د يوه مضمون هر لوست به د تدریس د طريقې په لحاظ د هغه مضمون د نورو لوستونو سره لږ څه توپير ولري.

3. د تدریس د پلان ترتيب

په دې پړاو کې ښوونکی درسي پلان چې تر اوسه پورې يې يوزاې ذهني جنبه درلوده د کاغذ په مخ ترسيموي او هغه د لاندې ترتيب سره سم تنظيموي:

الف- د پلان په پيل کې د ښوونځي نوم، مضمون، د لوست سرليک، تاريخ او د ښوونکي نوم ليکل کېږي.

ب- د لوست موخې چې شمېر يې له دريو څخه زيات نه وي يادونه يې کېږي.

ج. وسايلو او درسي موادو ته چې د تدریس په جريان کې کار ورڅخه اخيستل کېږي نغوته کېږي خو درسي کتاب او تخته د وسايلو په عنوان نه ذکر کېږي.

د- تمهيد يا سريزه

د تعليم او تعلم عمليه د تمهيد يا سريزې په وړاندې كولو سره پيل كيږي او يو شمېر مربيان دا پړاو د تشويق د پړاو په نوم يادوي تمهيد يا سريزه، د يوه داستان لنډيز، د يوې پوښتنې طرحه، او نور مطالب د يوې انگيزې ايجادونكي كېدای شي. ددې كار لپاره پنځه دقيقې وخت په نظر کې نيول كيږي.

ه- د لوست اړاڼه او تقديم

په دې برخه کې د لوست د وړاندې كولو طريقې ته نغوته شوې ده د لوست د اساسي مفاهيمو او مطالبو يادونه كيږي او د مفرداتو او نورو موضوعاتو د ماناوو سره تماس نيول كيږي. ددې برخې د اجرا كولو لپاره پنځه ويشت دقيقې وخت په نظر کې نيول كيږي.

و- تطبيق او ارزونه

د پلان د ترتيبولو په دې برخه کې څو پوښتنې مطرحې كيږي او په بله طريقه د لوست تطبيق او ارزونه په نظر کې نيول كيږي ترڅو جوته شي چې زده كړه په خپل درست شكل تر سره شوې ده؟ او آيا متوقعه موخې حاصلې شوې دي؟ ددې برخې لپاره لس دقيقې په نظر کې نيولې كيږي.

ز- د لوست لنډيز

د لوست دا برخه يو شمېر مربيانو د لوست د پای او يا د لوست د وروستيو فعاليتونو په نوم ياده كړې ده، په دې برخه کې ښوونكي د لوست د مهمو ټكو په را ټولولو لاس پورې كوي او وروسته به بيا هغه د ټولگي په تخته باندې وليكي او يا به د پوښتنو او د هغو د استنتاج له لارې د لوست لنډيز درست كړي. ددې كار لپاره پنځه دقيقې وخت په نظر کې نيول كيږي.

ج- د کورني کار سپارل

په دې برخه کې د زده کوونکو د سويو او تمایلاتو سره سم بېلابېل کورني کارونه دوی ته سپارل کېږي. ددې کار لپاره هم پنځه دقیقې وخت په نظر کې نیول کېږي. د ځینو مربیانو په نظر دا ښه ده چې د تدریس د پلان په وروستی برخه کې د تدریس د مراجعو او وسایلو یادونه هم وشي، هغه وسایل چې د تدریس په جریان کې ګټه ترې اخیستله کېږي او هغه مراجع چې د لوست د مطالبو په تهیه کولو کې استفاده ورڅخه شوې ده، د درسي کتاب په مراجعو کې نشي شاملې کېدای.

4. د تدریس د پلان اجرا:

په دې پړاو کې د تدریس پلان د اجرا په منصفه ایښودل کېږي او ښوونکی د ټاکلو وختونو او هغو کړنو سره سم په نظر کې نیول شویو موخو ته د رسېدو لپاره د مخکیني طرحه شوي پلان په تنفیذ لاس پورې کوي.

څو خبرتیاوې

1. ښه ده چې د ورځني تدریس پلان انعطاف منونکی وي او د ضرورت په وخت کې تعدیل کړای شي، ځکه چې په ځینو وختونو کې ښوونکی د داسې حالت سره مخامخ کېږي چې نشي کولای چې د تدریس د پلان عین کړنې عملي کړي د ساري په ډول یو زده کوونکی داسې پوښتنه مطرحه کوي چې ښوونکی د هغې تمه نه لري او یا یو بل داسې حالت رامنځ ته کېږي چې ښوونکی د پلان سره د مطابق لوست د موضوع څخه د باندې کړي. کېدای شي چې ددې ډول حالاتو د لیکلو لپاره د پلان په پاڼه کې یو تش (خالي) ځای په پام کې ونیول شي.

2. ښوونکی باید چې د تدریس د پلان په تهیه کولو کې د ثابتو **کلمو** څخه استفاده ونه کړي او د تېر کال پلان دې نه کاروي بلکې د تدریس پلان باید تل په تغیر او

تجدد کې وي ځکه چې د تدریس اصول او د زده کړې مناهج پرله پسې او تل په تغیر او تجدد کې دي.

3. ښوونکی باید چې ټولګي ته تر تللو د مخه په ټول دقت سره د تدریس پلان ته کتنه وکړي.

4. ښوونکی باید چې د تدریس په جریان کې په مکرر ډول د خپل تدریس پلان ته مراجعه ونه کړي، یوازې د اړتیا په وخت کې دې یو یا دوه واره دغه کار وکړي نه تر هغه زیات.

خومره ښه ده که چېرې ښوونکی د لوست تر پیل دمخه خپل نیت ښه کړي او د خپل ځان او زده کوونکو لپاره د الله ﷻ څخه د جزیل اجر استدعا وکړي (9: 63-68).

پوښتنې

1. د تدریس نوې طریقې کومې ځانګړتیاوې لري؟ په لنډیز سره یې بیان کړئ.
2. د تدریس د نویو طریقو ځانګړتیاوې د عنعنوي طریقو د ځانګړتیاوو سره پرتله کړئ.
3. په یوه موفقه طریقه کې د عنعنوي او نویو طریقو راټولول (جمع کول) څه مانا افاده کوي؟ په لنډه توګه یې یادونه وکړئ.
4. د تدریس یوه موفقه طریقه کومې ځانګړتیاوې لري؟ د ګروپي کار په ترڅ کې یې لیست کړئ.
5. په موفقه طریقه کې د لوست لپاره تیاری د کومو کارونو د اجرا مستلزم دی؟ مباحثه پرې وکړئ.
6. په یوه موفقه طریقه کې د لوست د تهیې د پړاوونو یوازې نومونه واخلئ او د تدریس د پلان د طرحې پړاو لږ څخه په تفصیل سره تشریح کړئ.
7. په یوه موفقه طریقه کې د تدریس پلان د کوم ترتیب درلودونکی کېدای شي؟ په لنډ ډول یې ووايست.
8. دارائې (وړاندې کوونې) او ارزونې پړاوونه ستاسو په نظر څنګه اجرا کېدای شي؟ وضاحت ورکړئ.
9. د تدریس د پلان په باره کې مهم تنبیهاټ کوم دي؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.
10. د وخت د مساعدت په صورت کې دې د موفقي طریقې سره سمې د تدریس څو نمونې عملاً په ټولګي کې تمثیل شي.

دریم خپرکی

د اسلامي علومو د زده کړې
وسایل او د هغوی درسي فعالیتونه

لومړۍ لوست

د زده کړې وسایل

موخې:

1. د محصلانو په وسېله د زده کړې د وسایلو معرفي او په زده کړه کې د هغوی د اهمیت د مواردو شرحه.
2. د محصلانو په وسېله د زده کړې د وسایلو د ډولونو بیان او د هغوی د ځینو نمونو شرحه.
3. د زده کړې د وسایلو د یو شمېر نمونو توضیح چې په قرآن کریم او د اکرم پیغمبر ﷺ په حدیثونو کې یې یادونه شوې ده.

په تېرو وختونو کې د ښوونې او روزنې په کار کې د زده کړې وسایلو ته په زیاته اندازه پاملرنه، نه کېده او کوبښن کېده چې زده کړه تر ډېره د مطالبو د اورېدلو او یادولو له لارې عملي شي، په دې ځنډونه (پخوانۍ) طریقه کې ښوونکي په زده کړه کې محوري نقش درلود او د معرفت د فعال عنصر او لومړنۍ مرجع په حیث پېژندل کېده او له همدې سببه و، چې په زده کړه کې د زده کوونکو نقش کمزوری شو او نه یې شواى کولای چې په هغه طریقه باندې د حاکمو حالاتو څخه ډېره استفاده وکړي. مگر د تدریس په نویو طریقو کې حالات کاملاً عوض شوي او زده کوونکي موقع پیدا کړه ترڅو د زده کړې په جریان کې خپل ټول حواس په کار واچوي او زیاته استفاده وکړي ځکه چې پېژندنه او زده کړه د حواسو له لارې تر لاسه کېږي او په هره کچه چې حواس د زده کړې په کار کې دخپل کېږي په هماغه کچه زده کړه په ښه او بهتره وجه صورت نیسي، د تدریس په نوې طریقه کې زده کوونکي فعال نقش خپل کړی دی او ښوونکي د لارښود او مشوق حیثیت خپل ځان ته ونيو.

په دې کې هېڅ شک نشته چې الفاظ په یوازې ځان د افکارو او ماناوو د توضیح لپاره کفایت نه کوي او ددې ضرورت احساس کیږي چې حواس وسیعاً په هغه کې دخالت پیدا کړي او ددې لپاره چې حواسو د زده کړې په کار کې زیاته ونډه اخیستې وي د زده کړې د وسایلو استخدام ته اړتیا پیدا کیږي، په دیني علومو پورې د اړوندو مفاهیمو او مطالبو د ښه فهم او درک لپاره هم د نورو علومو په شان د زده کړې د وسایلو د کارونې او د درسي ممدو موادو څخه د استفادې د کولو ضرورت احساس کیږي او که د هغه په زده کړه کې د زده کړې د وسایلو له لارې ټول حواس دخپل کړای شي وروستی ښه پایله به ولري.

د وسایلو تعریف:

وسایل د وسیلې جمع ده او وسیله په لغت کې عبارت له یوه شي څخه ده چې د هغه په واسطه انسان د یوه شي سره نېږدېوالی پیدا کوي او له هغه سره وصل کیږي. او د زده کړې وسایل د هغه موادو او اوزارو څخه عبارت دي چې د ښوونکي او زده کوونکو سره په لوست کې متوقعه موخو ته په رسېدلو کې مرسته کوي، دا مواد او اوزار د زده کړې په چاپیریال کې په آسانی سره پیدا کیږي او ښوونکي او زده کوونکي په آسانی سره کولای شي چې د زده کړې د عملېې د ښې پرمخ بېولو، د درسي فعالیتونو د اجرا کولو او د لوست د استحکام لپاره له هغوی څخه ګټه واخلي. د زده کړې وسایل د زمان (وخت) او بېلابېلو ځایونو په وجه بېلابېل نومونه ځان ته اختیار کړي دي، ددې وسایلو نوم هم د «لوست د توضیح وسایل» دي چې د ښوونکي په وسیله لوست ته زیات وضاحت ورکوي او د هغه مطالعه په آسانی سره د زده کوونکو ذهن ته انتقالوي او هم د لوست د سختو پیچیدګیو د حل لپاره له هغه څخه استفاده کوي، او دا نوم په ځینو ځایونو کې د ښوونکو په ژبو کې زیات رواج لري. ددې وسایلو بل نوم (درسي ممد مواد) دی چې د لوست په جریان کې ښوونکي

او زده کوونکو ته مدد رسوي ترڅو درسي فعالیتونه په بهتره وجه تر سره شي او ښه زده کړه صورت ونيسي.

ددې وسایلو بل نوم «سمعي او بصري وسایل» دی ځکه په دې وسایلو کې ډېره ونډه د اورېدو او لیدو د حواسو کارونې ته ورکول کېږي. ددې وسایلو بل نوم «د زده کړې د ارتباط وسایل» دی چې د هغه په واسطه د زده کړې د بېلابېلو برخو په منځ کې اړیکه ټینګېږي، مګر د ښوونې او روزنې په کړيو او بنسټونو کې ددې وسایلو ډېر مروج نومونه د «درسي ممد مواد» او د «زده کړې وسایل» نومونه دي.

د زده کړې د وسایلو ډولونه:

د زده کړې وسایل معمولاً په دوو ډولونو وېشي:

1. د زده کړې تسهيل کوونکي وسایل. 2. د زده کړې معياري وسایل.

1. د زده کړې تسهيل کوونکي وسایل: د زده کړې تسهيل کوونکي وسایل له

هغو وسایلو څخه عبارت دي چې د لوست د مطالبو په آسانولو او د مجرد څخه په مجسم او مشخص باندې د هغه په بدلولو کې مرسته کوي، لکه جدولونه، تصويرونه، بېلابېلې تابلوګانې، فلمونه او نور. توره یا سپینه تخته د زده کړې د مهمو وسایلو څخه شمېرل کېږي او تل ورڅخه د ډليز تدریس په بېلابېلو طريقو کې ګټه اخېستله شوې ده.

2. د زده کړې معياري وسایل: دا وسایل زیاتره د هر مضمون د ځانګړتیاوو په نظر

کې نیولو سره ټاکل کېږي، هغه وسیله چې د فزیک په مضمون کې تر استفادې لاندې نیوله کېږي د هغې وسیلې سره توپیر لري چې د کیمیا په مضمون کې کار ورڅخه اخيستل کېږي او همدارنګه هغه وسیله چې د تجوید په علم کې ګټه ورڅخه اخيستله کېږي د هغې وسیلې سره توپیر لري چې د سيرة النبي ﷺ د مضمون په تدریس کې د کارونې موارد لري (87:11).

د زده کړې د وسايلو اهميت:

د زده کړې وسايل د درسي موخو په تحقق کې د خپل مؤثريت له مخې بېلابېل اهميتونه لري، موږ لاندې د ځينو اهميتونو يادونه کوو:

1. د زده کړې وسايل لوست ته د زده کوونکي اهتمام زياتوي او د علم او پوهې په حاصلولو کې دده رغبت ډېروي څرنگه چې د زده کړې د وسايلو څخه د استفادې په صورت کې په لوست کې زياته تنوع منځ ته راځي ځکه نو زده کوونکی د ډېرو علمي اطلاعاتو ترلاسه کولو ته علاقمند کېږي.
2. د زده کړې وسايل د زده کوونکي په فعاليت او ذاتي نشاط کې زياتوالی راولي.
3. څرنگه چې د زده کړې د وسايلو څخه په استفادې سره د حواسو استخدام ته زيات مجال ورکول کېږي لذا دا کار باعث کېږي چې زده کوونکي بېلابېلې علمي او فني خبرتياوې خپلې کړي.
4. د زده کړې وسايل د لوست د مطالبو فهم آسانوي او د وخت په سپما کې مرسته کوي، ځکه چې ددې وسايلو له لارې د لوست مطالب په سرعت سره په ذهن کې کېږي او زده کوونکی په بېره د مغلق مطلب فهم ته لاسرسی پيدا کوي.
5. هغه مطالب چې د زده کړې د وسايلو له لارې د زده کوونکي ذهن ته منتقل کېږي تل د نوموړي په ذهن کې ژوندي او روښان پاتې کېږي او د اړتيا په وخت کې په آساني سره د ذهن د صفحې په مخ باندې راځي او له هغه څخه ګټه اخيستل کېږي.
6. د زده کړې په وسايلو سره د خارجي عالم پديدې او ظواهر ټولګي ته رادنه کېږي، د وخت اوږده واپتونه زر وهل کېږي او د هغوی د محتوياتو څخه ګټه اخيستله کېږي.

7. د زده کړې په وسایلو سره د حواسو د استعمال لپاره ډېر امکانات برابر شوي او په حقیقت کې حواس په دې وسایلو سره سمبال شوي دي او داسې امکانات یې حاصل کړي دي چې پخوا یې په واک کې نه لرل، لکه د شیانو کوچني کول او ستروول او داسې نور.
8. د زده کړې وسایل د زده کوونکو سره د علمي قوانینونو په علمي کولو کې مرسته کوي، لکه د موادو تحلیل او ترکیب، په مرکبو موادو باندې د بسیطو موادو بدلول، له مجرد څخه په محسوس باندې د هغوی تبدیلول او نور.
9. د زده کړې وسایل د زده کوونکي سره د علمي تفکر د طریقې څخه په پیروي کولو کې مرسته کوي، لکه د معلولو چارو ترتیب د یوه مجهول کار د پېژندنې په منظور.
10. د زده کړې وسایل د زده کوونکي د ویونو پانګې (د لغتونو ذخیره) ته غځامندي وربښي په تېره بیا په هغه وخت کې چې زده کوونکی یوه وسیله ګوري او د هغې په اړه مناقشه کوي.
11. څرنگه چې د زده کړې وسایل بېلابېل او متفاوت ډولونه لري ځکه نو په هغوی کې د زده کوونکو فردي توپیرونه په ښه توګه رعایت شوي، د زده کوونکو د اړتیاوو او علاقه مندیو سره سمې بېلابېلې خبرتیاوې (دوی ته) په لاس ورکوي.
12. که چېرې د زده کړې او اروا پوهنې د اصولو سره سم د زده کړې د وسایلو څخه ګټه واخیستله شي د علمي څېړنو مطابق د علم او درسي مهارتونو په حاصلولو کې د حواسو د نقش سلنه 85% ته رسیږي.
13. د زده کوونکي ذهن ته هغه څه چې زده کوي یې د زده کړې د وسایلو له لارې نږدې کیږي، په تېره بیا په هغه صورت کې چې د زده کړې وړ شي د زده کوونکي له چاپیریال څخه لري واقع وي لکه، د سیرة النبی ﷺ په مضمون کې په دوو ښارونو مکې معظمې او مدینې منورې پورې اړوند تصویرونه، نقشي او فلمونه.

په قرآن کریم کې د زده کړې وسایل:

قرآن کریم دا الهي کتاب او محمدي معجزه د ځانگړو اسلوبو درلودونکی دی چې په بېلابېلو ځایونو کې د صحنو څخه تصویرونه کارې او ښکلي او په زړه پورې بېلگې وړاندې کوي، دا قرآني اسلوب د خلکو په ارواوو باندې قوي اغېزه لري او دوی د ديني حقايقو منلو ته را دعوتوي، د نمونې په ډول د څو لاندې کریمه آیتونو یادونه

کوو: «يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿١﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ

الْمَنْفُوشِ ﴿٢﴾» (1: القارعة، ٤-٥) ژباړه: کومه ورځ چې خلک د پتگانو

غوندې خواره واره شي (4) او غرونه د وهل شوي پشم په شان رنگین شي.

«مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ

فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ ﴿١﴾ وَاللَّهُ يُضَعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ ۖ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢﴾»

(1: البقرة، 261) ژباړه: هغه کسان چې خپل مالونه د خدای په لاره کې انفاق

کوي د هغې دانې په شان دي چې اووه وړې راشنه کړي او په هر وړې کې سل

داني وي، او خدای د هر کس لپاره چې وغواړي (هغه) څو برابره کوي، او

خدای پوه پراخوونکی دی.

په نبوي ﷺ سنت کې د زده کړې وسایل:

حضرت محمد مصطفی ﷺ د بشریت بهترین لارښود او ښوونکی دی، د اسلام د

پیغمبر ﷺ حدیثونه په یوه داسې طریقه او اسلوب سره وړاندې شوي دي چې سامع په

بیرې سره خپلې پیروي ته جلب کوي، د کلم په دې جوامعو کې عالي فصاحت او

بلاغت کارول شوي دي، له تشبیه، تمثیل، وصف، داستانونو، محاورې، استجواب او

نورو څخه ګټه اخیستله شوې ده، د نمونې په ډول لاندې د څو حدیثونو یادونه کوو:

د حضرت ابوموسی اشعري څخه روایت شوی چې اکرم پیغمبر ﷺ وفرمایل:

«مثل المجلس الصالح و المجلس السوء كحامل المسك و نافخ الكير...» ژباړه: د نیک همنشین او د بد همنشین مثال د دوو اشخاصو غوندې دی چې یو یې مشک حمل کوي او بل یې د اور بتی ته پمپ وهي، چې د مشک له څښتن څخه په مشک ممکن واخلي خو د اور د بتی څښتن پرته له دې چې جامې دې وسوځوي او یا له هغه څخه بد بوی احساس کړي تا ته بله ګټه نه در رسوي.

او د ابن مسعود رضی الله عنه څخه روایت دی چې: «خَطَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خطاً مربعاً، و خطاً خطاً في الوسط خارجاً منه، و خطاً خطاً ص غزا الى هذا ال ذی فی الوسط ...» یعري پیغمبر ﷺ د انسان د ژوند، امل، اعراضو او اخل لپاره د یوې مربع شکل ترسیم کړ او د هغې په منځ کې یې یو خط رسم کړ چې د مربع څخه د باندې ووزي او نور واړه خطونه لري. وسطي خط د انسان د امل څخه عبارت دی، واړه خطوط د اعراضو څخه عبارت دي او مربع دده د اخل د چاپیریال څخه عبارت ده (9: 61-62).

پوښتنې

1. د تدریس پخوانۍ وضع د هغه د اوسنۍ وضعې سره د زده کړې د وسایلو د څرنگوالي په لحاظ پرتله کړئ.
2. د زده کړې وسایل د ښوونې او روزنې د علم له مخې په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
3. د زده کړې د وسایلو متداول نومونه واخلئ او وویاست چې کوم نومونه یې زیات رواج لري.
4. د زده کړې معیاري وسایل د زده کړې د تسهیل کوونکو وسایلو سره څه توپیر لري؟ په لنډ ډول یې شرحه کړئ.
5. د زده کړې د وسایلو د استعمال د اهمیت موارد (ځایونه) په لنډه توګه بیان کړئ.
6. د حواسو کارول د زده کړې په کار کې څه نقش لري او څو سلنه زده کړه د حواسو له لارې تر سره کیږي.
7. د زده کړې وسایل په قرآن کریم کې څه ډول منعکس شوي دي؟ د یوې بېلې څېړنې په ترڅ کې یې لیست ترتیب کړئ.
8. د اکرم رسول ﷺ په حدیثونو کې د زده کړې د وسایلو انعکاس په بېلګو سره بیان کړئ.
9. د حدیثونو د الفاظو د فهرست د مجموعې څخه په ګټې اخیستنې سره د زده کړې د وسایلو بېلګې چې په حدیثونو کې یې یادونه شوې ده بیان کړئ.

دویم لوست

د اسلامي علومو د یو شمېر مضامینو په زده کړه کې د وسایلو د استخدام څرنگوالی

موخې:

1. محصلان دې د زده کړې بېلابېل وسایل (سمعي، بصري، سمعي او بصري) له یو بل څخه تفکیک کړای شي.
2. محصلان دې د زده کړې د وسایلو د استخدام بېلابېلې طریقې بیان او عملی کړای شي.
3. محصلان دې په اسلامي علومو پورې اړوند د زده کړې بېلابېل وسایل تشخیص او په کار واچولی شي.

د زده کړې د وسایلو څرنگوالی:

د انسان د ژوند د سطحې د لوړتیا او د اړتیاوو د تنوع سره د ژوند وسایلو او له هغې جملې څخه د زده کړې وسایلو هم تنوع پیدا کړه او بېلابېل ډولونه یې اختیار کړل، د زده کړې په ځینو وسایلو کې د سامعې د قوې او حاسې نقش زیات دی او په یو شمېر نورو کې د باصرې د حاسې د قوې ونډه د ملاحظې وړده مګر د زده کړې په ځینو نورو وسایلو کې د دواړو قواوو او حاسو (سامعه او باصره) نقش او ونډه متباز دي، ددې وسایلو لومړی ډول د زده کړې د سامعې وسایلو په نوم او د هغه دویم ډول د زده کړې د باصرې وسایلو په نوم یادوي او د هغه دریم ډول یې د زده کړې د سامعې او باصرې وسایلو په نوم یاد کړی، لاندې د هر یوه په لنډې توضیح باندې لاس پورې کیږي:

الف- د زده کړې سمعي وسایل:

دا وسایل بېلابېل ډولونه لري چې لاندې یې څو مهمو ډولونو ته نغوته کیږي:

1. د زده کړې راديو: د زده کړې دې وسيلې دا دارې، تدريسي کادر او زده کوونکو په منځ کې محکمه اړيکه ټينگه کړې ده او د هغې له لارې د زده کړې پروگرامونه، خبرونه، د زده کړې فعاليتونه او نورې اړينې چارې زده کوونکو او محصلانوته ور انتقال کېږي.

2. سمعي کسټونه: د سمعي کسټونو له لارې د ډېرو مضامينو درسي محتويات زده کوونکو ته ور منتقل کېږي او د لکچرونو په خپرولو او اورېدو، علمي مناظرو او د اړتياوې سمینارونو کې مهم نقش لوبوي د نمونې په ډول په ديني علومو کې، د تدريس لپاره ترتيب شوی او موجود قرآن کریم او د تجويد د قوانينو تطبيق د کسټونو له لارې د زده کوونکو او محصلانو په اختيار کې ورکول کېږي، ځکه نو د هر ښوونځي مدرسې او د ښوونکو د روزنې عالي موسسې لپاره دا اړين کار دی چې د زده کړې ددې سمعي وسيلې څخه زياته استفاده وکړي، کسټونه د ټايپ ريکارډر له لارې کارول کېږي په دې ډول چې CD گانې او DVD گانې د CD پليير او کمپيوټر له لارې اورېدل کېدای شي او هم ممکنه ده چې د مطالبو اورېدل د MP3, 4, 5... موبایل او د نورو پرمختلليو سمعي وسایلو له لارې صورت ونيسي

ب- د زده کړې بصري وسایل

د زده کړې بصري وسایل هم بېلابېل ډولونه لري چې ځينو ته يې لاندې نغوته کېږي:

1. د شيانو وجود لکه حيوانات، نباتات، جمادات، مايعات او گازات.
2. نقشې، تصويرونه او نورې پاڼې چې اماکن، جغرافيوې موقعيتونه، غرونه، دريابونه، اورغور ځونکي، د زلزلو آثار او د اړينو معلوماتو نور ځايونه وړاندې کړي.
3. مېکروسکوب: چې د هغه په واسطه ډېر وړه موجودات څو برابر ستر ښودل کېږي او د ليدو وړ گرځي، د نمونې په ډول که د يوه چټل خندق څخه يو څاڅکی اوبه را واخيستلې شي او د مېکروسکوب تر سلايلو لاندې کينډولې شي په هغوی کې به په لسگونو ژوندي موجودات د ليدو وړ وي.

4. پروجیکټور او سینما: چې د هغه له لارې د زده کړې ګټور فلمونه وړاندې کېږي د بېلګې په ډول د حج ټول مراسم او د هغه د مناسکو اجرا کول، د بېلابېلو لمونځونو دا کولو څرنگوالی او نور اړین کارونه د هغه له لارې منعکس کېدای شي.
5. کتابتون: کتابتون د زده کړې د مهمو وسایلو څخه ګڼل کېږي چې د قدیم الایام څخه د زده کړې، علمي او څېړنیزو بنسټونو تر استفادې لاندې و، په کتابتون کې معمولاً په بېلابېلو علمي ساحو کې بېلابېل مراجع د پیدا کېدو وړ دي.
6. د معلوماتي تکنالوژۍ (IT) مرکزونه: د زده کړې په بنسټونو په ځانګړي ډول په ثانوي دورو او د ښوونکو د روزنې په عالي موسسو کې ددې مرکزونو شتون ضروري کار ګڼل کېږي چې د هغې له لارې هم ښوونکی او استاد او هم زده کوونکي او محصلان بېلابېل علمي او فني موضوعات په ډېرې آسانی سره پیدا کولای شي. د انټرنېټ په سایټونو کې په بېلابېلو ژبو هر ډول دیني، سیاسي، اقتصادي، ټولنیز، ساینسي، روغتيايي او طبي، فلکی او نور موضوعات د پیدا کېدو وړ دي. د انټرنېټ د نړۍ والي شبکې په صفحاتو کې الکترونیکي کتابتونونه هم د تر لاسه کېدو وړ دي او هر کتابتون په زرګونو ټوکه کتابونه لري لکه المكتبة الشاملة، صیدالفواخ، السلطان الاسلامی او یا هم نور کتابتونونه چې کتابونه یې د PDF په شکل عکس برداري شوي دي.
7. علمي مجلې، اونیزې او ورځپانې هم د زده کړې د بصري وسایلو څخه شمېرل کېږي.
8. درسي کتاب: کتاب هم د بصري زده کړې یوه ډېر مهمه وسیله ده چې ډېری زده کوونکي او محصلان لاسرسی ورته لري او د یوه مضمون د مفرداتو سره سم درسي مطالب لري او د ښوونیزو او تحصیلي بنسټونو د نهه میاشتني یا څلور نیمې میاشتني دورې لپاره لیکل کېږي.

9. تخته: تخته د بصري زده کړې د ډېرو پخوانیو وسایلو څخه گڼله کېږي، له تختې څخه د لوست په مقدماتي کارونو لکه د بسم الله الرحمن الرحيم په لیکلو، د لوست د سر لیک په لیکلو، د لوست د تاریخ په لیکلو او نورو کې گټه اخیستله کېږي او په زیاته اندازه د لوست د اساسي موضوعاتو د لیکلو، د لوست د لنډیز، د لوست د نتیجه گیری او نورو لپاره استفاده ورڅخه کېږي.

ج- د زده کړې سمعي او بصري وسایل

ددې وسایلو مهمترین په لاندې ډول دي:

1. **گرځنده سینمائي فلمونه** په دې فلمونو کې علمي موضوعات د هغوی د کلامي توضیح سره یو ځای وړاندې کېږي او د اورېدو وړ دي، لکه د حج په مناسکو پورې اړوند فلم کې تلبیه چې په لوړ آواز د اورېدو وړ وي: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ...». د سینمائي فلمونو له لارې معلومات، مهارتونه، حوادث، علمي خبرونه په جذاب صورت او منطقي تسلسل سره په یوه ستره پرده باندې زده کوونکو ته وړاندې کېږي.

2. **تلویزیون او ویدیو**: دا دوې وسیلې هم د زده کړې د مهمو سمعي او بصري وسایلو څخه گڼل کېږي، ددې وسایلو له لارې د زده کوونکو د سويې په پام کې نیولو سره علمي فلمونه ښودل کېږي، ددې وسایلو د کارونې طریقه ډېر زیات مصرف نه غواړي، په فلمونو کې صوت او حرکت سره یو ځای کېږي او سمع او بصر د هغو د مطالبو په درک کې یو د بل سره همکاري کوي. د فلمونو په وړاندې کولو کې ښوونکي او استاد باید تر وړاندې کولو مخکې هغه فلم سر تر پایه لیدلی وي ترڅو د زده کوونکو احتمالي پوښتنو ته ځواب وویلی شي او هم ښوونکي او استاد د منعکس کوونکې وسیلې د صحت څخه د بلې هرې وسیلې غوندې مطمئن شوی وي او فلم دې د لوست په یوه خاصه مقطع کې وړاندې شي

ترڅو د یوه خاص غرض او مصلحت په څېړنه کې مرسته وکړي، او هم کېدای شي چې ښوونکی او استاد په ځینو مهمو برخو کې فلم و دروي او د هغو مهمو برخو په باره کې زده کوونکو ته اړین معلومات وړاندې کړي او په پای کې زده کوونکو او محصلانو ته د مناقشې لپاره زمینه برابره شي.

3. تمثیلی پارچې: په تمثیل شویو پارچو کې کېدای شي چې د زده کړې ځینې مهم مطالب د شاگردانو په وسیله نمایش ته وړاندې شي.

4. عملي تطبیقات زده کوونکي او محصلان د ښوونکي او استاد تر لارښودنې لاندې د لوستونو ځینې علمي او تطبیقي مطالب په ساحه، میدان، لابراتوار او نورو ځایونو کې تجربه کوي.

د زده کړې د وسایلو په استخدام کې که هغه سمعي وي یا بصري او یا هم دواړه وي، بنسټیز شرط دا دی چې استخدام یې په شرعي لحاظ ستونزه ونه لري او که ویې لري د استخدام څخه دې په کلکه ډډه وشي.

د زده کړې د وسایلو د استخدام طریقې:

په دې خاطر چې د زده کړې د وسایلو د استخدام درسي موخې په ښه وجه ترلاسه کړې وي اړینه ده چې د هغوی په استخدام کې لاندې طریقې په نظر کې ونیولې شي.

1. ښوونکی او استاد باید په خپل لوست کې د زده کړې داسې وسیله وټاکي چې د لوست د موضوع او موخې سره مناسبت ولري، ځانګړو پوښتنو ته ځواب ووايي او یا دا چې ځانګړې ستونزې حل کړي.

2. د زده کړې وسیله باید د زده کوونکو د فهم د سطحې سره متناسبه وي او هم باید د دوی د عنعنو او فرهنګ سره متناسبه وي، هغه مطالب چې د یوې وسیلې له لارې د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو محصلانو ته ښودل کېږي ددې مطالبو یوه

برخه د لومړنۍ دورې او یا حتی د ثانوي دورې د زده کوونکو د فهم وړ نه وي او عکس دې بې هم عین ستونزه ولري.

3. هغه مطالب چې د یوې وسیلې له لارې منعکس کېږي باید چې د لوست او یا د هغه د یوه مطلب سره نږدې اړیکه ولري او په هغه لوست کې ځانگړې ستونزه حل کړای شي.

4. د استخدام وسیله باید چې د دوو غرضونو څخه زیات د ځان سره ونه لري په دې برخه کې باید هر ډول ابهام له مخې لرې شي.

5. د وسیلې حجم او د زده کوونکو شمېر باید سره متناسب وي، هغه وسیله چې (20) کسانو لپاره په نظر کې نیولې شوې ده باید چې (40) کسانو لپاره تر استفادې لاندې ونه نیوله شي.

6. هغه مطالب چې د زده کړې د وسیلې له لارې وړاندې کېږي باید د هر ډول خطا گانو او اشتباهاتو څخه تش (خالي) وي او زده کوونکو ته غلط فکر ور انتقال نه کړي

7. کېدای شي چې په یوه درسي ساعت کې دې له ډېرو وسایلو څخه ګټه واخیستله شي خو احتیاط په کار دی ترڅو د زده کوونکو ذهنونه په بشپړه توګه د زده کړې وسایلو ته داسې معطوف نشي چې د لوست سره د دوی اړیکه کمزورې کړي، کله کله د کمپیوټر او یا یوې بلې وسیلې څخه زیاته استفاده دا ډول ستونزه رامنځ ته کولای شي، د وسایلو په استخدام کې په هره کچه چې د زده کوونکو حواس دخپل کړای شي په هماغه کچه د لوست د مطالبو په زیات استحکام کې مرسته کوي.

8. هغه وسیله چې د لوست په منځ کې استخدام کېږي باید چې د لوست په شروع کې ونه بنودله شي ځکه چې د زده کوونکو ذهن به ممکن دومره خپل ځان ته جلب کړي چې د لوست مطالب به په دقت سره تعقیب نشي کړای، او دا هم ممکنه ده

چې په ځينو ځايونو کې د لوست په پيل کې د وسيلې ښودل د تمهيد او يا د انگېزې د رامنځ ته کولو د وسيلې په توگه يو ځنډ کار وبلل شي، دا توپيرونه يو ماهر ښوونکی او استاد په ښه توگه درک کولای شي.

9. د زده کړې وسيله بايد تر کارونې وروسته د زده کوونکو د مخې څخه لرې شي.

10. د زده کړې د وسيلې په واسطه د مطالبو د وړاندې کولو نه وروسته بايد چې لوست ته بالفور خاتمه ور نه کړله شي بلکې د فعاليتونو، موخو، بېلابېلو مراجعو ته د مراجعې او نورو اړينو کارونو په برخه کې دې زده کوونکو ته د ښوونکي او استاد له خوا مشخصې د نډې ورکړلې شي.

د زده کړې هغه وسایل چې د قرآن کریم په تدریس کې کارول کېږي:

د قرآن کریم د تلاوت په تدریس، تجوید، ژباړې، تفسیر، او حفظ کې زیات وسایل استخدام کېدای شي چې ځینو ته یې لاندې نغوته کوو:

1. د قرآن کریم مصحف، په ښوونکي او استاد باندې واجب دي چې د قرآن کریم د مصحفو د کارونې ټول آداب د اکرم پیغمبر ﷺ د قولې او فعلې سنتو او د صحابه کرامو رضی الله عنهم د آثارو سره سم زده کوونکو ته تفهیم کړي.

2. لوحې، تختې او ددې ډول نور وسایل چې د هغه په مخ بنسټیز قواعد، عمده تطبیقي پوښتنې او نورې چارې (کارونه) ولیکل شي.

3. د قرآني داستانونو او قصصو کتابونه ترڅو د هغو له لارې زده کوونکي پند او عبرت واخلي او د هغو داستانونو بنسټیز مطالب بیرون نویس کړي.

4. د ثبت وسایل: ترڅو د هغو په وسيله د استاد او زده کوونکو قرائت ثبت شي او د زده کوونکو د قرائت اشتباهاتو ته دې نغوته وشي او هم دې د ځينو زده کوونکو د قرائت له لارې، دوی تشویق شي.

5. د یو شمېر هغو فلمونو وړاندې کول چې په هغوی کې د طبیعت ځینې ظواهر د نمایش لپاره ځای پر ځای شوي وي ترڅو زده کوونکي د الهي اقدس ذات په قدرت، تدبیر او بالغه حکمت باندې وپوهیږي.

6. نقشي او تصویرونه: چې د اسلام د صدر په وقایعو پورې د اړوندو لوستونو د استحکام لپاره ګټه ورڅخه اخیستله کیږي لکه د احد د غره تصویر، د خندق تصویر، د ثور د غار تصویر او داسې نور (9: 172-180).

د زده کړې هغه وسایل چې د حدیث شریف په تدریس کې کار ترې اخیستل کیږي:

1. لوحې، تختې او ددې ډول نور وسایل.
2. د حدیث د صحاحو، مساینډو او د هغه د سننو کتابونه.
3. هغه فلمونه او نمایشنامې چې په هغه کې اسلامي آداب او اخلاق منعکس شوي وي.
4. د یوې ځانګړې کیسې یا حادثې وړاندې کول چې د اړوند حدیث شریف د محتوی سره مطابقت ولري.

پوښتنې

1. د زده کړې د وسایلو د تحول او تنوع د څرنگوالي په اړه څه پوهیږئ؟ په لنډیز سره یې بیان کړئ.
2. د زده کړې وسایل په هغوی کې د انساني حواسو د دخالت له لحاظه په څو ډولونو وېشل شوي؟ یوازې نومونه یې واخلي.
3. د زده کړې د سمعي وسایلو نومونه واخلي او هر یو یې په لنډه توګه توضیح کړئ.
4. د زده کړې د بصري وسایلو له جملې څخه انټرنېټ او الکترونیکی کتابتونونو ته زیات وضاحت ورکړئ.
5. د زده کړې د سمعي او بصري وسایلو نومونه واخلي او هر یو یې په لنډ ډول بیان کړئ.
6. د زده کړې د بېلابېلو وسایلو د استخدام لپاره د کومو طریقو څخه ګټه اخیستله کیږي؟ په لنډ ډول یې یادونه وکړئ.
7. هغه وسایل چې د قرآن کریم په تدریس کې کار ځینې اخیستل کیږي له هغوی څخه د استفادې په څرنگوالي سره یو یو وګڼئ.
8. هغه وسایل چې د حدیث شریف په تدریس کې کارول کیږي، نومونه یې واخلي او په لنډیز سره شرحه ورکړئ.
9. هغه وسایل چې د اسلامي فقې په تدریس کې د کارولو ځای لري وشمېرئ او د نورو مضامینو په تدریس کې د هغوی د تداخل په اړه په خپل منځ کې مناقشه سره وکړئ.
10. ددې لوست د تدریس لپاره چې د زده کړې د وسایلو استخدام په بر کې لري د زده کړې د کومو وسایلو څخه استفاده کولای شئ نومونه یې واخلي او عملاً یې استخدام کړئ.

دریم لوست

د دیني علومو درسي فعالیتونه

موخي:

1. محصلان دې د درسي فعالیت تعریف، د اجرا بنسټونه، اهمیت او موخه بیان کړای شي.
2. محصلان دې د دیني علومو د سمو درسي فعالیتونو د نه اجرا موانع توضیح کړای شي.
3. محصلان دې د دیني علومو د درسي فعالیتونو مهم ډولونه لیست کړای شي.

د درسي فعالیت تعریف:

فعالیت په عربي ژبه کې د «نشاط» په مانا دی، نشاط په لغت کې د یوه ځای څخه بل ځای ته د خروج په مانا دی، او په اصطلاح کې فعالیت او نشاط د هغه کارونو د مجموعې څخه عبارت دی چې زده کوونکي یې په ټولګي کې د ننه او یا د هغه د باندې د یوه مجرد نظر د عملي تطبیق په منظور تر سره کوي او دی په هغه کې جسماً او ذهناً سهم کيږي، مثلاً د زده کوونکو څخه غوښتل کيږي چې په ټولګي کې د ننه بېلابېل هندسي اشکال تشخیص او عملاً یې اندازه کړي، یا له زده کوونکو څخه غوښتل کيږي ترڅو په یوه لنډه سوره کې د طبیعي مد بېلګې پیدا او پر کاغذ تر لیکلو وروسته یې په لوړ آواز خپلو ټولګیوالو ته قرائت کړي او نورې بېلګې.

د یوه درسي فعالیت د اجرا اصول:

ددې لپاره چې یو درسي فعالیت په ښه وجه پای ته رسېدلی او په ثمر مثمر شوی وي په هغه کې د لاندې اصولو شتون حتمي دی:

1. د درسي فعاليت په ټاکنه کې دې د زده کوونکو علاقه او رغبت په نظر کې ونیول شي او د دوی د سویو سره دې سم وي.
2. درسي فعاليت بايد نه ډېر آسان او نه ډېر گران وي بلکې د اجرا وړ دې وي او يوه نوې لاس ته راوړنه دې د ځان سره ولري.
3. د يوه درسي فعاليت پړاوونه دې داسانو څخه د مشکلو لوري ته تنظيم شوي وي.
4. درسي فعاليت دې د زده کوونکو د واقعي ژوند سره اړيکه ولري او له دوی سره دې د دوی د ژوند د ستونزې په حل کې مرسته وکړي.
5. درسي فعاليت دې د درسي موخو سره مطابقت ولري او زده کوونکو ته دې هغو موخو ته د رسېدو لپاره لارښودنه وکړي.
6. درسي فعاليت دې د زده کوونکو لپاره په زړه پورې وي او د ډېرې او ښې زده کړې لپاره دې د دوی ذوق زيات کړي.
7. په درسي فعاليت کې دې ټول زده کوونکي برخه واخيستلای شي.

د درسي فعاليت اهميت او موخه:

- درسي فعاليت د نن ورځې په فعاله زده کړه کې بنسټيز نقش لري او ددې وسيله گړخي ترڅو زده کوونکي درسي مطالب په خپل واقعي ژوند کې عملي کړای شي، د درسي فعاليت اهميت او موخه لاندې منعکس کېږي:
1. درسي فعاليت د زده کوونکو څخه د زده کړې د عمليې محور جوړوي او دوی د مطروحه مسائلو په حل باندې قادروي.
 2. درسي فعاليت د زده کوونکو پټو استعدادونو ته تبارز ورکوي او له دوی څخه نوښتگر او کنجکاو اشخاص جوړوي.

3. درسي فعاليت زده کوونکي د چارو په مستقلانه کړنه (اجرا) کې مجرب کوي او په نفس باندې اعتماد يې پياوړی کوي.

4. درسي فعاليت زده کوونکو ته نېک صفات او منلي خويونه ور زده کوي، لکه الفت، محبت، تعاون، فدا کاري، ايثار، د نورو تشويق او نور (20: 10-11).

د ديني علومو د درسي فعاليت موخې

د هر مضمون درسي فعاليت د بل مضمون سره متفاوت دی، د ديني علومو د مضامينو درسي فعاليتونه هم د نورو مضامينو د درسي فعاليتونو سره متفاوت دي. د ديني علومو د تدريس بنسټيزه موخه د جسماني صحت، اعتقادي، فکري، روحي او اخلاقي پلوه د انسان جوړول دي. د ديني علومو موضوع «انسان» دی چې څنگه وکولای شي چې خپله اړيکه د کائناتو، او د دوی د ژوند او خالق سره تنظيم کړي. د ديني علومو درسي فعاليت په يوه ځانګړي وخت پورې چې درسي ساعت دی نه منحصر کېږي بلکې په ټولو وختونو او زمانو کې اجرا کېدای شي او همدا شان د ديني علومو درسي فعاليت په يوه ځای پورې چې د ټولګي څخه عبارت دی نه محدود کېږي بلکې په هر ځای کې سر ته رسېدای شي: په کور کې، په کوڅه کې، په موټر کې، په ښار او بازار کې، په حضر او سفر کې. د ديني علومو د درسي فعاليت عمده موخې په لاندې ډول دي:

1. د هغه تخم ترويج او تکثير چې د ديني علومو ښوونکی او استاديې په درسي ټولګي کې کړي.

2. د منلې روڼې او سلوک له لارې په عملي اسلام او د مباشر اشرافو سره د زده کوونکو د شخصيت وده او پرمختګ.

3. د اسلامي افکارو او تعاليمو نشرول او خپرول تر څو خلک ددې الهي او نجات ورکوونکي دين د اعتقادي، عملي او اخلاقي چارو په حقانيت باندې وپوهېږي.

4. په روحي او عاطفي لحاظ د زده کوونکو دقیقه پیژندنه او په حکمت او نېکې موعظې سره د پروردگار د لارې لوری ته د خلکو د دعوت لپاره د دوی چمتو کول.

د دیني علومو د استاد خصلتونه:

1. د خپل ځان، الله ﷻ او خلق الله په مقابل کې د عقیدې سلامتیا او د مسئولیت درک.

2. د نفس محاسبه او د هغه په تقصیر باندې اعتراف.

3. د زړه پاکي.

4. په ورځینو معاملو کې تواضع او فروتنی.

5. د کونښنې خلوص او بذل.

هغه ستونزې چې د دیني علومو د مناسبو درسي فعالیتونو د اجرا کولو مانع ګرځي:

د دیني علومو د مناسبو درسي فعالیتونو د اجرا کولو په لاره کې ډېرې موانع شتون لري چې یو شمېر ته یې لاندې نغوته کیږي:

1. د اسلامي علومو د رېښتې د درسي نصاب تورم د ځینو نورو غیر ضروري مضامینو سره.

2. د پوښ او ماهر استاد او تدریسی کادر کمی چې د دیني علومو د درسي

فعالیتونو اهمیت وپېژني او د هغه د اجرا کولو په سمو طریقو باندې وپوهیږي.

3. ډېر درسي مکلفیت.

4. د زده کړې په بنسټونو کې د تدریس د عنعنوي او زړو طریقو تسلط او نفوذ

5. د ښوونکو، استادانو او د معارف د اهل معیشت ته توجه نه کول.

6. د ښوونکو، استادانو او د معارف د اهل د ځاني او مالي مصئونیت نشتوالی.

د ديني علومو د لوست د فعاليتونو ډولونه

د ديني علومو په ساحه کې بېلابېل فعاليتونه شتون لري چې يوازې په درسي ساعت او درسي ټولګي پورې نه دي محدود، د هغوی د اجرا کولو ډېر مجالونه شته، موږ لاندې ددې فعاليتونو يوې برخې ته **نغوته** کوو:

1. د ديني شعرونو ويل او د ديني ترانو لوست

د ديني شعرونو او ديني ترانو په ويلو او لوستلو سره د زده کوونکو عقیده پياوړې کيږي، او د دوی په وجود کې اخلاقي فضایل او اسلامي سجایاوې زيات استحکام پيدا کوي، د دوی د مشاعرو په ترقيق او د عواطفو په تحریک کې اساسي نقش لوبوي.

2. تمثيلي پارچې

تمثيلي پارچې بېلابېلې ټولنيزې او اخلاقي قضایاوې منعکسې کوي او د هغوی له لارې اخلاقي فضایل د تائيد وړ ګرځي غیر اسلامي عادتونه او دڼه منلو وړ تقلیدونه مذموم او محکوم کيږي.

3. په کتابتون او د معلوماتي تکنالوژۍ (IT) په مرکز کې درسي فعاليت

زده کوونکي د مطروحه مسائلو لپاره د سمو ځوابونو د موندلو په خاطر په درسي ساعتونو کې کتابتون او د IT مرکز ته مراجعه کوي او خپلې ستونزې حلوي.

4. په جومات کې فعاليت:

جومات د ديني علومو د درسي فعاليتونو د تر سره کولو لپاره يو مناسب ځای ګڼل کيږي، داو داسه ځای، د جومات انګړ او د هغه منبر د ديني عبادتونو د عملي اجرا لپاره مناسب ځایونه دي، په دې خاطر بايد د زده کړې هر بنسټ په تېره بيا د ديني زده کړې بنسټ بايد جومات ولري.

5. د محافلو جوړول او د ديني تاريخي وقايعو لمانځه

زده کوونکي د مهمو ديني مناسبتونو د لمانځنې په منظور د بېلابېلو محافلو د جوړولو له لارې د ډول ډول فعاليتونو په ترڅ کې د خپلو شخصيتونو په اصلاح کولو لاس پورې کوي.

علمي سير:

د علمي سير له لارې زده کوونکي ډېر شيان زده کوي او هغه عملاً اجرا کوي، قرآن کریم په ډېرو ځايونو کې انسانانو ته د ځمکې پرمخ د سير امر کوي، لکه چې فرمايي: «قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ...» (1: العنكبوت، 20). ژباړه: ووايه اې پيغمبره چې د ځمکې مخ ته ولاړشې بيا وگورئ چې د خلقت کار څنگه پيل شوي دي. او يا د الله ﷻ دغه قول: «أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا...» (1: الحج، 46). ژباړه: آيا ولي د

ځمکې پرمخ نه ګرځي ترڅو د هغوی لپاره زړونه وي چې د هغوی په واسطه تعقل وکړي يا دې غوږونه وي چې د هغوی په واسطه واورې.

د علمي سير لپاره دې مناسب وخت او ځای په نظر کې ونیول شي، او د دندو د مهال وېش سره سم دې زده کوونکي د ټاکلو کارونو په اجرا کولو وگومارل شي.

6. دېوالي جريدې

زده کوونکي د زده کړې د بنسټ د دېوالي جريدو له لارې د خپلو فکري انتاجاتو په خپرولو لاس پورې کوي (9: 173-192).

7. د ديني ټولنو تشکيل

زده کوونکي د خپلو زده کړو د بنسټ د بېلابېلو ديني ټولنو له لارې کولای شي چې بېلابېل فعاليتونه سر ته ورسوي مثلاً د الامر بالمعروف و النهي عن المنکر د ټولنې، د ټولنيزې اصلاح او تعاون د ټولنې، د فرهنگي ټولنې، د جوماتونو د چارو د تنظيم د ټولنې، د اسلامي ثقافت د ټولنې، د خپرونو د ټولنې او نورو له لارې د بېلابېلو فعاليتونو اجرا کول.

او نور درسي فعاليتونه چې د لوست په جريان کې په ټولگي کې دننه په انفرادي توگه او يا هم په گروپي ډول اجرا کېږي.

پوښتنې

1. درسي فعالیت په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
2. د یوه درسي فعالیت اساسات وشمېرئ او هر یو یې په لنډ ډول توضیح کړئ.
3. د درسي فعالیت اهمیت او موخه شرحه کړئ.
4. د دیني علومو د درسي فعالیت د موخو په اړه څه پوهیږئ؟ لنډ وضاحت ورکړئ.
5. هغه ستونزې چې په افغانستان کې د دیني علومو د درسي فعالیتونو د اجرا کولو مانع ګرځي کومې دي؟
6. د دیني علومو د درسي فعالیتونو د ډولونو یوازې نومونه واخلئ او له هغې جملې څخه علمي سیر زیات شرحه کړئ.
7. د زده کړې د خپل بنسټ د بېلابېلو ټولنو د تشکیل له لارې څنګه کولای شو چې مناسب او ګټور درسي فعالیتونه تر سره کړو؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.
8. آیا دا عادت مو خپل کړی دی چې هر لوست ته متناسب فعالیت تشخیص او اجرایې کړئ.
9. د ګروپي کار له لارې د دیني علومو د بېلابېلو فعالیتونو مفصل لیست تهیه کړئ او ستاسو هر یو د هغه یوه یوه کاپي د ځان سره وساتئ.

څلورم څپرکی

د ديني علومو د مضامينو
د تدريس ځانگړې طريقې

لومړۍ لوست

د قرآن کریم د تلاوت د تدریس طریقه

موخې:

1. محصلان دې د قرآن کریم د تلاوت د تدریس موخې بیان کړای شي
2. محصلان دې د یوه لوست پړاوونه شرحه کړای شي
3. محصلان دې د لوست د اړائې او القا د پړاو، وړه پړاوونه توضیح کړای شي

ولې د قرآن کریم د تلاوت تدریس کوو؟

د قرآن کریم د تلاوت د تدریس څخه زیاتې موخې په نظر کې دي چې یوه شمېر ته یې لاندې نغوته کوو:

1. ددې لپاره چې زده کوونکي د مخرج او صفت له لحاظه د قرآن کریم د هر توري حق ادا کړای شي، او د کریمه قرآني آیتونو د تلاوت په وخت کې حرکات، سکانات، د وقف ځایونه او د تجوید نور قواعد رعایت کړای شي او د قرآن کریم د سمو لوستلو سره ځان داسې عادت کړي چې د سختۍ متحمل نه وي او له هغه نه خوند واخلي. د حضرت عثمان او حضرت علی رضی الله عنهما څخه روایت دی چې د اسلام پیغمبر وفرمایل: «خیر کم من تعلّم القرآن و علّمه». ژباړه: ستاسو بهترین هغه څوک دی چې قرآن کریم زده کړي او هغه نورو ته هم ور زده کړي.
2. زده کوونکي دې د قرآن کریم په ماناوو او مفاهیمو باندې په اجمالي ډول وپوهیږي او طبیعي ده چې د قرآن کریم په ماناوو او مفاهیمو باندې د زده کوونکو د فهم کچه د دوی د ښوونیزې دورې سره فرق کوي او دا د ښوونکي او استاد کار دی چې څنګه کولای شي چې د آیتونو مانا وې او مفاهیم د زده کوونکو ذهن ته ور نیږدې کړي.

3. زده کوونکي د قرآن کریم د تلاوت په اثر د زړه خشوع او روحي اطمینان پیدا کوي او د تلاوت سره شوق او علاقه زیاتېږي، ځکه چې د قرآن کریم تلاوت د قاري او دده د پروردگار ترمنځ اړیکه ده.

4. زده کوونکي دې د قرآن کریم سره محبت او هغه ته تعظیم په خپلو نفوسو کې پیاوړی کړي.

5. زده کوونکي دې خپل ځانونه په قرآني اخلاقو او آدابو مزین کړي.

د قرآن کریم د تلاوت د تدريس پړاوونه:

د هر لوست لپاره دوه پړاوونه شتون لري:

1. د تیاري پړاو.
2. د لوست د اړائې او القا پړاو.

1. د تیاري پړاو:

د تیاري په پړاو کې لوست، د استاد او محصل د نډې مشخصې دي. استاد باید تر وړاندې کولو د مخه د لوست محتویات تیار کړي ترڅو په ښه توګه د هغه لوست موخو ته ورسېږي په دې مانا چې نص لا اقل دوه ځله د خپل ځان سره ولولي، د هغه په اجمالي ماناوو باندې وپوهېږي او د هغه د نزول د شان په اړه معلومات حاصل کړي او هغه پایلې چې د نوموړي نص څخه استنباط کېږي د خپل ځان سره یې معینې کړي، د وقف مناسب ځایونه مخکې مشخص کړي ترڅو د اړائې یا وړاندې کولو په جریان کې له ستونزې سره مخامخ نشي، دی دې تل او پرله پسې خپلو یا دښتونو ته مراجعه وکړي.

او زده کوونکي هم باید د راتلونکي لوست په اړه مقدماتي معلومات ولري او د راتلونکي لوست نص دې د خپل ځان سره تلاوت کړي ترڅو د لوست په جریان کې د ځانګړې ستونزې سره مخامخ نشي ځکه چې د قرآن کریم په تلاوت کې خطا او

اشتباه په نورو مضامينو کې د خطا و اشتباه سره توپير لري او بايد چې د احتياط وروستی حد رعایت کړي.

2. د لوست وړاندې کولو او القا پړاو:

دا پړاو خپله په وړو پړاوونو وېشل کېږي:

الف - تمهید: په تمهید کې د انگېزې رامنځ ته کېدل صورت نیسي او دا کار یا د آیتونو د نزول د شان په بیانولو، یا د هغې کسبې په ویلو چې د لوست د موضوع سره اړیکه ولري، یا د لنډو پوښتنو په طرحه کولو چې د زده کوونکو د ژوند او د لوست د موضوع سره مرتبطې وی، او یا د تېر لوست سره د تماس په نیولو او د فعلي لوست سره د هغه په ارتباط ورکولو سره صورت نیولای شي.

مګر په تمهید کې باید کوښښ وشي چې استاد د زده کوونکو په مخکې قرار ولري او تمهید ته د کریمه آیتونو د موضوع سره ارتباط ورکړي، مثلاً ووايي: ددې لوست کریمه آیتونه، دا موضوع روښانوي او یا مطروحه پوښتنو ته ځواب وړاندې کوي، استاد د هر پړاو وخت په دقیقه توګه په نظر کې نیسي او د تمهید لپاره پنځه دقیقې اختصاصوي.

ب- د لوست وړاندې کول چې لاندې مطالب په کې شامل دي

- بېلګه ییز قرائت بېلګه ییز قرائت د استاد له خوا وړاندې کېږي او وروسته د ځینو لایقو زده کوونکو له خوا تعقیب کېږي، استاد له هغه وروسته چې زده کوونکو په خپلو مصاحفو کې د قرائت ځای پیدا کړ او د هغه اورېدو ته تیار شول خپل قرائت دې پیل کړي، استاد دې قرائت د تجوید د قواعدو په رعایت او د خپل خدای ورکړي صوت په ممکن حسن سره وړاندې کړي. استاد دې د بېلابېلو آیتونو د ماناوو په نظر کې نیولو سره د خپل قرائت صوت ته تغیر ورکړي لکه د امر ځای، نهی، تعجب، استفهام، انکار او داسې نور. استاد کولای شي چې خپل بېلګه ییز قرائت تکرار کړي او یا په دې برخه کې د کسب څخه استفاده وکړي.

• د لوست شرحه د لوست د شرحې څخه موخه دا ده چې استاد د قرائت شويو آيتونو اجمالي ماناوې او مفاهيم زده کوونکو ته شرحه کړي، استاد دې د کریمه آيتونو نامأنوس کلمات زده کوونکو ته واضح کړي او د اړتيا په صورت کې دې کریمه آيتونه کلمه په کلمه او جمله په جمله وژباړي.

• د زده کوونکو جهري قرائت دا پړاو د درسي ساعت زيات وخت نیسي، د لومړنۍ دورې زده کوونکي د استاد تر قرائت وروسته په دسته جمعی سره او یا د ګروپ په شکل د استاد د قرائت له سره پیل او پوښتنې کوي یې، کوبښنې دې وشي ترڅو جملې لنډې، قرائت شي او وقف صورت ونیسي او کله خو د هغې کلمې قرائت چې په هغې باندې وقف صورت نیولی له سره اعاده کيږي او استاد د وقف په مواضعو باندې له نېرېدې څخه څارنه کوي. د زده کوونکو جهري قرائت په انفرادي ډول هم صورت نیولای شي. انفرادي قرائت په لوړو دورو کې د زيات اهميت درلودونکی دی او په نفس باندې د زده کوونکي اعتماد ښکاره کوي، په دې ډول قرائت کې، استاد د زده کوونکو د فرد فرد (قرائت) په پاملرنې سره اوري او اشتباهات یې تر غوږونو ورسوي، اشتباهات د قرائت په اعادې سره لري کيږي او په ځینو ځایونو کې خو د زده کوونکي اشتباه د بل زده کوونکي په واسطه هم لرې کېدای شي، خو د انفرادي قرائت وخت باید چې اوږد نه وي چې دا به د تلاوت په لوست کې د زده کوونکو د ستړیا باعث شي. د لوست دا برخه د نورو مطالبو په وړاندې کولو سره چې د لوست سره نېرېدې ارتباط ولري جذابه کېدای شي.

ج- د لوست ارزونه په دې پړاو کې استاد د خپلو زده کوونکو څخه یو شمېر پوښتنې مطرحې کوي، د قرآني آيتونو ماناوې او مفاهيم، د نزول شان، استنباط شوې پایلې، د تجويدي قواعدو د تطبیق څرنگوالی او نورې مسئلې له دوی څخه پوښتي، او هم په عملي ژوند کې د کریمه آيتونو د محتوی د تطبیق د څرنگوالي په باره کې له دوی څخه معلومات غواړي.

د- کورنی کار : د لوست په پای کې استاد زده کوونکو ته بېلابېل کورني کارونه ورسپاري، د بېلګې په ډول قرائت شوي آیتونه دې زیات پوښتنې (تمرین) کړي، د هغوی مفاهیم دې په نورو مراجعو کې ولټوي، د راتلونکي لوست آیتونه دې د خپل ځان سره قرائت کړي او داسې نورې د ندې (9: 69-77).

پوښتنې

1. د قرآن کریم د تلاوت د تدريس موخې بيان کړئ او له هغې جملې څخه د کریمه آیتونو د ماناوو د فهم او مفاهیمو څرنگوالی شرحه کړئ.
2. په قرآني اخلاقو او آدابو باندې د زه کوونکو د سمبالولو څرنگوالی لنډ توضیح کړئ.
3. هر لوست د څو پړاوونو درلودونکی دی د تیاري پړاو ته وضاحت ورکړئ.
4. د تیاري په پړاو کې د استاد او زده کوونکو دندې وشمېرئ.
5. د لوست د وړاندې کولو او القا د پړاو د وړو پړاوونو یوازې نومونه واخلئ او له هغې جملې څخه د تمهید پړاو بیان کړئ.
6. د لوست د وړاندې کولو (ارائه) پړاو د کومو پړاوونو درلودونکی دی؟ یوازې یادونه یې وکړئ.
7. د لوست د ارزونې او کورني کار په اړه څه پوهیږئ لنډ معلومات وړاندې کړئ.

دویم لوست

د قرآن کریم د تلاوت تطبیقي نص

موخې:

1. محصلان دې ددې لوست کریمه آیتونه د تجویدی قواعدو او بېلابېلو قرائتونو سره سم تلاوت کړای شي.
2. محصلان دې د آیتونو د مفرداتو ماناوې، ژباړه او فقهي احکام د تلاوت په ترڅ کې درک کړای شي.

که چېرې فرض کړو چې د یوه لومړني ښوونځي د شپږم ټولګي په درسي مفرداتو کې د الاحزاب د سورې 1-5 کریمه آیتونو تلاوت شامل وي د قرآن د تلاوت د مضمون استاد د یادو شویو آیتونو د تلاوت د تدریس لپاره دا ډول موخې په نظر کې نیسي:

- الف- زده کوونکي دې مطلوب آیتونه سم تلاوت کړای شي.
- ب- زده کوونکي دې د مطلوبو آیتونو د مفرداتو د ماناوو او ژباړې یادونه وکولای شي.
- ج- زده کوونکي دې د مطلوبو آیتونو د تکراري تلاوت په ترڅ کې د هغو فقهي احکام درک کړای شي.

تمهید:

د لوست په تمهید کې د بېلګې په ډول استاد له زده کوونکو څخه پوښتي: آیا تر اوسه پورې داسې یو څوک پېژنی چې کوچنی (طفل) یې په زوی واله (فرزندۍ) نیولی وي او یا یې هم خپلې ښځې ته طلاق ورکړی وي؟ د ځواب تر اورېدلو وروسته استاد مطلوب آیتونه د تختې یا کومې بلې وسیلې له لارې زده کوونکو ته وړاندې کوي:

«يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا وَاتَّبِعْ ﴿١﴾ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا وَتَوَكَّلْ ﴿٢﴾ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا مَا ﴿٣﴾ جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمْ أَلْفَىٰ تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ادْعُوهُمْ ﴿٤﴾ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾»

ژباړه: اى پيغمبره له خداى څخه و وېرېږه او کافرانو او منافقانو ته فرمان مه وروړه چې خداى تل حکيم عالم دى (۱) او له هغه څه نه چې ستا د پروردگار له لورپه ستا لوري ته وحى کيږي پيروي وکړه چې خداى تل په هغه باندې چې کوئ يې خبر دى (۲) او په خداى باندې اعتماد وکړه (همدا بس ده) چې خداى ستا ساتونکى دى (۳) الله د يوه سړي په ګوګل کې دوه زړونه، نه دي ايښي او نه يې ستاسې هغه ښځې چې تاسې د هغوى شاګانې د خپلو ميندو له شاګانو سره ورته بولئ ستاسې ميندې ګرځولي دي او نه يې ستاسې په خوله بللي زامن ستاسې ريښتوني زامن ګرځولي دي دا ستاسې خبرې دي چې په خپلو حولو يې وياست [ولي] خداى حقيقت وايي او دى دى چې سمې لارې ته هدايت کوي (۴) هغوى د خپلو پلرونو په [نومونو] ياد کړي چې داد خداى په نزد ډېر عادلانه دى او که پلرونه يې نه پېژني بيا نو ستاسو ديني وروڼه او موالي دي او په هغه څه کې چې اشتباهاً يې مرتکب شوي ياست تاسو ته ګناه نشته

ولې په هغه کې چې زړونمو عمده درلوده [مسئول یاستی] او خدای دی چې تل ژوندی مهربان امر دی (۵)

بېلگه ییز قرائت او د لوست وړاندې کول:

استاد یاد شوي آیتونه په داسې حال کې چې ټول تجویدي قواعد مراعاتوي په لوړ آواز سره تلاوت کوي، او کېدای شي، چې په دې برخه کې د کسیت څخه هم ګټه واخیستله شي. یو شمېر لایق زده کوونکي غواړي چې یاد شوي آیتونه تلاوت کړي، وروسته له هغې دې د دوي غلطۍ مشخصې شي او تلاوت ته دې دوام ورکړي ترڅو چې استاد مطمئن شي چې زده کوونکي یاد شوي آیتونه سم تلفظ کولای شي. وروسته استاد له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي چې: آیا په تلاوت شویو آیتونو کې نا آشنا کلمات چې یوازې په ژباړه د فهم وړنه وي وجود لري؟ د کلماتو تر مشخص کېدلو وروسته استاد ددې ډول کلماتو لیست تیاروي ماناوې یې بیانوي او د تختی پرمخ یې لیکي، په لاندې طریقي سره:

وینونه (نظاظ) ماناوې

اتق الله: یعنې خدایي تقوی ته دوام ورکړه او په هغه کې ثابت قدم اوسه.

الکافرین: د کافر جمع هغه څوک دی چې د خدای ﷻ د نعمتونو څخه انکار وکړي او یا هر هغه څوک چې څه شی پټ کړي کافر ورته ویل کیږي. او د اسلامي عقایدو په اصطلاح هغه شخص دی چې د اسلام د سپېڅلي دین له عقایدو څخه منکر وي.

المنافقین: د منافق جمع او هغه شخص دی چې اسلام اظهاروي او کفر پټوي.

ادعیاء کم: د دعي جمع او دا هغه څوک دی چې زوی ورته ویل کیږي.

موالیکم: د مولی جمع یعنې ستاسو — دوستان.

که چېرې په يادو شويو آيتونو کې بېلابېل قرائتونه بيان شي د لوست حق په ښه توګه ادا کېږي، د نمونې په ډول جمهور قراء (ان الله بما تعملون...) په مخاطبه تاء (ت) قرائت کړی په داسې حال کې چې ابو عمرو داني هغه د غياپ په يا (ی) قرائت کړی دی (يعملون). او په دې آيتونو کې نور ځايونه. د وخت د مساعدت په صورت کې دې د ياد شويو آيتونو فقهي احکام بيان شي، په دې آيتونو کې د نورو احکامو څخه علاوه دوه مهم فقهي حکمونه د يادولو وړ دي:

۱. ظهار: په جاهليت کې دود وو چې که چا غوښتل چې خپلې ښځې ته په غليظ طلاق سره طلاق ورکړي هغې ته به يې ويل: ته دې په مانا باندې زما د مور په شان وې! ښځه يې ورباندې طلاقه کېږي خو اسلام د جاهلۍ دغه دود رد کړ او ظهار يې طلاق ونه ګاڼه او د هغه په مقابل کې يې کفارو ته لازمه کړه.

۲. تبنی (زوی ويل): په جاهليت کې زوی ويل مروج وو مګر اسلام هغه حرام وبلل او څرنگه ممکنه ده چې د يو چا د زوی نسبت په ناحقه بل چاته ورکړل شي، که پلار يې معلوم نه وي تاسې هغه ته خپل ديني ورور ووايئ (6: 281-296).

ارزونه: استاد د لوست د مطالبو په باره کې ځينې پوښتنې مطرحې کوي او هم د يوه يا څو تنو زده کوونکو په واسطه ياد شوي آيتونه يو ځل بيا تلاوت کوي.

د لوست پای او کورنی کار: استاد لوست خلاصه کوي او ځينې کورني کارونه دوی (زده کوونکو) ته سپاري لکه په کور کې د ذکر شويو آيتونو تلاوت کول، د مفرداتو د ماناوو درک او د آيتونو ژباړه، د قرائتونو مشخص کول، د فقهي احکامو استنباط او نور.

پوښتنې

1. ولې دا کریمه آیتونه د تلاوت د تطبیقي نص په عنوان وټاکل شول؟ توضیح ورکړئ.
2. د تلاوت د تطبیقي نص ددې لوست موخې لنډې بیان کړئ.
3. څنګه کولای شئ چې ددې لوست په تمهید کې انگیزه رامنځ ته کړئ؟ وضاحت ورکړئ.
4. ستاسو په نظر به زده کوونکي د تلاوت په تطبیقي نص کې کوم نوي مطالب زده کړي؟ په لنډیز سره یې تشریح کړئ.
5. د استاد بېلګه ییز قرائت باید کومې ځانګړتیاوې ولري؟ توضیح ورکړئ.
6. تلاوت یوازې په دې مفهوم نه دی چې په هغه کې دې د کریمه آیتونو د ژباړې، د کلماتو د ماناوو، قرائتونو، د نزول د شان او فقهي احکامو سره تماس ونه نیول شي، دا موضوع مدللې کړئ.
7. د ظاهر او تبني په اړه څه پوهیږئ؟ د دوی په باره کې د اسلامي شریعت حکم بیان کړئ.
8. د لوست په وړاندې کولو کې دې د زده کوونکو تلاوت ته ډېر وخت په نظر کې ونیول شي او هم دې هغه ته زیاته پاملرنه واړوله شي.

دريم لوست

د قرآن کریم د ایتونو د حفظ د تدريس طريقه

موخې:

1. محصلان دې د قرآني آیتونو د حفظ د تدريس ځانگړې موخې شرحه کړای شي.
2. محصلان دې د قرآني آیتونو د تدريس د پراوونو او د حفظ د عواملو وضاحت ورکړای شي.
3. محصلان دې د حفظ د لوست تطبيقي نص د بېلگې سره سم عملي کړای شي.

د قرآن کریم د آیتونو د حفظ د تدريس ځانگړې موخې:

- ټولې هغه موخې چې ددې څپرکي په لومړي لوست کې د قرآن کریم د تلاوت د لوست لپاره ذکر شوې د قرآن کریم د حفظ د تدريس موخې هم گڼلې کېږي ولې د قرآن کریم د حفظ د تدريس لپاره ځينې ځانگړې موخې هم شتون لري چې په لنډه توگه لاندې وړاندې کېږي:
1. د قرآني آیتونو د حفظ په اثر زده کوونکو ته ددې امکان او زمینه پيدا کېږي چې د حفظ شويو آیتونو څخه د خپل پروردگار په عبادتونو او مناجاتو کې گټه واخلي، دا برابر دي چې دا گټه اخیستنه په لمانځه کې د ننه وي او يا د لمانځه څخه د باندې، او يا په هر ځای او هر زمان کې صورت ونيسي.
 2. د کریمه آیتونو په حفظ سره زده کوونکو ته د پروردگار د اطاعت التزام پيدا کېږي او هر کله چې نص چې امر يا نهی په کې شامل وي حفظ کوي دوی د مأمور به د فعل او د منهي عنه د فعل څخه د نهی لوري ته دعوت کوي او هر کله چې په حفظ شوي نص کې عقیدوي احکام او يا فقي او اخلاقي مسائل شامل وي زده کوونکي د سلیمې عقیدې، د فقهې او اخلاقي مسائلو د درک او عملي کولو لوري ته راکاږي.

3. کوم وخت چې زده کوونکي قرآنی نصوص د هغوی د هغه لورې مستوا سره حفظ کوي په حقیقت کې یو لوی لغوي ثروت او د فصاحت او بلاغت یوه ستره سرمایه لاس ته راوړي.

4. زده کوونکي ډېر زیات ادبي جرأت تر لاسه کوي چې په ډېرې آسانی سره حفظ شوي آیتونه په منسجم انفعال، ښو وړاندې کولو او د هغوی د اجمالي ماناوو په فهم سره وړاندې کړي.

د قرآن کریم د آیتونو د حفظ د تدريس پړاوونه:

د قرآن کریم د آیتونو د حفظ د تدريس پړاوونه تقریباً عین هماغه پړاوونه دي چې د قرآن کریم د تلاوت د لوست د تدريس لپاره یاد شول چې استاد او زده کوونکي څه ډول د حفظ د تدريس لپاره تیاری ونیسي او د لوست د وړاندې کولو په وخت کې کوم پړاوونه ووېشل شي، لکه د تمهید پړاو، بېلگه ییز قرائت، شرحه، ارزونه او کورنی کار. مگر د زده کوونکو لپاره د حفظ د آسانولو په اړه ضروري ده چې لاندې د حفظ ځینو عواملو ته لنډه نغوته وشي:

د حفظ عوامل:

لاندې عوامل د نصوصو د حفظ د عمليې په ګړندی کولو او په ذهن کې په ښو کېناستلو کې مرسته کوي:

1. د ښوونیزو بېلابېلو دورو لپاره د نصوصو ټاکل چې په هغه کې د نصوصو محتویات د ځانګړې ښوونیزې دورې سره مناسبت ولري او زده کوونکي په آسانی سره د هغه د حفظ کولو توفیق پیدا کوي، او دا انتخاب د کریکولم او درسي مفرداتو د ماهرانو له خوا په دقت سره صورت نیسي.

2. هغه نصوصو ته د تمهید منطقي ارتباط ورکول چې د هغوی د حفظ منظور دی ترڅو ددې ارتباط له لارې زده کوونکي په ښه توګه د هغو نصوصو حفظ کولو ته تشویق شي.

3. زده کوونکي دې په اجمالي ډول د نصوصو په ماناوو او مفاهيمو باندې وپوهيږي چې دا کار د هغوی د حفظ په عمليه کې مرسته کوي او هم وروسته تر حفظ په آسانی سره ذکر او حاصل کېدای شي. د علم النفس او اروا پوهنې له نظره د حفظ د ګرځندیتوب سره د نصوصو د ماناوو د فهم ارتباط لرلوته، زیات اهمیت ورکړل شوی دی او په تجربو سره ثابته ده چې هغه نص چې ماناوې یې زده کوونکو ته مفهومي (مفهوم) وي په نهو وارو تکرار سره حفظ کېږي ولې هغه نص چې ماناوې یې زده کوونکو ته مفهوم نه وي پنځه او یا واره تکرار ته اړتیا ده ترڅو هغه نص حفظ شي.
4. د آیتونو او غونډلو یا جملو په منځ کې د اړیکې ایجادول د شرحې په وخت کې د یوه نص د حفظ په آسانی کې ډېر څرګند تاثیر درلودلای شي یعنې د جملو او آیتونو ماناوې دې په ښه توګه درک شي او وروسته دې د جملو او آیتونو د ماناوو ترمنځ اړیکه ټینګه شي او زده کوونکي دې د یوه نص په بشپړ مفهوم وپوهيږي.
5. څرنګه چې د لومړني ښوونځي د لومړي او دویم ټولګي زده کوونکي په ښه ډول په قرائت کولو او لیکلو باندې قادر نه دي لذا احتیاج لري چې د زیات تکرار په اثر یو نص حفظ کړي، استاد ډېر زیات مسئولیت لري ترڅو مطلوب نص په درسي ساعت کې په کراتو مراتو په خپلو زده کوونکو باندې تکرار کړي او د دوی په حفظ باندې دې په کور کې او د کورنۍ د افرادو تر لارښودنې لاندې دومره اعتماد نه کوي ځکه چې اکثراً په ناسمو الفاظو او غیر صحیح تلفظ سره صورت نیسي.
- د لومړنۍ دورې په نورو ټولګیو کې په درسي ساعت کې، تکرار صورت نیسي او د یوه نص د زیات تحکیم لپاره زده کوونکو ته دنده ورکوله کېږي ترڅو په خپلو کورونو کې هغه ډېر پوښتنې (تمرین) کړي.
- خو په منځینو او ثانوي دورو کې یو نص د استاد له خوا د زده کوونکو لپاره په نظر کې نیول کېږي او دا زده کوونکي دي چې په مستقل ډول د هغه نص حفظ ته اقدام کوي او د استاد له خوا یوازې د حفظ د آسانو او مناسبو طریقو لارښودنه ورته کېږي.

7. یو شمېر ماهر استادان د یوه نص د حفظ لپاره د هغه نص د پیل، منځ او پای څخه ځینې جملې او آیتونه قصداً حذف کوي او په هر ځل تکرار کې یوه یوه محذوفه جمله او محذوف آیت ورباندې علاوه کوي.

تجربې بنودلې ده چې د یوه نص د حفظ لپاره دې په څو زماني فترو او وقفو کې کوښښ وشي نه دا چې په ډېر تکرار سره په یوه وخت کې د هغه حفظ ته دوام ورکړل شي، د ساري په توګه یو نص دې په یوه وخت کې څو ځله تکرار شي او وروسته دې په خپل حال پریښودل شي ترڅو یو څه وخت تېر شي بیا دې څو واره تکرار شي او د ښه تحکیم لپاره دې یوې بلې بعدی زماني وقفې ته محول شي دا کار په یوه وخت کې د مکرر حفظ په نسبت د حفظ د عمليې په چټکتیا کې دوه برابره مؤثریت لري.

د حفظ د لوست لپاره تطبیقي نص:

د قرآني آیتونو د حفظ لپاره موږ د بېلګې په توګه ابتدایي لومړۍ ټولګۍ په نظر کې نیسو، که په دې ټولګي کې امکان ولري د الفاتحي د سورې لومړني آیتونه دې حفظ شي. ددې لوست موخې په لاندې ډول په نظر کې نیسو:

1. زده کوونکي دې د الفاتحي د سورې لومړني آیتونه ښه تلاوت کړای شي.
2. زده کوونکي دې ددې آیتونو د مفرداتو ماناوې درک کړای شي.
3. زده کوونکي دې دا آیتونه حفظ کړای شي.
4. دا دې د زده کوونکو عادت شي چې مهم کارونه د بسم الله الرحمن الرحيم په ویلو پیل کړي او په الهي نعمتونو باندې د الحمد لله په ویلو سره شکر وباسي.

تمهید:

استاد له خپلو زده کوونکو څخه پوښتنه کوي چې: د ډوډۍ د خوړلو په وخت کې په پیل کې څه وایو؟ د اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ تر ویلو وروسته یو سوره په کومو شیانو سره پیل کېږي؟ کله چې د ډوډۍ د خوړلو څخه وزګار شوو څه شیان په

ژبه باندې وايو؟ کله چې زموږ د خپلوانو او دوستانو له جملې څخه يو تن له رنځ څخه شفا پيدا کړي کوم شيان وايو؟

په دې ترتيب د ځوابونو له منځه د الحمد لله د ويلو او د الله ﷻ د عبادت واجباتي تعقيب کيږي.

ارائه (وراندې کوونه)

اوس استاد خپل تهميد ته د لوست د موضوع سره ارتباط ورکوي او وايي:
زده کوونکو! اوس هغه قرآني آيتونه واورئ چې زده کړي مو دي څرنگه په حقيقي حمد سره د الله ﷻ ثنا ووايو. استاد په ترتيب سره «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» تلاوت کوي او وروسته وايي چې څوک هغه قرائت کوي؟ زده کوونکي په لومړي سر کې په انفرادي ډول ټاکي او بيا په ګډه سره هغه قرائت کوي. تر هغې وروسته استاد ددې سورې دوه آيتونه تلاوت کوي: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾» وروسته استاد لايق زده کوونکي ددې دوو آيتونو قرائت ته مؤظف کوي او بيا ټول زده کوونکي هغه قرائت کوي او قرائت تر هغه وخت پورې دوام پيدا کوي ترڅو استاد ډاډه شي چې د زده کوونکو نطق او تلفظ سم او معياري شوي دي.

وروسته استاد پورتنی ذکر شوي آيتونه له سره قرائت کوي او دريم آيت ورباندې زياتوي. بيا پوښتنه کوي چې څه نوي شيان په هغو باندې زيات شوي دي؟ او که زده کوونکي نوي آيت ته نه وي متوجه شوي استاد له سره کریمه آيتونه تلاوت کوي خو نوي آيت د صوت په تغيير سره علامه گذاري کوي. او وروسته د نوي آيت په تکرار باندې ټينګار کيږي.

او له هغې نه وروسته استاد وايي: الله ﷻ خپلو بندگانو ته د ثواب ورکولو او عقاب ورکولو ورځ معينه کړې ده. تاسې کوم يو ددې ورځې نوم ويلای شئ؟ او تر ځواب وروسته بيا پوښتي چې: آيا په دې ورځ کې د عالم د پروردگار سره بل څوک شريک کېدای شي؟ چې د ثواب او عقاب د ورکولو صلاحيت ولري، د ځواب تر اورېدلو وروسته تلاوت کوي: «مالک يوم الدين». بيا نو زده کوونکو ته وايي: غور ونيسئ ياد شوي (ذکر شوي) آيتونه له سره تلاوت کيږي: «بسم الله الرحمن الرحيم ... يوم الدين». بيا وايي: ستاسو څو تنه دې دا آيتونه قرائت کړي. وروسته استاد د زده کوونکو سره يو ځای ياد شوي آيتونه تر هغه وخت پورې تکرار او پوښتنې (تمرينوي) تر څو دى مطمئن شي چې د آيتونو حفظ د هغه په سمه بڼه تر سره شوى دى. بيا نو د کورني کار په سپارلو سره لوست پاى ته رسوي (9: 80-85).

پوښتنې

1. د تلاوت د تدريس او د قرآن كريم د آيتونو د حفظ د ګډو موخو يادونه يو ځل بيا وکړئ.
2. د قرآن كريم د آيتونو د حفظ د تدريس ځانګړې موخې لنډې شرحه کړئ.
3. د قرآني آيتونو د حفظ د تدريس د پړاوونو نومونه واخلئ او هر يو يې په لنډيز سره توضيح کړئ.
4. د حفظ عوامل وشمېرئ او هر يو د خپل فهم سره سم مدلل کړئ.
5. د قرآني آيتونو د ماناوو فهم او حفظ ته د ګرځنديتوب په وړېښلو کې د هغه نقش څرګند کړئ.
6. د قرآني آيتونو په حفظ کې څو تطبيقي نصوص په نظر کې ونيسئ او د هغوی پړاوونه د نمونې سره سم جوت کړئ.
7. څنګه کولای شئ چې په يوه تطبيقي نص کې تمهيد د لوست د مطالبو سره مرتبط کړئ.
8. د وخت دشتوالي په صورت کې دې د حفظ په يوه تطبيقي نص باندې د محصلانو له لوريه عملاً کار وشي.

څلورم لوست

د قرآن کریم د آیتونو د تفسیر د تدريس طريقه

موخې:

1. محصلان دې د قرآني آیتونو د تفسیر د تدريس ځانگړې موخې شرحه کړای شي.
2. محصلان دې د تياري پړاو او د تفسیر د لوست د تدريس پړاو توضيح کړای شي.
3. محصلان دې ددې لوست تطبيقي نص چې يوه ډېره مهمه موضوع په کې شامله ده د درسي پلان سره سم عيار کړای شي.

د تفسیر د تدريس ځانگړې موخې:

- د قرآن کریم د آیتونو د تفسیر د تدريس څخه ډېرې موخې منظور دي چې د ځينو موخو سره لاندې تماس نيسو:
1. زده کوونکي او محصلان دې د الله ﷻ د کتاب د صحيحو ماناوو او مفاهيمو د فهم او درک قدرت پيدا کړي، او دا کار د قرآن تفسیر په قرآن، د قرآن تفسیر په سنت، د نزول د صحيح اسبابو، د پخوانيو صالح رضی الله عنهم آثارو، د عربي ژبې د قواعدو او د عربو د طريقو د توجه يا تفصيل په ترڅ کې تر سره کېدای شي.
 2. د قرآني آیتونو له دې فهم او سم درک څخه وروسته د اسلامي عقيدې پياوړتيا او د بدعتونو، خرافاتو، اوهامو او اباطيلو څخه ځان لرې ساتل او له هغه څه نه گټه اخيستل چې قرآن کریم د هغه درلودونکی دی.
 3. د قرآن کریم د ټولو بېلابېلو اعجازي ابعادو لکه لفظي اعجاز، معنوي، تشريعي او علمي جوتول او ددې مطلب درک چې ثابت حقايق هېڅکله د قرآن کریم د حقايقو سره په تعارض کې نه واقع کېږي.

4. ددې عقيدې ايجاد چې قرآن كريم د انسان او انساني ټولنو ټولې ستونزې او اړتياوې په هر وخت او هر ځای کې په معقوله او مناسبه وجه حل کولای شي او په دې نړۍ کې د انسان د ژوند لپاره لارښودنه ده او بشر له هغه نه پرته برياليتوب ته نه رسيږي.
5. دې حقيقت ته ځان سپارل چې قرآني آيتونه ځانگړي حکمتونه په بر کې نيسي چې موږ ځينې درک کړي او کله زموږ عقل د هغه د فهم څخه عاجز وي، دا حکمتونه هېڅکله د سليم عقل، سالم فطرت او مستقيم تفکر سره په تضاد کې نه دي.
6. ددې مطلب درک چې قرآني حقايق د انسان د واقعي ژوند سره اړيکه لري او انسان قلباً او روحاً ددې حقايقو څخه متأثر دی او د هغوی له درک نه وروسته د انسان په وجود کې الهي احکامو ته د اطاعت روحیه ايجاد او پياوړې کيږي.

د تفسير درسي پلان:

1. د تياري پړاو:

د تفسير د يوه لوست د تدريس لپاره د تياري پړاو د تلاوت د تدريس لپاره د تياري د پړاو سره د لاندې مواردو څخه پرته دومره توپير نه لري:

د استاد تياري

1. استاد بايد د تفسير په لوست پورې په مرتبطو معلوماتو کې ډېر دقت وکړي او هغه په ټولو معتبرو نويو او زړو تفسيرونو کې ولټوي.
2. د لوست مطالب دې داسې بڼه تنظيم کړي چې د زده کوونکو د زيات تشويق سبب شي او د دوی لپاره د ستر يا باعث ونه گرځي.
3. استاد بايد په خپله لوړه علمي سطحه باندې اعتماد ونه کړي بلکې د لوست مطالب د تدريس د نويو طريقو سره سم تنظيم او په لوست پورې اړوند دلايل، شواهد او پوښتنې د وړاندې څخه مشخصې کړي.

استاد دې ډېر احتياط وکړي ترڅو پر هغه نصوصو باندې چې د تدريس په عمليه کې يې د وړاندې کولو ضرورت دی بشپړ تسلط ولري (ځکه) چې په دې مورد کې کوچنۍ خطا د زده کوونکو او استاد اړيکه او په استاد باندې د دوی اعتماد کمزوری کوي

د زده کوونکي تياری:

استاد له خپلو زده کوونکو څخه غواړي چې راتلونکي لوست ته په خپلو کورونو کې کتنه وکړي او د لوست مشکل ځايونه په نښه کړي ترڅو د درسي ساعت په پای کې په ټولگي کې مناقشه (ورباندې) وشي.

او ډېره گټمنه به وي که استاد خپل زده کوونکي خبرو او بحث ته تشويق کړي او دوی ته يو معتبر تفسير وروښيي ترڅو په اړوند کتابتون کې په هغه کې راتلونکي لوست ته کتنه وکړي په ځانگړي ډول د منځنۍ او ثانوي دورو او د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو زده کوونکي.

2. د وړاندې کوونې او تدريس پړاو:

د تدريس په پړاو کې تمهيد، وړاندې کوونه (ارائه)، تطبيق او ارزونه، د لوست پای او کورنی کار شامل دي چې لاندې هر يو په لنډيز سره توضيح کېږي:

تمهيد:

په تمهيد کې دې کوښښ وشي ترڅو د لوست د مطالبو او د زده کوونکو د سويې سره سم متنوع موضوعات شتون ولري، د ساري په ډول استاد د داسې داستان يادونه کوي چې هم د زده کوونکو د ريښتيني ژوند سره اړيکه ولري او هم د تفسير وړ آيتونو د نزول د شان سره مرتبط وي، او په لوړ ټولگي کې کېدای شي چې د انساني ژوند يوه ستونزه مطرحه او د اړوندو آيتونو د تفسير له منځه د هغې حلولو ته اقدام وشي، يا پوښتنې طرحه او يا هم تېر لوست ته مراجعه وشي په هر حال په دې پړاو کې

موخه د تلقي لپاره د زده کوونکو د ذهن تيارول دي او دا په هغه صورت کې ممکنه ده چې تمهيد د لوست د موضوع سره وتړل شي.

د لوست وړاندې کوونه (ارائه):

په دې پړاو کې لاندې قدمه وې (پړاوونه) شاملې دي:

1. نمونه ييز قرائت: استاد ليکل شوی نص د تختې يا يوې هرې بېلې وسيلې له لارې په رسا او زړه راښکونکي آواز سره وايي.

2. غلې (ورو) قرائت: که استاد يې لازمه وويني کېدای شي چې زده کوونکي سري او غلي قرائت ته دعوت کړي چې د ګټورتوب نه به خالي نه وي.

3. تفسير: دا پړاو د تفسير په مضمون کې زيات وخت نيسي او استاد ګوري چې مطلوب نص اوږد دی که لنډ؟ که لنډ وي لاندې طريقه دې وکارول شي:

يو لايق زده کوونکی د نص په قرائت پيل کوي او په مناسب ځای کې د استاد په لارښودنه توقف کوي، استاد له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي، وپوهېدئ؟ آيا نا آشنا کلمې وجود لري؟ د موجوديت په صورت کې د تختې په يوه لوري باندې د ليکلو (تحرير) څخه پرته مانا ليکله کېږي او وروسته د بحث او مناقشې له لارې د کلماتو مناسبې ماناوې او د پېچليو ترکيبونو صحيح مفاهيم د تختې پرمخ د هغه په مقابل کې ليکل کېږي او بيا له زده کوونکو څخه غوښتل کېږي چې د نص اجمالي شرحه وکړي.

مګر که چېرې مطلوب نص اوږد وي استاد کريمه آيتونه په دوو يا زياتو ګروپونو وېشي په دې ډول چې هر ګروپ يوه مستقلة موضوع په بر کې ولري وروسته په مخکينۍ طريقې، هر ګروپ کلمه په کلمه، آيت په آيت توضيح شي او بيا وروسته ټولو ګروپونو ته يو د بل سره ارتباط ورکول کېږي، او د استاد لپاره اړينه ده چې د لوست د مطالبو په اړه د زده کوونکو قناعت حاصل کاندې.

4. د احکامو او فوایدو استنباط : استاد ګوري چې د تفسیر وړ آیتونه د کومو عقیدوي، عملي او اخلاقي احکامو درلودونکي دي ترڅو د هغوی په اړه د زده کونکو سره مناقشه وکړي او استنباطات د تختې پر مخ وليکي.

تطبیق او ارزونه

په دې پړاو کې استاد یو شمېر پوښتنې طرحه کوي او د زده کونکو د سویو په پام کې نیولو سره د متفاوتو طریقو له لارې د لوست په ارزونه پیل کوي، په دې پړاو کې کېدای شي چې زده کونکي د تفسیر وړ آیتونه قرائت او اړوند بنسټیز موضوعات توضیح کړي (9: 87-91).

د لوست پای او کورنی کار:

په دې پړاو کې لوست د لنډیز سره پای ته رسېدلی او زده کونکو ته ځانګړې دندې سپارل کېږي.

د تفسیر د لوست تطبیقي نص

لاندې د الحجرات د مبارکې سورې 6-7 آیتونه د هغوی د ژباړې سره راوړل شوي دي تاسې ټول هغه پړاوونه چې په دې لوست کې مو د تفسیر په تدریس کې ملاحظه کړي دي په هغه باندې عملاً تطبیق کړئ.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَلَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾ وَأَعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّشِدُونَ ﴿٧﴾»

ژباړه: اى مومنانو كه كوم فاسق تاسې ته كوم خبر راوړي (د هغه په اړه) پلټنه وكړئ، هسې نه چې خلكو ته په نا پوهۍ سره تاوان واړوي او بيا له خپلې كړنې پېښمانه شئ (6) او پوه شئ چې د الله رسول ستاسې په منځ كې دى، كه دى په ډېرو چارو كې ستاسې خبره ومني، بې شكه له ستونزو سره په مخ شئ، خو الله تاسې ته د ايمان مينه دركړه او هغه بې ستاسې لپاره په زړه پورې گړخولى دى او تاسې ته يې كفر او فسق او نافرمانى كړ غېږن گړخولي دي او (د غسې خلك) همدوى لار موندونكي دي (7).

پوښتنې

1. د تلاوت د تدریس او د قرآني آیتونو د تفسیر د ګډو موخو یادونه وکړئ.
2. د قرآني آیتونو د تفسیر تدریس کومې ځانګړې موخې لري؟ لنډه شرحه ورکړئ.
3. د تیاري په پړاو کې استاد او زده کوونکي څه مکلفیت لري؟ تشریح یې کړئ.
4. د تفسیر د لوست تمهید کومې ځانګړنې لري؟ وضاحت ورکړئ.
5. د لوست د وړاندې کوونې (ارائه) پړاو د کومو پړاوونو درلودونکی دی؟ له هغې جملې څخه د احکامو او فوایدو د استنباط پړاو شرحه کړئ.
6. د ارزونې او د لوست د پای او کورني کار پړاوونه د تفسیر په لوست کې څه ډول اجرا کېدای شي؟ توضیح ورکړئ.
7. ددې لوست په تطبیقي نص کې ژباړې، د کلماتو ماناوو، اجمالي شرحې، د نزول شان، د فقي احکامو استنباط او نورو مسایلو ته پاملرنه وکړئ او ددې الهي حکم د تطبیق څرنگوالی په افغانستان کې و ارزوئ.

پنځم لوست

د حديث شريف د تدريس طريقه

موخې:

1. د حديث شريف د تدريس د ځانگړو موخو بيان.
2. د يوه حديث د تدريس د بېلابېلو پړاوونو توضيح: موخې، تياري، تمهيد، وړاندې کوونه، بېلگه ييز قرائت، غلي قرائت، شرحه، په ژوند کې عملي تطبيق، ارزونه، د لوست پای او د کورني کار سپارل.
3. ددې لوست په تطبيقي نص کې د تدريس د بېلابېلو پړاوونو عملي کول.

نبوي حديث د کلم د جوامعو درلودونکی او د قرآني آيتونو بيانونکی دی، هغه څه چې په قرآن کریم کې مجمل ذکر شوي د نبی اکرم ﷺ د گهر باره حديثونو په واسطه په تفصيل سره بيان شوي دي، احاديث شريف په بېلابېلو لارو او طريقو د عادلانو او ثقه راويانو له طرفه زموږ وخت ته را رسېدلي دي او د حديث عالمانو د هغوی د راټولونې په لاره، او د هغوی د جرح او تعديل په څرنگوالي کې زيات زحمتونه کالي او هغه يې د يوه نسل څخه بل نسل ته انتقال کړي دي. د ابن مسعود رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «نَصَّرَ اللَّهُ إِمْرَاءً، سَمِعَ مَنَاشِيئًا، فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَهُ، فَرُبَّ مُبَلِّغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ». ژباړه: الله جل جلاله دې هغه څوک تر او تازه او خوشحال وساتي چې له موږ څخه يې څه واورېدل بيا يې هغه بل چاته په هغه ترتيب چې واورېدلي يې وو، ور رسول، ځکه نو هغه کس چې هغه ته تبليغ کيږي د پای ته رسېدونکي (شونده) په نسبت به د معاني د ارزښتمنو مقاصدو (څخه) ډېر زيات خبر او ډېر زيات ساتونکی وي.

د حدیث شریف د تدریس ځانگړې موخې:

د حدیث شریف تدریس په ډېرو ځایونو کې د تلاوت د تدریس او د قرآني آیتونو د تفسیر سره ګډې موخې لري مګر د حدیث شریف تدریس ځینې لاندې ځانگړې موخې هم لري:

1. د زده کوونکو په زړونو کې د الله د رسول ﷺ د محبت ایجاد او پیاوړتیا ترڅو هغه د یوه نیک لارښود په صفت ومني او دده د قدمونو نقش تعقیب کړي، لکه چې زده کوونکي ددې نبي او جلیل القدر رسول په فاضله اخلاقو او بې مثاله شخصیت باندې پوهیږي نورنو د زړه له کومې له ده سره محبت کوي او ارزښتمنې لارښوونې یې په خپل ژوند کې عملي کوي.

2. زده کوونکي د شریفو حدیثونو، د دوی د خواصو، د دوی د مراتبو او موږ ته د هغوی د را رسېدو د څرنگوالي د طریقو په اړه معلومات ترلاسه کوي.

3. زده کوونکي د اسلامي شریعت تفصیلی احکام ددې مضمون د تدریس له لارې زده کوي، ځکه چې شریف حدیثونه د قرآني آیتونو د اجمال بیانونکي دي، د بېلګې په ډول په قرآن کریم کې د لمانځه، زکات او دین د نورو احکامو په باره کې په تفصیل سره خبرې منځ ته نه دي راغلې او دا شریف حدیثونه دي چې ددې ټولو عبادتونو او دیني احکامو تفصیلات یې بیان کړي دي، زده کوونکي د شریفو حدیثونو د فهم له لارې د خپل ژوند ستونزې حلوي او په دې امر باندې متیقن کیږي چې اسلامي شریعت د انسان لپاره د یوه آرام او ښه ژوند د جوړولو د صلاحیت درلودونکی دی.

4. د شریف حدیث د زده کړې په پایله کې د زده کوونکو ادبي قوت، فصاحت او بلاغت پیاوړي کیږي او ددې ارزښتمنو جزو د کلم د جوامعو څخه مستفید کیږي.

5. زده کوونکي د شريف حديث د تدريس له لارې د سالم تفکر په باره کې علمي سمه طريقه زده کوي او د خبرو او خبرتيا (خبر) په انتقال، کې امانتداري او صداقت زده کوي، ځکه چې دوی گوري چې شريف حديثونه د څومره سختيو په زغملو او د څه بريد صداقت او امانت داری- په لرلو سره دراويانو او د هغوی د عالمانو له لوريه را رسېدلي دي.

د شريف حديث د تدريس درسي پلان:

طبيعي ده چې ددې مضمون درسي پلان هم دوه پړاوونه لري:

1. د تياري پړاو: په دې پړاو کې استاد او زده کوونکي هر يو په خپل وار سره د راتلونکي لوست لپاره تياری نيسي.
2. د تدريس پړاو: دا پړاو د بېلابېلو پړاوونو سره لاندې په لنډيز سره بيان کيږي

تمهيد

مخکې له دې نه چې استاد د لوست اصلي مطالب وړاندې کړي لازمه ده چې د هغه مطالبو په باره کې تمهيد ولري، په تمهيد کې لکه څنگه چې په تېرو لوستونو کې هم بيان شوی دی د داسې تشويق کوونکو موضوعاتو يادونه کيږي چې د يوه لوريه د زده کوونکو د عملي ژوند سره ارتباط لري او د بله لوريه د لوست د مطالبو سره مرتبط وي او د زده کوونکو په واسطه د لوست د تلقی- لپاره د انگېزې د رامنځ ته کېدو سبب شي، او دا کار په لاندې طريقو سره تر سره کېدای شي:

1. د حديث د ورود د سبب يادول چې انگېزه رامنځ ته کړي او يا د هغې حادثې يادونه چې د حديث د موضوع سره اړيکه ولري.
2. د يوې ستونزې يادونه چې ددې لوست د حديث په وسيله يې درملنه کېدای شي که څه هم دا ستونزه يوه ټولنيزه ستونزه وي لکه کورنۍ ستونزې او يا يو اقتصادي، سياسي او نړيواله ستونزه وي.

3. د داسې پوښتنو وړاندې کول چې د خبرو او بحث له لارې د حدیث د موضوع سره اړیکه پیدا کړي.

4. تېر شوي لوست ته د حدیث ارتباط ورکول که څه هم چې تېر شوی لوست د دیني علومو د یوه بل مضمون سره تړاو ولري.

5. د حدیث د علم د اهمیت بیان، د هغه د موضوع عظمت او د هغه د عالمانو او زده کوونکو دریځ ددې علم په مقابل کې، د بېلګې په ډول د حدیثو د راټولولو په لاره کې دې د امام محمد بن اسماعیل البخاري د شخصیت، علم او زحمت ایستلو یادونه وشي.

د لوست وړاندې کوونه:

1. بېلګه ییز قرائت: دا قرائت د استاد په وسیله صورت نیسي او وروسته د یو شمېر زده کوونکو په واسطه تکرارېږي.

2. غلی قرائت: د حدیث دا ډول قرائت په نفس باندې د زده کوونکو اعتماد زیاتوي او دوی تشویقي ترڅو په مستقل ډول د حدیث په ماناوو او مفاهیمو باندې وپوهېږي، غلی قرائت په قطعي ډول د لوړو ټولګیو لپاره په پام کې نیول کېږي. د یادونې وړده چې که چېرې د زده کوونکو سویه ددې ډول قرائت سره متناسبه نه وي بڼه دا ده چې له هغه څخه تېر شي، او که د زده کوونکو سویه ډېره بڼه وي کېدای شي چې دا ډول قرائت تر بېلګه ییز قرائت وړاندې تر سره شي.

3. د حدیث شرحه: د کلماتو ماناوې تر مناقشې وروسته د تختې پر مخ لیکلې کېږي او بیا د استاد په واسطه د حدیث بنسټیز مطالب شرحه کېږي، په لوړو ټولګیو کې په یوه حدیث پورې اړوند جزئیات او فروعات هم شرحه کېږي.

وروسته احكام، موخې او مقاصد چې په شريف حديث كې شامل دي د استاد له خوا استنباط او په هغه طريقې سره چې د تفسير په تدريس كې نغوته ورته شوې د تختې پرمخ باندې ليكل كيږي.

د حديث په شرحه كې دې لاندې ټكي په نظر كې ونيول شي:

الف- د حديث شرحه دې د زده كوونكو د مستوۍ سره متناسبه وي، ځكه چې هر حديث زيات مطالب په بر كې نيسي او ضروري نه ده چې هغه ټول د ټيټو ټولگيو زده كوونكو ته شرحه شي.

ب- استاد د حديث د مطالبو او فقراتو په باره كې گڼې پوښتنې طرحه كوي ترڅو زده كوونكي د هغوی له لارې په آساني د هغه په فهم باندې لاسبري شي.

ج- د خبرو او بحث پايلې دې د تختې په مخ وليكلي شي.

د- كه په حديث كې گڼ موضوعات شامل وي، استاد دې هغه په ډېرو برخو ووېشي او هره برخه دې په جدا ډول توضيح كړي او بيا دې د بېلابېلو برخو ماناوو او مفاهيمو ته يو د بله ارتباط سره ورکړي.

ه- استاد دې د حديث راوي يا راويان معرفي كړي او د هغوی مهم مواصفات دې بيان كړي.

و- زده كوونكي دې تشويق شي ترڅو په حديث پورې اړوند مطالب په خپل ژوند كې عملي كړي او د ستونزو په حل او د خپل شخصيت په سمونه كې له هغوی څخه عملاً گټه واخلي ځكه چې د ديني علومو د تدريس موخه او په ځانگړي ډول د تفسير او حديث د تدريس موخه دا ده چې د هغه احكام او لارښودنې د خپل ژوند د لارې مشعل وگرځوو او په عمل كې له هغه څخه گټه واخلو.

په دې پړاو کې د پوښتنو په طرحه کولو او نورو طریقو سره د لوست د مطالبو او په ژوند کې د هغه د عملي تطبیق په باره کې د زده کوونکو د فهم ارزونه صورت نیسي.

استاد د لوست په خلاصه کولو او د کورني کار په سپارلو سره خپل لوست پای ته رسوي، په کورني کار کې د حديث حفظ، کتابونو ته مراجعه، په ورځني ژوند کې د هغه د محتوی تطبيق شامل دی.

مور په دې ځای کې د یوه شریف حدیث یادونه کړو او له تاسو څخه غواړو چې هغه د خپل لوست موضوع وگرځوئ او په هغه کې د یوه حدیث د تدریس ټول پړاوونه عملي کړئ: د حدیث احکام او موخې، تیاری، تمهید، وړاندې کوونه، بېلگه ییز قرائت، غلی قرائت، شرحه، تطبیق، ارزونه، د لوست پای او د کورني کار سپارل. «عن ابي هريرة ؓ قال: جاء رجل الي رسول الله ﷺ فقال: يا رسول الله: من احق الناس بحسن صحابتي؟ فقال: امك. قال ثم من؟ قال: امك. قال: ثم من؟ قال: ابوك» متفق عليه (9: 105-114). ژباړه: له ابو هريرة ؓ روايت دی چې ويې ويل: يو سړی رسول الله ﷺ ته راغی نو بيا يې وويل: ای رسول الله په خلکو کې د احسان او نېکې معاملې مستحقترين کس څوک دی؟ له هغه وروسته يې وويل: ستا مور. ويې ويل: بيا وروسته کوم کس؟ ويې ويل: ستا مور. ويې ويل: ستا مور. ويې ويل: ستا پلار. «دا حدیث متفق علیه دی.

پوښتنې

1. شريف حديثونه د قرآني آيتونو د اجمال مفسر او بيانونكي دي، دا موضوع تشرېح كړئ.
2. هغه حديث چې نورو ته د حديثونو درولو په باره كې مو لوستی دی، توضیح يې كړئ.
3. هغه ځانگړې موخې چې د شريف حديث د تدريس څخه په نظر كې دي په لنډيز سره يې بيان كړئ.
4. د يوه حديث په تدريس كې تمهيد د كومو ځانگړتياوو درلودونكی دی؟ وضاحت وركړئ.
5. د بېلگه ييز او غلي قرائت په باره كې خپل معلومات وړاندې كړئ.
6. د يوه حديث په شرحه كې د كومو ټكو رعايت اړين دی؟ بيان يې كړئ.
7. د حديث په تدريس كې تطبيق او ارزونه په څه ډول صورت نيسي؟ شرحه يې كړئ.
8. كه په ورځني ژوند كې د يوه حديث احكام، موخې او مقاصد عملي نشي، په حقيقت كې په دې زده كړه باندې هېڅ څه مرتبه نه ده، په دې موضوع باندې په ټولگي كې په پراخه كچه خبرې او بحث وكړئ.
9. ددې لوست په تطبيقي نص باندې په ټولگي كې عملاً كار وكړئ.

شپږم لوست

د اسلامي ثقافت د تدريس طريقه

موخې:

1. د اسلامي ثقافت د مضمون د بحث وړ موضوعاتو بيان.
2. د اسلامي ثقافت د مضمون د تدريس د ځانگړو موخو توضيح.
3. په افغانستان کې د شته ستونزو په اړه د خبرو او بحث لپاره د زمينې برابرول او د هغوی د حل شرعي لارې.

افغانستان يو اسلامي هېواد دی چې د هغه په رسمي بنوونځيو او لیسو کې د ديني علومو مضامين د لومړني بنوونځي د لومړي ټولگي څخه د ثانوي دورې تر دوولسم ټولگي پورې د پخوانيو وختونو څخه تدريس کېږي مگر د لوړو زده کړو په موسساتو کې چې اختصاصي رېشتې تشکيلې کېږي تر ۱۳۷۱ لمريز کال پورې په ديني علومو پورې کوم مضمون نه تدريس کېده خو ددې کال نه وروسته د اسلامي ثقافت مضمون د هېواد د تحصيلي نصاب جز گرځېدلی دی او تر اوسه پورې د پوهنتونو په ټولو څانگو، د لوړو زده کړو په موسسو او د بنوونکو د روزنې په عالي موسسو کې په هر سمستر کې يو درسي ساعت تدريس کېږي.

د اسلامي ثقافت مضمون د ديني علومو په ځانگړي مضمون پورې ارتباط نه لري بلکې د ديني علومو او اسلامي روزنې ټوله ساحه احتوا کوي، ددې مضمون په درسي پروگرام او مفرداتو کې په اسلامي عقايدو، د عبادتونو په فلسفې اسلامي اخلاقي نظام، د اسلام په ټولنيز، سياسي او اقتصادي نظام، اسلامي فقې، د اسلام کلي ځانگړتياوو، په توحيدې (اسلامي) نړۍ ليد پورې اړوند موضوعات او په اسلامي بنوونه او روزنه پورې نور مربوط مسايل شامل دي.

د اسلامي ثقافت د تدريس ځانگړې موخې:

د اسلامي ثقافت مضمون د ديني علومو د ټولو مضامينو سره گډې موخې لري او د هغه بيان ته څه حاجت نشته، موږ دلته يوازې ددې مضمون ځانگړې موخې په لنډه توگه لاندې يادوو:

1. د اسلام د مبین دين د تكامل تصور په لاس وركول او د هغه سترو حقايقو څرگندونه چې په هغه كې نغښتي (پټ) دي، اسلام يوازې يو روحاني دين نه دی چې يوازې د خالق سره د انسان اړيکه تنظيم كړي بلكې داسې دين دي چې ددې اړيکې د تنظيم څخه علاوه په بېلابېلو ټولنيزو، سياسي او اقتصادي ابعادو كې د انسانانو ذات البيني او انساني ټولنو ټول روابط ايجادوي او استحکام وربښي.
2. ځوانانو ته د وارډو شويو فرهنگونو په مقابل كې د غلطېدو څخه نجات وركوي او هغه شېهاتونه چې د اسلام په ضد د هغه د دښمنانو له خوا ايجاد شوي او د ځوان نسل د اندېښنې سبب گرځي ددې مضمون په تدريس سره په مسلسل ډول له منځه ځي.
3. ددې مضمون د تدريس په اثر د انسان مادي او معنوي اړتياوې له مخې لرې كيږي او داسې ډاډ حاصل كيږي چې د اسلام دين په نړۍ او آخرت كې د بشريت يوازينی نجات وركونکی دين دی.
4. د اسلامي ثقافت د تدريس له لارې انسان د الله ﷻ او خلق الله په مقابل كې د مسئوليت احساس كوي، حقوق الله او حقوق العباد رعايت كوي.
5. د اسلام دين بايد چې د ځينو مسلمانانو په كړنو ونه پېژندل شي او يا دې د هغه په مقابل كې نا سم قضاوت نه كيږي بلكې د هغه اصولو او فروعو ته دې پاملرنه او دقت وشي چې په هر وخت او هر ځای كې د هر ډول قضايوو ځواب ويونكي دي، خصوصيت، عموميت او شموليت لري.

6. ددې مضمون د تدريس له لارې د ځوانانو په وجود کې اسلام ته د دعوت روحیه پياوړې کيږي او ددې قدرت پيدا کوي چې له هغه څخه په مستدل ډول دفاع وکړي

د اسلامي ثقافت درسي پلان:

د اسلامي ثقافت درسي پلان هم د نورو مضامينو د درسي پلان په شان د دوو بنسټيزو پړاوونو: د لوست لپاره تياري، او وړاندې کوونې او تدريس څخه عبارت دی.

1. د تياري پړاو:

ددې مضمون د تدريس لپاره تياری د بل هر مضمون په نسبت زيات اهميت لري، ځکه چې دا مضمون زموږ په هېواد کې د ديني علومو په څانگو (رېښته) کې نه تدريس کيږي چې د هغه محصلان د ديني علومو د زده کړې سابقه او خليفه ولري بلکې د ټولنيزو علومو او طبيعي علومو په زياتو څانگو کې تدريس کيږي او ددې څانگو محصلان په ديني علومو پورې د اړوندو موضوعاتو فهم او درک ته زياته تنده لري او ډېرې سختې او پېچلې پوښتنې له دوی سره پيدا شوې او د هغه ځواب غواړي چې د اسلامي ثقافت د مضمون له استاد څخه واوري، ځکه نو ددې مضمون د استاد دنده ده چې ددې مضمون پر موضوعاتو او خپل لوست باندې کامل تسلط ولري او د نويو او معاصرو قضايووو حل ته مستدل ځواب ورکړای شي. دا چې د اسلامي ثقافت ساحه ډېره پراخه ده ځکه نو استاد بايد د خپل لوست بنسټيز موضوعات خلاصه او بيرون نويس کړي او د تدريس په جريان کې يې په تفصيل سره وړاندې کړي، د لوست بنسټيز ټکي دې د تختې پرمخ وليکي او د محصلانو څخه دې وغواړي چې د يادښت په کتابچو کې يې وليکي. محصلان هم مکلفيت لري چې د اسلامي ثقافت راتلونکي لوست ته تياری ونيسي د هغه پوښتنو، قضايووو او شېهاتو يادونه دې په ټولگي کې وکړي چې د اسلام په ضد د هغه د دښمنانو له خوا مطرحې دي او د هغوی ځوابونه دې په نقلي او عقلي دلايلو له استاد څخه واوري.

2. د تدريس پړاو:

تمهيد:

ددې مضمون د لوست په تمهيد کې زموږ د هېواد د خلکو يوه واقعي ستونزه مطرحه کېدای شي چې ځواب يې د لوست په مطالبو کې موجود وي، موږ نن ورځ د زياتو قضايوو سره لاس او گريوان يو، څنگه کولای شو چې دې قضايوو ته د اسلامي شريعت له نظره ځواب ووايو: ولې زموږ په هېواد کې جگړه شتون لري؟ ولې زموږ په هېواد کې کوکنار کرل کېږي؟ ولې زموږ خلک په مخدره موادو روږدي دي؟ ولې تل ولسي وکړي د جکړې قرباني کېږي؟ ولې بلې او اداري فساد شتون لري؟ ولې سلطاني ځمکې غصب کېږي؟ ولې اقتصادي وده او ټولنيزه رفاه په متوازن ډول نه تر سره کېږي؟ ولې په هېواد کې سالمه او متوازنه ښوونه او روزنه شتون نه لري؟ ولې بې وزلي او بې وسۍ زموږ په خلکو باندې خپله سيوره غوړولې ده؟ ولې د وزگارو خلکو لپاره کار نه ايجادېږي؟ ولې يو تعداد د زياتې پانگې د لرلو په وجه خپل ځانونه نشي تنظيم کولای او يو شمېر نور د لوږې څخه مري؟ ولې روغتيايي خدمتونه زموږ د ټولو په اختيار کې نه دي؟ ولې صحي او بوته لاسرسی نه لرو؟ ولې د هستوگنې ستونزه نه ده حل شوې؟ او په لسگونو او سلگونو نورې قضیې چې د هرې يوې لپاره د اسلامي شريعت د احکامو او لارښودنو په رڼا کې مناسب ځوابونه شتون لري. استاد په خپل تمهيد کې کولای شي چې له دې موضوعاتو څخه يوه مطرحه کړي او هغه د لوست د موضوع سره مرتبطه کړي.

د لوست وړاندې کوونه:

د اسلامي ثقافت د لوست وړاندې کوونه معمولاً د مناقشې په طريقه، خبرو او بحث او يا هم په قياس او استنتاج سره صورت نيسي او په هغه کې لاندې چارې رعايت کېږي:

1. د بحث وړ احکامو تشریعي حکمتونه په کې بیان کيږي، لکه د طلاق د مشروعیت د حکمت بیان، د سود د حرمت او د مالونو د احتکار حکمت، په مالونو کې د کم عقلو او غافلانو د تصرف د حجر حکمت، د روژې د فرضیت حکمت او نور احکام.

2. د یوه د مشروعیت لپاره د شرعي دلیل بیان او یا په مختلفو مواردو (فرضیت، وجوب، سنت، استحباب، اباحت، حرمت او کراهت) کې د هر تکلیفي حکم د دلیل یادونه د نزول د شان بیان او د شرعي مخصوص د ورود سبب.

3. د هغه بېلابېلو قضایاوو او مسائلو د حل لپاره د شرعي لارو لټه چې زموږ هېواد او خلک عملاً ورسره مخامخ دي.

تطبیق او ارزونه

1. د محصلانو څخه د لوست په موضوعاتو پورې د مرتبطو پوښتنو طرحه کول او په بحث انگیزه مسائلو باندې مناقشه.

2. د ځینو هغه شبهاټو او اعتراضونو بیان چې د اسلام د دین د یو شمېر معاندینو له خوا مطرح کيږي او د محصلانو په واسطه د هغه مستدل او منطقي رد، لکه په شهادت او میراث کې د سړي او ښځې توپیر، د زوجاتو تعدد، د بیان آزادي او نور.

3. د هغه تاریخي دورو د بېلګو وړاندې کوونه چې په هغه کې د اسلام د دین احکام، اوامر او نواهي تطبیق او عملي شوي او په هغه دورو کې د عدالت د تأمین، ټولنیزې رفاه او اقتصادي پرمختګ سبب ګرځېدلي دي.

4. د محصلانو په وسېله د اسلامي شریعت د احکامو، اوامرو او نواهي د تطبیق د څرنګوالي څارنه (۹: ۱۱۹ - ۱۲۱).

د لوست پای او د کورني کار سپارل

استاد د موضوعاتو د خلاصه کولو او د هغې څخه د پایلو اخیستلو څخه وروسته خپل لوست پای ته رسوي او یو شمېر کورني کارونه محصلانو ته سپاري.

په کورنيو کارونو کې کېدای شي چې استاد د محصلانو لپاره د نویو مطرحو شویو قضایاوو څخه یوه موضوع په نظر کې ونيسي ترڅو دوی د یوې پروژې په شکل د هغه د حل لپاره څېړنه وکړي، لکه د اسلام له نظره د فقر علاج، د اسلام له نظره د کوکنارو د کرلو علاج، په یوه ښار کې د گدايي د زیاتوالي علاج، د وضعي قوانینو سره د اسلامي شریعت د قوانینو او احکامو مقارنه او نور مسائل.

پوښتنې

1. په تاريخي لحاظ د لوړو زده کړو او نيمه لوړو زده کړو په موسسو کې د ثقافت د مضمون تدريس توضيح کړئ.
2. د اسلامي ثقافت درسي مفردات د ديني علومو په يوه ساحه پورې نه دي تړلي، تاسې ددې مضمون د ځينو عمده مفرداتو يوازې نومونه واخلئ.
3. د اسلامي ثقافت د تدريس ځانگړې موخې په لنډيز سره تشریح کړئ.
4. ولې د اسلامي ثقافت د مضمون د تدريس لپاره د زيات تياري اړتيا ده؟ په دې باره کې د خپلو دلایلو يادونه وکړئ.
5. ددې لوست د تمهيد په عنوان کې زموږ په هېواد کې ځينو شته موضوعاتو او ستونزو ته نغوته شوې ده تاسې ددې ډول ستونزو مفصل ليست تيار کړئ.
6. په اسلامي ثقافت کې د لوست وړاندې کوونه په کومو طريقو په ښه توگه تر سره کېدای شي؟ دې طريقو ته ډېر وضاحت ورکړئ.
7. څنگه کولای شئ چې زده کوونکي مو د اسلامي ثقافت محتويات عملاً په خپل ژوند کې تطبيق کړي.
8. په اسلامي ثقافت کې په کورني کار کې کوم موضوعات شاملېدای شي؟ توضيح ورکړئ.

اووم لوست

د اسلامي عقايدو د تدريس طريقه

موخې:

1. د اسلامي عقايدو د تدريس د اهميت او ځانگړو موخو بيان.
2. د اسلامي عقايدو د مضمون د درسي پلان د بېلابېلو پړاوونو توضيح.
3. ددې لوست د تطبيقي نص عملي تطبيق.

د اسلام سپېڅلی دين د دوي عمده ساحې په برکې نيسي: يوه يې د دين اصول او بله يې د دين فروع. د دين په اصولو کې د اسلام د دين بنسټيز معتقدات شامل دي، لکه د واحد الله په وجود باندې عقیده لرل، د رسل او انبياء عليهم السلام ارسال، د ملائکو شتون، سماوي کتابونه، د قيامت د ورځې شتون، دا چې د خير او شر اندازه د الله ﷻ له لوريه ده، تر مرگ وروسته بيا را ژوندي کېدل او د اسلام د دين نور معتقدات. د دين په فروعو کې عبادتونه، شخصي احوال، معاملات او عقوبات شامل دي.

په اسلامي عقايدو کې طبعاً معتقدات او د اسلام د دين بنسټيز اصول تر بحث او څېړنې لاندې نيول کېږي، د اسلامي عقايدو د ټولو موضوعاتو په سر کې د واحد الله ﷻ په وجود باندې ايمان لرل قرار لري، الله ﷻ د ټولو گناهونو بښنه کوي خو د ذات سره شرک پيدا کول، صفات، اسما، او د الله ﷻ افعال او عبادات هېڅکله هم نه بښي، لکه چې قرآن کریم په دې باره کې فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ»

وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٦﴾

(١: سورة النساء، ١١٦). ژباړه: په تحقيق سره الله ﷻ نه بښي چې له ده سره شرک وکړای شي، او تر شرک ښکته ټول شيان بښي که دده مشيئت وشي، او څوک چې د الله ﷻ سره شرک وکړي نو په ستره گمراهۍ سره گمراه شوی دی.

د اسلامي عقایدو د تدریس ځانګړې موخې:

1. د اسلامي عقایدو د تدریس په اثر په واحد الله باندې د ایمان فطرت پیاوړی کیږي او د قرآن کریم او نبوي سنتو سره سم د هغه تعالی د صفاتو او اسمای حسنی سره معرفت حاصل کیږي.
2. مسلمان فرد د خپل عمر د پیل څخه د ځینو موجودو خطراتو په مقابل کې ساتل کیږي، لکه د فریب وړ کونکو فکري امواجو خطر، خرافات، شکوک، په پټو سترګو تقلید او یو شمېر بې بنیاده بشري نظریات.
3. د انحرافاتو، الحاد، او بې دینۍ په مقابل کې په نقلي او عقلي دلایلو سره د اسلامي عقیدې څخه د دفاع د قدرت ایجاد.
4. د الله دوستۍ او د اسلام د پیغمبر ﷺ د حب په روحیه د مسلمان فرد روزل، د نفساني خواهشاتو او د الله ﷻ د دوستۍ څخه پرته (نورو دوستیو) څخه ځان لرې ساتل، او په دې الهي دین باندې ویاړ کول.
5. د ایمان د ارکانو توضیح کول، لکه د واحد الله په وجود باندې، په ملائکو باندې، په الهي کتابونو باندې، په الهي پیغمبرانو باندې، د آخرت د ورځې په وجود باندې ایمان لرل، د خیر او شر اندازه چې د الله ﷻ له لوریه ده، له مرګ نه وروسته بیا را ژوندي کېدل، د جن، شیطان، جنت، دوزخ، میزان، د صراط پل، شفاعت، د مړېستانه د پوښتنې او ځواب، وجود او د روح، عقل، نفس او د اسلام د دین د نورو معتقداتو وجود.
6. واقعي ورځني ژوند ته د اسلامي عقیدې ارتباط ورکول او د اخلاقي فضایلو څخه چې د اسلامي عقیدې په لرلو سره منځ ته راځي عملي استفاده کول.

7. د زړه ډاډ ايجادول، په نفس باندې اعتماد او روحي آرامي او له اضطراب څخه لرې کېدل، اندېښنې او رواني بې قراري.

8. په دې باندې ټينگار چې الله ﷻ په ذات، صفاتو، اسما، افعالو، تشرېع، په مخلوقاتو کې په تصرف او په عباداتو کې واحد او يگانه دی او څوک له ده سره نه دی شريک.

توضيح:

د اسلامي عقايدو مضمون د خپلو داسې ځانگړو موخو په درلودلو سره يوه خبر او ماهر استاد او مدارس ته اړتيا لري، داسې يو استاد چې ددې شريف علم او ددې خطيرې ساحې په ټولو اړوندو موضوعاتو باندې وپوهېږي او د زده کوونکو او محصلانو د مستوا سره سم د هغه تدريس وکړي، تاسې پوهېږي چې موږ نن په يوه ډېره کوچنۍ نړۍ کې چې د اطلاعاتو د تبادلې په لحاظ يوه سره مرتبط کلي ته ورته ده ژوند کوو چې بېلابېل وضعي اديان په هغه کې فعاليت کوي، ډول ډول فکري او فلسفي بنوونځي په ډېر ماهرانه ډول خپل افکار خپروي او اشاعه کوي، او د اسلام نړۍ د بېلابېلو افکارو تر برید لاندې ده، د اديانو د تقارب او ديني کثرت گرایی مسئله مطرح ده او د ځوانانو اذهان يې خپل ځان ته جلب کړي دی، په داسې وضعيت کې د اسلامي عقايدو د مضمون بنوونکي او استاد بايد دا مضمون په څه ډول تدريس کړي؟ او په څه ډول خپلو اساساتو او ديني مبانيو ته په استوارو او قوي دلايلو سره لازيات تحکيم ور وېښي؟ او څنگه وکولای شي هغه شکونه چې د اسلام د دښمنانو له خوا زموږ د ځوانانو ذهن ته وراچول کېږي لرې کړي او ددې الهي دين په ضد د اسلام د معاندينو اعتراضات دفع کړي؟

د اسلامي عقایدو د لوست درسي پلان:

د استاد د تیاري پړاو

د اسلامي عقایدو د مضمون تدريس د هغه د بېلابېلو موضوعاتو له مخې په ډول ډول طريقو سره صورت نیسي او د استاد د تیاري لپاره لاندې ټکي په نظر کې نیول کېږي:

1. استاد باید د تدريس لپاره د ټولګي څخه د باندې کامل تیاری ولري یعنې د لوست په موضوع باندې تام تسلط او ورود ولري، قرآني نصوص او نبوي سنت یې په اتقان او اطمینان سره یاد وي او لوست یې د خپل ځان سره خلاصه (لنډ) کړی وي.
2. د لوست د موضوع په باره کې یې د عقیدې کتابونو، تفسیر، حدیث او نورو معتمدو مراجعو ته مراجعه کړې دي.
3. د موضوع سره مناسب داستانونه او کیسې یې له قرآن، نبوي سنتو، سیرت النبی ﷺ د صالح اسالفو د اخبار، اسلامي تاریخ او نننۍ ورځې د مشاهداتو څخه راټول کړي وي.
4. د لوست پلان یې سم تنظیم کړی وي د مطالبو د مقدماتو او توضیح څخه دې متوقعه پایلو ته سیر او حرکت صورت ونیسي.
5. د تیاري په ټولو پړاوونو کې دې الله ﷻ حاضر وګڼي له هغه څخه دې وېره ولري ترڅو هغه تعالی ده ته د رحمت او الهام ابواب پرانيزي او په دې شریف امر او خطیر مسئولیت کې یې بریالي کړي

د زده کوونکي تیاری:

طبیعي ده چې زده کوونکی او محصل هم مکلفیت لري ترڅو راتلونکی پلان شوی لوست په درسي کتاب او نورو مراجعو کې په پاملرنې سره له نظره تېر کړي.

د تدريس پړاو:

لکه څنگه چې په تېرو لوستونو کې هم يادونه وشوه د تدريس په پړاو کې د تمهيد، وړاندې کوونې، تطبيق، ارزونې، د لوست پای او د کورني کار د سپارلو پړاوونه شامل دي.

تمهيد:

په تمهيد کې د انگېزې د رامنځ ته کېدو او د لوست تلقي ته د زده کوونکو او محصلانو د تيارولو په غرض بېلابېل موضوعات د ښوونکي او استاد له خوا وړاندې کېدای شي، لکه د لوست د موضوع سره د مرتبطې ورځنۍ ستونزې مطرح کول، د الهي نعمتونو څخه د يوه يادول، د کائناتو په عالم پورې د يوې حادثې يادول، د اخلاقي فضايو د يوه مصداق بيان چې د لوست د موضوع سره نږدې اړيکه ولري ترڅو لوست د وچوالي څخه راو باسي او د ښوي او اخروي ژوند د حقايقو سره ارتباط ورکړي.

وړاندې کوونه:

د لوست په وړاندې کوونه او تقديم کې لاندې کارونه شامل دي:

الف- په ښکته ټولگيو کې د استاد له خوا د لوست د متن قرائت او د زده کوونکو له خوا د هغه تکرار.

ب- د لوست د متن پوره شرحه او په هغه کې د زده کوونکو گډون.

ج- تر پوښتنې او ځواب وورسته د لوست د پايلو او گټو خلاصه کول او د تختې په مخ باندې د هغوی ليکل.

د اسلامي عقايدو د موضوعاتو د اهميت په نظر کې نيولو سره د مدارس د پاره ښه ده چې د لوست په وړاندې کوونه کې لاندې کارونه هم په نظر کې ولري:

1. د لوست د مطالبو په منځ کې د منطقي تسلسل رعايت، د هغه سم او

مستدل تحليل.

2. په نوې طریقه او ځانګړې ښکلا سره د مطالبو وړاندې کوونه چې د لوست د تلقی لپاره د زده کوونکو د تشویق سبب وګرځي.
3. د نورو عقایدو سره د اسلامي عقایدو پرتله کول او د زده کوونکو د سويې په پام کې نیولو سره د اسلامي عقیدې د حقانیت اثبات.
4. په نصوصو باندې استناد کول او په مناسبو ځایونو کې د هغوی ځای پرځای کول.
5. د زده کوونکو د ديني عواطفو تحریک او د عقل او عاطفې په منځ کې د توازن اقامه.
6. زده کوونکو ته زیاته ونډه ورکول ترڅو خپلې پوښتنې او افکار بیان کړي او د ټولګي مناقشې سرته ورسوي.
7. د بېلابېلو نویو وسایلو استخدام، لکه د انټرنېټ د ځینو علمي سایټونو کتنه، الکترونیکي کتابتونونه، د علمي تصویرونو او فلمو ښودل چې د کائناتو د عالم عجایب لکه ستوري، کهکشانونه، ونې، گلونه، غرونه، حیوانات او نور زده کوونکو ته منعکس کړي (۹: ۱۲۷ - ۱۳۲).

تطبیق او ارزونه:

استاد تخته پاکوي له زده کوونکو څخه یو شمېر پوښتنې کوي او په بېلابېلو طریقو سره، د لوست د مطالبو په باره کې د زده کوونکو د فهم او درک سطحه تر ارزونې لاندې نیسي.

د لوست پای او کورنی کار:

استاد په پای کې د لوست مطالب لنډوي د هغه پایلې او ګټې یو ځل بیا تکراروي او زده کوونکي مکلفوي ترڅو د لوست پایلې په خپل ورځني ژوند کې عملي او له ګټو

څخه يې استفاده وکړي، د عواطفو تحريک په زمينه کې کليدي رول درلودلای شي. او د زده کوونکو لپاره د موضوع سره مناسب کورنی کار په نظر کې نيول کېږي.

تطبيق نص:

په دې ځای کې موږ د «شرک انواع او ډولونه» لوست د عقايدو د درسي کتاب د دريم څپرکي دويم لوست، د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو د ديني علومو په څانگه پورې اړوند د الهياتو برخه په نظر کې نيسو، د مضمون استاد دې د محصلينو سره يو ځای ددې مضمون د درسي پلان ټول پړاوونه په هغه کې عملاً تطبيق کړي.

پوښتنې

1. د اسلام سپېڅلي دين د دې ساحې د دين اصول او د دين فروع لري، تاسې ددې د وارو ساحو اړوند موضوعات په لنډيز سره توضيح كړئ.
2. د اسلامي عقايدو د مضمون د تدريس ځانگړې موخې يوه يوه بيان كړئ.
3. ددې علم د موضوعاتو اهميت بيان كړئ او ووايست چې ددې مضمون مدارس بايد د كومو مواصفتو درلودونكې وي.
4. ددې مضمون په درسي پلان كې، د استاد تياري په كومو برخو كې اړين دى.
5. د اسلامي عقايدو د لوست په تمهيد كې د څه ډول موضوعاتو يادونه كيږي؟ ترڅو د زده كوونكو لپاره د انگېزې د رامنځ ته كېدو سبب شي.
6. په دې مضمون كې د لوست د وړاندې كوونې په پړاو كې كوم كارونه شامل دي؟ په لنډ ډول يې يادونه وكړئ.
7. په دې مضمون كې تطبيق، ارزونه، د لوست پاى او د كورني كار سپارل په څه ډول صورت نيسي؟ لنډه شرحه يې وكړئ.
8. ددې لوست تطبيقي نص په گډو كوينښونو سره عملي كړئ.
9. د اسلامي عقايدو موضوعات څه ډول د عملي ژوند سره اړيکه نيسي؟ دا پوښتنه په آزادو خبرو او بحث او د بېلابېلو بېلگو په وړاندې كولو سره حل كړئ.

اتم لوست

د اسلامي فقې د تدريس طريقه

موخې:

1. د اسلامي فقې د تدريس د ځانگړو موخو بيان.
2. د يوې فقهي موضوع د درسي پلان د پراوونو او قدمه وو د ځانگړو ټکو بيان
3. د محصلانو په وسيله ددې لوست په تطبيقي نص کې د اسلامي فقې د درسي پلان اجرا.

لکه څنگه چې په وړونو تکرار شوې ده د اسلام په سپېڅلي دين کې درې عمده ساحې اعتقادات، د دين فروع او اخلاقيات شامل دي چې هره يوه ساحه يې ډېر جزيات لري د اسلام د دين اصول په بر کې نيسي، په دې اصولو باندې باور لرل د نورو ټولو موضوعاتو په صدر کې ځای لري، لکه د الله ﷻ په وجود، د پيغمبرانو عليهم السلام په ارسال او د آخرت د ورځې په وجود باندې عقیده نرل او ... او ... د دين په فروع کې عبادات، شخصي احوال (د کورنۍ حقوق)، معاملات او عقوبات شامل دي په داسي حال کې چې اخلاقيات د اسلام د سپېڅلي دين د دساتيرو سره سم د ټولو فضايلو او نېکو خويونو د بيان درلودونکي دي.

د فقې علم د دين په ټولو فروعو پورې د اړوندو چارو د شرح بيان علم دی چې په هغه کې عبادات، د کورنۍ حقوق، د ميراث نظام، ذات البيني معاملات، حدود، قصاص، جرايم، جنايات، کفارات، ذبائح او بلاخره ټول حلال او حرام کارونه شامل دي

د اسلامي فقې د تدريس ځانگړې موخې:

د اسلامي فقې عامې موخې د ديني علومو د تدريس هماغه عامې موخې دي چې ټول په هغه باندې پوهېږي خو اسلامي فقه د عامو موخو څخه علاوه ځانگړې موخې هم لري چې تر ټولو مهمې يې لاندې ليکو:

1. د شرعي احكامو د بيان درك د هغه په نقلي او عقلي دلايلو سره.
2. د اسلامي تشريع د مزايو او تشخيص او جوتول او دا چې په هر ځای او هر وخت كې د تطبيق صلاحيت او مجال لري.
3. په عمل كې د اسلامي عقيدې پلې كول، كوم وخت چې د الله ﷻ عبادات، ورځنۍ معاملې او د دين نور عملي كارونه د شرعي طريقې سره سم، په صداقت، امانت دارۍ او د نيت په خلوص سره سر ته ورسېږي او په پايله كې د هغه د ډول ډول بڼېگنو څخه استفاده وشي خپله د اسلامي عقيدې په حقانيت باندې يو ښه دليل دی چې د هغه پر بنسټ باندې ټول دا كارونه اجرا شوي دي.
4. د عباداتو او ديني اوامرو د حكمتونو درك او د انسان د اړيكې پياوړتيا د هغه د پروردگار سره او په پای كې، د زړه ډاډ او د روحي آرامۍ پيدا كېدل.
5. د مسلمانانو په منځ كې د ټولنيزو روابطو پياوړتيا، د عباداتو او د شرعي احكامو د عملي پوښتنې (تمرين) له لارې د ښكو اخلاقو كسول.
6. د اسلامي تشريع د تاريخ شرحه او د هغه د پرمختگ د بېلابېلو پړاوونو بيان.
7. د فقهي مذاهبو د مجتهدينو او پېشوايانو د نظرياتو د بيان له مخې د اسلامي شريعت په عقلايي عظمت او د فقهاوو د فهم په وسعت باندې پوهېدل.
8. د هغه كريمه آيتونو او نبوي حديثونو بيان چې فقهي احكام ورڅخه استنباط شوي او ددې مطلب بيان چې ټول ديني علوم يو د بل سره نېرېدې اړيکه لري.
9. ددې مطلب درك كول چې هر هغه څه چې الله ﷻ يې حكم فرمايلي د حكمت څخه خالي نه دی برابر دی هغه حكمت كه په عقل مُدرک وي يا نه وي.

ددې مضمون درسي پلان:

د اسلامي فقې درسي پلان هم د تياري او تدريس دوه پړاو لري چې لاندې هر يو په لنډ ډول شرحه كېږي:

1. د تياري پړاو

ددې مضمون د تياري په پړاو کې ټول هغه کارونه شامل دي چې په تېرو لوستونو کې يې د ډېرو ديني علومو په باره کې يادونه شوې ده خو دلته ځينې نور اساسات هم شته او ددې مضمون د استاد لپاره ښه ده چې هغه هم په نظر کې ولري، ددې اساساتو ډېر مهم يې لاندې دي:

1. استاد بايد د زده کوونکو مستوا په نظر کې ولري او د خپل لوست مطالب دې د هغه سره متناسب په پام کې ونيسي د بېلګې په ډول د لومړنۍ دورې زده کوونکو ته دې يوازې د فقهي مسألې اصل وويل شي يعنې يوازې دې په هغه کې د حنفي مذهب نظر بيان شي نه د نورو مذاهبو نظرونه، مګر په منځنۍ دوره، ثانوي او د ښوونکو د روزنې په عالي موسسو کې ښه ده چې زده کوونکو او محصلانو ته د يوې فقهي مسألې په باره کې د مشهورو مذاهبو نظريات د هغه د نقلي او عقلي دلايلو په وړاندې کولو شرحه او مناقشه پرې وشي، ځکه چې د فقهاوو د اختلاف بيان د لومړنۍ او يا حتی منځنۍ دورې د زده کوونکو لپاره د اندېښنې د رامنځ ته کېدو سبب ګرځي او زياته ګټه به ونه لري.

2. استاد بايد چې د نظري او عملي مسائلو سره په ارتباط کې د زده کوونکو د عمر توپيرونه په نظر کې ونيسي، مثلاً د عباداتو په فقه کې د لومړنۍ دورې د زده کوونکو لپاره ضروري نه ده چې د يوه عبادت ټول ارکان، شروط او مفسدات په تفصيل سره بيان شي بلکې زيار دې وايستل شي ترڅو دوی عبادات د ټولګي په فعاليتونو او کاري ګروپونو کې عملاً پوښتنې (تمرين) کړي، مګر د لوړو دورو په ټولګيو کې مناسبه ده چې ټول نظري او عملي مطالب په تفصيل سره شرحه او په نقلي او عقلي دلايلو سره بيان شي.

3. استاد دې فقهي مسائلو ته د عقيدوي مسائلو سره رابطه ورکړي او ودې ښيي چې عملي کارونه د اعتقادي اصولو پر بنسټ ولاړ دي او دواړه د فردي او ټولنيزو ستونزو د علاج لپاره ښه وسايل دي.

4. استاد دې د زده کوونکو دیني عواطف تحریک کړي او د هر عبادت ستر اخروي ثواب او دنیوي لویه ځټکه دې بیان کړي او د بېلابېلو وختونو او مناسبتونو څخه په استفادې سره دې بېلابېل عبادتونه شرحه کړي لکه په روژه پورې د اړوندو مسائلو یادونه د روژې د مبارکې میاشتې د را رسېدو څخه مخکې، د حج د میاشتو په جریان کې د حج په مناسکو پورې د اړوندو مسائلو یادونه او نور مناسبتونه.

5. ښه ده که چېرې استاد مستقیماً په فقهي تعریفونو سره لوست پیل نه کړي، ځکه چې تعریفونه د موضوعاتو د بېلگو څخه استنباط کېږي نو که چېرته په سر کې د یوې فقهي مسألې بېلگې یادې او بیا له زده کوونکو څخه وغوښتل شي چې د هغې مسئلې لپاره دې مناسب تعریف ذکر کړي چې وروسته په تخته باندې د تعریفونو د لیست کولو څخه شاید چې مطلوب تعریف او یا هغه نېرېدې (تعریف) په هغه کې شتون ولري او د هغې څخه پرته دې استاد د موضوع جامع او مانع تعریف دوی ته ذکر کړي.

6. اول دې د موضوع تشریعي حکم ذکر او وروسته دې د هغه حکمت بیان شي او په لوړو دورو کې ښه ده چې یو شمېر پوښتنې او ستونزې مطرحې شي او د اسلامي شریعت په رڼا کې دې د زده کوونکو د سويې سره سم د هغوی د حل لټه وشي.

7. په لومړي سر کې دې د دلیل څخه پرته تشریعي او فقهي حکم بیان شي و بیا دې د کریم قرآن، نبوي سنتو او عقل څخه د هغه د دلیل یادونه وشي او هم دې په حکم باندې د دلالت د وجې څرنگوالی توضیح کړي.

8. د فقهي پخوانیو اصطلاحاتو په اړوند دې د زده کوونکو فهم په نظر کې ونیسي په ځانګړي ډول د پخوانیو مقیاسونو او د اندازی کولو د واحداتو په برخه کې لکه قراط، مثقال، صاع، زراع، اوقیه، درهم، دینار او نور چې د معاصر متریک سیستم په مقیاسونو تعدیل شي.

9. د نويو وسايلو او درسي موادو استخدام لکه ویدیو، د عبادتونو د اجرا فلمونه، برېښنايي کتابتونونه، د انټرنېټ علمي سايټونه، پروجکټور او د پاور پايټ پروگرام، چيپونه او داسې نور.

د پورتنیو مطالبو په پام کې نيولو سره استاد د راتلونکي لوست لپاره تياري نيسي د مسئلې اصل، تکليفي حکم، شرعي دليل، ارکان، شروط، بېلگې، تعريف، عملي کرڼه (اجرا)، پايلې، حکمتونه او په عملي ژوند کې د هغه تطبيق د خپل ځان سره مشخص او يادښت کوي، زده کوونکي او محصلان هم د راتلونکي لوست په باره کې خپل لازم تياري نيسي.

2. د تدريس پړاو

تمهيد: استاد د اسلامي فقې د لوست په تمهيد کې د انگېزې د رامنځ ته کېدو لپاره په موضوع پورې يو شمېر مرتبطې پوښتنې مطرحې کوي او يا د داسې حادثې يادونه کوي چې د لوست د سرليک سره متناسبه وي يا تېر لوست ته د فعلي لوست سره ارتباط ورکوي او زده کوونکي د لوست د مطالبو تلقي ته تياروي.

وړاندې کوونه استاد د لوست محتوايات د تختې پرمخ ليکي ځينې پوښتنې طرحه کوي او د لوست مطالب يو يو په نقلي او عقلي دلايلو سره شرحه کوي، د بېلگې په ډول د عباداتو په برخه کې، د مطلوب عبادت حقيقت، مشروعيت او داډا کولو وخت بيانوي او بيا د هغه د تفصيلي موضوعاتو لکه ارکانو، شروطو، سننو، مستحباتو او آدابو سره تماس نيسي، د زده کوونکو د فهم د سطحې په رعايت سره، د فقهي اختلافاتو يادونه کوي او د گروپونو په ترڅ کې او يا په انفرادي شکل د هغه عملي کرڼې (اجرا) ته اقدام کوي.

د هغه عبادت د عملي گټو حکمت او خصوصيات شرحه کوي، په مشخصو مواردو کې د اسلام د دښمنانو شبهات او اعتراضونه بيانوي او په استدلال يې ردوي (۹: ۱۳۷ - ۱۴۶).

د ارزونې تطبیق:

استاد وروسته له هغه چې تشریحات یې د تختې د مخ څخه لرې کړل د ځینو پوښتنو او ورځینو ستونزو په طرحه کولو سره د لوست د مطالبو څخه د زده کوونکو د درک او فهم څرنگوالی ارزوي.

د لوست پای او د کورني کار سپارل:

استاد د لوست مطالب خلاصه کوي او له هغه څخه نتیجه گیری کوي او زده کوونکي مکلفوي چې د لوست د نظري کارونو د فهم څخه علاوه د هغه عملي ناحیه هم جداً رعایت کړي او د هغه د ګټو د پایلو څخه په خپل ورځني ژوند کې ګټه واخلي.

استاد خپلو زده کوونکو ته په لوست پورې مرتبط موضوعات مشخصوي او له هغوی څخه غواړي چې هغه د کتاب څخه د باندې د معتبرو مصادر و څخه راټول، تنظیم او په ټولګي کې په لنډه توګه گزارش ورکړي.

تطبيقي نص:

په دې ځای کې مو «مزارعت» د تطبيقي نص د سرلیک په توګه په نظر کې نیولی دی یو تن محصل دې فقهي حکم، شرعي دلیل، احتمالي انواع، د مشروعیت حکمت، او د مزارعت بېلګې او تعریف په هغه کې د نوې تکنالوژۍ د نفوذ په پام کې نیولو سره د درسي ذکر شوي پلان سره سم په دې لوست کې بیان او د وخت د موجودیت په صورت کې دې، د لوست د مطالبو تدریس د درسي پلان د بېلابېلو پړاوونو په ترڅ کې عملي کړي.

پوښتنې

1. د اسلامي شريعت فقه کومې عملي ساحې په بر کې نيسي؟ يوازې نومونه يې واخلي.
2. د اسلامي فقې د تدريس عامې او ځانگړې موخې په لنډه توگه بيان کړئ.
3. د اسلامي فقې په درسي پلان کې کوم ځانگړي اساسات شتون لري چې د هغه په تدريس کې د مدارس له خوا مراعات کېږي؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ.
4. ولې د تعريفونو تر وړاندې کولو مخکې د بېلگو يادونه اهميت لري؟ مناقشه ورباندې وکړئ.
5. د پخوانيو مقياسونو او د اندازې د اخيستلو د واحداتو يو ليست درست کړئ او هر يو د اندازې د اخيستلو په نويو واحداتو توزين او تعديل کړئ.
6. د يوې فقهي موضوع د تدريس په پړاو کې د تمهيد، وړاندې کوونې، تطبيق، ارزونې، د لوست د پای او د کورني کار د سپارلو پړاوونه په لنډه توگه توضيح کړئ.
7. څه فکر کوئ چې ددې لوست (مزارعت) د تطبيقي نص د تدريس د تياري لپاره به د کومو مراجعو څخه استفاده وکړئ؟ د مشخصاتو د يادولو سره يې د تختې پرمخ وليکئ.

نهم لوست

د حدیث د اصولو د تدریس طریقه

موخې:

1. د حدیث د اصولو د علم معرفي او د هغه د تدریس د موخو بیان.
2. د حدیث د اصولو د موضوعاتو د تدریس لپاره د تیاري د ځانګړتیاوو توضیح.
3. ددې مضمون په یوه تطبیقي نص کې د درسي پلان د پراوونو عملي تطبیق.

د اسلامي شریعت احکام د دوو سرچینو او شرعي دلیل څخه مستنبط دي چې د کریم قرآن او نبوی ﷺ حدیث څخه عبارت دي، د کریم قرآن پېژندنه د تفسیر د اصولو د علم او د تفسیر د علم له لارې صورت نیسي او د حدیث پېژندنه د حدیث د اصولو د علم، د جرح او تعدیل سره په آشنایی، د حدیث د رواتو په پېژندنه، د حدیث د وضعي او وضاعون د څرنګوالي سره په آشنایی او د حدیث په علم پورې په نورو اړوندو موضوعاتو سره ممکن او میسر دی.

د حدیث د اصولو علم د حدیث د علم د مهمو اساساتو او مبادیو څخه عبارت دی چې د حدیث د تدوین او راټولولو سره یو ځای رامنځ ته شوی او تدوین شوی دی، د اسلام د پیغمبر ﷺ د حدیث دا علم مو د سند په حیث تر هر اړخیزې بررسی او څېړنې لاندې نیولی او د هغه تدریس لاندې موخې لري:

د حدیث د اصولو د تدریس موخې:

1. د نبوي ﷺ حدیث سره آشنایی او د هغه بېلابېل ډولونه.
2. موږ ته د حدیث د وېش توضیح د هغه د اصولو په اعتبار.
3. د حدیث د روایت د بېلابېلو عصرونو په پېژندنې سره د متواتر او واحد حدیث پېژندنه.
4. د مقبول حدیث بیان او د هغه د ډولونو توضیح.

5. د صحيح لذاته حديث سره آشنایي.
6. د صحيح لغیره، محفوظ او شاذ حديث سره آشنایي.
7. د حديث د رد په روايت او اسبابو کې د متابعت په باره کې د معلوماتو ترلاسه کول.
8. د متابعت د ډولونو بيان.
9. د مردود حديث توضيح او د هغه د رد د اسبابو يادونه.
10. په حديث کې د وضع د مسئلې تحليل او د حديث د وضع کونکو موخې.
11. د راوي د طعن د اسبابو پېژندنه: کمزورې حافظه، د راوي بدعت او مجهول والی.
12. د هغه د سند د پای په اعتبار د حديث د ډولونو توضيح، د حديث د اسنادو د علو او نزول توضيح.
13. د راوي د معرفت تحليل او د هغه د قبول د شروطو پېژندنه.
14. د حديث د راويانو د نومونو، کنیه وو او القابو سره آشنایي.
15. ددې مطلب درک چې عالمانو او د حديث راټولونکو په دې برخه کې څومره د قدر وړ زحمتونه ګاللې دي.
16. د معبرو، کمزوريو او وضعی احاديثو په تشخيص کې د حديث د عالمانو د کار او د علمي او صادقانه څېړنې څخه د ډاډ حصول.

ددې مضمون درسي پلان:

ددې مضمون درسي پلان هم د نورو مضامينو د درسي پلان غوندې په دوو پړاوونو کې تنظيم کيږي چې لاندې په لنډه توګه هر يو توضيح کيږي:

1. د تيارې پړاو

ددې مضمون د تيارې په پړاو کې ټول هغه اصول شامل دي چې د ديني علومو په نورو مضامينو کې وړاندې څرګند شوي دي خو يو شمېر نور اساسي اصول هم شته چې بايد د حديث د اصولو په تدريس کې مراعات شي او هغه اصول په لاندې ډول دي:

1. دا علم اکثراً په لومړنۍ، منځنۍ او ثانوي دورو کې نه تدریس کیږي بلکې د هغه تدریس خاص د لوړو زده کړو لپاره دی ځکه نو باید چې د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو استادان د خپلو محصلانو د درک او فهم سويې په نظر کې ولري.

2. په لومړیو ورځو کې دې محصلانو ته تفهیم شي چې دوی ولې دا مضمون لولي؟ ځکه چې دوی په راتلونکې کې د افغانستان په ښوونځیو او مدرسو کې د حدیث علم تدریسوي په همدې علت باید چې د حدیث د علم مدارس د حدیث په اصولو پورې په اړوندو مسائلو باندې له مخکې څخه پوی وي.

3. ددې مضمون استاد باید دا تیاری ولري چې د محصلانو لاندې احتمالي پوښتنو ته مناسب ځواب وړاندې کړي: د حدیث د اصولو علم ولې د یوه مستقل علم په عنوان منع ته راغی؟ موږ ولې باید حدیث د هغه د متن او سند له لحاظه وپېژنو؟ ولې د حدیث په روایت کې جرح او تعدیل وجود لري؟ ولې احادیثو د بېلابېلو حیثیتونو له مخې بېلابېل ډولونه خپل کړي دي؟ په حدیث کې د وضع انگیزې څه وې؟ څه شی باعث شو چې د حدیث عالمان او راټولونکي دا ټولې ستونزې په ځان ومنې؟ او دا ډول نورې پوښتنې.

4. محصلانو ته باید تفهیم شي چې نبوي حدیث زموږ د دین د احکامو د استنباط دویم مصدر دی نو ځکه باید چې د هغه په برخه کې د لازمي پاملرنې څخه کار واخیستل شي.

5. استاد باید چې په خپل ذهن کې د احادیثو د بېلابېلو ډولونو په برخه کې د حدیثونو بېلابېلې بېلګې ولري.

6. استاد باید د خپل ځان سره د کمزوریو او موضوعي احادیثو مفصل لیست ولري او ودې توانېږي چې د محصلانو لپاره د حدیث معتبر او غیر معتبر کتابونه مشخص کړي.

7. استاد دې د حديث د اصولو سره د مرتبطو قضايوو په باره کې محصلان تشويق کړي او د دوی احساسات او ديني عواطف دې راوپاروي.
8. ښه ده چې استاد د حديث په ژباړه، تحليل او د شرعي احکامو په استنباط باندې په لنډه توگه وپوهېږي البته په دې ځای کې منظور هغه حديثونه دي چې د بېلگو په عنوان په بېلابېلو ځايونو کې ذکر کېږي.
9. هر علم خپل ځانگړي اصطلاحات لري، استاد دې د حديث د اصولو د علم د اصطلاحاتو په باره کې کافي معلومات ولري.
10. استاد بايد چې په دې علم کې د فعال تدريس لپاره بشپړ تياري ولري او په ټولگي کې د ننه او د هغه څخه د باندې فعاليتونو له لارې دې په خاصو مهارتونو سره د پوهې انتقال او د لوستونو په محتوياتو باندې د محصلانو تلقي صورت ونيسي.
11. استاد دې ددې علم په تدريس کې د نويو موادو او درسي وسايلو د کارولو او استخدام تياري او مهارت ولري.

2. د تدريس پړاو

تمهيد: د تدريس په دې پړاو کې د لوست د موضوعاتو تلقي ته د محصلانو د تياري لپاره د لوست په موضوع او يا په تېر لوست پورې مرتبطې پوښتنې طرحه کېږي او يا د يوې حادثې يادونه کېږي چې د حديث د يوه ډول، حافظې، بدعت، دراوي د مجهوليت، اسرئيلياتو، موضوعه احاديثو او نورو اړوندو موضوعاتو سره مستقيمه اړيکه ولري.

وراندې کوونه په دې برخه کې استاد د لوست مهم او اساسي مطالب د تختې پرمخ ليکي او وروسته د هر مطلب په باره کې د محصلانو څخه پوښتنه کوي او په ترڅ کې يې په توضيح لاس پورې کوي، د بېلگې په ډول که د لوست عنوان «د حديث د

اصولو اصطلاحات» وي استاد دا اصطلاحات د تختي پرمخ لیست کوي: حدیث، خبر، سنت، اثر، إسناد، سند، مُسند، مُسند، محدث، حافظ، حاکم، شیخ او داسې نور. استاد د محصلانو په ذهن کې د لوست د مطالبو د لازيات استحکام لپاره د ګروپي کارونو او لازمو مهارتونو له لارې هڅه کوي.

د ارزونې تطبیق اوس استاد د تختې مطالب له منځه وړي او د هرې اصطلاح باره کې له محصلانو څخه پوښتنه کوي او د اړتیا په صورت کې لنډ توضیحات وړاندې کوي.

د لوست پای او د کورني کار سپارل

استاد د لوست مطالب لنډوي او له هغه څخه یوه عمومي نتیجه ګیري کوي او بیا د حدیث د اصولو د موضوعاتو څخه د یوې موضوع په اړه محصلانو ته کورنۍ دنده سپاري او یا د دوی د کورنۍ دندې لپاره د راتلونکي لوست د موضوعاتو څخه یوه موضوع مشخصوي، د ساري په ډول راتلونکي لوست د «واحد خبر ډولونه» دی، استاد محصلان په دریو ډلو وېشي او هرې یوې ډلې ته د یوه واحد خبر ډول مشخصوي تر څو د هغه په باره کې کافي معلومات راټول کړي: (1- مشهور چې دریو یا له هغه څخه زیاتو راویانو هغه روایت کړی وي او د تواتر مرتبې ته هم نه وي رسېدلی. 2- عزیز چې لاقول دوو نفرو په یوه دوره کې هغه روایت کړی وی. 3- غریب چې په ټولو دورو کې یوه یوه نفر هغه روایت کړی وي).

تطبیقي نص:

ددې لوست تطبیقي نص «په راوي کې د طعن اسباب» په نظر کې نیسو، یو تن محصل د راوي په عدالت پورې اړوند طعنونه (په کذب اتهام، فسق، بدعت او جهالت) او د راوي په ضبط پورې اړوند طعنونه (فاحشه غلطی، د غفلت کثرت، سوء حفظ او له ثقافت سره مخالفت) په مخکیني تیاري او یوه تمهید توضیح او د وخت د مساعدت په صورت کې د درسي پلان بېلابېل پړاوونه په هغه کې مراعات کوي

پوښتنې

1. د حديث د اصولو د علم په اړه څه پوهيږئ؟ لنډه معلومات وړاندې کړئ.
2. د حديث د اصولو د علم د تدريس کلي او بنسټيزې موخې په ايجاز سره بيان کړئ
3. ولې د حديث عالمانو د حديث د رواټو د جرح او تعديل د څېړنې په لاره کې ډېر زحمتونه زغملې دي؟
4. په حديث کې د وضع علتونه او اسباب په لنډه توگه توضيح کړئ.
5. د حديث د اصولو د موضوعاتو د تدريس لپاره د تياري پړاو د کومو ځانگړتياوو درلودونکې دي؟ د لنډون په پام کې نيولو سره يې شرحه کړئ.
6. د حديث د اصولو د لوست په تمهيد کې د انگيزې د ايجاد د لپاره د څه ډول موضوعاتو يادونه اړينه گڼله کيږي؟ په څو مثالونو سره يې واضح کړئ.
7. د مطالبو د وړاندې کوونې په پړاو کې د حديث د اصولو د يوه لوست يادونه وکړئ.
8. د حديث د اصولو په مضمون کې تطبيق، ارزونه، د لوست پاې او د کورنۍ دندې سپارل څه ډول تر سره کيږي؟ په اختصار يې بيان کړئ.
9. د څو نورو تطبيقي نصوصو د هغوی د محتوياتو سره يوازې نومونه واخلي.
10. د لوست د مطالبو د لابښه استحکام لپاره د مناسبو وسايلو او درسي موادو څخه څه گټه واخلي.

لسم لوست

د تفسیر د اصولو د تدریس طریقه

موخې:

1. محصلان دې د تفسیر د علم د پرمختګ پړاوونه او د هغه اصول بیان کړای شي.
2. محصلان دې د تفسیر د اصولو د تدریس ځانګړې موخې توضیح کړای شي.
3. محصلان دې د درسي پلان ټول پړاوونه ددې مضمون په یوه تطبیقي نص کې عملي کړای شي.

د تفسیر د اصولو علم یې د علوم القرآن په نوم هم یاد کړی او د هغه مبادیو او اصولو د مجموعې څخه عبارت دی چې یو مفسر د کریم قرآن د تفسیر په وخت کې د هغه فهم ته ډېره اړتیا لري، د قرآني آیتونو تفسیر د اسلام د پیغمبر ﷺ د حیات په عصر کې هغه حضرت ته د صحابه کرامو په مراجعې سره صورت ونيو، لکه خلفای راشدین، عبدالله ابن مسعود، عبدالله ابن عباس، ابي بن کعب، زید بن ثابت، ابو موسی اشعري او عبدالله بن زبیر رضي الله عنهم. او په وروستیو عصرو کې هم د تفسیر بالماثور مشهور مفسرین منځ ته راغلل او د بالرای تفسیر لپاره هم زمینه برابره شوه، د کریم قرآن د لابنه تفسیر لپاره د یوې سلسلې مبادیو او اصولو ضرورت احساس شو چې هر مفسر باید د هغه په باره کې کافي معلومات ولري او په دې اساس د تفسیر د اصولو یا علوم القرآن په باره کې زیات کتابونه او تألیفات منځ ته راغلل، او دا اصول د یوه مستقل مضمون په عنوان د اسلامي هېوادونو د پوهنتونونو د اسلامي علومو په څانګو کې او د هغې جملې څخه زموږ د ګران هېواد افغانستان په درسي کریکولم کې شامل شو. د تفسیر د اصولو د علم تدریس ځانګړې موخې لري چې لاندې په لنډیز سره بیانېږي:

د تفسير د اصولو د تدريس موخې:

1. په بېلابېلو دورو کې د تفسير د علم او د هغه د اصولو د تکاملي سير سره آشنایي.
2. د وحې د مفهوم توضيح او په پيغمبرانو عليهم السلام باندې د هغې د نزول څرنگوالی او په دې باره کې د منکرينو د شبهاتو رد.
3. د مکي او مدني آيتونو پېژندنه، ددې پېژندنې گټې او د هغوی د هر يوه د ځانگړتياوو بيان.
4. د سورتونو او کریمه آيتونو د مقدم مؤخر د نزول سره آشنایي.
5. د نزول د اسبابو بيان، ددې بيان گټې او ددې مطلب درک چې اعتبار د لفظ په عموم دی نه د سبب په خصوص.
6. په مجموعي، متفرق او نچمانجماً ډول د کریم قرآن د نزول شرحه.
7. د اسلام د پيغمبر ﷺ په عصر کې، د ابوبکر رضي الله عنه په عصر کې، او د عثمان بن عفان رضي الله عنه په عصر کې، د کریم قرآن د جمع او ترتيب څرنگوالی، او د هغه د آيتونو او سورتونو ترتيب.
8. د کریم قرآن اوه گوني قرائتونه، او په دې قرائتونو باندې د هغه د نزول بيان او حکمت.
9. د الفاظو د بېلابېلو ډولونو (نومخرو، معرفه، نکره، مفرد، جمع، همانيز، پوښتنه او ځواب، اسم ته خطاب، فعل ته خطاب، د کان افعال، کاد، جعل، لعل او عسي، متشابه لفظ، محکم، عام، خاص، مطلق، مقيد، منطوق او مفهوم) د ادبي قواعدو او د معرفت د حصول پېژندنه.

10. د ناسخ او منسوخ معرفت، د نسخ ډولونه او د هغه شروط.
11. د كريم قرآن د لفظي، معنوي او علمي اعجاز بيان او درك.
12. په كريم قرآن كې د بېلگو بيان او فهم، متلونه او د هغوی د يادونې گټې.
13. په كريم قرآن كې د سوكندونو بيان او د هغه گټې، په مناظره كې د كريم قرآن د طريقې توضيح.
14. په كريم قرآن كې د كيسو شرحه، او په هرې يوې پورې مرتبطې گټې او عبرتونه.
15. د كريم قرآن د حرفي ژباړې، معنوي ژباړې او تفسيرې ژباړې سره اشنايي.
16. د تفسير او تاويل د مانا تحليل، د مفسر د شروطو او د اړوندو آدابو د رعايت يادونه.
17. د مشهور ترينو تفاسيرو بالماثور، تفاسير بالرأى او د معاصرو عالمانو د تفاسيرو سره اشنايي (۱۲: ۵۵۹-۵۶۹).

ددې مضمون درسي پلان:

ددې مضمون درسي پلان هم د بل هر مضمون د درسي پلان غوندې د تياري او تدريس دوه پړاوونه لري چې لاندې دواړه پړاوونه په لنډيز سره بيانېږي:

1. د تياري پړاو

- د هغه کارونو د رعايت څخه علاوه چې د ديني علومو د نورو مضمونو په تدريس كې يې يادونه وشوه د تفسير د اصولو د موضوعاتو د تدريس لپاره تياري دا ايجابوي چې لاندې اصول هم په نظر كې ونيول شي:
1. دا چې دا مضمون يوازې د لوړو زده كړو په پړاو كې تدريس كېږي بايد چې د محصلانو د فهم سويه په نظر كې ونيوله شي.

2. محصلانو ته بايد تفهيم شي، چې ولې دا مضمون لولي؟ ولې دا مضمون زموږ سره د قرآني آيتونو د ژباړې او تفسير په سم فهم کې مرسته کوي؟ او هم د تفسير د مضمون د تدريس يو اساسی او مخ شرطه مضمون دی او د تفسير مضمون په عمومي بنسټونو کې تدريس کېږي.

3. استاد بايد چې ددې علم د عمده مسائلو په باره کې په عام ډول معلومات ولري: (د کریم قرآن د جمع او ترتيب څرنگوالی، مکي او مدني آيتونه، د آيتونو او سورو تقديم او تأخير، د بېلابېلو آيتونو د نزول اسباب، اوه گوني قرائتونه او په افغانستان کې مروج قرائتونه، نسخ او منسوح، د کریم قرآن اعجاز، ژباړه، تفسير او تأويل، د معروفو تفاسيرو او مفسرينو پېژندنه).

4. استاد بايد د ادبي فنونو او بېلابېلو الفاظو د مفاهيمو سره کافي آشنايي ولري: (نص، ظاهر، مفسر، محکم، متشابه، خفي، مجمل، عام، خاص، مطلق، مقيد، عبارۃ النص، اشاره النص، دلالة النص او اقتضاء النص).

5. استاد دې په دې علم پورې په اړوندو اصطلاحاتو باندې پوره وپوهيږي.

6. استاد دې د تفسير د اصولو (علوم القرآن) معروف کتابونه مطالعه کړي وي او يوازې دې د تفسير د درسي اصولو يا مباديو په کتاب باندې بسنه نه کوي.

7. استاد دې محصلانو ته ددې علم اهميت په مستدل ډول بيان کړای شي.

8. استاد دې ددې علم د هر اصل او مسئلې لپاره قرآني آيتونه د شاهد په حيث وړاندې کړای شي.

د تياري په پړاو کې لکه څنگه چې استاد مکلف دی چې په لوست پورې اړوند موضوعات تهيه کړي محصل هم مکلفيت لري چې د راتلونکي لوست مطالب لا اقل يو ځل په درسي کتاب کې له نظره تېر کړي او معينې پوښتنې له خپل ځان سره يادښت کړي.

2. د تدریس پړاو:

تمهید: ددې مضمون د هر لوست د تدریس په پیل کې دا اړینه ده چې د محصلانو د لاسني تلقي لپاره د انگېزې رامنځ ته کیدنه صورت ونیسي، دا کار د حاضر لوست د مطالبو او یا د تېر لوست د مطالبو په باره کې د پوښتنو په طرحه کولو، او یا په لوست پورې د اړوندې حادثې په یادونې سره سر ته رسیږي، د ساري په ډول که د لوست عنوان «په لومړي عصر کې د کریم قرآن کتابت» وي استاد کولای شي له محصلانو څخه دا پوښتنه طرحه کړي: د ډېرو او لرگو د تختو، د ونو او حیواناتو د پوستکو څخه د گټې اخیستنې ځایونه څوک ښودلای شي؟ محصلان به شاید چې د پورته موادو څخه د استفادې کولو ډېر ځایونه وښيي او ښایي چې د هغه عصر کتابت به هم په کې شامل وي.

وړاندې کوونه: د تدریس په دې پړاو کې چې زیات وخت احتوا کوي د لوست د ټولو مطالبو توضیح او بیان شامل دي، استاد د لوست محتویات په تخته لیکي او یا یې د پروجکتور د پر دې له لارې محصلانو ته وړاندې کوي او بیا د لوست د هر مطلب په اړه د محصلانو سره مناقشه کوي او د هغه په بشپړې توضیح لاس پورې کوي، د ساري په ډول که د لوست سر لیک «نسخ، ناسخ او منسوخ» وي استاد د پورته ذکر شوې طریقي سره سم لاندې مطالب محصلانو ته شرحه کوي: «د نسخ تعریف، د نسخ حکمت، د نسخ شروط، د نسخ ډولونه، قرآن په قرآن نسخ، د قرآن نسخ په سنت، د سنت نسخ په قرآن، په کریم قرآن کې د نسخ ډولونه، د تلاوت نسخ او د دواړو حکم، د حکم نسخ او د تلاوت بقا، د حکم په بقا د تلاوت نسخ».

استاد د مطالبو په وړاندې کولو کې د نوي تدریس د اصولو څخه استفاده کوي او د ډېرو طریقو څخه په یوې طریقي سره ټول محصلان د لوست په جریان کې دخپلوي.

تطبيق او ارزونه:

د محصلانو د فهم او درک د څرنگوالي په تطبيق او ارزونه کې، د بېلابېلو طريقو څخه ګټه اخيستل کېدای شي: له محصل څخه د استاد پوښتنه له محصل څخه د محصل پوښتنه، د محصلانو په واسطه د کاغذ يا تختې پرمخ د مطالبو ليکنه، د لوست د اساسي مطالبو نوم اخيستل او نور.

د لوست پای او د کورنۍ دندې سپارل:

استاد د لوست د مطالبو د لنډولو او د هغه نه د عمومي نتيجه ګيرۍ نه وروسته د فعلي (اوسني) لوست يا راتلونکي لوست په اړه کورنۍ دندې مشخصوي.

تطبيقي نص

ددې لوست تطبيقي نص د «مکي او مدني آيتونه» څخه عبارت دی د محصلانو له منځه يو تن ددې لوست حکمت او ګټې بيانوي او نور محصلان د مکي او مدني سورتونو شمېر، په هغوی کې د عالمانو اختلاف، د مکي او مدني سورتونو ځانګړتياوې او په لوست پورې نور مرتبط موضوعات ددې مضمون د درسي پلان سره سم توضيح او ددې پلان پراوونه په هغه باندې تطبيقوي.

پوښتنې

1. د تفسیر د اصولو علم په کومو نورو نومونو هم یادېږي؟ یوازې نوم یې واخلئ.
2. ولې د تفسیر د علم د تدریس څخه مخکې د تفسیر د اصولو په اړه پوره فهم اړین دی؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
3. د تفسیر د علم او د هغه د اصولو د پرمختګ د پړاوونو یادونه په خلاص ډول وکړئ.
4. د تفسیر د اصولو د تدریس موخې په اختصار سره شرحه کړئ.
5. د تفسیر د اصولو د مضمون د تدریس لپاره تیاری کوم ممیزات لري؟ په مستدل ډول یې بیان کړئ.
6. د تفسیر د اصولو د راتلونکي لوست د تیاري لپاره د محصلانو د مکلفیت د څرنگوالي یادونه وکړئ.
7. د تفسیر د اصولو د لوست په تمهید کې د پوښتنې په ترڅ کې څو بېلګې مطرحې کړئ.
8. د تفسیر د اصولو د لوست د وړاندې کوونې طریقه په لنډه توګه توضیح کړئ.
9. د تفسیر د اصولو په تدریس کې کوم مواد او درسي وسایل په کوم شکل استخدامولای شو؟ یوازې د څو مادو او وسیلو نومونه واخلئ.
10. د محصلانو د بېلګه ییز تدریس لپاره د څو نورو تطبیقي نصوصو یادونه وکړئ.

يوولسم لوست

د اسلامي تمدن د تاريخ د تدريس طريقه

موخې:

1. محصلان دې د اسلامي تمدن د تاريخ د بحث وړ موضوعاتو يادونه وکولای شي.
2. محصلان دې ددې مضمون د تدريس عمده موخې شرحه کړای شي.
3. محصلان دې ددې مضمون د تياري د پړاو او د لوست د وړاندې کوونې په باره کې معلومات ورکړای شي.

د اسلامي تمدن تاريخ يوله هغو مضامينو څخه دی چې د اسلامي پوهنتونونو د ټولنيزو علومو په اکثره پوهنځيو له هغې جملې څخه زموږ په گران هېواد افغانستان کې تدريس کېږي او ښه ده که چېرې ددې موضوع سره په رابطه کې د تاريخ په درسي مفرداتو کې بېل لوستونه زموږ د هېواد په عمومي ښوونځيو کې هم شامل شي ترڅو هغه کسان چې لوړو زده کړو ته لاره مومي ددې مضمون د محتوياتو څخه په نسبي صورت خبرتيا ولري. په دې مضمون کې اکثراً له دوو برخو سره مفصل تماس نيول شوی دی چې په اسلامي تمدن باندې د بحث او د اروپا په بيداري او رنسانس باندې ددې تمدن د اغېزې څخه عبارت دي. په لومړي سر کې تمدن او تر هغه وروسته اسلامي تمدن تر معرفي لاندې نيول شوی دی، د يو ښه تمدن ځانگړتياوې لنډې بيان شوې او د نړۍ په تمدنونو کې ددې تمدن مقام جوت شوی دی او دا چې اسلامي تمدن څنگه وکولای شول چې د لومړۍ هجري پېړۍ د وروستيو څخه د نهمې هجري پېړۍ تر وروستيو پورې خپلې ودې او پرمختگ ته دوام ورکړي او اروپايان د وسطايي پېړيو د غفلت او تحجر د اوږده خوب او د سکولاستيسيزم د قيودو څخه بيدار او آزاد کړي،

بېلابېل علوم او فنون لکه د ریاضي علم، د کیمیا علم، د طب علم، د فزیک او مېخانیک، د هندسې او مثلثاتو علم، د هیات او نجوم علم، د جغرافیې علم، فلسفه او منطق او نور انساني او ټولنیز علوم، د معمارۍ فنون، میناتورې، خطاطي، د کتابونو تذهیب او تجلید، درمل پوهنې او درمل جوړونې، جراحی او نورو علومو او فنونو د مسلمانانو په واسطه څنګه ایجاد، او ښه پرمختګ او پراختیا (توسعه) یې کړې وه په داسې حال کې چې اروپایان لا ددې علومو او فنونو په الفبی باندې نه پوهیدل (۳: ۹).

او دا چې د مسلمانانو دا ټول علوم او فنون د هسپانیې او د قرطبې د ښار له لارې اروپا ته وارد شوي او د اروپایانو د بیدارۍ او د دوی د وخت د علمي ژوند د تجدید زمینه یې برابره کړې ده.

د اسلامي تمدن د تاریخ د تدریس موخې:

د اسلامي تمدن د تاریخ د مضمون په تدریس کې ډېرې ارزښتمنې موخې شتون لري چې مسلمانان د تاریخ په اتو پېړیو (لومړۍ پېړۍ - نهې پېړۍ - اخیر) کې د خپل ویاړلي تاریخ او عظیم الشان تمدن څخه خبروي موږ لاندې یوازې ددې موخو ځینو ته نغوته کوو:

1. د تمدن او اسلامي تمدن د تعریف په باره کې د بېلابېلو نظرونو څېړنه او د مناسب تعریف ټاکنه.

2. د اسلامي تمدن د ځانګړتیاوو استنباط او بیان او له هغه جملې څخه: په توحیدي عبقده باندې ودرېدل، د عالم په موجوداتو کې تعقل او تدبر ته تشویق، د دعوت د استدلال او ښه روش با ارزښته ګڼل، د علم حاصلولو ته اهمیت ورکول، روغتیا او پاکۍ ته پاملرنه، د ستم او غلامۍ په ضد مبارزه، د انسانانو د بهتری او امتیاز د عنوان په توګه د تقوی پېژندل، ددې تمدن شمولیت او عمومیت.

3. د اسلامي تمدن دودې او پرمختګ د دلایلو څېړنه له هغې جملې څخه په اسلامي قلمرو کې د پرمختللي رياضي، طبيعي او انساني علومو موجودیت، په اروپايي ژبو د عربي کتابونو او مخطوطاتو ژباړه او له هغه څخه د اروپايانو ګټه اخیستنه، د پوهنتونونو، مدرسو، کتابتونونو، رصدخانو، درمل جوړولو، دارالترجمو، د څېړنيزو بنسټونو او روغتونونو شتون په دې قلمرو کې (۱۳: ۵۷).
4. د اسلامي تمدن تر ورتګ وړاندې د هسپانيې او اروپا د وضعې پرتله د ورتګ نه د وروسته دورې سره او په دې باره کې د اروپايانو په کړيو خبرو استدلال.
5. هسپانيې ته د اسلامي تمدن د ورتګ (وړود) څېړنه او ددې تمدن د مرکز قرطبي پرتله د نورو اروپايي ښارونو سره.
6. ددې مطلب استنتاج چې مسلمانان د لومړۍ هجري پېړۍ د وروستيو څخه د نهمې هجري پېړۍ تر وروستيو پورې د عظيم اسلامي تمدن درلودونکي وو او دې تمدن په قطعي توګه د اروپا د رنسانس مادي او معنوي اسباب او د اروپايانو د علمي او فني ژوند تجديد مساعد کړي وو.
7. په اروپايي ژبو باندې په علومو او فنونو پورې د اړوندو کتابونو او آثارو د ژباړې معرفي، اروپا ته د مسلمانو څېړونکو تګ راتګ، اسلامي ژبه او فرهنگ، حسنه اخلاق، د اروپايانو سره د مسلمانانو پراخې سياسي اړيکې، اروپايي هېوادونو ته د مسلمانو سوداګرو تګ راتګ د اروپايانو په رنسانس او د علمي او فني ژوند په تجديد باندې د اسلامي تمدن د تاثير د عواملو څخه دي (۱۰: ۹۷).

ددې مضمون درسي پلان:

ددې مضمون درسي پلان هم د تياري او تدريس دوه پړاوونه لري چې لاندې په لنډ ډول څرګندېږي:

1. د تیاري پړاو:

ددې پړاو عمومي موضوعات او اساسي اصول په ټولو مضامینو کې یو شی دي خو هر مضمون د خپلې ساحې او محتوی له مخې ایجابوي چې یو شمېر اختصاصي کارونه د هغه د تیاري په پړاو کې په نظر کې ونیول شي چې دا کارونه د بحث وړ په مضمون کې په لاندې ډول دي:

1. د اسلامي تمدن تاریخ تقریباً د لوړو زده کړو د دورې اختصاصي مضمون دی او محصلان د لومړي ځل لپاره د هغه د محتویاتو او مفرداتو سره آشنا کېږي لذا د هغه مدارس ته دا حتمي ده چې د هغه د مطالبو په توضیح کې د محصلانو د فهم تناسب په نظر کې ونیسي.

2. محصلان دې ذهناً تیاري چې ددې مضمون د تدریس موخه هغو حقایقو ته د دوی متوجه کول دي چې د مسلمانانو په تېر علمي، فني، سیاسي، اقتصادي او ټولنیز ژوند کې یې وجود درلودلی دی او دا چې دا توپیرو ژوند په لږ کې د مسلمانانو تمدن د اروپایانو په بیدارۍ کې څه ډول اغېزه وکړه.

3. ددې مضمون تدریس ایجابوي چې استاد دې د اسلامي تمدن په تاریخ کې پراخ معلومات ولري. د اسلام د سپېڅلي دین د ظهور معاصر تمدنونه دې مطالعه کړي او د اروپایانو، فارسیانو، یونانیانو او د وخت د نورو ملتونو د ژوند د ډول سره دې آشنایي ولري، ټول مواد دې چې کولای شي د اسلامي تمدن سره اړیکه ولري په ښه ډول تحلیل او وپېژندای شي. د اروپایانو په بسیط ژوند او د هغوی د علمي او فني ژوند په تجدید باندې دې د وخت ددې بې بدیلې تمدن د اغېزې د کولو موارد په سمه توګه معرفي کړي او د مدارکو او شواهدو په وړاندې کولو سره دې دا ډول اغېزه کول په اثبات ورسولای شي (۱۵ : ۳۲۶-۳۴۷).

4. استاد بايد د هغه وخت د اسلامي قلمرو د جغرافيه سره پوره آشنائي ولري او هم دې په هسپانيا کې د تېر وخت او د اسلامي تمدن د استقرار د وخت په باره کې کافي معلومات ولري او د اروپايانو د سياسي، ټولنيزو، فرهنگي، علمي او فني کمزوريو جرياناتو څخه دې خبروي.

5. استاد دې د اسلامي تمدن د تاريخ لومړي لاس مراجعو ته کتنه وکړي او يوازې دې ددې مضمون د درسي کتاب په مطالعې باندې بسنه نه کوي.

6. استاد دې په هغه وخت کې د مسلمانانو د ترقۍ په باره کې د ژونديو او مستندو بېلگو يادونه وکړي او د محصلانو سره دې خبرې او بحث وکړي، د بېلگې په ډول د رياضي په علومو، په طبيعي علومو، طب، درمل جوړولو، جراحي، جغرافيه، نجوم، د نورو تمدنونو د کتابونو په تاليف او ژباړه کې د مسلمانانو د ترقۍ موارد او نور موارد.

7. استاد دې د خپلو خبرو د تائيد لپاره په دې باره کې د لوبديځ د ليکلوالانو او د هغوی د اقرار څخه د شاهد په عنوان ځکه واخلي، لکه د ويل دورانت، ګوستاولوبون او نورو آثار.

2. د تدريس پړاو

تمهيد: استاد کولای شي چې د تېر لوست په باره کې څو پوښتنې طرحه کړي او يا په حاضر لوست پورې د يوې مرتبطې موضوع په باره کې د محصلانو نظر وپوښتي او هغوی د لوست د مطالبو فهم ته تيار کړي.

وړاندې کوونډه د تدريس په دې پړاو کې درسي مفردات په ټولګي کې د تختې پرمخ ليکي او بيا د هغه د هرې موضوع په باره کې لنډ توضيحات وړاندې کوي د محصلانو نظر پوښتي او د مناقشې زمينه مساعدوي، استاد د خپل درسي ساعت زياته برخه د درسي مطالبو په توضيح، مباحثې، پوښتې او ځواب باندې صرفوي او د مناسبو

وسايلو او درسي سرچينو څخه استفاده کوي، د ساري په ډول که د لوست سرليک «بيت الح کفة» وي. استاد بايد په لومړي سر کې د بيت الحکمة تحت اللفظي مانا توضيح کړي او وروسته د هغه د ايجاد وخت او موخې بيان کړي او هم دې په اوسني عصر کې د بيت الحکمة بديلوونه وښيي، او دا ټول مطالب دې د محيطي ژونديو بېلگو په وړاندې کولو سره توضيح کړي (۹:۵).

تطبيق او ارزونه تطبيق او ارزونه په بېلابېلو طريقو سره تر سره کېدای شي: د پوښتنو د طرحې له لارې، آزاده مباحثه، گډکار، د کاغذ د ټوټو پرمخ د مطالبو ليکنه، په نقشو کې د ځايونو ښودل، د يوه متمدن ژوند د نمادونو رسمول او نور.

کورنۍ او د لوست پای استاد د لوست مطالب خلاصه کوي او له هغه څخه نتيجه گيري کوي، د هغه بنسټيز ټکي د تختې پرمخ ليکي او بيا د هغه په باره کې کورنۍ دندې (کورني کارونه) محصلانو ته جوتوي او د دوی پاملرنه د راتلونکي ورځني لوست بنسټيزو مطالبو ته هم وراړوي او لوست پای ته رسوي.

تطبيقي نص: ددې لوست تطبيقي نص «د جغرافيه په علم کې د مسلمانانو ترقي» دی، استاد په پيل کې څو پوښتنې مطرحې کوي: موږ ولې د جغرافيه علم ته اړتيا لرو؟ مسلمانان کوم څيز دې ته وهڅول چې دې علم ته زياته پاملرنه وکړي؟ آيا زيات مسافرتونه، د کعبې شريفې لوري ته د لمانځه کول، د بېلابېلو سيمو فتحه د جغرافيه د علم سره ارتباط لري؟ او دا ډول نورې پوښتنې. استاد د ځوابونو تر اورېدلو وروسته د لوست بنسټيز ټکي توضيح، دې علم ته د مسلمانانو د پاملرنې علتونه بيان او د مسلمانو جغرافيه پوهانو څو کتابونه معرفي کوي او د درسي پلان د مراحلو ټول پړاوونه په هغه کې تطبيقوي.

پوښتنې

1. په افغانستان کې د اسلامي تمدن د تاريخ د مضمون د تدريس په اړه معلومات ورکړئ.
2. دا مضمون معمولاً دوې ساحې تر خپلې پاملرنې لاندې نيسي، تاسې دا دواړه ساحې په اختصار توضيح کړئ.
3. هغه موارد چې ثابتوي چې اسلام د ستر بشري تمدن درلودونکی وي ويو ياد کړئ.
4. د اسلامي تمدن تاريخ د کومو مهمو موخو درلودونکی دی؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ.
5. ددې مضمون د تدريس لپاره د تياري د مميزاتو وضاحت ورکړئ.
6. ددې مضمون د لوست د وړاندې کوونې په پړاو کې څه ډول عمل کوو؟ په لنډه توگه يې شرحه کړئ.
7. ددې مضمون په تدريس کې د کومو منابعو او درسي وسايلو څخه استفاده کول گټور واقع کېدای شي؟ يادونه يې وکړئ.
8. د بېلگه ييز تدريس لپاره دې محصلان څو تطبيقي نصوص معرفي کړي.

دوولسم لوست

د سیرت النبی ﷺ د تدریس طریقه

موخې:

1. د سیرت النبی ﷺ د تدوین د پړاوونو بیان او توضیح او د هغه د موخو شرحه.
2. ددې علم د تدریس د بېلابېلو مراحلو او پړاوونو بیان.
3. ددې علم د لوستونو د تدریس او ارزونې د ممیزاتو بیان.

سیرت النبی ﷺ د اسلامي علومو د مضامینو څخه یو مضمون دی چې د شرعياتو په پوهنځیو او د هېواد په دیني مدرسو کې تدریس کېږي او د هېواد د ښوونکو د روزنې په عالی موسسو کې هم د دیني علومو په څانگو کې د یوه ځانګړي مضمون په حدیث باندې تدریس کېږي. د سیرت النبی ﷺ په مضمون کې په جزیره العرب کې د اسلام د سپېڅلي دین د ظهور ټولې مقارنې سیاسي او ټولنیزې قضایاوې تر بحث لاندې نیولې کېږي او د اسلام د نجات ورکونکي دین او د اسلام د جلیل القدر پیغمبر د ځلېدونکي لمر د وړانګو د ظهور نه وروسته د حضرت محم ﷺ د هجرت څخه د مخه او د هغه د هجرت څخه راوړوسته ټولنیزې، سیاسي او نظامي پېښې په تفصیل سره بیانېږي او د هغه په جریان کې د هغه خاتم انبیاء نیکو سجایوو او اخلاقي فضایلو ته ځانګړې پاملرنه اړول کېږي. د سیرت النبی ﷺ د علم تدوین بېلابېل تاریخي پړاوونه وهلي دي او په هر پړاو کې د ملاحظې وړ شمېر مؤلفینو ارزښتمن تألیفات په ځای پرېښودي دي.

د لومړۍ پېړۍ په وروستیو او د دویمې هجري پېړۍ په لومړیو کې عروه ابن زبیر او ابن شهاب زهري د هغه کسانو له جملې څخه دي چې په لومړۍ پېړۍ پورې اړوندې پېښې د دوی په واسطه په لنډه بڼه بیان شوې دي او د ابن اسحاق په کار سره په دې علم کې یو بل پړاو رامنځ ته شوی دی چې په سیرت کې یې د حضرت محمد ﷺ د

رسالت ټوله دوره شامله کړې ده. الواقدي د دريمې هجري پېړۍ په لومړيو کې د غزواتو برخې ته ځانگړې پاملرنه کړې ده او په پنځمه هجري پېړۍ کې د ابوبکر البیهقي په کار سره تعقيب شوې ده، په دې پړاو کې تقريباً په سیرت پورې ټولو اړوندو موضوعاتو ته پاملرنه شوې ده په داسې حال کې چې بغوی او ابن جوزي په ختيځ کې او ابن مقرئ غرناطي او قاضي عياض په لوېديځ کې چې د علم د وتليو مؤلفينو څخه گڼل کېږي ځينو يې ددې علم اړوندو ټولو ساحو ته پاملرنه کړې ده او کله يې هم د هغه د برخو څخه يوه برخه په تفصيل سره بيان کړې ده. په اوسني عصر کې په دې علم کې ډېر ارزښتمن تالیفات شتون لري او ددې تالیفاتو يوه برخه زموږ په ملي ژبو هم ژباړله شوې ده او هر کس کولای شي چې د نبوي فضايلو او اسلامي اخلاقو څخه ددې ډکو خزانو سره آشنایي پيدا کړي.

د سیرت النبي ﷺ د تدريس موخې:

1. د اسلام د سپېڅلي دين د ظهور څخه وړاندې د جزيرة العرب سره د معرفت حصول.
2. تر هجرت د وړاندې او تر هجرت د وروسته پېښو، غزواتو او ټولنيزو، سياسي او نظامي حالاتو سره آشنایي.
3. د ولادت څخه تر رحلت پورې د هغه حضرت ﷺ د ژوند سره معرفت.
4. د اسلام د پيغمبر ﷺ د اخلاقي فضائلو او شخصيت د سجاياوو سره آشنایي.
5. د هغه حضرت ﷺ څخه د صبر او شکیبایي د لوست زده کړه چې څنگه يې د ستونزو د ډولونو، ځورونو او دردونو په مقابل کې له خپل ځانه بنودلي دي.
6. د شجاعت، مقاومت، مېړانې او د مشرکانو او منافقانو عقايدو او اعمالو ته د نه تسليمېدو د لوست زده کول (2:8).

ددې مضمون د لوست پلان:

ددې مضمون په درسي پلان کې هم د نورو مضامینو غوندې د تیاري او تدریس دوه پړاوونه شتون لري:

1. د تیاري پړاو:

په دې پړاو کې د کلي اصولو د رعایت څخه علاوه د سیرت النبی د استاد لپاره ضروري ده چې لاندې ټکي هم مراعات کړي:

1. په جزیره العرب کې د اسلام تر ظهور وړاندې د سیاسي، ټولنیزو او فرهنګي نظامونو سره آشنایي لرل.
2. د هغه حضرت ﷺ د ولادت د دورې څخه تر بعثت، د بعثت د دورې څخه تر هجرت او د هجرت د دورې څخه تر رحلت پورې د اړوندو پېښو سره آشنایي لرل.
3. د اکرم پغمبر ﷺ د اخلاقي فضائلو او په هغوی پورې د اړوندو مواردو سره آشنایي لرل.
4. د بشري توان تر کچې پورې په اخلاقي فضائلو باندې د استاد سمبالیتا (سمبالنټ).
5. په ټولګې کې درسي کتاب ته د مراجعې څخه پرته د ورځني لوست د مطالبو د وړاندې کوونې د توان لرل.
6. د سیرت النبی ﷺ د لومړي لاس د مراجعو سره آشنایي.
7. په اړوندو مواردو کې د نبوي احادیثو د ذکر او توضیح د قدرت لرل.

2. د تدریس پړاو

تمهید: د هر استاد په نوبت سره د نورو مضامینو د لوستونو د تمهید په نسبت د سیرت د هر لوست تمهید لا په زړه پورې او لا ګټور کېدای شي، د پیغمبر ﷺ په

سیرت پورې اړوندې هرې یوې پېښې ته نغوته د یوې ښې انگېزې رامنځ ته کېدونکې کېدای شي.

وړاندې کوونه د تدريس د پروسې په دې قدمه کې اصلاً د لوست جسم او بدنه تقطیع او تشریح کېږي. استاد د لوست د بنسټيزو ټکو په یادولو سره د هر ټکي په توضیح لاس پورې کوي او په هر اساسي ټکي کې د محصلانو نظر اوري او د هغوی پوښتنو ته ځواب ورکوي او د دوی په ورځني ژوند کې د لوست د محتویاتو د عملي تطبیق د څرنگوالي څخه څارنه کوي. د سیرت د مضمون هره موضوع په حقیقت کې د انسان د عملي ژوند لپاره لوست دی، د راسخې عقیدې، د خالق ارادې ته د تسلیمېدلو، فداکارۍ، عدالت، اخلاص، دوستۍ، صداقت، وفادارۍ، امانت دارۍ او ایثار لوست دی. د سیرت د لوست په هره موضوع کې استاد په ډېرې آسانی سره کولای شي چې هغې ته د محصلانو د علمي ژوند سره ارتباط ورکړي.

تطبیق او ارزونه: سیرت په درسي ساعت کې ګټونکي محصل هغه څوک دی چې د لوست محتویات یې په خپل ورځني ژوند کې پلي کړي او د هغه څخه یې پيروي کړې وی، یوازې ځواب ویل او ښه تشریح کول کفایت نه کوي، د سیرت هر لوست د ژوند لوست او د مطلوب شخصیت د جوړولو لوست دی.

کورنۍ دنده او د لوست پایښت: د معمول سره سم د لوست موضوعات خلاصه کوي او د هغه څخه نتیجه ګیري کوي او بیا د همدې لوست د موضوعاتو او یا د راتلونکي لوست په باره کې محصلانو ته مشخصې دندې سپاري او د لوست کار ته د پای ټکی ږدي.

تطبیقي نص: د «بدر غزه» ددې لوست تطبیقي نص دی. د بدر غزا کله او ولې وشوه؟ په غزا کې څه ډول بری د مسلمانانو په برخه شو؟ ددې غزا د جنګي اسیرانو سره د معاملې په برخه کې بېلابېل وړاندیزونه مطرح شول، توضیح دې شي.

دغه کریمه آیت «مَا كَان لِنَبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُشْخِرَ فِي الْأَرْضِ ...» د کوم جلیل القدر صحابي د فکر سره سم نازل شو؟ او نورې پوښتنې.

استاد د ځوابونو تر اورېدلو وروسته د لوست بنسټیز ټکي توضیح او د درسي پلان بېلابېل مراحل او پړاوونه عملي کوي.

پوښتنې

1. د سیرت النبی ﷺ د مضمون په اړه لنډ معلومات وړاندې کړئ.
2. د سیرت د علم د مشهورو مؤلفینو نومونه واخلئ او د هغوی د ارزښتمنو کارونو یادونه وکړئ.
3. د سیرت مضمون کومې اساسي موخې تعقیبوي؟ توضیح یې کړئ.
4. ددې مضمون د تدريس لپاره تیاری د کومو ممیزاتو لرونکی دی؟ په لنډ ډول یې شرحه کړئ.
5. ددې مضمون د تدريس لپاره د کومو وسایلو او درسي منابعو څخه استفاده کول ډېر ګټور دي؟ نومونه یې واخلئ.
6. ددې مضمون په لوستونو کې د محصلانو ارزونه څه ډول صورت نیسي؟ وضاحت ورکړئ.
7. په دې مضمون پورې د څو اړوندو تطبیقي نصوصو وړاندیز وکړئ.

د یار لسم لوست

د عربي ژبې د قرائت د مهارت د تدریس طریقه

موخې:

1. د عربي ژبې د زده کړې د اهمیت توضیح.
2. د نورو ژبېنو مهارتونو په منځ کې د قرائت د مهارت د اهمیت څرگندونه.
3. د عربي ژبې د قرائت د تدریس د درسي پلان عملي تطبیق.

د نړۍ ټول مسلمانان د عربي ژبې په اهمیت باندې پوهیږي، عربي ژبه نه یوازې دا چې د عربي هېوادونو ژبه او د تفاهم وسیله ده بلکې د نړۍ د ټولو مسلمانو هېوادونو د شریکو فرهنگونو ژبه هم ده، هر مسلمان چې په هر ځای کې ژوند کوي، چې په هره ژبه خبرې کوي په هر فرهنگ پورې چې اړه ولري، علی الاقل په ۲۴ ساعتونو کې پنځه واره خپل لمونځونه په عربي ژبه ادا کوي، په عربي ژبه اذان کوي، اقامت وايي، تهلیل، تسبیح، ترویج او ماثوره دعاګانې وايي. کریم قرآن په عربي ژبه قرائت کوي، نبوي احادیث په عربي ژبه وايي. د یوه مسلمان ټولنیز او فرهنگي ژوند د عربي ژبې سره نږدې اړیکه لري. عربي ژبه د قرآن مجید ژبه، د اسلام د پیغمبر ژبه، د صحابه کرامو ژبه، د اسلام د معروفو پېشوايانو او د جنت د اهل ژبه ده.

ځکه نو هر مسلمان ته لازمه ده چې ددې ژبې زده کړې ته ځانګړې پاملرنه وکړي او نور هم د هغې زده کړې ته تشویق کړي.

د عربي ژبې د زده کړې لپاره د هرې بلې ژبې په شان د دریو کفایتونو او توانایی شتون اړین دی:

- 1- ژبني کفايت چې څلور ډوله مهارتونه په کې شامل دي: 1. د اورېدو مهارت (فهم المسموع) 2. د خبرو کولو مهارت (الكلام والمحادثة) 3. د لوستلو مهارت (فهم المقروء) 4. د ليکلو مهارت (الكتابة).

عربي ژبه هم د نورو ډېرو ژبو غوندې د لاندې درې گونو ژبنيو عناصرو درلودونکې ده: الف. آوازونه (الظواهر الصوتية المختلفة) ب. کلمات (المفردات والتعابير) ج. گرامري (پښوييز) ترکيونه (التركيب النحوية).

- 2- ارتباطي کفايت چې د خبرو کولو او ليکلو له لارې د ژبې د اهل سره د اړيکې نيول په کې شامل دي.

- 3- فرهنگي کفايت چې د هغه هېوادونو د فرهنگ او ثقافت په باره کې معلومات په کې شامل دي چې په هغه ژبه باندې خبرې کوي لکه عربي اسلامي ثقافت چې هېڅ وخت هم بايد چې د اسلامي اصولو مخالف نه وي.

موږ په دې لوست کې د عربي ژبې د څلورو مهارتونو څخه يوازې د قرائت مهارت ټاکلی دی، ولې بايد له ياده يې ونه باسو چې د عربي ژبې په هر درسي ساعت کې ټولو مهارتونو ته يو ډول پاملرنه کېږي ځيني وخت کېدای شي چې يو درسي ساعت زياتره د څلورگونو مهارتونو څخه يوه مهارت ته ځانگړی شي لکه چې موږ به په دې لوست کې يوازې د عربي ژبې د يوه متن د قرائت او لوستلو د مهارت د پياوړتيا څخه بحث وکړو.

د عربي ژبې د قرائت اهميت:

د عربي ژبې د متن قرائت او سم ويل د بلې هرې ژبې غوندې د زيات اهميت درلودونکي دي، که موږ کريم قرآن قرائت کړو او په هغه کې نحوي، صرفي او تجويدي قواعدو ته پاملرنه ونه کړو کېدای شي چې په ځينو کريمه آيتونو کې زموږ کار يوه کفر آميز امر ته وغزيرې او دا امر حتی د ضم په تغيير سره په نصب

هم واقع کېدای شي. او په ورځینو مکالماتو کې هم د مخاطب لپاره د اصلي مانا د سوء فهم او د وسواس په رامنځ ته کېدو پای ته رسېدلای شي ځکه نو د عربي ژبې هر مبتدي او محصل ته لازمه ده چې د یوه عربي نص د تلفظ او قرائت په وخت کې د کلماتو د اخېر اعراب په سمه توګه مراعات کړي، تنوین، تشدید، شمسي «ال» او قمری «ال» او د عربي نور صوتي ظواهر د قواعدو سره سم تلفظ کړي. په اړوندو مخارجو کې د توریو ادا او د توریو د متضاده صفاتو رعایت (استعلاء او استفال، جهر او همس او... او...) او د توریو غیر متضاده صفاتو (تکریر، صغیر او... او...) فوق العاده اهمیت لري. د عربي نص په قرائت کې د تجویدي، صرفي او نحوي قواعدو په نظر کې نیول ضروري امر ګڼل کیږي، څوک چې په دې قواعدو نه پوهیږي په حقیقت کې به هیڅ وخت هم د یوه عربي متن په قرائت باندې قادر نشي.

او د تجوید د علم د مهمو موخو څخه د عربي ژبې نحوه او د یوه عربي متن لوستل او سم قرائت دی.

د عربي ژبې د قرائت زده کړه هغه وخت ګټوره ده چې تر هغې مخکې د عربي ژبې د تجویدي، صرفي او نحوي قواعدو په باره کې نسبي معلومات ولرو.

ددې مضمون درسي پلان:

1. د تیاري پړاو:

د عربي ژبې د مدارس لپاره د کلي اصولو د رعایت څخه علاوه، اړینه ده چې لاندې ټکو ته هم پاملرنه ولري:

1. مدارس دې د عربي توریو په تلفظ باندې د هغه د اړوندو مخارجو څخه قادر وي.

2. مدارس دې د توريو متضاده صفات او غير متضاد صفات د يوه عربي متن په تلفظ او قرائت کې تطبيق کړای شي.
3. مدارس دې د عربي ژبې د صرفي او نحوي قواعدو سره پوره آشنایي ولري.
4. مدارس دې د عربي د قرائت په مهارت پورې د اړوندو پوښتناتو (تمرینونو) او تدريباتو په باره کې کافي معلومات او تجارب ولري.
5. مدارس دې د عربي د قرائت د مهارت د پیاوړتیا کافي وسایل له ځانه سره ولري (14 : ب-ف).

2. د تدريس پړاو:

تمهید: استاد کولای شي چې د عربي ژبې د يوه جالب متن په قرائت سره د محصلانو پاملرنه خپل ځان او د نظر وړ لوست ته جلب کړي، هغه په دې پړاو کې د پوښتنو د طرحه کولو، د لوست په موضوع پورې د يوې مرتبطې حادثې د یادولو او نورو مسائلو څخه هم ګټه اخیستلای شي.

وړاندې کوونه: استاد یو محصل مکلفوي ترڅو هغه متن چې د عربي په درسي کتاب کې وجود لري په لوړ آواز سره قرائت کړي.
اقرأ مايلي ثم اختر الجواب الصحيح:

بيا استاد د لاندې پوښتنو په طرحه کولو سره نور محصلان هم سهيموي:

1. الفكرة الرئيسية من الفقرة الاولى: الف ... ب ... ج ... د
2. أهم علم أخذه الأربيون عن المسلمين: الف ... ب ... ج ... د
3. افضل عنوان لما قرأته هو: الف ... ب ... ج ... د

بيا استاد د کتاب يو بل متن په دې ډول معرفي کوي:

اقرأ مايلي ثم اجب بنعم (√) او لا (X).

او د هغه متن لاندې موجودې تشې د محصلانو په واسطه ډکوي.

کېدای شي چې د لوست په وړاندې کونه کې لومړې استاد مربوط متن قرائت کړي او وروسته له هغه محصلان په قرائت او په هغه پورې د اړوندو فعالیتونو په اجرا کولو مؤظف کړي. استاد په سم قرائت پورې اړوند قواعد چې د عربي په درسي کتاب کې یې یادونه شوې ده یو یو تشریح کوي او د هغوی موارد په متن کې وربښي.

تطبیق او ارزونه: محصلانو د ښې ارزونې لپاره، د دوی په وسیله د بېلابېلو متونو قرائت د ځانګړې اهمیت درلودونکی دی. استاد د محصل د قرائت د جریان څخه د توریو د تلفظ د رعایت څرنګوالی، د اړوندو صفاتو سره د توریو ادا، د إعراب د قواعدو رعایت، د صرف بناء او منع، د عین ثلاثي مجردو افعالو د کلمې د حرکت رعایت، د سل ګونو نحوي عواملو د عمل د اظهار رعایت او په قرائت پورې مرتبط نور تجویدي، صرفي او نحوي قواعد په دقیقه توګه محاسبه او ارزوي او استاد د هر محصل د قرائت د دقیقې محاسبې لپاره کولای شي چې د مخکې څخه د تهیه شوي چک لیست څخه هم استفاده وکړي.

کورنی کار او د لوست پای: استاد د قرائت د لوست اساسي ټکي خلاصه او نتیجه ګیري کوي او محصلانو ته کورنی دندې ټاکي، کورنی دندې کولای شي چې د کریم قرآن د یوه سورت قرائت او تلاوت او یا د څو نوي حدیثونو قرائت وي او هم له درسي کتاب، مجلې، ورځپاڼې، د تلویزیون د سکرین او یا کمپیوټر څخه د یوه معین متن قرائت وي. محصلان دې تشویق شي چې خپل قرائت په یوه پټۍ باندې ثبت کړي او دویم ځلي یې واورې او خطا ګانې په وروستیو نوبتونو کې سمې (اصلاح) کړي.

تطبیقي نص: که زموږ ددې لوست تطبیقي نص د «هجرة العقول» تر سرلیک لاندې وي بیا نو محصلان واداروو چې په څه ډول د قرائت د مهارت د تدریس بېلابېل مراحل او پړاوونه په هغه کې عملي کوي. د لوست د متن د قرائت څخه وروسته لاندې پوښتنې مطرحې کېدای شي:

- ضع علامه (✓) او (X) ثم صحح الخطاء.
- إقرأ الجمل والعبارات التالية ثم
- أجب باختصار عمايلي.
- اجعل الا فعال التالية مزيدة.
- تبادل الاسئلة والاجوبة مع زميلك.
- قم مع فريق من زملائك بمناقشة أهم الاسباب التي تؤدي الى هجرة العلماء المسلمين و خاصر الا فغانيين الى الغرب.
- أعد قراءة النص «هجرة العقول».

پوښتنې

1. د يوه مسلمان فرد لپاره د عربي ژبې د زده کړې د اهميت په باره کې په څه پوهيږئ؟ توضيح ورکړئ.
2. د نورو ژبينو مهارتونو په منځ کې د يوه عربي متن د سم قرائت اهميت جوت کړئ او د هغه لپاره د څو بېلگو يادونه وکړئ.
3. د عربي ژبې د ډېر ښه فهم لپاره د کومو کفايتونو شتوالی اړين دی؟ وضاحت ورکړئ.
4. د عربي ژبې د قرائت استاد بايد په کومو علومو او ساحو کې پوره ورود ولري؟ يوازې نومونه يې واخلئ.
5. د محصلانو د ډېرې ښې ارزونې لپاره د کومو ټکو د چک ليست شتوالی اړين امر دی؟ دا ټکي په يوه چک ليست کې ځای پر ځای کړئ.
6. په يوه منطقي نص کې د قرائت د مهارت د پياوړتيا لپاره کومې پوښتنې طرحه کېدای شي؟ توضيح ورکړئ.
7. تر راتلونکي لوست پورې يو لنډ سورت او يوه په زړه پورې کيسه قرائت او په پټۍ کې ثبت کړئ.

څوارلسم لوست

د عربي ژبې د اورېدلو او په هغه باندې د تکلم د کولو د مهارت د تدريس طريقه

موخې:

1. د عربي ژبې د اورېدلو او په هغه د تکلم د کولو د مهارتونو د پياوړتيا د اهميت بيان.
2. ددې دوو مهارتونو د پياوړتيا د درسي پلان د مراحلو او پړاوونو بيان او شرحه.
3. د يوه تطبيقي نص معرفي او د هغه عملي تدريس.

څرنگه چې په مخکيني لوست کې د ژبې د هغه څلورو مهارتونو (د قرائت مهارت، د اورېدلو مهارت، د خبرو کولو مهارت او د ليکلو د مهارت) څخه خبرې منځ ته راغلې چې دا مهارتونه د يوې ژبې د کامل فهم او سمې زده کړې لپاره حتمي گڼل کېږي او په هماغه لوست کې د عربي متن د قرائت مهارت تر بحث لاندې ونيول شو. په اوسني لوست کې غواړو چې د عربي ژبې د دوو نورو مهارتونو (اورېدل او خبرې کول) په باره کې لنډ بحث ولرو:

د اورېدلو او تکلم د مهارت اهميت:

د اورېدلو او د تکلم کولو مهارت هم د قرائت د مهارت په شان د ځانگړي اهميت درلودونکي دي چې ددې دوو مهارتونو د لرلو څخه پرته نشو کولای ادعا وکړو چې په عربي ژبه پوهېږو. کله چې موږ يو ويي (کلمه)، جمله، پاراگراف او يا يوه اوږده بيانيه اورو او د هغې ماناوې، مفاهيم او محتوی نشو درکولای په حقيقت کې ددې ژبې په 1/4 برخه باندې په قطعي توگه نه پوهېږو. د يوې ژبې د زده کړې څلورمه برخه په هغه ژبې پورې د يوه اړوند مسموع د ماناوو او مفاهيمو په درک کې نغښتې (پټه) ده، که موږ وکولای شو چې يو عربي متن وليکو او يو عربي نص په سمه توگه قرائت

او کتابت کړای شو خو د یوه عربي کلام د اورېدلو څخه موږ ته مسموع فهم حاصل نشي نو بیا پردې موږ په دې ژبه باندې په پوره ډول نه پوهیږو او د مسموع فهم د مهارت لپاره باید چې کونښن وکړو.

په یوه ژبه باندې د تکلم کولو او خبرې کولو حالت هم همداشان دی. که موږ ټول ژبني مهارتونه د ځان سره ولرو خو کله یا کوم وخت چې اړتیا شي او د یوه عرب سره د مطلب حل ونه شو کولای خپل ما فی الضمیر نورو ته بیان نه شو کړای په حقیقت کې د عربي ژبې په $\frac{1}{4}$ برخه باندې نه یو پوهېدلی. خبرې کول ډېر زیات مهم مهارت او د عربي ژبې یوه ډېره ارزښتمنه برخه جوړوي، او ددې دوو مهارتونو د تدریس یوه مهمه موخه داده چې موږ د نورو خبرې په سمه توګه درک کړو او د اړتیا په وخت کې خپل ذهني مطالب د نورو سره شریک کړو.

ددې دوو مهارتونو درسي پلان:

ددې دوو مهارتونو درسي پلان هم د هر مضمون د تدریس د درسي پلان غوندې د دوو پړاوونو درلودونکی دی چې لاندې په لنډيز سره بیانېږي:

1. د تیاري پړاو:

په دې پړاو کې د عربي د مضمون د استاد لپاره د لاندې کفایتونو او تواناییو موجودیت اړین دی:

1. استاد دې د تجویدي، صرفي او نحوي قواعدو سره پوره آشنایي ولري.
2. استاد دې د رادیو، تلویزیون، پټیو او نورر سمعي وسایلو د اورېدو له لارې د عربي ژبې د اورېدو مهارت پیاوړی کړی وي.
3. استاد دې په دې قادر وي چې په دې ژبه کې په یو شمېر معروفو عامي اصطلاحاتو باندې وپوهیږي.
4. استاد دې په آسانۍ سره وکولای شي چې د نورو سره په عربي ژبه صحبت وکړي.

5. استاد دې په وسيع ډول په خپل ذهن کې د کلماتو او لغاتو پانگه ولري.
6. استاد دې عصري سمعي او بصري وسايل په واک کې ولري.
7. استاد دې د اړتياوړ عربي سيندونه په ټولگي کې ولري.

2. د تدريس پړاو:

تمهيد: د انگېزې د رامنځ ته کولو او د لوست د مطالبو لپاره د محصلانو د تيارولو په غرض د پوښتنو د طرحه کولو، د يوې مناسبې واقعي د بيانولو، د يوې صوتي پټۍ د اورولو او نورو څخه استفاده کېدای شي.

وړاندې کوونه: په دې پړاو کې استاد د لوست اصلي نص په لوړ آواز قرائت کوي او محصلان د هغه دقيقو اورېدلو ته را دعوتوي، په پای کې د نص په اړه بېلابېلې پوښتنې طرحه او د هغوی د فهم المسموع د مهارت څرنگوالی اندازه کوي. او کېدای شي چې د ټيپ ريکارډر له لارې يوه صوتي پټۍ او يا د ويډيو او پروجکتور له لارې يو صوتي او تصويري مطلب واورول او يا منعکس شي او بيا دې د هغه په ارتباط معینې پوښتنې مطرحې شي. د خبرو کولو د مهارت د پياوړتيا لپاره محصلانو ته دنده ورکوله کېږي چې د يوې مشخصې موضوع په باره کې يو د بل سره مناقشه او مباحثه وکړي. او هم دې د لوست په پای کې د قرائت شوي نص او يا وړاندې شوي فلم څخه استنتاجي لنډې پوښتنې مطرحې شي، د نمونې په ډول لاندې، پوښتنې مطرحې کېدای شي:

- تبادل الاسئلة والاجوبقمع زميلک.
- ايما افضل و لماذا؟
- قارن بين
- ماذا تفعل فى المواقف التالية؟
- ناقش مع فريق من زملائك حول
- اسمع الاخبار عن طريق اذاعة نداء الاسلام من مكة المكرمة كل مساء.

تطبيق او ارزونه: ددې دوو مهارتونو د ارزونې لپاره يوه تر ټولو ښه طريقه د يوې صوتي او تصويري پټۍ څخه د يوه مطلب اورېدلو ته د محصلانو دعوت دی چې د هغه په پای کې مشخصې پوښتنې مطرحې او له هغوی څخه مناسب ځوابونه غواړي، بله طريقه مناقشې، پوښتنې، ځواب او د يوې ځانگړې موضوع شرحې ته د محصلانو دعوتول دي.

کورنی کار او د لوست پای: په دې قدمه کې استاد ددې دوو مهارتونو اساسي ټکي راټولوي او نتيجه گيري کوي او ددې دوو مهارتونو د پياوړتيا لپاره محصلانو ته کورنۍ دندې مشخصوي، کورنۍ دندې د معروفې راډيو يا تلویزیون لکه دبي بي سي راډيو د عربي پروگرام، الجزیرې او نورو عربي راډیوگانو او تلویزیونونو په اورېدو سره خلاصه کېدای شي او دا چې په کور او نورو مناسبو ځایونو کې د هغه کسانو سره چې په دې ژبه پوهیږي په عربي ژبه صحبت وکړي، او دا ډول نورې دندې.

تطبيقي نص: زموږ ددې لوست تطبيقي نص «الماء اصل الحياة وسرها» دی په دې نص کې یو تن محصل د اورېدلو او تکلم کولو د مهارت د تدريس بېلابېل مراحل او پړاوونه رعیتوي او ددې دوو مهارتونو د پياوړتيا لپاره لاندې پوښتنې مطرحې کوي:

- رَتَبَ الافكار التالية حَسَبَ ورودها في النص.
- أَجَبَ باختصار عما يلي.
- هَاتِ من النص ما يُطلبُ منك.
- تبادَلِ الحديث مع زملائك عن مصادر المياه الآتية .
- هَاتِ مصادرَ الافعال التالية.
- ما معنى العبارات التالية؟ (إِسْتَعَنَ بِالْمُعْجَمِ إِنْ ارْتَدَّ).

پوښتنې

1. په يوه ژبه کې د اورېدلو او تکلم کولو د مهارتونو د پياوړتيا د اهميت په باره کې څه پوهيږئ؟ په لنډيز سره يې بيان کړئ.
2. ددې دوو مهارتونو د ډېر ښه تدريس لپاره د عربي ژبې د استاد لپاره کوم کفايتونه او توانايي اړينې دي؟ نومونه يې واخلئ.
3. د عربي ژبې ددې دوو مهارتونو د پياوړتيا لپاره د کومو سمعي او بصري وسايلو شتوالی ګټور دی؟ وضاحت ورکړئ.
4. که چېرې تاسې په يوه داسې ځای کې ژوند کوئ چې پر مختليو وسايلو ته لاسرسی وجود ونه لري نو بيا د عربي ژبې دغه دوه مهارتونه څنګه پياوړي کوئ؟ په موضوع باندې په پاملرنې سره مناقشه وکړئ.
5. د راډيو د عربي پروګرامونو اورېدل چې هغه ته لاسرسی تقريباً په هر ځای کې ممکن دی تر کوم بريډ پورې ددې ژبې په پياوړتيا کې ګټور واقع کېدای شي؟ شرحه يې کړئ.
6. که چېرته په دې لوست کې هم د يوه چک ليست څخه استفاده کېدای شي نو بيا يې يوه نمونه ترتيب کړئ.
7. په يوه تطبيقي نص کې د اورېدلو او تکلم کولو د مهارتونو د پياوړتيا لپاره د کومو پوښتنو څخه ګټه اخيستله کېدای شي؟ ددې دوو مهارتونو په پياوړتيا پورې اړوند افعال په يوه بېله پاڼه کې ليست کړئ.
8. بهرني خبرونه هره شپه د عربي راډيوګانو يا تلويزيونونو څخه واورئ او د هغه لنډيز بيا سبا ته په ټولګي کې په عربي ژبه ووايست.

پنځلسم لوست

د عربي ژبې د لیکلو د مهارت د تدریس طریقه

موخې:

1. د عربي ژبې د لیکلو د مهارت د پیاوړتیا د اهمیت د مواردو وړاندې کوونه.
2. ددې ژبني مهارت د تدریس د مراحلو او پړاوونو شرحه.
3. په یوه تطبیقي نص کې د یوه درسي پلان د عملي کولو لپاره د زمينې برابرول

د لیکلو مهارت هم د نورو دریو ژبنيو مهارتونو غوندې فوق العاده اهمیت لري او له هغه څخه پرته په یوه ژبه کې ورود او په هغې باندې تسلط نشي کامل کېدای، که موږ په عربي ژبه خبرې وکړای شو، د نورو خبرې درک کړای شو او هم یو عربي متن د هغه د تجویدی، صرفي او نحوي قواعدو په رعایت سره ولوستلای شو خو په ژبه څه ونشو لیکلای، د نورو خبرې یادښت نشو کړای او د یو چا سره هیڅ ډول د ضرورت وړلیکلی ارتباط ټینګ نه کړای شو په حقیقت کې بیا هم ددې ژبې په $\frac{1}{4}$ برخه باندې نه پوهېږو او په دې ژبه باندې یو مسلط شخص نه گڼل کېږو، ځکه نو اړینه ده چې د نورو ژبنيو مهارتونو په څنګ کې ددې ژبې د لیکلو او کتابت مهارت هم په خپل ځان کې پیاوړی کړو، او شاید چې په یوه ژبه باندې د پوهېدو یوه مهمه موخه په هغه ژبه باندې د لیکلو د قدرت حصول دی تر څو له دې لارې خپلې ډېرې اړینې چارې په آسانی سره تر سره کړای شو.

1. د تیاري پړاو:

په دې پړاو کې د عربي ژبې د استاد لپاره د عمومي چارو د تر سره کولو د کلي اصولو د رعایت د توان د شتوالي څخه علاوه لازمه ده چې لاندې کفایتونه او توانايي هم د ځان سره ولري:

1. استاد دې د تجویدی، صرفي او نحوي قواعدو سره پوره آشنایي ولري.

2. استاد دې د پرله پسې ليکلو او کتابت له لارې دا ژبنی مهارت ښه پياوړی کړی وي.
3. استاد دې د املايي او انشايي اصولو په رعايت باندې قادر وي.
4. استاد دې د ترقيم او تنقيط د اصولو په رعايت قادر وي.
5. استاد دې په آسانۍ سره وکولای شي چې يو مضمون او مطلوب په عربي ژبه وليکلای شي.
6. استاد دې په آسانۍ سره وکولای شي چې د يوه راپور جريان فی البدیة په عربي تهيه او وليکي.
7. استاد دې په آسانۍ سره وکړای شي چې د خپلې تحصيلی څانگې سره د نېردي مضمون لوستونه په عربي چمتو او وليکي.

2. د تدريس پړاو:

تمهيد: د تدريس دا پړاو د يوه په زړه پورې مطلب په ليکلو، د يوې پوښتنې په طرحه کولو، د لوست په موضوع پورې د يوې اړوندې خاطرې په ويلو او نورو سره پيل کېدای شي.

وړاندې کوونه: په دې پړاو کې استاد د اړوند لوست نص د تختې پرمخ ليکي او له محصلانو څخه غواړي چې هغه په خپلو کتابچو کې د نسخې په شان وليکي، او يا دې هم استاد د غونډولو په ترتيب نص تلفظ او محصلان دې د هغه د ليکلو اقدام وکړي وورسته دې استاد د محصلانو ليکنې په نمونه يي ډول وگوري او د هغوی املايي، انشايي او تنقيطي غلطۍ دې د تختې پرمخ وښيي، وروسته په لاندې نص کې د ساري په ډول لاندې دندې سپارل کېدای شي:

الف- اكتب كلمة واحدة تُعبر عن كل مجموعة من الكلمات:

1. صداع - زكام - ألم - حمى ...

2. کهربا - وقود - نطف - بخار

3.

ب- اُکمل بوضع المقابل للكلمة التي تحتها خط:

1. هل الترويح حرام لا هو

2. الاسلام لا يدعو الى الحرب إنه يدعو الى

3.

ج- اُكْتَبِ الفعل الصحيح مما بين القوسين:

1. يا أبنائي لن... غدا الى الحفل. (تذهبا- تذهبون - تذهبوا).

2. يا طالبة... هذا الكتاب. (تناول - تناولت - تناولى).

3.

استاد د محصلانو دا ډول فعالیتونه له نیردې څخه څاري او د هغوی د غلطیو په تصحیح کولو لاس پورې کوي.

تطبیق او ارزونه: ددې مهارت ارزونه په بېلابېلو لارو او طریقو سره چې ددې مهارت سره مستقیم ارتباط وښيي اجرا کېدای شي، د ساري په ډول په فعلي درسي ساعت کې په لیکلو پورې د اړوندو فعالیتونو د کلماتو، غونډلو او پاراګرافونو وړاندې کوونه او د محصلانو په واسطه د هغوی لیکل، د رنځورۍ د یوې رقې، دعوت د کارت، اطلاعي، رسمي مکتوب، کیسې او نورو لیکل د دوی په واسطه.

کورنی کار او دلوست پای: استاد د لوست د مطالبو څخه عمومي نتیجه گيري

کوي او وروسته د هغوی کورنۍ دندې مشخصې کوي، دندې کېدای شي چې د درسي کتاب یوه برخه، لنډې مقالې، د یوه راپور چمتو کول او لیکنه، د څو مهمو خبرونو ژباړه او لیکنه او نور موضوعات وي.

تطبیقي نص: که زموږ ددې لوست تطبیقي نص «العلاقة بين الآباء والابناء» وي، په دې نص کې دې د تدریس بېلابېل مراحل او پړاوونه د محصلانو د یوه تن او یا زیاتو کسانو له لوریه تطبیق شي او ددې نص په پای کې لاندې دندې مطرحې کېدای شي (14: 289 - 298):

- رتّب الافکار التالية حسب ورودها في النص.
- الجُموعُ التي تحتها خطٌ وردتْ في النص، هاتِ مفردَ كلِّ منها واكتبه في الفراغ.
- إملأ الفراغ بما هو مناسب.
- اكتب في دفترک موضوعاً بعنوان «العلاقة بين الآباء والابناء» فيما لا يقلُّ عن 250 كلمةً.

پوښتنې

1. د عربي ژبې د لیکلو د مهارت د پیاوړتیا اهمیت په لنډ ډول بیان کړئ.
2. د لیکلو د مهارت د ډېر ښه تدریس لپاره باید چې د عربي د مضمون استاد د کومو کفایتونو او تواناییو درلودونکی وي؟ په لنډ ډول یې یادونه وکړئ.
3. ددې ژیني مهارت د پیاوړتیا د لارو په باره کې په ټولګي کې خبرې او بحث وکړئ.
4. د کومو زمینو شتوالی به موږ دې ته وهڅوي چې په عربي ژبه زیاتې لیکنې وکړو؟ په دې برخه کې خپل یادښت د خپلو ټولګیوالو سره شریک کړئ.
5. په یوه تطبیقي نص کې د لیکلو د مهارت د پیاوړتیا لپاره کومې دندې مشخصې کېدای شي. لنډ وضاحت یې وکړئ.

شپارسم لوست

د ادیانو د پېژندنې د تدريس طريقه

موخې:

1. د ادیانو د پېژندنې د مضمون د تدريس د موخو توضيح.
2. ددې مضمون د تدريس د مراحلو او پړاوونو توضيح.
3. په يوه تطبيقي نص کې د درسي پلان عملي کول.

د ادیانو د پېژندنې مضمون يا د ادیانو تاريخ او مقارنه يو له هغو مهمو مضامينو څخه دی چې د اسلامي هېوادونو د اکثرو پوهنتونونو د شرعياتو د پوهنځيو په درسي نصاب کې شامل دی او زموږ په گران هېواد افغانستان کې هم د هغه تدريس ته د اسلامي علومو په اکاډميکو بنسټونو کې ځای ورکړل شوی دی، له هغې جملې څخه دا مضمون د هېواد د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو د ديني علومو د څانگې په درسي نصاب کې هم شامل دی او د هغه د تدريس لپاره مستقل درسي کتاب تأليف شوی دی.

ددې مضمون د تدريس موخې:

د ادیانو د پېژندنې د مضمون تدريس مهمې موخې تعقيبيو چې د هغوی يوه شمېر ته لاندې نغوته کېږي:

1. ددې مضمون د تدريس له لارې محصل د ادیانو د مشهورو تصنيف بنديو لکه سماوي او وضعي ادیان، ژوندي او متروک ادیان او د ادیانو د نورو وېشونو سره آشنایي پيدا کوي.

۲. ددې مضمون د تدريس له لارې محصل قادر کېږي چې د نړۍ د ژونديو او معروفو ادیانو اعتقادی اصول، عبادات، شخصي احوال، معاملات، مالي نظام، جزايي نظام او نور نظامونه وپېژني.

3. ددې مضمون د تدريس له لارې محصل فرصت پيدا کوي چې د نړۍ ستر اديان يو د بل سره پرتله او مقارنه کړي او په پايله کې د اسلام د سپېڅلي دين په اصولو او حقانيت لکه څنگه چې مخکې يې باور درلود باوريې لا هم ډېر قوي او مستحکم کيږي.

4. کله چې يو محصل د نړۍ ټول معروف اديان يو د بل سره پرتله کوي په ښه توگه پوهيږي چې د اسلام د سپېڅلي دين د معاندينو اعتراضات په استدلال او ښه طريقه رد کړي او په مقابل کې د هغوی د اديانو بې بنسټوب او بطلان په مستدل ډول وړاندې کړي.

5. ددې مضمون د تدريس له لارې محصل په دې پوهيږي چې کوم اديان په کومه وچه، هېواد او يا ښار کې زيات پيروان لري، کوم دين د پراختيا په حال کې دی او کوم د متروک کېدو په حال کې دی.

6. محصل د نويو کلامي قضايو او لکه ديني کثرت گرايي (ديني پلورالېزم)، د اديانو د تقابل، دين ستيزۍ، د تنصير او تبشير د نويو طريقو او نورو قضايو سره ډېره آشنائي پيدا کوي او د اسلام د سپېڅلي دين د اعتقاداتو او ارزښتونو څخه د دفاع لپاره لاس ته راوړي.

ددې مضمون درسي پلان:

ددې مضمون درسي پلان هم د بل هر مضمون د درسي پلان غونډې د تياري او تدريس دوه پړاوونه لري چې لاندې په لنډيز سره بيانېږي:

1. د تياري پړاو:

په دې پړاو کې بايد د اديانو د پيژندنې او مقارنې د مضمون استاد د تدريس د عمومي او کلي مهارتونو د لرلو څخه علاوه لاندې قابليتونه او کفايتونه هم د ځان سره ولري:

1. ددې مضمون استاد بايد په اسلامي علومو په تېره بيا د عقايدو په علم، کلامي فرق، اسلامي فلسفې او منطق باندې کامل ورود ولري.

2. ددې مضمون استاد دې د هر دين د ظهور د څرنگوالي، پراختيا، اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، عقوباتو، فعلي وضعي، پيروانو، د نفوذ د سيمو او نورو مربوطو مسائلو په برخه کې کافي معلومات ولري.

3. د مضمون استاد دې د نړۍ ټول ژوندي او معروف اديان د مطروحه موضوعاتو سره په رابطه کې په دويمه شمېره کې يو د بل سره په پرتله ييز ډول مطالعه کړي وي.

4. د مضمون استاد دې قادر وي چې ددې پرتله ييزې مطالعې په پايله کې د نړۍ په نورو معروفو اديانو باندې د اسلام د سپېڅلي دين حقانيت، برتري او تفوق په مستدل ډول سره وښيي.

2. د تدريس پړاو:

تمهيد: د هر دين د ظهور، نفوذ، پيروانو، سيمو، فعلي وضعي د څرنگوالي په باره کې د پوښتنو طرحه کول د انگېزې د رامنځ ته کېدو باعث کېدای شي، د يوې ديني حادثې، کيسې او نورو مربوطو موضوعاتو څخه يادونه هم د لوست مطالبو ته د محصلانو د پاملرنې د اړولو سبب ګرځي.

وړاندې کوونه: د تدريس په دې پړاو کې د لوست اساسي مطالب او عمده ټکي د استاد له خوا لنډ تشرېح کېږي او د هغه په باره کې متعددې پوښتنې طرحه کېږي او محصلان په دې باره کې مناقشې او مباحثې ته دعوت کېږي، له ياده بايد ونه ايستل شي چې ددې مضمون تدريس زياتو خبرو او بحث ته اړتيا لري، په دې مضمون کې استدلال بايد چې د علمي، فلسفي، منطقي، او کلامي اصولو پر بنسټ ولاړ وي او محصلان داسې تصور وکړي چې په يوه داسې هېواد کې ژوند کوي چې د بېلابېلو اديانو پيروان لري او هره ورځ د يوه دين د پيروانو سره په خبرو اترو لاس پورې

کوي او په دې خبرو کې بايد چې د تاوتریخوالي او عصبانیت څخه کاروا نه خيستل شي بلکې د نورو اديانو پيروان دې د برهان او حجت په وړاندې کولو سره قانع کړای شي او بايد چې د حکمت او نېکې طريقې له لارې هغوی د پروردگار سبيل ته دعوت کړي، ددې مضمون د درسي ساعت ستره برخه د مطالبو په شرحه او توضیح، خبرو او بحث، پوښتنې او ځواب، استدلال او قانع کولو باندې تيریږي. په پای کې د مضمون استاد د لوست اساسي مطالب يو ځل بيا جمع بندي کوي او د محصلانو پاملرنه هغه ته را اړوي.

تطبيق او ارزونه: په دې پړاو کې استاد د پوښتنو په طرحه کولو، د بحث انگېزه موضوعاتو په باره کې د محصلانو څخه د وضاحت په غوښتلو، د دوو اديانو د پيروانو په نقش کې د دوو تنو يا دوو گروپونو په منځ کې په خبرواترو او په نورو طريقو سره د محصلانو ارزونه پای ته رسوي.

کورنی کار او د لوست پای: استاد د محصلانو انفرادي يا گروپي کورنۍ دندې معینوي او د اړوندو مطالبو څخه په لنډې نتیجه گیری سره لوست پای ته رسوي.

تطبيقي نص: که ددې لوست تطبيقي نص «د وضعي اديانو سره د اسلام د سپېڅلي دين د مقارنې د لزوم عدم» وي يو تن محصل د نورو په همکارۍ د تدريس ټول مراحل او پړاوونه په دې نص کې تطبیقوي او د لوست اساسي موضوعات شرحه او په لنډ ډول توضیح کوي (16: 137).

پوښتنې

1. زموږ په هېواد افغانستان کې د اديانو د پېژندنې او مقارنې د تدريس وضعه او څرنگوالی توضيح کړئ.
2. موږ ولې دغه مضمون د هېواد د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو د ديني علومو د څانگې د درسي نصاب جز گرځولی دی؟ وضاحت ورکړئ.
3. ددې مضمون د تدريس موخې په لنډه توگه بيان کړئ.
4. ددې مضمون د تدريس مراحل او پړاوونه په يوه بېلگه ييز لوست کې عملي کړئ.
5. ددې مضمون استاد بايد کوم قابليتونه او کفايتونه ولري؟ په لنډو يې يادونه وکړئ.
6. ددې مضمون مطالب ولې زيات پوښتنې او ځواب او خبرو او بحث ته ضرورت لري؟ په موضوع باندې په مستدل ډول مناقشه وکړئ.
7. ددې لوست تطبيقي نص څنگه توضيح کولای شئ؟ د هغه د بارزو ټکو يادونه وکړئ.

اووه لسم لوست

د منطق د تدریس طریقه

موخې:

1. محصلان دې د منطق د تدریس اهمیت او موخې شرحه کړای شي.
2. محصلان دې د منطق د استاد د اړتیاوړ قابلیتونه وشمېر لای شي.
3. محصلان دې د درسي پلان مراحل په یوه تطبیقي نص کې عملي کړای شي.

منطق په فکر کې د خطا څخه د ذهن د صیانت ډاډمنه وسیله ده او ددې علم د اصولو او قواعدو په رعایت سره ددې زمینه مساعدده کېږي ترڅو د معلومو چارو د تنظیم او ترتیب له لارې د هغه امر درکولو ته چې تر اوسه مجهول دی لاره پیدا کړو، منطق د سم فکر کولو قانونمنده آله او معتبر ابزار دی، ددې آلې او ابزار په کارول زموږ سره د قضایاوو او تعریفو د تشکیل لپاره د سمو الفاظو په فهم او ټاکنه کې مرسته کوي او وروسته له هغه د یوه قبول وړ قیاس او حجت د تشکیل لپاره زموږ سره د قضایاوو په فهم او انتخاب کې کمک کوي.

د منطق اهمیت او د تدریس موخې:

1. منطق په فکر کولو او تفکر کې د خطا څخه د ذهن د صیانت قانونمنده آله ده.
2. منطق موږ ته دا قابلیت راکوي چې په بېلابېلو علمي، حقوقي، اقتصادي او سیاسي خبرو او په معمولو او ورځینو خبرو کې بریالي اشخاص اوسو او وکولای شو چې د منطقي دلایلو، براهینو او حججو په وړاندې کولو سره د خبرو لوري ته قناعت ورکړو.
3. له هغه ځایه چې د اسلامي علومو ټول لومړی لاس کتابونه د ارسطو د صوري منطق د اصولو او قوانینو سره سم لیکل شوي لذا د هغه د محتویاتو د کامل فهم لپاره د منطق په تېره بیا د صوري منطق زده کړې ته مېرم ضرورت احساس کېږي.

4. په نويو پېړيو کې د علومو د مېتودولوژۍ (د څېړنې طريقې) نوي منطق د فرانسې بيکن، ستوارت ميل او نورو اروپايي فيلسوفانو او منطقپالو له خوا د ارسطو صوري منطق سره ضميمه شو، ددې منطق محتويات په وروستۍ نيمه پېړۍ کې زموږ په هېواد کې هم د زده کړې د بنسټونو د درسي کتابونو جز وگرځېده، په همدې علت ددې مضمون د تدريس له لارې زموږ زده کوونکي او محصلان په ښه توگه په دې قادر کېږي چې د رياضي، طبيعي او بشري علومو د څېړنې په بېلابېلو طريقو باندې وپوهېږي.

او د همدې اهميت او ضرورت په اساس ده چې د منطق مضمون زموږ د هېواد د ښوونکو د روزنې د عالي موسسو د ديني علومو د څانگې د درسي کړيکولم جز پېژندل شوی ترڅو ددې بنسټونو فارغين چې د عمومي ښوونځيو د ښوونکو او مدارسينو په توگه به دنده تر سره کوي د هغه په تدريس کې ستونزه ونه لري.

ددې مضمون درسي پلان:

1. د تياري پړاو:

د صوري او تطبيقي منطق استاد د تدريس د عمومي او کلي مهارتونو د لرلو څخه علاوه بايد چې لاندې قابليتونه او مهارتونه هم د ځان سره ولري:

1. ددې مضمون استاد دې په عربي ژبه چې د منطق د لومړيو مراجعو ژبه ده کامل ورود ولري

2. ددې مضمون استاد دې د اسلامي علومو سره نسبي آشنايي ولري.
3. استاد دې په عالم او کائناتو کې د علت او سببیت نظريه په ښه ډول درک او تحليل کړي او د عالم په وجود باندې حاکم روابط دې په ژوره توگه وپېژني.
4. استاد دې د دلالتو، حد، رسم، حمله او شرطيه قضايوو، اقتراي او استثنائي قياس، د استدلال د اوليه مباديو او پنځگونو صفتونو د الفاظو بحثونه په ښه ډول درک او تحليل کړای شي.

5. استاد دې د ریاضي، طبیعي او انساني علومو د څېړنې د طریقو سره پوره بلدیت ولري.

2. د تدریس پړاو:

تمهید: ددې مضمون د لوست په تمهید کې هم د نورو مضامینو د لوستونو هماغه طریقه کارول کيږي یوازې باید چې د پوښتنې ماهیت، د پېښې بیان او د نورو مطالبو وړاندې کوونه د هغه درسي ساعت د لوست د مطالبو سره مستقیمه اړیکه ولري.

وړاندې کوونه: په دې پړاو کې د مضمون استاد د لوست ټول محتویات په لنډ ډول واضح کوي او محصلان په انفرادي او ګروپي ډول خبرو او بحث، خبرواترو او دلایلو او براهینو ته دعوتوي. محصلان کوبښ کوي چې د منطق د لوستونو له لارې ددې توانایي پیدا کړي چې د خپلو ذهني مفاهیمو لپاره مناسب الفاظ وټاکي او د سمو قضایاوو او منطقي معیاري قیاسونو په جوړولو باندې بریالي شي، منطقي قضایاوې باید د داسې واقعیتونو منعکس کوونکې وي چې زموږ د ذهن څخه د باندې شتون لري نه د هغه په خلاف.

استاد یو ځل بیا د لوست اساسي مطالب یادوي او د محصلانو پاملرنه د هغو درکولو ته وراړوي.

تطبیق او ارزونه: د منطق د لوست ارزونه هم د نورو مضامینو د لوستونو د ارزونې غوندې د شفاهي او کتبي پوښتنو په طرحه کولو، په انفرادي او ګروپي بېلابېلو طریقو سره د دندو په اجرا کولو پای ته رسېدای شي.

کورنی کار او د لوست پای: استاد د محصلانو انفرادي او ګروپي دندې معینوي او د اړوندو مطالبو د لنډې نتیجه گیری نه وروسته خپل لوست پای ته رسوي.

تطبيقي نص: زموږ ددې لوست تطبيقي نص (فطري منطق) دی. په دې نص کې د تدريس ټول مراحل او پړاوونه د محصلانو په واسطه عملي کيږي، ددې نص اساسي مطالب کولای شو دا ډول لنډ (خلاصه) کړو:

انسان فطرتاً يو متفکر او منطقي حيوان دی او د طبيعت حکم او خپل فطرت ته مایل دی په معقول او منطقي ډول فکر کوي او خپل فکر په الفاظو سره بيان او د نورو سره يې شريکوي خو يوازې دده منطقي فطرت د هستۍ د نړۍ د حقايقو او واقعيتونو د وړاندې کونې په فهم او درک کې بسنه (کفايت) نه کوي او د همدې اړتيا له مخې ده چې حکماوو او فيلسوفانو د سالم فکر کولو ځينې اصول وضعه او د هغه نوم يې د منطق علم او يا فن کيښود. دا اصول او قوانين تر ارسطو د مخه په خواړه واړه ډول موجود وو مگر ارسطو لومړنی فيلسوف دی چې د تېرو منطقي اصول او قوانين يې تهذيب او تبويب کړل او په هغه باندې يې خپل ابتکاري نظريات هم ورزيات کړل او د «منطق د لومړي ښوونکي» لقب يې وگاټه (2:17).

د تطبيقي نص دا اساسي ټکي دې په ابتکاري طريقو سره د محصلانو په واسطه او د مضمون د استاد په همکارۍ وړاندې شي او د يادولو د بېلابېلو مهارتونو څخه دې کار واخيستل شي.

پوښتنې

1. منطق څه ډول علم يا فن دی؟ په لنډ ډول يې توضيح کړئ.
2. د منطق د تدريس په اهميت او موخو باندې په خپل منځ کې مباحثه وکړئ.
3. منطق زموږ په فکر او تفکر کې کومو قابليتونو او کفايتونو ته پياوړتيا وربښي؟ په مدلل ډول يې شرحه کړئ.
4. د منطق درسي پلان د هغه د تدريس د مراحلو او پړاوونو سره په لنډ ډول بيان کړئ.
5. د منطق د استاد لپاره د کومو تواناييو شتوالی اړين دی؟ په يوه ليست کې يې ترتيب کړئ.
6. ددې لوست تطبيقي نص په کومې طريقې سره په ښه توگه وړاندې کولای شو؟ په لنډ ډول يې يادونه وکړئ.
7. ددې لوست د تطبيقي نص اساسي ټکي توضيح کړئ.
8. ددې لوست د ډېرې ښې وړاندې کوونې لپاره د مناسبو درسي سرچينو او وسايلو څخه څکته واخلي.

مأخذونه

1. قرآن كريم.
2. ابوشهبة محمد بن محمد. السيرة النبوية في ضوء القرآن والسنة دمشق: دارالقلم، 1409 ق.
3. توماس، واكر آرنولد وآلفرد گيوم. ميراث اسلام. ط اول. ترجمه مصطفى علم. تهران: مهر، 1325 ش.
4. خورشیدی، عباس. روشها وفنون تدریس. ایران، 1381 ش.
5. السباعی، محمد مکی. نقش کتابخانه های مساجد در فرهنگ و تمدن اسلامی. ترجمه علی شکوئی. ایران: گروه انتشارات، 1373 ش.
6. الصابونی، محمد علی. تفسیر آیات احکام. ج 2. ط 2. ترجمه نعمت الله شهرانی. کابل: ریاست نشرات وزارت ارشاد، حج و اوقاف، 1385 ش.
7. صفوی، امان الله. کلیات روشها و فنون تدریس. ایران، 1381 ش.
8. طحان، محمود. تیسیر مصطلح الحديث. پشاور: ب ت.
9. طویله، عبدالوهاب عبدالسلام. التربية الإسلامية و فن التدريس. الطبعة الاولى. دارالسلام للطباعة والنشر و التوزيع و الترجمة 1997 م.
10. علوان، عبدالله ناصح. معالم الحضارة في الاسلام و اثر هافي النهضة الاربوية. مصر: دارالسلام، 1984.
11. فروتن، خوشبخت. روشهای نوین تدریس. کابل: انتشارات سعید، 1387 ش.
12. القطان، مناع. تحقیقاتی در علوم قرآن. ترجمه محمد حنیف بلخی. کابل: نعمانی کتب خانه، 1376 ش.

13. گوستاولوبون. تاریخ تمدن اسلام و عرب . ط 2. ترجمه سید محمد تقی
فهرز داعی گیلانی. تهران: دنیای کتاب، 1380 ش.
14. موسسه الوقف الاسلامی. العربية بين يديك . ج 2. المملكة العربية السعودية،
2003.
15. الندوی، ابوالحسن. ماذا خسر العالم ترجمه عبدالحکیم عثمانی. تهران:
نشر احسان، 1384 ش.
16. نورزایی، محمد ابراهیم. شناخت ادیان . کابل ریاست عمومی تربیه معلم،
1390 ش.
17. نورزایی، محمد ابراهیم. منطق صوری و تطبیقی . کابل: ریاست عمومی تربیه
معلم، 1390 ش.
18. نیشاپوری، أبو عبدالله حاکم. معرفة علوم الحديث . بیروت: داراحیاء التراث
الاسلامی، 1408 ق.
19. وزارت تحصیلات عالی. مقرره‌ها، لوائح و طرزالعملهای مؤسسات تحصیلات
عالی افغانستان. کابل، 1388 ش.
20. وزارت معارف. ریاست عمومی تربیه معلم . مواد مطالعه برای معلمان. کابل،
1383 ش.
21. وزارت معارف. ریاست عمومی تربیه معلم . رهنمای مربیان پلانهای جلسات
درسی. کابل، 1383 ش.